3/42

Kroz more jada.

Roman
iz hrvatske prošlosti.

PRIPOVIEDA

HIGIN DRAGOŠIĆ.

ZAGREB
NAKLADA TISKARE ANTUNA SCHOLZA
1900.

21602

Nakladna tiskara
ANTUNA SCHOLZA
Gajeva ulica 7. — ZAGREB — Gajeva ulica 7.

Preporučamo sliedeće našom nakladom izašle knjige:

Balkan, jedinstvu i bratskoj slogi, izdao uz sudjelovanje mnogih prijatelja sjedinjenja crkava: Dr. Aleksander pl. Bresztvenszky, svezak I., II. III. i IV., ciena svakom svežku 1 Kr. 20 fil., s poštom 1 Kr. 24 fil. Godina 1898., 1899. i 1900. po 4 Kr. (svaka 4 svezka).
Borotha Vl., Zimska priča 40 fil.
— Dina, svakdašnja pripoviest iz života 40 fil.
Božić Fra Josip Dobroslav Potočanac. Novi prijatelj Bosne, svezak II., 1 Kr. 20 fil.
Božićnica „Hrvatske" g. 1889., uredio August Harambašić, 60 fil.
Božićnica „Hrvatske" g 1890., uredio Dr M. Starčević, 60 fil.
Bršljan. list mladeži sa slikami. Tečaj VI. VII. VIII. IX. X. XI XII. i XIII. vezan u platno, svaki tečaj 2 Kr. 80 fil.
Byron Lord, Manfred, dramska pjesan u tri razdjela. U mjerilu izvornika preveo Stjepan Miletić, 40 fil.
Coloma P. Louis. Malenkosti, roman u četiri diela, preveo dr August Harambašić, 2 Kr 40 fil.
Daščarić T., Svežnji, vesela igra u 1 činu, 20 fil.
Dumas Alexander ml. Gospodja sa kamelijami, preveo Marko Car. 1 Kr 20 fil.
Dragošić Higin, Crna kraljica, roman iz hrvatske prošlosti, 2 K.
Dragošić Higin, Posljednji Zrinjski, tragedija u pet čina, 80 fil.
Dragošić Higin. Siget, drama u pet čina, 80 fil.
Filozof Epiktet i njegov nauk, 50 fil.
Folnegović Fran, Odziv na poruku iz Boča, 40 fil
Folnegović Fran, Mrtvilo u Banovini, odziv, 40 fil.
Folnegović Fran, Otvorite oči! 80 fil.
Gončarov J A. Oblomov, roman u četiri diela, s ruskoga preveo Martin Lovrenčević, broš. 5 Kr. fino uvezan 7 Kr. 20 fil.
Govori dr. Ante Starčevića i grofa Khuen-Hedervarya u sjednici saborskoj od 18. studenoga 1890. o komasaciji. 20 fil.
Harambašić August dr. Smilje i kovilje. Pjesmice i priče hrvatskoj djeci, karton. 1 Kr. 20 fil

Stanislav Magdić

KROZ MORE JADA.

ROMAN IZ HRVATSKE PROŠLOSTI.

Nastavak romana Crna kraljica

PRIPOVIEDA

HIGIN DRAGOŠIĆ.

II. dio

ZAGREB
TISAK I NAKLADA ANTUNA SCHOLZA
1899.

I.

A borbi, što ju je slobodna općina na Griču vodila sa Medvedgradom, odkad je ovaj bio u vlasti knezova Celjskih, nastupio je napokon odsudni čas. Ćutilo je to i svako diete na Griču. Bilo je doduše i do sada izmedju Griča i Medvedgrada ljutih sukoba, ali vazda je u posljednji čas jedan ili drugi protivnik uzmaknuo, no ovaj put ni za jednu ni za drugu stranu već nije moglo biti uzmicanja. A sve to došlo je posve nenadano, može se reći preko noći.

Već je Šilipetrovo nedjelo i noćna provala njegovih ljudi do kraja ogorčila svjetinu na Griču i obća ogorčenost ne bi se možda bila slegla ni onda, da su medvedgradski gospodari dali traženu zadovoljštinu, ali mjesto toga sliedila je odmah zatim zaprema Popovog tornja, koja je gradjane još silnije uzbunila nego li sama ona provala u grad. Stao se je već hvatati mrak, kad je najednom sa kaptolske strane banula četa oboružanih medvedgradskih ljudi te bez okolišanja ravno ušla u Popov toranj, gdje ju je već čekao arcidjakon Bahenštajn, da joj u ime kaptola preda ključeve od kule. Predaja ovršena je kao kradom posve iz tiha, ali je uz sve to stražar na pazitornju pokraj

Kamenih vrata odmah opazio, što se tamo na sjevernom kraju grada sbiva. Glas o tomu preletio je poput munje čitavim Gričem. U prvi mah okrenula se je razjarenost gradjana proti kaptolu, koji je kao susjed pogazio vjeru i kulu predao krvnom neprijatelju grada, ali kad su se nedugo iza toga vratili gradski poslanici sa Medvedgrada i donieli kneževu poruku, ubrzo se zaboravilo na kaptol i mržnja na Medvedgrad, potisnuta na trenutak u nazad, zabuktila je opet divljim plamenom kao nikad prije.

Sav Grič je skočio na noge. Ljudima bilo težko vjerovati, što se pronosi gradom, svak je htio da iz usta župnikovih ili Valentinovih čuje, što poručuje knez.

Bila se je medjutim već i spustila noć, a inače je u to doba na Gričcu obično bilo tako tiho kao da je grad izumro, no sada, što godj se je moglo odkinuti od kuće, sve se je to sleglo oko crkve sv. Marka te je dosta prostrani trg pred tom crkvom bio gotovo pretiesan za toliko množtvo.

Pored mužkaraca, koji su dohrlili ovamo na trg onakvi, kako su kod kuće sjedili za poslom, gologlavi i u košulji sa podsukanim rukavima, u gustim se hrpama kupile žene, mnoge sa djetetom u naručaju, a iza njih opet plaho se zaklanjale stidljive djevice, dok se nasuprot dječaci, slabo mareći za opominjajući glas roditelja, sa svietlim očima i zažarenim obrazima neprestano kroz svjetinu protiskivali sad amo sad tamo, ne bi li iz bliza uhvatili, što će njihovi otcevi uglaviti.

Gotovo svečana sbilja odrazivala se je na licima mužkaraca, premda im je inače iz očiju sievao gnjev i ogorčenost. Vidjelo se je, da su proniknuti važnošću časa. Osjećale su to i ženske, ali upravo za to težko im je bilo sakriti tjeskobno ono čuvstvo, koje im je stezalo

srce, te su sa strahom u licu zabrinuto gledale u svoje muževe.

Sred trga stajali su sudac Petar i kapetan Glonjarić, koji su se sa župnikom i Valentinom bili povratili. Premda su istom izašli iz medvedgradske tamnice, ipak su mirili gradjane. I sudac i kapetan, ljudi stariji, zazirali su od svakog nasilnog koraka. Gradjani ih medjutim ni slušali nisu, njihove oči su i za toga, dok je sudac ili kapetan govorio, neprestano bile uprte onamo u crkvena vrata, gdje je pokraj župnika i Valentina, naslonjen o izbočinu zida, prekrštenih ruku muče stajao gorostasan muž sa tamnom, kratko ostriženom bradom i kratkim gustim brcima, izpod kojih su mu se i sada kod mjesečine vidno bielili gusto posijani zubi.

To je bio kovač Rotar.

— A što misliš ti brate?! — poviknuo je odjedared krupnim glasom iz svjetine glavar bačvarskoga ceha Kukić prema Rotaru. — Naslušali smo se, hvala Bogu, sudca i kapetana! I već nam je toga dovle! — dodao je zatim, pokazavši prstom pod grlo. — Gospoda naša hoće, da se i sada još strpimo i da čekamo! Sada, gdje nam je kleti silnik prevarom sjeo za vrat, da pije našu krv! Liepa su to gospoda! Liepa!

— Svjetuju nas, — rugajuć se prihvatio čohaš Hrnčić — nek legnemo spavat, dok nam nad glavom gori krov!

— Do biesa s takvom gospodom! — sav razžaren od gnjeva produžio Kukić. — Neka si u kramara Luke kupe njemačku spavaću kapu! Da, takva je kapa za vas! — okrenuo se je u isti mah prema sudcu i kapetanu. — Nju si vi navucite na glavu, do pod uha si ju navucite, a onda, da ne ozebete, brzo se i zavucite pod perje!

— Ali braćo, dragi prijatelji! — plaho se javio sudac Petar, onizak trbušast čovjek sa krupnim crvenim nosom. — Krivo nam činite! Zaista! I mi smo vjerni sinovi ovoga grada, a sreća občine nije nam manje na srcu nego li komu godj izmedju vas! Vjernost i odanost svoju prema rodjenomu gradu nismo samo jednom posvjedočili činom, a i sada ponovno smo ju posvjedočili time, što smo sjedili u medvedgradskoj tamnici! Pa upravo za to i želimo, da prije stvar valjano promozgamo, nego li se u sliepoj strasti, što nas je obuzela, damo na korak, koji bi mogao biti koban po našu občinu! Knez nam je dao osam dana za razmišljanje, nije mnogo, ali dosta, da se za toga obratimo na bana. Ban Matko bio je vazda sklon našoj občini te nam za stalno ne će uzkratiti svoju uzmožnu zaštitu!

— Ban Matko! Vitez je on! — oglasio se sada Valentin. — Ali njega ovaj čas taru druge brige! Sav sviet znade, da i njemu knezovi potajice rade o glavi! Neka im uspije občinu našu skučit pod svoju vlast, onda će prvi biti ban, na koga će se njihova sila oboriti!

— Pa baš za to ne će ni oklievati, da nam priskoči u pomoć! — nasmiešio se sudac.

— No ako uz sve to ne bude priskočio? — javio se sada iz svjetine jedan glas.

— Onda ćemo ugovarat s knezovima, pa ako ne popuste, još nam je uviek put otvoren do kralja! Tako, braćo, tako! — završio je sudac. — To je jedini put!

— Pa ako ni od kralja ne bude pomoći? Što onda? — pao je opet glas iz svjetine.

— Što onda? — otegnuto je ponovio sudac, koga je pitanje ovo očevidno zabunilo.

— Nuder poštovani sudče! — navalio sada i glavar bačvarskog ceha, opazivši sudčevu zabunu. — Jeste li čuli? Što onda?

— Ej onda! Što onda? — težko se odkidalo sudcu, koji si je drhtavom rukom stao brisati znojno čelo. — Pokorit ćemo se sili i čekat ćemo bolje dneve! Svaka sila za vremena!

— Tako, tako! — povladjivao je govorniku pismoznanac Pavao Valpot, koji je prije njega bio varoškim sudcem, ali ga gradjani svrgoše s časti, jer si je prevarom bio prisvojio ostavinu, što je pripadala nekoj udovici sa nejakom djecom.

— Vi dakle hoćete, da kneževim ljudima otvorimo gradska vrata? — gnjevno se nasmijao Kukić

— Ali dragi majstore! — tresućim se glasom odazvao sudac, bojazljivo poglednuvši biesnog glavara. — Promislite! Možemo li se oprieti kneževoj sili?! Valjda znate, da joj ni kraljeva vojska nije mogla odoljeti! A onda mi da ustanemo! Mi! Pa sada, gdje nimalo nismo spremni!

— Nismo spremni! Ha, ha! — navalio čohaš Hrnčić. — A tko je kriv, što nismo spremni?!

— Tko je kriv? — oglasio se opet Pavao Valpot, bacivši gnjevan pogled na čohaša, koji je u svoje vrieme, dok je on bio sudcem, najviše rogoborio proti njemu. — Vi ste krivi, vi, koji sada toliko bučite! Nitko drugi! Za spremu se hoće novaca, pa kad je poglavarstvo htjelo udarit namet, da namakne potrebni za to novac, vazda ste vi, upravo vi dizali urnebesnu graju! I gradjane ste bunili proti poglavarstvu! A sada se usudjujete bučiti! To je drzkost, čohaška drzkost!

— Šutite! — planuo je čohaš. — Dizali smo se proti nametu, jer bi se krvavi naš novac u vašem neza-

sitnom džepu bio izgubio, kao što se je u njemu izgubila i ostavina one sirote udovice! No kako i bilo, ovo nipošto ne može biti krivo, ako sada nismo spremni, kako bi trebalo, nego krivi su tomu oni, koji su bili dužni, da se brinu za obranu grada!

— Sudac je kriv!

— I kapetan!

— Da, ti su krivi! Ti! I za to neka sada odgovaraju! — zaorilo odjednom sa svih strana trga.

— Gle, ja sam kriv! — uzplahirio se kapetan Glonjarić, sitan čovuljak sa neobično debelom glavom i silnim žutim brcima, koji su mu padali na ramena.

— Jest, vi ste krivi, najviše vi! — zagromorilo opet trgom.

— Neka se javi, tko to kaže! Hoću da ga vidim! Trista mu jada! — poviknuo kapetan, uhvativši se za mač, koji, ako i nije bio dug, ipak mu je sizao do pod prsa.

— Viditi ga hoćete! Evo, ja to kažem! — grohotom se nasmijao bačvar Kukić.

— Vi? — ljutito se trgnuo kapetan i njegove male žutkaste oči, gotovo zastrte gustim šćetinjavim obrvama, biesno su se uprle u glavara bačvarskoga ceha.

— Jest, ja to kažem, ja? — uzplamtio je sada i ovaj. — Kad godj je o tomu u občinskom vieću pala rieč, vazda se hvalili, ako i sam djavo iz pakla navali na naš grad, da ćete ga dočekati i da se čitav ne će vratiti u pakao, a eto sada, gdje bi trebalo da dočekamo, ne djavla, nego Medvedgradjane, odjednom nismo spremni! A zašto nismo spremni?! Do biesa! Spremni smo mi! Spremni! No vi niste spremni! Vi i sudac, a pored vas i oni, koji se kao i vi plaše medvedgradskog gvoždja, medvedgradskih oklopnika, te se u strahu svom dolami

vašoj hvataju za skutove! Kukavice ste, ništa nego kukavice!

— Ali majstore! Krivo nam činite! — izvinjavao se sudac, sav pokunjen. — Krivo!

— O, poštovani druže! — okrenuo se kapetan prema sudcu. — Što, krivo? Drzkost je to, drzkost! Nas nazivati kukavicama! Zar mi već nismo poglavari ovoga grada?!

— Kukavice ste, a ne poglavari! — zagrozio se bačvar, dignuvši piest proti njima.

— Spavaću kapu si navucite!

— I pod perje se zavucite!

— Tako! Tako! — zagrmilo trgom.

— Poglavari ste, ali tužni, kukavni poglavari! — u općoj se buci odjednom čuo glas starješine Škvorca. — Uporedo s gradjanstvom trebalo bi da idete — rekao je zatim starješina, okrenut prema sudcu i kapetanu — a sada, gdje gradu prieti pogibelj kao nikad još, bila bi vam pače dužnost, da se kao vjerni poglavari gradjanstvu stavite na čelo, ali eto vi se u tom osbiljnom času dielite od njega i ne samo dielite, nego i ustajete proti njemu! To je nevjera! Stid vas bilo!

— Pa zato nisu ni vriedni, da ma i časak dalje budu naši poglavari! — gromkim je glasom u isti mah prema svjetini poviknuo Kukić.

— Zaista nisu vriedni! — potvrdjivao starješina Škvorac.

— A što onda čekamo?! Dolje s njima!

— Iz grada s njima!

— Vi znate, — okrenuo se je starješina opet prema sudcu i kapetanu, kad se je buka svjetine napokon utišala — da je gradjanstvo srcem stajalo uz vas! Sav je grad uzkipio, kad se je pročulo, da su vas medvedgradski

lupeži zarobili i svezane poveli na Medvedgrad! I svi smo se listom htjeli dići, da vas makar silom oslobodimo iz medvedgradske tamnice, ali sada vidimo, kako smo bili glupi! Ni maknut se radi vas nismo trebali! Bolje, da ste strunuli tamo u tamnici!

— Ako je tako, onda si izaberite drugoga poglavara! — rekao je sudac nesigurnim glasom, koji mu je u grlu zapinjao. — Ja čast svoju opet predajem u vaše ruke, iz kojih sam ju primio!

— I ja se odričem svoje časti! I ja! — s mrkim se licem u isti mah oglasio i kapetan. Pošteno sam služio gradu deset godina i više, a eto mi hvala za vjernu službu!

— Što, vi se odričete časti?! A zašto? — upleo se sada zlatar Nikola, proguravši se kroz svjetinu do sudca i kapetana.

— Zar niste čuli, kako se je sa svih strana navaljivalo na nas? — odvratio je kapetan, komu se odjednom lice čisto razvedrilo, kad je opazio zlatara.

— I to nepravedno, posve nepravedno se navaljivalo, dragi majstore! — primetnuo je sudac.

— Ha, ha! Pred pustom tom vikom vi uzmičete? — gnjevno se nasmijao zlatar, čovjek ovisok i debeo u tamnomodroj haljini sa krupnim srebrnim dugmetima. — To ne smijete! — Ostati i uztrajati morate na svom mjestu! Mi to ištemo, koji stojimo uz vas; mi gradjani, koji što imamo! Znate li? Mi!

— Pravo imate, majstore! — povladjivao zlataru pismoznanac Valpot. — Poglavari naši treba da ostanu na svom mjestu! Dobro obćine i sigurnost mirnih gradjana to traži! Zar da pusti vikači i kojekakvi prepredeni smutljivci budu gospodari u našem gradu?!

— O, bezobrazna huljo! Mi smo njemu pusti vikači! — razžestio se čohaš Hrnčić.

— I smutljivci! — planuo glavar bačvarskoga ceha.

— Što ste drugo, nego vikači i smutljivci?! — navalio zlatar Nikola. — Bunite lahkovjerne gradjane, ne rad drugog, no da bi u mutnoj vodi mogli koju ribicu uhvatiti! Naš grad je tobože u pogibelji! A zašto? Zato, jer su medvedgradski gospodari naumili bacit svoje ljude u naše kule, da čuvaju i brane grad! Bogu bismo morali hvaliti, da to učine, a ne da se proti njima dižemo! Pod štitom njihovim sigurni bismo bili, ne samo tu na domu, nego i po svoj zemlji! Da, po svoj zemlji! A i vi znate, što to za nas zanatlije i trgovce vriedi! Ta to je naš život!

— I neka nam knezovi — javio se opet pismoznanac — zatvore zemlju, onda smo propali! Jeste li na to kad pomislili?!

— Da, da! — počeo opet zlatar, osokoljen šutnjom svjetine. — Knez nam je dao osam dana za razmišljanje, no za onoga, komu je sreća i mir našega grada na srcu, nema tu nikakova razmišljanja! Svakomu vjernomu gradjaninu mora da u prvi mah bude jasno, što nam učiniti valja!

— A to bi bilo? — zapitao bačvar Kukić, bacivši preziran pogled na zlatara.

— Što bi to bilo? Ha, ha! — nasmijao se zlatar. — Što bi drugo, nego da se spremni odazovemo kneževoj želji?!

— I da mu predamo naše kule? Je li?

— To se od sebe razumije! — odrešito odvratio zlatar. — Pa odpor naš tu ne bi ni koristio! Nego prije, kako je poštovani naš sudac iznio, možemo s knezovima ugovarati! Knez Fridrik dobrostiv je gospodin te će za stalno i dobrostivo saslušati naše želje!

— Tako vi dakle mislite!

— Jest, tako ja mislim! — poviknuo je zlatar. — I nisam ja jedini, koji tako misli, nego svi tako misle, svi, kojima je sreća i mir grada na srcu!

— A tko su ti? Kažite, tko su! — biesno sada navalio glavar bačvarskoga ceha. — Eno — dodao je zatim, rukom pokazavši oko sebe na svjetinu — što godj je medju ovim zidinama gradjanstva, sve je tu na okupu! I neka se javi, tko još tako misli! Jeste li čuli, braćo?! — okrenuo se je prema svjetini. — Ako vas još tko tako misli kao onaj jadnik, neka se javi!

Iz svjetine se ipak nitko nije javio, sve je mramorkom šutilo.

— Sad vidite, koliko ih u gradjanstvu ima, koji tako misle kao vi! — podrugljivo se nasmiešio bačvar.

— Ljudi šute jer se boje vašeg biesa! — gnjevno se odazvao zlatar. — Ali ništa zato! Pa da baš nikoga nema, tko bi uz mene pristajao, ja ipak tako mislim! I bies vaš ne će me zastrašiti!

— O majstore! — stupio je k zlataru pismoznanac Valpot, uhvativši ga za ruku, koju je neprestano stiskao. — Ne bojte se, niste vi jedini u gradu, koji je zabrinut za njegovu sreću! I ja tako mislim kao vi! I ja!

— Za sreću grada ste zabrinuti? Vi! — prasnuo je čohaš Hrnčić u smieh. — I mislite isto tako, kao oholi taj zlatar?! A koliko ste od Medvedgrada za to primili plaće? Što?

— Šuti, drzki skote! — uzplamtio pismoznanac, dignuvši proti čohašu ruku.

— Oho! Hulja se prieti! — poviknuo je čohaš te proguravši se kroz svjetinu pograbio je pismoznanca za prsa i stao ga drmati. — U brk ti evo i opet kažem, —

navalio je u isti mah na njega — da si plaćenik medvedgradski! A taj tu — pokazao ja na zlatara — ti je ortak!

— Ja da sam čiji plaćenik?! — planuo zlatar.

— Medvedgradski si plaćenik! Medvedgradski! — padali sa svih strana glasovi.

— Ja da sam medvedgradski plaćenik! — branio se zlatar, sav žut od srčbe. — Ja! O, lupeži! Meni se vi usudjujete takvo što dobaciti! Meni, u koga je više blaga nego u svih vas zajedno! I vi mi takvo što dobacujete! Vi! Što godj vas je ovdje, za jedan zlatnik sve ću vas kupiti! Pače ni zlatnika tomu ne bi trebalo, jer ste i za manje na prodaju! Za manje!

— Misliš, kao ti, komu duša pored svega blaga, što ga imaš, umire od glada za blagom?! — oglasio se bačvar Kukić. — I ja ti evo kažem, da si plaćenik! Plaćenik i izdajica!

— Izdajica? — sav se uztresao zlatar, bacivši izpod oka biesan pogled na Kukića. — Ja?! Proklet bio, tko to kaže!

— Čuo si, da ja to kažem! — hladno se nasmiešio glavar bačvarskoga ceha.

— Skupo ćeš to platit! Čekaj! — muklo protisnuo zlatar, komu je od gnjeva pjena skočila na usta.

— Na stup s izdajicama! poviknuo je čohaš Hrnčić, mahnuvši rukom prema vrataru. — Na stup!

— Prokleti bili! — hrapavim se glasom odazvao zlatar dignuvši sgrčenu piest proti svjetini, koja ga je prieteći se obkolila. — Što ste naumili, lupeži?? — okrenuo se je gotovo obnemogao od biesa prema svjetini. — Polakomili ste se za mojim blagom?! Je li? Pa me orobiti hoćete?! Ali znajte! Osvetnik će se naći! I skupo ćete to platiti! Skupo!

— Umirite se, majstore! — tješio je čohaš Hrnčić zlatara. — Ne ćete sami na stup! Eno — pokazao je na pismoznanca Valpota — i tamo je takova ptičica! Imati ćete u nevolji druga! Obojica ćete za jedan stup! Za jedan! Do biesa! Ne ćete se zaista moći potužiti! Bude li vam dugo vrieme, moći ćete se razgovarati! O Medvedgradu i medvedgradskim zlatnicima! A sada napried!

— Ne takni me se, huljo! Ili ću ti izvaditi pasje srce! — poviknuo je zlatar, trgnuvši nož proti Hrnčiću, ali ovaj je zlatara u isti tren već pograbio za ruku i smijući se oteo mu nož.

— Tko bi mislio, majstore, da je u vas tako žestoko srce! — rugao se čohaš. — Ali kako vidite, slabo vam to koristilo! Zato ćete ipak na stup! I to odmah!

— Što? Vezat me hoćete? — probliedio je zlatar, kad je nekoliko gradjana priskočilo, da ga svežu.

— Ne boj se, ne ćemo lancima, nego konopcima! — nasmijao se jedan od gradjana.

— O, vi pustahije! Mene vi hoćete da vežete! Mene! Najbogatijeg gradjanina! — biesnio je zlatar, otimljući se nogama i rukama, ali mu nije pomoglo, jer su ga gradjani u tili čas sapeli.

— Žurno, braćo! Sad još onoga tamo! — veselo zatim poviknuo čohaš, pokazavši na pismoznanca Valpota, koji se je zaklanjao za sudca Petra.

— Ali moji dragi ljudi! Što ste to naumili?! Zar ste s uma sišli?! — okrenuo se sudac prema gradjanima, ne bi li ih umirio. — Ta nisu to zlikovci, koje bi trebalo vezati, nego su gradjani kao i vi!

— Gori su od najgoreg zlikovca!

— Izdajice su!

— Rodjenu su grudu prodali za šaku zlata!

— Zato na stup s njima! Na stup! Neka ih žene i djeca popljunu! — bučila svjetina, potiskujuć se sa svih strana do zlatara i pismoznanca, kojega su takodjer već bili svezali.

— Draga braćo! — rekao je sada glavar bačvarskoga ceha svjetini. — Možda vas tko misli, da bi se Nikoli zlataru i pismoznancu Pavlu Valpotu, koji su do sada bili naši drugovi, činilo krivo, ako ih kao izdajice izbacimo iz krila naše obćine i sramotno protjeramo iz grada? Tko tako misli, neka to slobodno i otvoreno kaže! Nitko mu ne će zamierati!

Kad je majstor Kukić svršio jednim je mahom prestala buka i na trgu zavladala je grobna tišina.

— Zar se nitko ne javlja? — ponovno je trgom jeknuo glas bačvara Kukića. — Pitam vas i opet, da li će biti krivo, ako ovu dvojicu sramotno protjeramo iz grada?

Od gradjana se nijedan ni maknuo nije. Sve je šutilo.

— Po treći put vas pitam! Zar se nitko ne će javiti? Eto — okrenuo se je zatim glavar bačvarskoga ceha prema zlataru i pismoznancu — gradjanstvo vam je odkrojilo sud! Kao izdajice rodjenoga grada izbacujemo vas iz našega krila! Prokleti bili! I spomen vam bila prokleta! Sutra vam je za uviek ostaviti rodjeni grad i nikad se više ne kušajte vratiti, jer onaj čas, kad krišom ili silom opet stupite na rodjenu zemlju, čeka vas smrt! Do sutra pako — odmahnuo je rukom — s vama na stup!

— Na stup s izdajicama! Na stup! Nek ih žene i djeca popljunu! — zaorilo opet trgom i u isti mah pograbila je biesna svjetina zlatara i pismoznanca te ih je bučeć i vičuć odgurala do sramotnog stupa iza crkve

sv. Marka, gdje su obojicu, jednog pored drugoga, krupnim užetima privezali.

— Sa svakim bi tako trebalo, tko nas svjetuje, da knezovima predamo naše kule! — žestio se bačvar Kukić.

— Drugo kukavica takova ni ne zaslužuje! — odazvao se starješina Škvorac, prikornim pogledom ošinuvši sudca Petra.

— Nisam vas ja svjetovao, da to činite! Nisam! — drhtavim se glasom uzprotivio ovaj. — Ta vi me, starješino, — dodao je zatim sa molećim pogledom — poznajete i znate, da sam vjeran sin ovoga grada! I što godj gradjanstvo uglavi, tomu ću se i ja pokoravati!

— Prije svega dajte ključeve grada ovamo! — odrešito je zahtievao starješina.

— To ste dakle uglavili!

— Nismo to!

— Nego što?

— Ne bojte se! Do sad još ništa nismo uglavili, ali sad ćemo!

— A što? — bojazljivo opet zapitao sudac.

— Što godj Rotar bude tražio, to će se uglaviti!

— Rotar?

— Do biesa! Vas kao da je strah samog tog imena! — nasmiešio se starješina.

— Zar mislite, da će ono biti na spas našemu gradu, što će Rotar tražiti?

— Radi toga neka vas glava ne zaboli! Prijatelj Rotar drugo ne misli, nego što svakomu poštenomu sinu ovoga grada kipi na srcu! Al niste li čuli? Ključeve dajte ovamo!

— Evo ih! — pokunjio se sudac, izvadivši izpod haljine dva pozlaćena ključa. — I dao Bog, — duboko

je u isti mah uzdahnuo — da u drugim rukama budu sigurniji!

— Draga braćo! — stupio je zatim starješina pred svjetinu, dignuvši ključeve u vis. — Za ovim ključima drzko su posegnuli medvedgradski gospodari! I našlo se medju nama ljudi, koji su nas svjetovali, da ih na pladnju pokorno iznesemo pred nje, kad njihovi sluge osvanu pred vratima našega grada! No te jadnike stići će zaslužena kazna! Tim ipak nije svršeno! Nema sumnje, da nas čekaju težki časovi, ali za to ne treba da klonemo! Bog će nas štititi, budemo li i sami junački uprli, da se obranimo! No prvo je, da ove ključe predamo u ruke, koje će ih u tim težkim časovima umjeti očuvati! A samo jedan je muž u našem gradu, u koga su takve ruke! Vi ga poznajete!

— Poznajemo, poznajemo! — uzkliknuo je glavar bačvarskog ceha. — Tko bi drugi bio nego on?! Prijatelj Rotar! Do biesa, brate! — poviknuo je u isti mah prema Rotaru, koji se je pred crkvenim vratima sa župnikom i Valentinom očito o nečem važnom dogovarao. — Svekoliko gradjanstvo ovaj čas u tebe upire oči, a ti šutiš!

Rotar se je sada okrenuo i nasmiešio, ali rekao nije ništa.

— Već sam te jednom i pozvao, — navalio je Kukić na njega — da nam kažeš što misliš, ali ti se do sad ni ciglom jednom riečcom nisi javio!

— Tă sav sviet znade, što ja mislim! — smiešeći se odvratio je Rotar. — I na što godj se vi odvažili, ja ću biti uz vas! I ne ću kod toga biti posljednji!

— Prvi, prvi treba da budeš! — oduševljeno je uzkliknuo bačvar Kukić.

— Jest, prvi! Prvi! — isto se tako oduševljeno

javio i starješina Škvorac. — U našem gradu nema muža, koji bi bio vriedniji od tebe, da mu u ovim težkim časovima bude glavom! I s toga ti evo u ime gradjanstva predajem ključe ovoga grada! A vi, braćo, — okrenuo se je prema svjetini — pristajete? Je li?

— Da li pristajemo? O, o! — poviknuo je glavar bačvarskoga ceha gotovo ogorčeno. — Neka se javi, tko ne pristaje, da ga šakom ovom zatjeram zemlji u utrobu!

Gromorni glas bačvarskoga glavara posve se je medjutim izgubio u urnebesnoj buci, koja se je u isti mah bila podigla. Svjetina obkružila je Rotara te ga je neprestano pozdravljala zanosnim klicanjem.

— Ti ih primaš? — rekao je tronutim glasom starješina Škvorac, pruživši Rotaru ključeve.

Ovaj nije ništa odvratio, nego je neodlučno poglednuo župnika, koji je pokraj njega stajao.

— Vi želite znati, što ja mislim? — blago se nasmiešio župnik. — Razumijem, da vam je odluka težka. U ovo težko doba čast gradskoga sudca nije no trnov vienac, a tko zna, kakve gorke kušnje pored toga već i nedaleka budućnost u svom krilu nosi! Ali junačko srce se na to ne smije obazirati! Gledjite onamo, kako staro i mlado sa strahom izčekuje vašu odluku! Bog će vas štititi, dragi majstore!

— Ti oklievaš? — oglasio se opet starješina. — Zar se plašiš težke dužnosti, koja sada čeka glavara ovoga grada? Shvaćam ja to, brate! Ali ipak! Eno gledaj, svi ti, koji sada oči tvoje uzdižu k tebi, svi će u onaj mah klonuti, kad začuju, da si odbio! I razbježat će se kao ovce, kojima se je pastir iznevjerio!

— Nije strah, što me odvraća, da primim čast glavara, koju mi nudjate! Bog mi je svjedokom, nije strah! — branio se Rotar. — Nego me salietavaju dvojbe, da li sam vriedan ove časti i dorasao težkoj dužnosti, što ju sadanji osbiljni čas namiće gradskomu glavaru!

— Da li si vriedan i dorasao? O! — uzkliknuo je toplim glasom starješina, uhvativši ga za ruku.

— Ja na častnu sudačku stolicu nemam drugo što donieti no srce! — tiho se nasmiešio Rotar, oborivši oči.

— Ali kakvo srce! — toplo se takodjer oglasio župnik. — Zlatno srce djeteta, u kojem plamti žar nepredobitnog junaka!

— A drugo našemu gradu sada ni ne treba, nego hrabro, junačko srce! — rekao je u isti mah starješina, stisnuvši Rotaru ruke.

— U ime Božje! Neka dakle bude! — odvratio je ovaj, uzevši iz Škvorčevih ruku gradske ključe. — Dobri Bog će mi biti u pomoć!

— Hoće, hoće! — sokolio ga župnik. — I vjerujte, — tronuto ga je zatim zagrlio — što je godj vjernih sinova ovoga grada, svi ćemo se složno naći uz vas! Svi!

— Svi, svi! — oduševljeno prihvatio starješina. — Je li, braćo?

— Kao zid ćemo stajati uza te! Kao zid! — odazvao se glavar bačvarskoga ceha, koji se je od ganuća razplakao kao diete.

— Neka živi Rotar, naš sudac i glavar! — okrenuo se je starješina opet prema svjetini, te je kličuć vinuo svoju kapu u vis.

Neka živi! Neka živi! — zatutnjilo je već u isti tren sa svih strana trga, koji je sada u istinu bio pretiesan za ono množtvo, što se je neprestano kličući, kao po-

*

mamno potiskivalo prema crkvenim vratima k Rotaru, da mu stisne ruku.

— Sada vidiš, kako si gradjanstvu drag i mio! — rekao je Rotaru glavar bačvarskoga ceha, komu je lice od zanosa čisto plamtilo.

— Nisam toga zaista vriedan! — odvratio je Rotar, prošavši laktom preko očiju, da odbriše suze, koje su se kradom javljale. — No bude li dao 'Bog, možda ću dokazati, da ne nosi nevriednika na srcu!

U taj par progurala se je do Rotara njegova kćerka Marica te mu je bez rieči pala na grud. I on je ostao niem. Šuteć joj je drhtavom rukom milovao glavu i cjelivao kosu. Napokon je uzvinula oči. Ni rieči kod toga nije progovorila, ali on je niemi taj pogled, pun čemerne zabrinutosti i duboke djetinske ljubavi, razumio.

— Dužnost me zove, drago moje diete! — rekao joj je zatim glasom, koji je sav treptio od ljubavi. — A ja ću dužnost svoju i učiniti! Ništa drugo! Nikad toga ne smetni s uma! Pa bude li se poslije kada ime otca tvoga spominjalo, nikad ti ne će biti nuždno, da se zarumeniš!

Ona se na to odkinula i bliedo njeno lice zalilo se tankom rumeni. Na tom krotkom djevičanskom licu odrazivalo se sada tiho divljenje. Muče se je spustila na koljeno i uhvatila otčevu ruku te ju je stala cjelivati. On ju je ipak odmah pridigao. Onda je sagnuo glavu, kao da mu je odviše težka. I silni gorostasni muž sakrio je lice na rame nježne djevice te je težko zaridao.

Na trgu bilo je medjutim opet sve utihnulo. Svuda se čulo tiho jecanje. Nijedno oko nije ostalo suho. I tiho ovo jecanje čulo se još i poslije, kad je Marica već bila izčeznula.

Ni Rotar se nije odmah sabrao. Zastirao si je rukom oči, a oko usta mu trzao bolan smiešak, no već časak poslije, kao da se je zastidio, što ga je obuzelo meko čuvstvo, mahnuo je gradskim ključima prema svjetini i njegov krepki, zvučni glas jeknuo je poput bojne trublje trepetnim jekom s jednog kraja trga na drugi.

— Vi ste mi, braćo, — kao plamen je provaljivalo iz burno uzbibanih mu grudiju --- povjerili ove ključeve, a ja vam se eto zaklinjem živim Bogom, da ću ih čuvati kao svetinju! I nikomu ih ne ću s dobra predati! Nikomu! — ponovio je muklije. — Ni njima, medvedgradskim gospodarima, koji se eto već dižu, da nam ih silom otmu! Čuli ste, što nam bahato poručuju knezovi! U naše kule, da puštamo njihove ljude, kojima će zapoviedati ne naš, nego njihov kapetan! I ne samo to! Nego na svim našim kulama neka se i vije zastava kraljevine! Ovo oni traže, a svak nas znade, što to znači! Skučit nas hoće pod svoju vlast, kako su gotovo svu ostalu zemlju već i skučili!

— Ali se mi ne ćemo dati! — uletio mu u rieč starješina Škvorac.

— Ne ćemo, ako Bog da! — prihvatio Rotar. Znadu to gospoda na Medvedgradu, pa se zato i priete, da će naše kule silom uzeti, ako ih s dobra ne predamo!

— Neka se oni priete, koliko godj ih je volja! — gnjevno se opet oglasio starješina. — Njihove nas prietnje ne će zastrašiti!

— Na Medvedgradu se groze, ali se na Griču ne boje! — zagrohotao bačvar Kukić. — To bi knezovima trebalo odporučiti! To!

Ovo su naši poslanici već i učinili! — upučivao Rotar. — Evo, vriedni naš bilježnik — dodao je zatim,

uhvativši Valentina za ruku — dogrmio je knezovima: Dodjite i uzmite naše kule!

— Jest, neka dodju i nek ih uzmu! — poviknuo je glavar bačvarskoga ceha, dignuvši piest proti sjevernoj strani, kao da se grozi Medvedgradu.

— Oni će i doći, o tomu nema sumnje! — mirno se je nasmiešio Rotar.

— Ali će se i vratit s krvavim glavama! — zaprietio se Kukić.

— To samo do nas stoji! — rekao je Rotar, okrenuvši se opet prema svjetini. — Sigurnost zemlje ište, da naše kule budu u njihovim rukama, tako kažu knezovi, a pod zemljom razumievaju sebe i onu rulju gladnih plemića, koji su se sgrnuli oko njih, da pod njihovim okriljem bez kazne mogu grabiti i otimati tudju imovinu! Težko je gvozdena ruka medvedgradskih gospodara pritisnula jadnu ovu zemlju i mnogi od naše gospode mrkim okom gledaju, kako se njihova vlast iz dana u dan sve dalje i dalje širi, ali u nijednoga od sve te gospode nema snage ni srca, da knezovima dovikne: Dovle, a ne dalje! Što gospoda ne će, to treba da mi učinimo!

— I učinit ćemo! — oduševljeno uzkliknuo bačvar, mahnuvši kapom prema ostalim gradjanima, koji su, povladjujuć svomu drugu, u isti čas stali klicati! Hoćemo! Makar i život ostavili, hoćemo!

— Pa budemo li se — produžio Rotar, kad se je buka napokon slegla — sa knezovima uhvatili u koštac, za stalno nam pomoć izostati ne će! I ban će uz nas pristati, a pored bana možda i sva ona gospoda, koja se s knezovima dobro ne gledaju, ali prije svega treba, da ustanemo mi! Silni su knezovi, a vlast i moć njihova je velika! Svi to znamo! No stvar naša je pravedna i dobri

Bog će ju štititi! Ta nije obiest ni oholija, koja nam tura oružje u ruku, nego ljubav prema ovoj grudi, koja nam je svima sveta i na kojoj hoćemo da budemo svoji, nikomu pokorni nego Bogu i kralju! Slobodni hoćemo da budemo, kako su nam otcevi bili!

— Tako, tako, brate! — povladjivao starješina Škvorac, zagrlivši Rotara. — Slobodni hoćemo da budemo! Slobodni, kako su nam otceví bili!

— Knezovi — počeo je opet Rotar — dali su nam osam dana na razmišljanje . . .

— Koja milost! Ha, ha! — prekinuo ga Kukić, gnjevno se nasmijavši.

— No vriedni naši poslanici smjesta su to odbili, a vi opet, draga braćo, izabrali ste mene glavarom ovoga grada! To je bio vaš odgovor na porugu, koju su bacili na nas! Srce moje vazda je kucalo za dragu rodjenu grudu, ali od ovog časa pripada joj i moj život! Eno — pokazao je u isti mah na kameni kip sv. Marka nad crkvenim vratima — sveti zaštitnik našega grada vidio je mnogi jad i mnogu žalost na Griču, ali najtužniji dnevi, što su ikad ovaj grad zavili u crno, još su bili svietli naprama onima, koji će doći, ako knezovi postanu naši gospodari! — Zato od vas, braćo, ne tražim nego jedno! Samo jedno! Ne drugo, no da pored mene, složno i nepokolebivo uztrajate sve dotle, dok se crna ova magla, koja se je eto skupila nad našim glavama, ne razprši! Hoćete li?

— Čemu takvo što i pitaš?! — toplo se oglasio starješina Škvorac. — Eno gledaj! — pokazao je zatim na ostale gradjane. — Je li je i jedan samo medju svima njima, koji s tobom nije spreman makar i na smrt?!

— Jest, brate! — javio se u isti mah i glavar

bačvarskoga ceha, biesno uzmahnuvši rukama. — Kud ti, tud ćemo i mi! I jaoh si ga kukavici, koja vjeru pogazi! Smrvit ću ga!

— Tako, majstore, tako! Smrvit treba svaku takovu kukavicu! — poviknuo je odjednom mlad, bljedolik čovjek iz svjetine.

Svi su nehotice poglednuli onamo, odkud je pao glas. Ondje upravo iza čohaša Hračića, stajao je Stjepko Šilipetar. Oči su mu plamtile te ne mareći za svjetinu, koja se je sada stisnula oko njega, kao lud je uzmahivao kapom prema Rotaru.

— Aj vi ste to, majstore Roberto?! — prijazno se smiešeć doviknuo mu Kukić.

— Jest, ja sam! — potvrdio je Stjepko. — I ono, što rekoste, baš ste mi iz duše izvadili! Smrvit treba svaku izdajicu! Smrvit!

— Vi ste valjan čovjek, majstore Roberto! — dobroćudno se nasmiešio glavar bačvarskoga ceha, izpruživši prema Stjepku iznad glava okolo stojećih gradjana svoju desnicu, koju je ovaj, proguravši se do njega, živo stao stiskati.

— U čudo vas natjeralo, što ja isto tako mislim kao vi? Je li? — zapitao Stjepko a kod toga mu se nemirni pogled vrebajući zapiljio u bačvara.

— Kako ne, majstore?! Kako ne! — prostodušno odvratio ovaj. — Ta vi ste stranac i nije dugo, što ste došli u naš grad!

— Ali sam ovdje našao svoj krušac pa mi je grad ovaj mio, kao da se u njemu rodio! — uvjeravao Stjepko.

— Kako bilo, valjan ste čovjek! — ponovio bačvar. — Valjan! Trebalo bi, da se neki naši u vas ugledaju! Ona glupa oholica, zlatar Nikola, i jadni moj pismo-

znanac, obojica su se tu rodili pa kakvi su! Vidjeli ste ih kakvi su!

— Ej, u mojoj domovini, u Mletcima, ne bi oni bili tako sretno prošli! — uzplamtio je Stjepko, sgrčivši piest. — Konopac za stalno ih ne bi bio minuo! Vjerujte!

— Zaslužili bi oni konopac! Zaista bi!

— A zašto im ga onda ne date? He?

— Ta njima je sad već odkrojen! Protjerat će se iz grada! Za uviek! Znate li? A to je težka kazan! Težka! Ja bar — završio je bačvar — volio bih podnieti smrt nego to!

— Vi, koji rodjeni svoj grad ljubite! — uzkliknuo je Stjepko — Ali oni! Što je njima do zavičaja!

— Ej, ne će ni njima lahko biti! — nasmiešio se bačvar. — Da mogu svoj imetak sobom ponieti, još kako tako! Onda ljudi ti ne bi mnogo marili, što se moraju seliti, ali oni k jednu gube pravo na svoj imetak, koji će pripasti občini, gdje su ga i stekli! Znate li?

— Ništa za to! — sav razžaren se protivio Stjepko. — Da je na moju, ne bi oni bez konopca prošli! Protjerat ćete ih iz grada! Ha, ha! A oni će ravno na Medvedgrad! Jeste li pomislili na to?

Glavar bačvarskoga ceha se zamislio. Vidjelo mu se na licu, da se bori.

— Ne! Sada se ne može inače! — težko mu se napokon odkinulo. — Sud im je odkrojen, a taj se prenačiti ne može! Takav je u nas zakon!

— O majstore! Zakon taj može samo u mirno doba vriediti! — prigovarao Stjepko. — Ali ne sada, kad se grad ovaj sprema na borbu, gdje će ići za život i smrt! U takvo doba se izdajice naprosto bez svakog suda vješaju! Ne samo kod nas u Mletcima, nego posvuda, na čitavom svietu! Vjerujte!

— Da ste se prije javili, kad im se je sudilo! — branio bačvar. — Sada je prekasno! Zakon je u nas svet!

— Kod nas u Mletcima za izdajice nema zakona! A tako je i posvuda, na čitavom svietu! Svatko može izdajicu ubiti, svejedno kao i biesnu zvier! Napokon izdajica je i gori od biesne zvieri! Trista im jada! Kad na onu dvojicu pomislim, zamagli mi se u glavi! Lupeži privezani su uz stup! Vjerujte, da ne bih smio proći mimo toga stupa! Ne bih se mogao obuzdati, svetca mi, ne bih! Ovom svojom rukom ubio bih oba lupeža pa učinili onda sa mnom, što godj vas je volja!

— I vi biste to učinili?

— Bih! potvrdio je Stjepko. — Svetca mi, bih; jer ništa na svietu tako ne mrzim kao što izdajicu!

Bačvar gledao je u čudu mladog Šilipetra, koji je sav plamtio gnjevom i mržnjom.

— Vi ste u istinu vriedan čovjek! rekao je zatim. — Ruku amo!

— Stjepko pružio mu je ruku.

— I naš ste? Je li? — pitao je bačvar, toplo stišćući Stjepku obje ruke.

Stjepko nije ništa odvratio, nego je samo prikorno poglednuo bačvara.

No nisam takvo što ni trebao pitati! — veselo se sada javio bačvar, koji je Stjepkov pogled razumio. — I s nama ćete? Je li?

— Hoću! Pa dadne li Bog, i dokazati ću, da grad ovaj, što ga smatram drugim svojim zavičajem, u istinu ljubim!

— Čovjek ste vi! Čovjek! — sa žarom ponavljao bačvar. — Zlatara Nikolu, kako tražite, ne možemo vješati, ali ništa zato! Vi ćete ipak dobiti njegovu kuću. I

od njegovih zemljišta ćete dobiti, koliko vam treba! Lupež je puno toga nagrabio, trojica i više njih imat će dosta, kad se podiele u njegovu imovinu! Ima hulja i nekoliko vinograda, no njih će općina pridržati za sebe. Svaki se čas na općinu navaljuje: Daj vina, a općina nema! Traži ga ban za vojsku, traže ga fratri, traži župnik, a treba ga bome i varoškoj gospodi! Ali kuću Nikolinu svakako ćete dobiti! Moja će to biti briga! Kad se sutra gradjani skupe u vieće, odmah ću stvar iznieti! I dobit ćete ju! Dobit!

— O majstore! Ne poznajete vi mene! — kao uvriedjen odbijao Stjepko. — Ne idem ja za takvim čim! Bog mi je svjedokom, da nikad na takvo što ni pomislio nisam!

— Vjerujem, da niste! — mirio ga bačvar. — Moja ponuda vas uvriedila? Što?

— Bilo mi je u istinu težko to slušat!

— Težko? A zašto? Od vajkada postoji u nas taj običaj, kad koga protjeraju iz općine, da imovina njegova zapadne zaslužna čovjeka u općini. A zaslužnijeg čovjeka od vas sada u našoj općini zaista nema!

— Od mene? Što to govorite, majstore!

— Od vas, da! — s nehinjenom iskrenošću uvjeravao bačvar. — Niste li za naša gradska vrata načinili ključeve, kakvih u zemlji više nema?!

— Malenkost je to, ni spomena vriedna! — odmahnuo Stjepko rukom, čedno oborivši oči.

— Malenkost? O, o! — uzkliknuo je Kukić. — Važnijeg što za nas ni ne može biti! Gotovo sada, gdje se kleti vrazi spremaju na naš grad! Ali vi — dodao je zatim, izpod oka poglednuvši Stjepka — ipak kanite stalno ostati u našoj općini? Što?

— Želim u istinu ovdje svršiti svoje dane!

— Nuder! — veselo poviknuo bačvar. — Pa onda odbijate, što vam ljubav vaših sugradjana poklanja!

— Držim, da se takove ljubavi još nisam pokazao vriednim! — izvinjavao se Stjepko. — A pored toga i u sebi osjećam snagu, da si sam bez tudje pomoći savijem gnjezdašce! Vi znate, da u svom zanatu nisam posljednji!

— Ravna vam nema, ravna! Tako vi kažite! Tako! Ali kuća se uz sve to tako brzo ne steče! A Nikolina kuća je povrh toga i liepa! A vi se branite, da kao gazda sjednete u nju! Ali vam ne će koristiti, morat ćete ju uzeti! Do biesa! I oženit ćete se morati! Znate li? Da imam kćeri, rekao bih vam: Biraj, sinko! Ali ih nemam i sada u istinu žalim, što ih nemam, jer takova bih si zeta, kao što ste vi, želio! U ostalom ima na Griču majstorskih kćeri dosta! I krasnih i vriednih! Izaberite si jednu i ja ću ju za vas izprositi! Ja! Moja rieč na Griču vriedi!

Na trgu bilo se je za toga, dok se je bačvar Kukić prepirao sa mladim Šilipetrom, opet sve uzkomešalo. Gradjani su se neprestano protiskivali do Rotara, oko kojega su se medjutim i malo ne svi češki glavari skupili bili. Jedni i drugi uvjeravali su Rotara, da su na sve spremni.

— Ej, Kukiću! — oglasio se odjednom, bačvaru iza ledja, stolar Rak. — Jesi li čuo na Popov toranj ćemo navalit!

Bačvar se je naglo okrenuo. Njegove oči uzplamtile su oduševljenjem.

— Odakle ti to? — navalio je na stolara, a kod toga mu se glas od uzbudjenosti čisto tresao.

— Odakle?! — nasmiešio se stolar. — Evo — do-

dao je odmah zatim sniženim glasom, pokazavši na Rotara i češke glavare — tamo se uglavilo! I odmah sada ćemo navaliti! Tako su uglavili!

— Do biesa! A mene kod toga nije bilo!

— Sam si kriv što nisi! No sad je prekasno! Svršeno je!

— Tim bolje! — uzkliknuo je bačvar. — Onda ne treba no da udarimo! Nuder prijatelju! — okrenuo se je u isti mah k Stjepku. Sad će biti sgode, da se pokažete! Udarit ćemo! A ono, što sam rekao, vriedi! Ali prije neka toljaga svoju kaže!

U to je i Rotarov glas opet zaorio trgom.

— Spremni ste dakle, braćo?! — doviknuo je gradjanstvu. Ako je tako, onda napried! Ni časak dalje ne čekajmo! Silni su knezovi, ali složni, ni mi nismo slabi! Pače jaki ćemo biti, budemo li smjeli! Jest, braćo, smjelost, jedino smjelost nas može spasiti! Ne smijemo čekati, dok oni na nas navale, nego mi udrimo prvi! Po nevjeri kaptola zaokupili su Popov toranj i sjeli nam pod zid! I inače mi toga ne bismo dopustiti mogli, a kamo li sada, gdje su već izpružili svoju gvozdenu ruku, da nam otmu naše kule! Od godina ovamo vazda sam dizao svoj glas, da tu kulu srušimo, no oni, koji su tada u našem gradu vodili rieč nisu me htjeli slušati! Kasno je doduše, ali još nije prekasno, ako svaki nas učini svoju dužnost! Noć ova još je naša! Oborimo se s toga na tu kletu kulu, dok je doba! Sutra nam to možda već bude nemoguće! Zato na oružje, braćo! Svaki trenutak je dragocjen! Još ove noći mora Popov toranj biti u našim rukama!

Zadnje Rotarove rieči gubile su se u oduševljenom klicanju, koje se je poput bure podiglo na svim krajevima trga. S klicanjem se je do mala i skladno stapljao glas

zvona sa tornja sv. Marka, koje je pozivalo gradjane, da se dignu.

— Na oružje, braćo! — zatutnjio je u toj buci gromorni glas bačvara Kukića, a u isti se mah sa svih strana odazivala stostruka jeka: Na oružje! Na oružje!

Do skora je trg sv. Marka bio prazan i oko crkve zavladala je opet grobna tišina. Zvono se je ipak još uviek ozivalo i glas njegov zatreptio je na mahove kroz noćnu tišinu tako blago i umilno, kao da prosi i moli, a na mahove opet zatutnjilo je muklo i strašno, kao da navješta crne strahote.

Gradske ulice su medjutim bile žive. Svuda se čula vika i zveka oružja. Hrpe oboružanih gradjana neprestano su se valjale prema Novim i Kamenim vratima, odakle se je imalo navaliti na Popov toranj. Napokon umuknulo je i zvono na tornju sv. Marka i na čitavi grad legla je mrtva tišina. U toj tišini jasno se je čulo, kako su na jednoj i drugoj gradskoj kuli zaškrinula težka gvozdena vrata. Tamo na sjevernoj strani grada mrko se kočio Popov toranj, a na obkopima oko njega od časa do časa na mjesečini zablisnulo koplje ili bradatica, znak, da je straža budna. Sada je s obkopa kroz noćnu tišinu zatutnjio i glas roga, a odmah zatim se sa protivne strane ili iz same kule odzivao drugi i treći. U isti mah se izpod obkopa podigla urnebesna vika. Grički gradjani srtali su u hrpama prema obkopima.

U kuli bilo je u svemu oko trideset medvedgradskih ljudi, što dakako nije bilo mnogo naprama množtvu gradjana, koje je sa svih strana navaljivalo na kulu, ali zato su Medvedgradjani ponajviše pješaci u gvozdenim oklopima i strielci, bili do pete oboružani, a okrom toga kao stari ratnici i podpuno vješti svakomu oružju. I zapovjednik bio im je hrabar i izkusan ratnik. Bio je to oklopnički četovodja Koloman Trakenberger, rusoglava ljudeskara sa šiljastim zubima kao u zvieri. Njega su na Griču dobro poznavali. U svim onim krvavim sukobima, što ih je za posljednjih godina bilo izmedju Griča i Medvedgrada, vazda se je na čelu Medvedgradjana našao taj Trakenberger. I nije bilo nedjela, gdje on nije sudjelovao. Najljuće pako je biesnio na prijašnjega kastelana Vilima Štama, kletog gričkog zlotvora, komu je, što se veli, bio desnom rukom.

Navala gričkih gradjana nije medjutim ljudima u kuli došla nenadano. Trakenberger je slutio, da na Griču nešto spremaju, a noćna ona zvonjava utvrdila ga je u tomu, da će gradjani na kulu navaliti. To ga ipak ni malo nije zabrinulo. Ta on je istoj toj kramarčadi toliko puta izprašio ledja, pa će, ako Bog da, i sada! I nebrižno je s toga napadače dočekivao na obkopima. Ovaj put se je ipak ružno prevario.

Ura na tornju sv. Marka nije bila još ni ponoć javila, a Popov toranj već je bio u rukama gričkih gradjana. Biesnom njihovom nasrtaju Trakenbergerova četa nije mogla odoljeti. I samomu Trakenbergeru jedva je uspjelo skloniti se u kulu, gdje se je sa nekolicinom ljudi, koji su sretno umakli biesu gradjana, zatvorio. Ali sada se istom pokazalo, što vriedi okretnost zanatlija. Zidari, tesari, i što je sličnih zanatlija poskakali na krov i nije dugo potrajalo te je na omraženoj kuli i krov i strop bio razvaljen. Slavodobitno klicanje pozdravljalo je s dola junačke gradjane, koje se je opet ponovilo, kad je odmah iza toga iz krova a i iz kule same, uz prasak gorećih greda, stao sukljati gustim dimom obavijeni plamen. Popov toranj je gorio! Trakenbergeru sada nije preostalo drugo, no

da se u kuli zaguši ili da izadje. Odabrao je ovo posljednje. Ali jedva što se je s mačem u ruci bio pojavio medju gvozdenim vratima, već ga je pogodio buzdovan starješine Škvorca revno posred kacige. Udarac bio je tako snažan, da se je oklopnički četovodja zaljuljao. U isti se tren i sa svih strana oboriše na njega te ga svezaše a časak poslije već je i visio na stupu, što su ga gradjani na brzu ruku zabili na obkopu izpred kule. U ovoj vrevi i smetnji, što je bila nastala pred kulom, kad su Trakenbergera živa uhvatili, uspjelo je jednom od njegovih ljudi umaći. Ostali predali su se na milost gradjanima. Onaj momak odletio je dakako prema Medvedgradu, da javi, što se je sbilo.

I arcidjakon Bahenštajn bio je medjutim već poslao glasnika na Medvedgrad. Učinio je to odmah, kako su gradjani stali jurišati na Popov toranj. Javljao je pako kastelanu Seboldu, da se je gradjanstvo listom diglo i da se kula ne će moći održati, ako za dobe ne bude pomoći. Na Medvedgradu sve je već spavalo, kad je stigao Bahenštajnov glasnik. Sebold ipak još nije bio legao. U dvorani bana Mikića, koju su gosti već bili ostavili, sjedio je sa kneževim nadkuhačem Majervizerom za stolom kod vrča vina. Prijatelji su se kockali, te su kod toga malo pijuckali. Pokraj njih na stolu nalazili se u srebrnim zdjelama ostanci kojekakvih finih jela sa kneževa stola. Kastelan je bio crven kao kuhani rak a i same njegove oči su se crvenile. Uzared je gubivao te se je u srčbi svojoj neprestano hvatao za vrč a toga je još više razdraživalo.

— Do biesa! — poviknuo je odjednom, ljutito od sebe odgurnuvši kocke. — Noćas me progoni nesreća! Bolje da prestanemo!

— Kako te je volja, brate! — nasmijao se nadkuhač,

slegnuvši ramenima. — Već je u istinu kasno! A ja sam i pospan!

Nadkuhač stao je kod toga zievati.

— Pospan si? Gle! — razdraženo se odazvao kastelan. — Prije toga nisi rekao, nego sada mi veliš, kad si me oplienio!

Nadkuhač, koji je poznavao Seboldovu škrtost, nije ništa odvratio, nego se je i opet samo nasmijao, ali ovaj put grohotom.

— Eto! Sad mi se još i ruga! — ljutio se kastelan. — Jučer si me oplienio, prekjučer, a danas opet; bude li tako dalje išlo, moći ćeš si na zagrebačkom Dolcu joj i drugu kuću kupiti za moj novac!

— Dugo bih se s tobom natezati morao, da sastavim makar za kolibu izpod Medvedgrada, kamo li za kuću u Zagrebu! Ali sad lahku noć!

Majervizer se je u isti mah dignuo, da će poći.

— Stani! Još časak samo! — zaustavljao ga kastelan.

— Evo oči mi se od sebe sklapaju! — branio se nadkuhač. — Jedva se već i držim na nogama, a sutra moram ranije s kreveta! Kako znaš, gospoda će u lov!

— Samo jednom, da još bacimo! Ne više! Sjedni!

Nadkuhač je, ako i nerado, sjeo.

— Za ovo neka ide! — rekao je Sebold, pokazavši na veliku hrpu srebrnih novaca, što je ležala pred njim na stolu.

— Dobro! — kimnuo je Majervizer. — Ovo još, ali ne više!

— Hoćeš, da prebrojimo?

— Nije nuždno. Kasnije ćemo!

— Tko da prvi baci?

— Tko bi nego ti? Ti gubiš! — odvratio je nadkuhač.

Sebold je na to kocke pokupio i metnuo u svoju gvozdenu kapu te potresavši kapom izbacio ih je opet na stol. Kocke su se širom razletile po stolu.

— Trinaest! — nasmiešio se Majervizer.

— Trinaest! — ponovio je kastelan nehotice i lice mu se kod toga smračilo. — Prokleti je to broj! Opet ću izgubiti!

Sada je nadkuhač uzeo kocke i naglo ih iztresao na stol.

Sebold je ustao i oči mu se zapiljile u kocke, ali odmah zatim se je opet spustio na stolicu a kod toga mu izletila ružna kletva iz usta.

— Dvaestšest! Upravo još jedanput toliko kao ti! — poviknuo je slavodobitno Majervizer, posegnuvši za onom hrpom srebrnoga novca.

— Djavo odnio te proklete kocke! Znao sam, da ću izgubiti! — gnjevno je protisnuo kastelan, udarivši šakom o stol. — Već davno nisam bio tako zle sreće! Proklet je to za me dan!

— Zato će najbolje biti, da se i ti zavučeš u krevet! Napokon je tomu već i vrieme! Ponoć je! — smiešeć se upućivao ga nadkuhač, koji se je medjutim opet bio dignuo.

Sebold je ljutito poglednuo nadkuhača.

— Spavat da legnem? Piti hoću! Piti! A onda da se skime bilo pohrvam! Makar sa pustim djavlom! To ja hoću!

U taj par pojavio se na vratima dvorane Bahenštajnov glasnik.

— Što je? — s mrkim se licem otresnuo kastelan, kad je opazio glasnika, koji je bio sav osut prašinom i konjskom pjenom.

Glasnik u prvi mah nije mogao progovoriti. Prsa su mu se silno nadimala i jedva je disao.

— Gospodine, — odvratio je napokon — zlo je!

— Zlo? Do biesa! — hrapavim je glasom poviknuo Sebold, zaljuljavši se na svojoj stolici.

— Arcidjakon Bahenštajn — uzeo opet glasnik — poslao me je, neka vam javim, da su Gričani oružanom rukom navalili na Popov toranj!

— Gričani su, veliš navalili na Popov toranj? Ha, ha! Sam ih je djavo u to putio!

Kastelan se je na grohotom nasmijao, ali je k jednu i ustao.

— I još vam arcidjakon poručuje, da se kula ne će moći održati, ako za dobe ne bude pomoći! Sav se je Grič listom digao na nju!

— Dobar je to glas, što mi ga nosiš; tako mi svetca dobar! I baš mi je drago, što je tako! — uzkliknuo je kastelan a u isti mah mu se lice, do sada gnjevno i mračno, razvedrilo, kao da se raduje, što mu se eto iz nenada pružila sgoda, da će biesu svomu moći dati oduška. A što misliš, — primetnuo je zatim — ne će li pomoć prekasno stići?

Glasnik nije ništa odvratio, nego je oborio oči.

— Zašto šutiš? — navalio je kastelan.

— Bojim se, — oklievajući se napokon odazvao glasnik — da je u istinu već prekasno! Kad sam pao ovamo pod goru i stao se uzpinjati, nehotice sam se okrenuo te sam vidio, kako se ondje nad Gričem čitavo nebo zapožarilo. Za stalno je gorio Popov toranj.

— A to si se bojao da mi kažeš?! — prasnuo je Sebold opet u smieh. — Da je tako, još bi i bolje bilo! Za onaj toranj sav ću Grič zapaliti! Hajdmo!

— Što si naumio?! — zaustavljao ga nadkuhač.

— Idem, da posvietlim toj kramarskoj paščadi! Što godj je u gradu ljudi, sve ću dignuti, neka paščad znade, da se sa Medvedgradom nije šaliti!

— Ne bi li bolje bilo, da prije javiš knezovima? Neka oni odluče, što uraditi treba! — upozorivao ga Majervizer.

Kastelan se je na trenutak zamislio. Odvratio nije ipak ništa, nego je samo slegnuo ramenima.

— Bar knezu Ulriku javi! — oglasio se opet zabrinuti nadkuhač.

— Čemu?! Nije nuždno! — odbijao kastelan i prijašnji izraz srčbe mu opet legao na lice. — Ljutio bi se knez, da ga radi takova šta dignem iz sna! Knezovi dali su tim nezahvalnim kramarima osam dana za razmišljanje, za toga je prema zakonima, koji u čitavom kršćanskom svietu vriede, medju njima i nama trebao vladati Božji mir, a oni su eto prekršili taj zakon i samovoljno kao pusti razbojnici iznebuha narušili mir. Tu meni dužnost jasno propisuje, što uraditi valja! Smjesta ih kazniti moram! Smjesta! Pa da tako ne učinim, sutra bi se oluja oborila na moju glavu!

I kastelan je težkim korakom pošao prema vratima.

— Ta nije to, radi čega te odvraćam! — nasmiešio se nadkuhač, uhvativši ga za ruku.

— Nego što? — trgnuo se Sebold, zaustavivši se na pragu.

— Zar si zaboravio, da je danas za te nesretan dan? He? — bocnuo ga nadkuhač.

— A tako! — odmahnuo kastelan rukom, nakrivivši usta. — Lahko za to! Pred gričkim zidinama ne će vrieditи kocke, nego buzdovan i mačevi! Ako te je volja, možeš sa mnom, da vidiš, čega još vidio nisi!

Ne čekajuć odgovora, pohrlio je u dvorište. Tu je zatrubio u rog, što mu je visio o boku i malo ne u isti tren već se ozivale trublje na svim krajevima grada, koji je jednim mahom oživio. Do mala su i čete bile spremne na polazak.

Kastelan je sada doista tako i učinio, kako se je pred nadkuhačem bio zaprietio. Ostavio je samo toliko ljudi na Medvedgradu, koliko je trebalo za stražu po kulama, sve ostale, koliko godj ih je bilo, poveo je sobom. A već davno na Medvedgradu nije bila sakupljena takova sila kao što u ovaj čas. Osim dosta jake čete gvozdenih konjika bilo je tu do sto oklopnika i isto toliko strielaca. Premda su se knezovi izmirili sa kraljem, ipak nisu razpustili svoju vojsku, nego su ju porazmjestili po raznim svojim gradovima. No na Medvedgradu držali su toliku silu i poradi Griča.

U svemu je poveo dakle kastelan do dvie stotine oružanih ljudi, sve samih prokušanih ratnika, proti Griču. Ponio je sobom i svu potrebnu spremu za jurišanje te zato su i ljudi, nadajući se obilnom plienu, težko izčekivali čas, da se pobiju. Pod gvozdenim stupajem oklopnika već se je sada tresla zemlja.

Medvedgradjani bili su se u to već spustili u dolinu, da okrenu cestom, što je uzduž Medveščaka vodila pod Grič, kad je pred njom osvanuo onaj oklopnik, koji je iz Popovog tornja umakao. Sav usopljen progurao se je kroz hrpe vojnika do Sebolda te je bez daha stao pripoviedati, što se je dogodilo sa kulom.

— Vašeg vodju živa su dakle uhvatili lupeži? — zaškrinuo je kastelan zubima te je kod toga tako živo konju pritegnuo uzdu, da se je ovaj, bacajuć oko sebe pjenu, stao propinjati.

— Jest, kapetane, — potvrdio je oklopnik — živa su ga uhvatili i odmah svezali! A onda su ga, lajući kao psi, odvukli na obkop. Bio sam se spustio niz obronak i dolje kod potoka sklonio sam se na trenutak za jedno drvo, no bolje bi bilo, da toga nisam učinio, jer ne bih bio vidio strahote!

— Ubili su ga?

— Za stup su ga na obkopu privezali.

— I strelicama gadjali u njegovo srce?

— Ne, nisu! — muklo se odazvao oklopnik, oborivši glavu. — Konopac vrgli su mu oko vrata!

— Objesili su ga! O, o! — biesno je uzkliknuo kastelan, koji je ćutio, kako mu u taj mah krv navaljuje u glavu. Jeste li čuli? — okrenuo se je prema svojoj okolini. — Pogani su grički skotovi junačkog našeg Trakenbergera objesili! Njemu, častniku, komu medju kneževim oklopnicima nije bilo ravna, spremili su lupeži tu sramotnu smrt! Ali ja ću, ako Bog da, sramotu s njega oprati! Osvetit ću ga, grozno, strašno! Kad udjemo u ono prokleto gnjezdo na Griču, hrpimice ću tu paščad dati vješati! Znati će oni, što je Medvedgrad! Svaki će deseti gradjanin, bio kriv ili nekriv, na stup! Bez pomilovanja! Ali sada napried! Napried, junaci! — doviknuo je ljudima. Ni vama ne će biti krivo! Prazni sa Griča ne ćete! Što će tko odanle ponieti moći, neka ponese! Zato napried!

Ljudi nagnuli su sada gotovo u trk prema Griču. Bila je još noć, a njih svaki dobro je znao, koliko do toga stoji, da prije stignu pod gričke zidine, nego se stane daniti. Uz sve to ih je Sebold neprestano natjerivao.

Nisu ni na Griču za toga prekrštavali ruke. Dobro

se je tu znalo, da će se Medvedgradjani s mjesta dignuti, ako su primili glas, što se je dogodilo, a da je glas o tomu odmah i odletio na Medvedgrad, za to se je, ako nitko drugi, za stalno pobrinuo susjedni kaptol, koji je budnim okom pazio na sve, što se na Griču sbiva. Gradjani su se s toga i spremili, da valjano dočekaju nepozvane goste. Koliko godj se je na brzu ruku moglo, sve su učinili za obranu grada. Pomagalo je kod toga i malo i veliko. Izpod zidina diljem sjeverne i sjevero-zapadne strane grada bilo je sve na hrpe naslagano grdnog kamenja, što su ga ovamo doturali sa pola razvaljenog Popovog tornja. Na trgu pred crkvom sv. Marka u velikim su opet kotlovima razžarivali ulje, smolu i sumpor. Gradjani su medjutim i na najgore bili spremni. Zagradili su trg, a i crkvu sv. Marka, da se do potrebe, ako bi medvedgradskim ljudima kojom nesrećom uspjelo provaliti u grad, i odavle još uzmognu braniti. U ostalom navala Medvedgradjana nije ih iznenada zateći mogla. Na cesti izpod Griča i na svim šumskim putovima, što su sa Medvedgrada vodili prema Griču, svuda su pazili i stražili pouzdani grički ljudi.

Ponoć je već davno bila prošla, kad je jedan od tih ljudi bez daha dojurio na Grič i donio viest, da se Medvedgradjani približuju. Odmah zatim vratili su se, jedan za drugim takodjer ostali i svi su uvjeravali, da se još nikad nije podigla takova sila na Grič. Gradjane to ipak nimalo nije zastrašilo. Sve što je u gradu bilo za oružje, u tili je čas naleglo pod gradske zidine. I žene su pohrlile onamo, da kod obrane mužkarcima budu u pomoć, ako navali nužda.

— Sad treba da tim jadnim plaćenicima pokažemo, što vriedi gradjanska piest, koja se je digla, da brani

domaće ognjište! — uzkliknuo je Rotar, komu se je lice sjajilo od radosti, kad je vidio oduševljenje drugova. — Jedno me samo tišti! — primetnuo je zatim. — Kad ih suzbijemo, lupeži će se opet oboriti onamo, kud naša ruka ne siže. Ognjem će nam poharat naše majure!

— A zašto da ih ne branimo? — oglasio se Valentin.

Rotar se zamislio.

— Pravo imate! — rekao je poslije nekoliko trenutaka. — Mi ih moramo braniti! Bilo što bilo!

I ako vam je s voljom, majstore, — uzeo je opet Valentin — sklonit ću se ja sam sa nekolicinom ljudi iza majura?! Medvedgradjani će i onako za stalno navaliti ovamo na sjevernu stranu, pa budete se li vi tu iza zidina valjano držali, mogao bih ja sa svojom četom u sgodan čas odanle iz zaklona provaliti, te im pasti iza ledja! Što mislite?

— Što ja mislim? — veselo je poviknuo Rotar, stisnuvši Valentinu ruku. — Ništa drugo, nego da je ono, što rekoste, zlata vriedno! Samo iz neba mogla vam je pasti ova misao! Idite i uzmite si ljudi, koliko godj vas je volja! S tornja će vam se dati znak, kad treba provaliti! A u isti mah, jelte, braćo? — okrenuo se je prema starješini Škvorcu i glavaru Kukiću — oborit ćemo se i mi odavle na nje i mlatit ćemo ih s desna i s lieva, po grudima i po ledjima! No do toga bio nam Bog u pomoć! A sad svak na svoje mjesto! Utrnite sve svieće, neka lupeži misle, da spavamo!

A Medvedgradjani su doista to i mislili. Sebold je već prije sa svojom četom bio okrenuo uzbrdice šumom te se je sada već primicao Griču. Iznad kapelice svetoga Jurja, koja je stajala gdje i sada, na časak se je zaustavio. Odlučio je, da se u jedan mah sa svom svojom

silom obori i na Nova i na Mesnička vrata, te je prema tomu i udesio navalu. Konjike je ostavio kod kapelice, da ondje spremni čekaju, dok ne kucne čas, da i oni zadju u borbu, a on sam pošao je sa oklopnicima i strielcima napried prema gradskim zidinama. Ljudi su sada išli korakom, tiho gotovo nečujno. Kastelan je takodjer sašao s konja, te ga je vodio za uzdu. I tako su se, kako mišljahu, neopaženi najednom našli pred gradskim obkopima.

Bio je još podpun mrak, premda je hladno povjetarce odanle iz gore navieštalo, da se približuje jutro. Iza obkopa na visu mrtvo se kočile gradske zidine i kule, obavite tankom maglom. Ni u kulama ni na zidinama, nigdje se ništa nije micalo; svuda sve je bilo mirno i tiho. Ne samo grad, nego i sav kraj oko njega kao da je usnuo mrtvim snom.

— Skotovi su se nalokali te sada spavaju! — šaptnuo je kastelan, porugljivo se nasmjehnuvši. — Svakako nas ne očekuju! Tim bolje! Laglji će nam biti posao! Samo tiho napried! — šapćuć je upućivao oklopnike i strielce, koji su u gustim redovima, polagano i oprezno grnuli na obkop. — A vi — okrenuo se je u isti mah prema hrpi ljudi sa grdnim sjekirama i čuskijama — budite spremni! Kad se naši uzpnu na zidine, složno udrite na vrata!

Oklopnici i strielci bili su se medjutim spustili niz obkope te su, pomažući jedan drugomu, bez šuma preskakivali jame izpod obkopa. I već poslije nekoliko časaka bili su gotovo svi s one strane obkopa. Sada su se, više plazeć, stali šuljati uz strminu prema zidinama. I do mala našli su se pod samim zidinama.

Sebold je za toga još uviek stajao na istom mjestu

s ove strane obkopa. Okruživalo ga nekoliko hrpa oklopnika i strielaca, što ih je zadržao pokraj sebe, da s njim ovamo ili onamo, gdje bi se tomu ukazala nužda, uzmogne priskočiti u pomoć. Njegovo lice upravo je sievalo od zadovoljstva. Ako se u posljednji čas ne dogodi čudo, onda je to oholo kramarsko gniezdo prije nego sunce grane u njegovim rukama!

Izpod zidina, a i po samim zidinama sve je najednom oživilo. Vojnici u tili se čas razletili od Novih pa sve donle do Mesničkih vrata te su se sada diljem čitavoga zida, tiho kao noćne sjenke, po gvozdenim stupaljkama i konopnim ljestvama stali uzpinjati na zid. Prvi se dokopao vrha kod Novih vrata tik same kule neki oklopnički desetnik, rutav i krupan kao medjed. U ruci mu bila zelena medvedgradska zastava sa medvedjom glavom sred vienca od srebrnih zviezda. Hvatao se je već strehe, da se vine kuli na krov i ondje zasadi zastavu, ali u taj čas je na samom zidu zablisnuo buzdovan i rutavi se desetnik ni ne pisnuvši, zaljuljao i skotrljao niz zid. Oklopnik iza njega je mislio, da se je desetnik oskliznuo, te je bez oklievanja stao na njegovo mjesto, ali u isti tren već se je i on stropoštao niz strminu. I treći tako. Ostali vojnici, koji su se iza njih na istim ljestvama uzpinjali, osupnuti se sada trgnuli, ali nisu imali kada ni razmišljati, jer se tamo gore na zidu odjednom nešto ganulo i uztreslo, a u onaj mah već poletile su uz zid uz gromoran prasak i štropot hrpe golemog kamenja s takovom žestinom, da se napadači, ako su i užasnuti poskakali sa ljestava, nisu mogli ugnuti. Biesna, groznim kletvama izpremiešana vika, koja se je umah zatim dolje izpod zidina podigla, jasno je svjedočila, da je kamenje pogodilo.

Ni ostali vojnici, koji su se uporedo s ovima uzpi-

njali na zid, nisu bili bolje sreće. Gradjani su ih svagdje, diljem čitavoga zida, s krvavim glavama suzbili. Nenadani odpor, što ga nadjoše, do kraja je razjario i onako biesne vojnike.

— Proklete kramarske hulje! Pritajile su se pa nas prevarile! — poviknuo je stari jedan vojnik, komu je kamen odnio gvozdenu kapu te ga ozliedio u glavu. — Ali sad više ne će! Napried, braćo!

Kao odgovor na to zaječilo je u isti mah iz stotine biesnih grla: Napried! Napried! I vojnici se mrmljajući opet stali penjati uz zid, ne samo po ljestvama i stupaljkama, nego gdje tih bilo nije poskakali su jedan drugomu na ledja i hvatajuć se za izbočine u zidu s neobičnom su okretnošću brzali u vis. Od krike i zveke oružja sva se je okolina sada uztresla.

Ovo medjutim nimalo nije zastrašilo branitelje. Mirno kao prije dočekivali su Medvedgradjane, puštajući ih, da se uzpnu do vrha, ali onda je i gore što bi okom trenuo sav zid oživio: mačevi, sjekire, buzdovani ili gvozdeni bati sa svih se strana kao striele obarali na napadače, a gdje mačevi i gvozdeni batovi nisu sizali, tamo daždilo je na njihove glave kamenje. Pa tako ni sada nije dugo potrajalo a napadači su pored sve one smjelosti i srčanosti, kojom su navaljivali na zid, i opet, krvavije nego li prvi put, bili suzbijeni. Na zidinama i iza njih zaorilo je na to slavodobitno klicanje, koje se je širilo sve dalje i dalje čitavim Gričem.

I Sebolda je bilo razjarilo, kad je čuo, da se gradjani nisu dali zaskočiti, ali ga to inače nimalo nije zabrinulo. Ni časak nije dvojio, da će njegovi ljudi ubrzo skršiti odpor gradjana. Pokazivao se je s toga nebrižnim te se je sa svojom okolinom neprestano šalio. I baš mu

je opet iz usta bila izletila takva krupna šala, kad je sav poražen pred njega doletio jedan vojnik i zatražio pomoć.

Sebold u prvi mah nije razumio vojnika, ali malo iza toga već su redom stizali ranjenici na ovu stranu obkopa, a pored njih, pokunjeni i satrveni, hrpimice se i vraćali vojnici bez kapa i oružja. Sada mu je bilo jasno, što se je sbilo. Da bi se takvo što moglo dogoditi, na to ni nije bio spreman. Biesan od gnjeva bacio se je na konja, da ostalu četu glavom povede pod gradske zidine.

— Čekajte, prokleti kramarski psi! — prietio se kastelan, biesno se okrećući na konju. — Upamtit ćete si vi, što su kneževi vojnici! I unuci vaši s grozom će spominjati medvedgradskoga kastelana Sebolda! — Al sad — doviknuo je četi, trgnuvši mač — na juriš! I bez milosrdja pogazite sve, što vam stane na put! Razvaliti treba to prokleto smetište! No prije neka se skotovi pozovu na predaju! Idi! — okrenuo se je kod toga k bližnjemu vojniku. Na ražnju ću ih dati pržiti kao krmače, ako se odmah ne predadu! To je moja poruka!

Pred zidinama je buka medjuto na trenutak utihnula. U toj tišini jasno se je tamo gore na zidinama razabirao glas gradskoga glavara Rotara, koji je sokolio svoje drugove i naredjivao, što za obranu treba. Znali su branitelji, da se Medvedgradjani sad istom spremaju na glavni udarac.

U to se je izpod zidina pojavio i glasnik, što ga je Sebold bio poslao napried, te zatrubivši u rog doviknuo je gore braniteljima:

— U ime prejasnoga gospodina kneza, slavnoga gospodara medvedgradskoga! Naš zapovjednik, kastelan Sebold, pozivlje vas, gričke gradjane, da mu odmah predate svoj grad! Spasa vam nema! Položite dakle oružje i pre-

puštajte se njegovoj milosti! Inače jaoh si ga vama: ovo vaše smetište će se razvaliti a vas pako dati će kao krmače pržiti na ražnju! To je njegova poruka!

U taj par zažviždnula je sa jednog okanca sjeverne kule strelica i glasnik se je, pogodjen sred srca mrtav srušio.

Odapeo ju je Stjepko Šilipetar, koji je, još bliedji nego inače, s lukom u ruci stajao pokraj okna. Ruka, u kojoj je držao luk, mu je od gnjeva drhtala.

— Bezočno medvedgradsko pseto! — protisnuo je kroz zube, izpod oka poglednuvši starješinu Škvorca i bačvara Kukića, koji su stajali kod bližnjeg okna. — Takovu sramotu bacati na nas! Krv mi skočila u glavu i nisam se mogao obuzdati!

— Hitriji ste bili od mene! — nasmijao se starješina, pristupivši k njemu. — I ja sam htio da ga pozdravim, ali Bog zna, da li bi ga moja strelica bila zahvatila! Bar tako za stalno ne kao vaša!

— Lupež se protegnuo kao zec! — prihvati Kukić. — Tako gadjat još nikad nisam vidio! Nema toga više!

— Zaista! — potvrdjivao starješina. — Ruka vaša pouzdana kao u stara ratnika.

— Nije to ništa! — 'čedno se nasmiešio Šilipetar. — Danas je takvo vrieme, gdje i miroljubivu čovjeku treba, da se razumije u ratnički zanat, pa tako se i ja ponešto razumijem u taj zanat!

— Ponešto? Vidi ti njega! — toplo se uzprotivio glavar bačvarskoga ceha. — Gledao sam vas prije na zidu, kad su oni lupeži navaljivali! Do biesa! Svagdje ste bili i svagdje u pravo vrieme! Gdje godj je zaprietila pogibelj, eto vas u prvom redu medju braniteljima! I niste

birali oružje, svako vam pristajalo: mač ili buzdovan, svejedno, kao da ste uza nj odrasli! Nisam takvo što još vidio! Nisam!

— Nije to ništa! — ponovio Stjepko, slegnuvši ramenima. — Prošao sam mnogo svieta a u svietu se, ako i ne ćeš, koješta nauči. Sudbina me pokadšto i bacila medju vojnike, a tad nije preostajalo drugo no da alat zamienim oružjem. Mnogo sam se onda ljutio, ali sada vidim, da je i to dobro bilo. Ruka moja može sada na Griču gdješto vrieditи!

— I glava vaša! I glava! — uzkliknuo bačvar. — Gledao sam vas ja na zidu! Svaka vaša rieč je vriedila!

— U ratničkim stvarima možda i gdješto moja glava vriedi! — tiho je odvratio Stjepko, poniknuvši glavom, kao da se je zamislio. — Baš mi je sada — dodao je kao prije tihim glasom — na um pala davna sgoda iz moga ratničkoga života. Nas triest četrdeset ljudi čuvalo je kulu kao što je ova tu. I najednom nalegla pod kulu jaka neprijateljska četa i stala je na nju navaljivati, baš kako Medvedgradjani sada na svu. I jurišala je dan i noć, ali zaman. Mi se slavno obranismo, premda je neprijatelja bilo deset na nas jednoga! A nismo mi bili Bog zna kakovi junaci! Nipošto! Ali zapovjednik nam je bio vitez i ratnik, komu možda ravna nije bilo! Tu sam ja mnogo toga vidio i koješta naučio! Vjerujte! Da imam dvadeset ljudi, ne više, koji će me slušati, ja bih ovu a i svaku drugu gradsku kulu obranio, makar se na nju u isti mah jurišem obaralo više stotina tih medvedgradskih oklopnika! Glavu sam spreman dati, ako ne bih! Ali ljudi bi me slušati morali! Slušati! Kud ja okom, tud bi oni morali skokom!

Ovo on već nije govorio tiho, nego živo, a licem

mu je kod toga od časa do časa trgnuo izraz mrke prietnje.

— Upamtili bi si krvoždni medvedgradski kurjaci dan, kad su urljajuć u biesnim čoporima legli pod Grič! — nastavio je s plamnim očima. — Kud godj sam dosad prošao, svagdje sam pristajao uz slabijega. Duša mi nije mogla podnieti, kad sam vidio, gdje se čini sila i nepravda. Mrzim silu i nepravdu. Zato i nje, te medvedgradske silnike, mrzim! Od onog časa — poviknuo je sav razjaren drhtavim glasom — ih mrzim, što mi je noga stupila na gričko tlo! I težko sam izčekivao sgodu, da mržnju svoju gasim u medvedgradskoj krvi!

— Nuder sgoda ova nije izostala! — nasmiešio se starješina Škvorac. — Svakako valjan ste čovjek!

— Isto to sam mu i ja već prije rekao! — smiešeć se dodao je bačvar Kukić.

— I vriedni ste, — oglasio se opet starješina — da zapoviedate našim ljudima! Ne njih dvaest, kako ste tražili, nego i dva puta toliko, ako uztreba, stavit će se pod vašu zapovjed! I jedna od naših kula će vam se dati, da njom upravljate, dok ne mine pogibelj, koja od one klete razbojničke špilje jadnomu našemu gradu prieti! I to odmah sutra! Ja ću se za to poskrbit! Nek si samo prije s vrata skinemo te klete pustahije!

— Tako, brate, tako! Odmah sutra! — povladjivao bačvar starješini. — Ne valja tu zatezat! I ako hoćete, — okrenuo se je zatim k Stjepku — možete i mene primiti u svoju četu! Za desetnika ili slično što? Pa neka se onda tko nadje, da odmah ne skokne skokom, kud vi okom! Trista gromova! Smrvit ću ga! Smrvit!

U to se dolje opet podigla vika. Kastelan je, prešavši preko obkopa, sa ostalim ljudima stigao pod zidine. Kad

je čuo, da je glasnik ubijen, bies njegov već nije poznavao granica. Već prije je konjicima, koji su spremni čekali kod kapelice sv. Jurja, odaslao zapovied, da krenu napried, a sada je zapovjedio, da se zapale gradski majuri u jarku izpod Mesničkih vrata i podgradje izpod južnih gradskih zidina.

— Sve treba zapaliti, što godj se zapaliti dade! — upućivao je vojnike, koji su se s bakljama u ruci spuštali niz jarak prema majurima. — A onda — primetnuo je sa ružnim posmjehom — zapalit ćemo samo gnjezdo!

U isti mah zatrubio je u rog. To je bio znak za navalu. Izpod gradskih zidinah a i na zidinama samim sada opet zaigralo krvavo kolo. Biesnije i krvavije nego li prije. Medvedgradjani navaljivali su ovaj put ne samo na zidine, nego i na obje kule. S divljom odvažnošću srtali su na Nova i Mesnička vrata i domala razvila se pred jednim i drugim vratima ljuta, očajna borba. A i na samim zidinama došlo je medju braniteljima i napadačima do krvava hrvanja. Medvedgradski strielci, zaklonjeni u jarku izpod obkopa, neprestano su sipali strelice, da zaštite oklopnike, koji su se sada sa svih strana obarali na zidine. Strelice padale su poput tuče na zid ili su udarale preko zida i jaoh si ga gradjaninu, koji je neoprezno iza zida pomolio glavu!

Ni gradjani zato nisu driemali. Kao što prije, tako su i sada spremni dočekivali napadače s buzdovanom, kamenjem ili vrelim uljem, a pored toga su i pouzdanom rukom na nje iz zidnih rupa odapinjali ubojite strelice, koje su se žviždajuć u uzduhu križale.

No Medvedgradjani kao da za sve to marili nisu. Suzbijeni na jednom mjestu javljali su se na drugom. Kod toga im je tu i tamo uspjelo vinuti se na zid. A

tad već nije vriedilo kamenje ili ulje, nego se je valjalo latiti mača ili buzdovana, a ne riedko bacali su se branitelji u gnjevu i golim rukama na drzke napadače.

Nekoliko vojnika se je baš sred zida dokopalo vrha. I u tren sastavili su vojnici od svojih gvozdenih štitova na samom zidu branište, kojega su napadali gradjani izpod braništa. Ostali vojnici dolje pred zidinama burnim su klicanjem pozdravljali smione svoje drugove i u isti mah sa svih su strana nalegli pod zid, da im priskoče u pomoć. I do mala je sav zid oko braništa bio u rukama Seboldovih ljudi. Gradjani iza zida stali su uzmicati i strava preletila gradom. Sad Medvedgradjane ništa nije sustavljalo, da provale u grad. I na trenutak se činilo, da gradu već nema spasa. Ali samo na trenutak. Odanle od Mesničke kule najednom zatutnjilo, kao da se grom valja. Približavao se Rotar na čelu gradjanske čete. Bio je upravo napadače suzbio od Mesničkih vrata, kad mu dojaviše, što se sbiva sred zida. Sada je trkom hrlio onamo. U ruci mu bio dugoljast gvozden bat sa zubčastom glavicom, što si ga je sam skovao. Poput razjarenoga lava bacio se je sa svojom četom na Medvedgradjane i već nekoliko časaka poslije, kao da je grom pao medju nje, diljem čitavog zida nije bilo ni ciglog jednog medvedgradskog vojnika.

Grad je bio spašen.

Medvedgradjani ipak ni sad još nisu mirovali. Na svim stranana uzduž zidina oštrim se glasom ozivale trublje, javljajuć vojnicima, da se skupe oko svoga vodje. Ovaj je napokon uvidio, da ne će moći provaliti kroz vrata, te je s toga odlučio, da se još jednom sa svom svojom silom obori na zidine, s kojih su njegovi ljudi, da im je odmah sa jačom četom pritekao u pomoć, već

prije mogli provaliti u grad. I strielci su se sada, prebacivši svoj luk, na Seboldovu zapovjed latili koplja ili mača, da uporedo sa oklopnicima jurišaju zidine.

U to se po malo počelo daniti. Kule i zidine se sada jasnije izticale. Ništa ipak nije odavalo, da je tekar časak prije onuda biesnila ljuta borba. Svuda vladala je tišina.

Sebold nije više biesnio kao prije, nego je bio pokunjen. Stala ga odjednom mučiti misao, da se tu ne radi samo o njegovoj časti, nego i o časti kneževa oružja. A to ga čisto smutilo. Obuzimalo ga pače i kajanje, što je toliku odgovornost na se naprtio. Ovo ga je pako još više smučivalo te se je zato trudio, da to čuvstvo u sebi uguši, ali uzalud, ono se uz sve to neprestano javljalo.

Obkružili su ga u to vojnici, da čudu njegovu zapovjed. Sjedio je na konju, izpravno kao vazda, ali rieči nikako mu se nisu dale na usta.

Baš u taj tren pala je ravno pred njega strelica sa mokrom, zamrljanom krpom, kakvom se služe ženske, kad peru kuhinjsko posudje, a u isti mah je sa okna sjeverne kule, odkud je strelica izletila, zaorio gromoran grohot.

I tu je strelicu dobacio Stjepko Šilipetar.

Seboldu navalila je krv u glavu i lice mu od gnjeva gotovo pocrvenilo. Posegnuo je mačem za krpom i dignuvši ju na maču u vis gnjevno se je nasmijao.

— Znate li, što to znači? — okrenuo se je zatim k vojnicima. — Grički skotovi vam poručuju, da će vas njihove babetine kuhinjskim krpama protjerati od ovih zidina! Eto, takovu vam porugu dobacuju u lice! Poslije samoborske bitke tekla je vaša slava po svoj zemlji, a sada će sramota, ako ju ne operete u skotskoj krvi!

I niemom kretnjom mahnuo je prema zidinama.

Vojnici su sada s divljom krikom opet stali navaljivati na zidine. No branitelji su ih ovaj put još i spremnije dočekivali nego prije. Pored kamenja obarali su na nje i goruće grede a u isti se je mah diljem čitavoga zida na guste hrpe napadača praskajuć i prosuo ognjeni dažd od sumpora i razžarene smole. Vrisak užasa odkidao se iz stotine prestravljenih grudiju i do skora se izpod zidina mjesto dosadašnje bjesomučne krike nije čuo no jauk i muklo stenjanje ranjenika.

Vojnici nagnuli su u bieg prema obkopima, povukavši za sobom i Sebolda, koji se je donekle umirio, kad je opazio, da su konjici stigli pred obkop.

Na vrhu Markova tornja zatreptila je sada luč. To je bio znak Valentinu, da padne iz svoga zaklona izpod gradskih majura, gdje je sa odabranom gradjanskom četom spreman čekao, da se, kad nastupi sgodni čas, iza ledja baci na Medvedgradjane. Valentin je nestrpljivo izčekivao ovaj čas, a još nestrpljivije izčekivao ga je čohaš Hrnčić, kojega sada nitko ne bi bio prepoznao. Sa ogromnom kacigom na glavi i s težkim gvozdenim kopljem u ruci izgledao je kao ratnik od zanata.

— Ne čekajmo znaka, nego udrimo! Bilo što bilo! — neprestano je Hrnčić salećivao Valentina, koji je nestrpljivoga čohaša samo s mukom mogao sustaviti.

U to su se i krišom bili došuljali Seboldovi ljudi, da prema zapovjedi svoga vodje zapale majure. Ljudi nisu ni slutili, da iza majura u zasjedi vreba gradjanska četa, te su se bez oklievanja dali na posao. Upravo su bili užgali baklje, kad ih gradjani iz nenada obkoliše i prije nego su dospjeli latiti se svoga oružja utukoše.

— Sada vidite, da je dobro, što prije reda nismo

*

udarili! — rekao je iza toga Valentin čohašu. — Lupeži bi nam bili zapalili majure, a Bog zna, da li naš nasrtaj ne bi bio došao u nevrieme. Prijatelj Rotar već će nam javiti, kad treba udariti!

Čohaš se je ipak težko primirio, i sada je od radosti zaijuškao, kad je na tornju opazio luč. Veselio se je unapried, kako će mlatiti Medvedgradjane.

I Valentin se je odmah bacio na svoga vranca te zapovjedivši četi, da krene za njim, potekao je sa čohašom uzbrdice prema obkopima. Okrenuo je šumom, pored njega žurno je koracao Hrnčić. Kad su izašli iz šume, ugledali su na samom rubu jarka izpred obkopa tri medvegradska konjika, koji su na očigled ondje tražili. Htjeli su se opet skloniti u šumu, dok konjici podju, ali je bilo prekasno. Ovi su ih već bili opazili i vodja njihov dogrmio je Valentinu, da stane. U isti pako mah već su i ostala dva konjika s naperenim kopljima poletila proti njemu.

— Sagnite se pod drvo! — bez daha je Valentin doviknuo čohašu a k jednu je i trgnuo mač, da dočeka napadače.

Ovi su u to skokom nahrupili na njega, ali Valentin, brz kao munja, iztrgnuo je lievom rukom koplje, a desnom je u isti tren drugoga tako snažno udario po gvozdenoj kacigi, da je mač probio gvoždje i konjiku presjekao glavu.

Za toga bio je i Hrnčić skočio iza drva. Čohaš zaboravio je na svoje koplje te se je goloruk bacio na prvog konjika. U tili je čas ovaj bio pod njim na zemlji. Biesni čohaš zakopao mu je ruku pod grlo te ga je stao daviti.

Dok se je čohaš natezao sa konjikom, nasrnuo je na Valentina i vodja straže. Bio je to pravi gorostas te ga

je konj, ma da je i on bio neobično velik, jedva nosio. Lice mu je bilo mrko kao u vuka a sred čela, s jednog kraja na drugi, protegla se poput pijavice crna brazgotina, koja mu je sada od gnjeva porumenila i nabrekla, što je pojavi njegovoj podavalo nešto grozna.

Kad je gorostas iz bliza ugledao Valentina, grohotom se je nasmijao. I to smijanje bilo je grozno.

— Pomoli se za svoju dušu, golobrado momče, jer ti je kucnuo zadnji čas! — zaurlao je odmah zatim a u isti tren je i zavitlao grdnim svojim mačem oko sebe, da ga jednim, ali strašnim zamahom, spusti na Valentinovu glavu.

Valentin bio je ipak hitriji. Gotovo nebrižno zakrenuo je svojim mačem, da gorostasa dohvati u ruku. Nije se kod toga nimalo napinjao, ali mu je zato kretnja bila brža i od same munje. Jednim udarom presjekao je gorostasu ruku, iz koje je u isti mah i muklo zvečeć izletio onaj grdni mač

Gorostas zaviknuo je kao zvier i izvadivši drugom rukom iza pasa bodež oborio se je, biesan od muke, na Valentina.

Ovaj je medjutim već bio umakao na stranu te je gorostasa dohvatio ravno u šiju. Grozna glava krvožednog medvedgradskog vojnika skotrljala se u travu.

— Bio bih vam pritekao u pomoć, ali nije dala ona hulja! — oglasio se sada čohaš, pokazavši pod drvo na mrtvog konjika. — U smrtnoj stisci savio mi je lupež ruke oko pasa i nije me spustio, dok mu nisam nož porinuo u grud.

— Kako vidite, nije bilo nuždno! — nasmiešio se Valentin. — Sreća samo, što je tako prošlo. Da nas je od ostalih njihovih ljudi tko vidio ili čuo, pokvaren bi nam bio posao. Ne bismo ih mogli zaskočiti.

Sada su se i ostali ljudi Valentinove čete pomolili na kraju šume.

Valentin im je domahnuo, neka stanu. Ondje oko obkopa kod Novih vrata bila se je upravo u taj podigla užasna buka.

— Ne čujete li ništa? — zapitao je Valentin čohaša.

Čohaš je časak prisluškivao, a onda je začudjeno poglednu Valentina, kao da ga nije razumio.

— Pričinilo mi se prije, — rekao je Valentin — kao da sam u onoj buci čuo Rotarov glas. Ali na! — poviknuo je u isti mah. — Slušajte samo! Sada opet!

— Tako mi Boga! To je Rotar! — poviknuo je sad i čohaš.

— Pretekao nas je! Ništa zato. Možda je i bolje tako! Ali sada žurno napried! Za mnom, braćo!

I Valentin se u isti mah spustio u jarak, te, zaklonjen jarkom, poletio je skokom prema Novim vratima, odkud je dopirala vika. Četa njegova je trčeć pristala za njim.

Rotar bio je medjuto doista provalio iz grada. Kad su se Medvedgradjani spustili u bieg prema obkopima, nije se već suzpregnuti mogao. Sa starješinom Škvorcem i bačvarskim glavarom Kukićem, kojemu se je o bok stavio mladi Šilipetar, izletio je na čelu gradjanske čete iz Novih vrata. Nenadana provala gričkih ljudi bacila je Medvedgradjane do kraja u nered. Da im ne smeta u biegu, pobacali su oružje te su bez reda stali bježati na onu stranu obkopa. Sebold bio je već prije toga prešao na onu stranu. Žvalava usta bila su mu krvava od kamena, što ga je časak prije za zida ravno sred lica pogodio. Od biesa nije mogao govoriti, nego blied i bez rieči, mašuć samo rukama, natjerivao je konjike, da se

bace na Gričane, koji su kličuć pred sobom tjerali njegove ljude.

U to zaorilo je klicanje i s drugog kraja. Valentin je sa svojom četom Medvedgradjanina pao iza ledja te je bez oklievanja srnuo medju nje.

U isti mah prešao je i Rotar sa svojom četom preko obkopa. Konjanici pokušali su doduše, da ga zaustave, ali uzalud. Obkoljeni sa svih strana stali su i oni uzmicati, a do skora se uzmak njihov izvrgao u divlji bieg.

I Valentin je za toga skokom srtao napried, sve, što mu se uzpopriečilo, pred sobom rušeći. Samo se još držala hrpa konjika, koja te je bila okupila oko Sebolda te je kao gvozdeni zid obkružila kastelana. No nije dugo potrajalo te je i ovaj zid bio razvaljen.

— Zapalite zublje! — doviknuo je Valentin čohašu Hrnčiću, sjetivši se, da su njegovi ljudi dolje kod majura čitavi snop zubalja oteli medvedgradskim vojnicima.

I trenutak poslije već su upaljene zublje letile medju prestravljene konjanike.

Obći metež, koji je i onako bio strašan, postao je sada još strašniji.

Poplašeni konji nisu se već dali obuzdati i konjanici, koji su se u tili čas razpršili na sve strane, obarali su u biegu pod konjska kopita vlastite drugove.

— Gdje si, kleta krvopijo?! — čuo se u metežu gromorni glas gradskoga glavara.

Rotar, koji je od borbe bio sav razžaren, tražio je Sebolda, ali ovaj bio je medjuto krišom umakao.

Kastelan bacio se je u posljednji čas sam samcat u šumu te je sada već letio prema Medvedgradu. Bio je posve satrven i klonula mu ruka pustila je konju uzdu. Lice mu bilo tupo i činilo se, da pravo još nije

ni shvatio, što se je to dogodilo. Ćutio je samo, da je doživio poraz, strašan, užasan poraz. Od časa do časa se je trgnuo te je poglednuo niz cestu, da li se možda koji od njegovih ljudi ne javlja, ali cesta je sve do ondje dolje, daleko, daleko, bila pusta. Od svih njih nijedan se ne javlja! Nijedan! On se dakle jedini vraća! Jedini! Što će knezovi? Nehotice je sklopio oči i oborio glavu. I tako se je najednom našao pod medvedskom glavicom. Iz grada dopirao je ovamo dolje šum i buka. Sjetio se je nadkuhača Majervizera, koji je rekao da mora uraniti, jer će gospoda u lov. U isti mah mu i bilo, kao da pred sobom vidi porugljivo nadkuhačevo lice i kao da čuje, gdje mu nadkuhač govori: — Zar si zaboravio, da je danas za te nesretan dan?

— Vi ste se u potjeru dali za kastelanom? — poviknuo je s konja nekoliko časaka poslije Valentin, ugledavši Rotara. — I ja sam na njega vrebao, ali razbojnik je odjednom izčeznuo, kao da se je zemlja pod njim otvorila!

— Pobjegao je lupež! — nasmijao se Rotar, izpruživši obje ruke prema Valentinu, koje je ovaj srdačno stiskao. — Ništa zato! — dodao je zatim. — I tako možemo biti zadovoljni!

— Vjere mi, možemo! — oglasio se sada i bačvar Kukić, komu je haljina bila sva potrgana. — Dan ovaj ostati će Medvedgradjanima za sve vieke u pameti!

— Ja sam im — osmjehnuo se Valentin — sa svojim ljudima zakrčio sve putove. I težko da je koji umakao osim ovog razbojnika!

— Ni cigli jedan nije! — upleo se, sav uzplamtivši, čohaš Hrnčić. — Sve smo ih potjerali natrag! I nismo ih samo potjerali, nego i utukli! Utukli kao biesnu paščad! Prokleti bili!

I doista, na Griču su, kako je Rotar rekao, mogli biti zadovoljni! Poraz Medvedgradjana je bio podpun. Gradjani vraćali su se pobjedonosno u grad i domala posve je umuknula buka i zveka oružja pred gradskim zidinama. Mjesto toga oživili su sada luzi oko Griča. Odasvud se iz njih ozivao veseli poj ptica, koje su skladnom pjesmom pozdravljale jutrnje sunce, što se je već polako stalo uzpinjati, posipljući svoje zlatne zrake po krovovima gradskih kula i po zidinama i dalje onamo po čitavom kraju oko Griča. A uz to se i tamo visoko gore takodjer smiešilo divno proljetno nebo, kao da se i ono raduje gričkoj pobjedi.

U gradu bilo veliko veselje, na bojištu pred zidinama pao je pobjednicima i obilan plien u šake. Mnogi od njih, vraćajuć se u grad, naprtio si je toliko medvedgradskoga oružja na ledja, da se je sa težkim svojim bremenom jedva dovukao do doma, a bilo je i dosta njih, koji su pored raznog oružja doveli i konja. Sinoć još je mučila gradjane briga, gdje će namaknuti oružja za tolike krepke ruke, a eto preko noći stvorilo se i više oružja nego im trebaše! Pa kakova oružja! A dobili su ga odanle, odkud mu se nikako nadati nisu mogli: krvni njihovi neprjatelji sami su im ga donieli! I neka se sada opet jave Medvedgradjani! Samim njihovim rodjenim oružjem izprašit će im se ledja!

Samo u onoj tihoj kućici pokraj Crne kule nije bilo veselja, u njoj je kao i prije vladala tuga. Onamo se je sada zaputio Valentin. Poslije one kobne noći, kad je nestalo Zlate, još ga nije bilo k staroj Lastićki. Ta sve do sada vezala ga dužnost te mu, kako godj ga je inače srce vuklo ovamo, ni na časak nije bilo moguće, da dodje i zagrli dobru svoju hraniteljicu! Udovica bila se

je doduše oporavila, ali ju žalost ipak posve satrla. Kad je Valentin stupio u sobu, izpružila je prema njemu drhtave ruke, i bezsuzni joj pogled pitajući upro u njega. Očekivala je, da će čuti utješljiv glas, ali Valentinovo tužno lice odmah ju uputilo o protivnom.

— Dakle ništa! Bože, moj Bože! — prošaptnula je bolno, spustivši glavu medju ruke.

— Ne klonite, majčice! — tješio ju Valentin. — Uzalud sam doduše bio pošao, da nadjem Zlatu i da ju opet privedem u majčin naručaj, ali zato ipak ima nade, da ćete već doskora moći zagrliti svoju kćerku!

Udovica digla je glavu te je tužne svoje oči opet uprla u Valentina.

— Čuli ste za stalno, — nastavio je ovaj — da sam kao gradski odaslanik sa župnikom bio na Medvedgradu. Potužili smo se i radi toga nedjela a knez Ulrik zaklinjao se je tom sgodom kao plemić, da je nedjelo počinjeno bez njegova znanja.

Oko udovičinih usta trgnuo je sada bolan smiešak, ali rekla nije ništa.

— Uvjerio sam se u ostalom, — uzeo opet Valentin — da na Medvedgradu ne znaju, gdje je ovaj čas Zlata i što je s njom, baš kao što ni mi ne znamo. A već to je dobro. Možda se je namjerila na dobre ljude pa će se s pomoću njihovovom sama vratiti!

Udovica je tužno zaklimala glavom.

— Da je tako, — rekla je napokon — već bi se bila vratila! O, strašna je ona gora!

— Vi držite, da je sirotica možda u njoj zabludila? — oklievajući zapitao Valentin.

Lastićka nije ništa odvratila, nego je samo težko uzdahnula i oborila oči.

— Pa kad bi tako i bilo, njoj se ni onda ne bi ništa dogodilo, jer ju štiti moćna ruka! — uvjeravao je Valentin sa nekim žarom.

— Moćna ruka? Čija?

— Kraljičina.

— Kraljičina?! — trgnula se udovica, probljedivši.

— Jest, — ponovio je Valentin — kraljica sama svečano je izjavila, da ju uzimlje pod svoje okrilje i da joj ni vlas ne će poletjeti s glave!

— Komu je to izjavila?

— Meni.

— Ti si bio pred kraljicom?

— Jesam! — potvrdio je Valentin, zažariv se dovrh čela. — Nisam se tomu mogao oteti, — dodao je odmah zatim nastojeći sakriti svoju zabunu — morao sam pred nju! A ona mi se pokazivala toli milostivom, da se nisam mogao obuzdati te sam joj odkrio čitav jad, koji je snašao vas i vašu kuću!

— U nje si tražio pomoći! U nje! O Bože! — zavapila je starica i ruke joj nemoćno klonuše na krilo.

Staričino ponašanje porazilo je Valentina. Ukočeno je gledao u nju. Razžareno njeno lice čisto je treptilo, ne od srčbe, nego od užasa, kao da joj je noga iznenada stupila na ljuticu zmiju.

— Ne razumijem vas, majčice! — rekao je Valentin poslije nekoliko časaka mekim glasom, uhvativši staricu za ruku. Zar sam krivo učinio, što sam se utekao kraljici?

— Ja sam kriva! Ja! — korila se udovica. Morala sam te upozoriti, dok je bilo vrieme. Ali kako sam na to mogla i pomisliti, da će te ikada sgoda nanieti na kraljicu?! A sada je prekasno! Prekasno! — završila je s uzdahom, spustivši opet glavu medju ruke.

— Ne razumijem vas u istinu! — ponovio je Valentin. Vi o kraljici možda krivo sudite, jer ju ne poznajete, jer ju nikada niste vidjeli! I ja sam tako sudio. Držao sam ju za zlu, nemilostnu ženu, ali sada, kada sam ju vidio i čuo, sudim inače!

— Krivo o njoj sudim? — bolno se nasmiešila starica, koja se je za toga, dok je Valentin govorio, opet bila izpravila.

— I ona sama — nastavio Valentin — dobro znade, kako sviet o njoj zlo sudi. I vjerujte, da se je razplakala, kad je drhtavim glasom to spomenula! Pa i onda, kad sam joj oklievajuć odkrio, što mi dušu tišti, oči njene su se od sućuti orosile suzama! Ne, te suze nisu lagale! Nije moguće, da su lagale!

— A ipak, sinko, ipak su lagale! — jedva čujno se ozvala starica. Sve to nije bila no pusta himba! O, lukava je ona kao zmija! A i himbena je kao zmija!

— Tako sudi sviet, koji ju ne poznaje! — uzprotivio se Valentin. A sud taj — dodao je krepčim glasom — je nepravedan!

Starica ga je na trenutak kao u čudu poglednula a onda ga je uhvatila za ruku i povukla do sebe na stolicu.

— Ti znaš, — rekla je u isti mah, držeći njegovu ruku medju svojim dlanovima — da te ljubim, kao da sam ti majka! I dok sam mogla, pošteno sam se trudila, da ti nadomjestim majku! To sad već nije nuždno, ali zato nisam manje zabrinuta, kad se o tvom boljku radi. No ti to znaš?

— Znam, majčice, znam! — toplo se odazvao Valentin. Ni rodjena majka mi ne bi mogla bolja biti. I zahvalnost, što ju ćutim, tek slaba je plaća za materinsku vašu ljubav!

— Pusti to, sinko! — nježno odbijala starica. Ali jedno mogu tražiti. Ne drugo, no da mi budeš iskren. Pomišljaj si, da te pita dobra tvoja majka. Kako se je ponašala kraljica?

— Kako se je kraljica ponašala? — ponovio je Valentin pola nesviestno.

— Jest! — kimnula je starica. Al ti me možda nisi razumio? Što? Prije si rekao, da ti se je kraljica pokazivala milostivom, a malo je ljudi, koji se mogu pohvaliti, da ih je ona tako dočekala. Kraljica je, kako sav sviet znade, divlje ćudi i samo onda ljubezna, kad koga želi osvojiti. Ako je taj put bila ljubezna, nije to bilo bez namjere! Kažu, da je ona i danas još prekrasna, a osim toga razumije se i u kojekakve hitrine i vještine, da se i ljepšom prikaže, nego li u istinu jest. No neka bi to još i bilo, ta nisu u tomu ni mnoge druge ženske bolje! Ali u nje je srce strastno, nezasitno, a ti si — kod toga je staričin pogled milujući preletio po njegovom licu — mladić kao cviet! I tko bi mogao znati, što li je zakipjelo u onom strastnom, nezasitnom srcu!

Tu je sustala. Očekivala je, da će Valentin što odvratiti, ali on je šutio. Ovo što je čuo, posve ga je zabunilo. Sjetio se je kraljičinih čarobnih pogleda i onog cjelova. Starica, kojoj njegova zabuna nije bila umakla, zabrinuto ga je motrila. Sada je znala, što je znati htjela.

— Ne otežčavajte si još i takvim čim srce! — prekinuo je napokon Valentin šutnju. — Blaga dobrota, što ju je kraljica pokazivala, ako je i hinjena bila, u onaj me je čas dirnula. Ništa više. Ta vi me poznajete! U ostalom kraljica i znade, da mi je Zlata zaručnica! I ne samo to! Ona i zna, kako mi je Zlata mila!

— Ta to je baš ono, — uletila mu u rieč starica

— radi čega sam uztreptila, kad sam čula, da si bio pred kraljicom! Ona je možda već časak poslije, kad se je s tobom razstala, po gori razaslala sve svoje ljude, da Zlatu traže! I za stalno nije mirovala, dok ju nisu našli!

— Da! Ona je i obrekla, da će to učiniti! — muklo se ozvao Valentin.

— Obrekla je to? Eto vidiš! — kliknula je starica.

— Jest. Ali je k jednu i obrekla, da će Zlatu, čim ju nadju, odmah i vratit vama, njenoj majci!

— Nikad sinko moj, nikad to ona ne će učiniti! — bolno zavapila starica. O, ne znaš ti, kakva je to strašna žena! Otrovno njeno srce ne trpi, da pokraj nje tko bude sretan. Ako je Zlatu dala tražiti, učinila je to ne za to, da ju nama vrati, ne; nego jedino za to, da ju vidi! Jest, — ponovila je pridušenim glasom — da ju vidi, da vidi sretnu suparnicu! Pa ako ju je našla i vidjela! O Bože! A našla ju je za stalno, jer njena vlast i moć je velika!

— A što da se učini? Kažite, kažite, majčice! — navalio Valentin, koji je medjutim bio ustao te je sada nemirno koracao amo tamo po sobi.

— Ništa se tu učiniti ne može! Ništa! — tužno zaklimala glavom starica.

— Ništa? A ipak, ako je tako, kao što rekoste, učiniti se mora! I tako mi nebesa, ja ću učiniti, što bilo!

— Samo Bog tu može pomoći! — tužno se opet ozvala starica. — U njega treba da se pouzdamo! Ne bude li Božje pomoći, već nikada ne ćemo vidjeti Zlatu!

— Vi me još ne poznajete, majčice! Mora li biti, sam ću onamo, makar krišom!

— Na Medvedgrad? Sada! Jesi li i promislio! Bez koristi bi samo sebe upropastio!

Valentin je šutio. Uvidjao je, da starica ima pravo. Jučer još se je mogao odvažiti na takov korak, ali sada, gdje je izmedju Griča i Medvedgrada došlo do krvi, svaki bi takav korak urodio sigurnom propasti.

— Treba da se strpimo! Božji putovi su nedokučni! — tješila ga starica, premda je njeno čemerno lice dosta jasno pokazivalo, da bi sama trebala utjehe.

— Čuli ste valjda, što sviet govori? — zapitao je odjednom Valentin muklim glasom.

Starica ga je plaho poglednula.

— Kažu, da se je knez Ulrik zagledao u Zlatu! — oklievajuć se oglasio Valentin, koji se je kod toga opet sav zažario.

— Čula sam, da! I bit će valjda tako! — mučno iztisnula starica, ne mogavši sakriti svoje zabune. — Ali odtud — dodala je u isti mah — pogibelj nije tolika kao od kraljice! Kraljice, samo kraljice valja se bojati!

Starica rekla je ovo posljednje drhtavim, malo ne uplašenim glasom, a lice joj kod toga poprimilo čisto tajinstven izraz.

— Vi mi, majčice, nešto krijete? — navalio Valentin, uhvativši staricu za ruku. — Zar kraljica poznaje Zlatu?

— Ne, nju ne poznaje, ali zato je poznavala njenu majku! — tihim je glasom odvratila starica, plaho se ozirnuvši, da ju možda drugi tko ne bi čuo.

— Njenu majku! Kako? — trgnuo se Valentin, koji očito staricu nije razumio.

— Ti dakako ne znaš! No zašto da ti dalje krijem? Čuj dakle! — rekla je starica. — Zlata nije moja kći, ja sam ju samo odhranila. Primila sam ju još kao nejako diete te do ovog časa i ona sama drži, da sam joj rodjena majka. Njena majka bila je žena angjeoske ljepote

i dobrote i vriedna, da u životu bude sretna, ali nije našla sreće, nego je bila nesretna. Sudbina ju podigla na visine, kamo možda nije pristajala, a to je bila njena nesreća jer je jadno svršila. Kraljica ju je iz potaje dala umoriti!

— Zlatinu majku?

— Jest, nju!

— Kraljica?

— Kraljica, da! — potvrdila starica, koja je, najednom sva uzplamtila. — Ona je tada bila puno mladja, ali strašna je bila kao i sada! O, da znaš! — nastavila je zatim. — Paklenoj ženi nije bilo dosta, da je dala umoriti biednu majku, nego krvoždno njeno srce je otrovnom svojom mržnjom progonilo i ćerku! I nevinomu djetetu, sirotici Zlati, bila bi ona spremila istu tu sudbinu, da je mogla saznati za njeno skrovište! A sad promisli, što će paklena ona zmija, kad ugleda Zlatu te u njoj, u svojoj suparnici, prepozna dugo traženu ćerku one nesretnice?! Prepoznat će ju pako, čim samo pogled na nju baci, jer Zlata posve, posve sliči biednoj svojoj majci.

Valentin je bio sasvim poražen. Zaustavivši se sred sobe, prekrstio je ruke te je ukočenim pogledom zurio u staricu. Poznavao je blagu golubinju ćud svoje hraniteljice, koja nikomu na svietu ne bi mogla učiniti krivo, te je i znao, da je sve ono, što je starica izniela o kraljici, i podpuna istina. Pred dušom mu, ako i nejasno, zatitrala slika kraljice, onako kao što mu se je ukazala u onoj polumračnoj sobi na Medvedgradu. Sada mu se i samom pričinjalo, da čitavo njeno ponašanje nije bilo no hinjeno. I onaj tihi umilni glas i oni meki, čarobni pogledi, koji su se kroz suze s takvom sućuti upirali u njega, sve to bilo je lažno, hinjeno! Ćutio je, kako mu

sad, gdje na to pomišlja, na čelo i po svem tielu polagano izmilja hladan znoj. I one meke ruke, koje su se s takvom pohotom savile oko njegovog vrata, možda će se i saviti oko vrata onoj dobroj angjeoskoj djevici, njegovoj Zlati, ali ne da ju grle, nego da ju dave! U srcu mu se kod te pomisli nešto ganulo, suho nešto, što ga je palilo te mu stezalo grud a i samo grlo. I bilo mu, da ovu suhu vatru može ugasiti samo krv! Da, krv; krv i ništa drugo! Zar je to, što ga tako pali, mržnja? Što godj i bilo, on je u taj par samo osjećao, da nešto učiniti mora i da prekrštenih ruku ne smije čekati, dok se bieda, koja prieti njegovoj zaručnici, surva na njenu glavu! Ali što da učini? Kao ono prije izpod medvedgradske gore, kad je bio pošao u potjeru za kletim onim razbojnikom, tako je i sada osjetio posvemanju svoju nemoć. U glavi mu se čisto zamaglilo i ne rekavši ni rieči pohrlio je iz sobe.

Starica se uplašila te je skočila, da ga sustavi, ali bilo prekasno; on se je već bio izgubio u ulici.

Po ulicama svuda je bila žurba i stiska. Jedini on se nije žurio. Išao je polagano, poniknutih očiju, s natučenom na čelu kapom. Dugo je tako bez cilja lutao gradom. I tko godj je mimo njega prošao, gotovo svaki se je začudjeno za njim ogledao, ali on nije ni opažao prolaznika.

Najednom se je trgnuo, osjetio je, da ga je nętko obujmio oko pasa. Bio je to čohaš Hrnčić.

— Gospodine Valentine, po čitavom gradu vas tražimo! — oglasio se čohaš. — Zar ste zaboravili, da treba u vieće? Ta znate, da se bez vas ne može!

I čohaš ga je, ne čekajuć odgovora, odvukao na Markov trg pred gradsku viećnicu, gdje su se u taj par već i svi starješine i glavari cehova bili skupili.

A i sam trg bio je pun svjetine, ponajviše ipak samih zapriseženih gradjana. Imalo se je viećati o obrani grada i o drugim važnim stvarima, a tu je i svaki zapriseženi gradjanin isto tako imao rieč kako godj koji starješina ili ceški glavar.

Kad se je Valentin na trgu pojavio, pozdravilo ga je sa svih strana radostno klicanje. Pored Rotara je i on bio miljenik gradjanstva. Sada više nego ikad prije. Ta nitko se od svih branitelja nije tako junački ponio kao on i Rotar! Samo jedan jedini, kako gradjani mišljahu, mogao je ovoj dvojici dostojno uz bok stati, a to je bio mladi majstor Roberto, pod kojim imenom se je dakako krio Stjepko Šilipetar. Glas o njegovoj neustrašnoj smionosti i o junačkim djelima, kojima se je na oči gradjana proslavio prošle noći, išao je na Griču od usta do usta. Svatko se je divio junačkomu strancu i mnogoj stidljivoj djevici plahi su se pogledi kradom otimali za bliedolikim mladićem, na kojega se je do sada na Griču slabo tko i obazirao. Činilo se, da si svojih vrlina nije ni sviestan, jer je čedno od sebe odklanjao svaku hvalu, a to mu je vriednost u očima gradjana samo povisivalo.

U isti čas, kad je Valentin došao pred viećnicu, stupio je iz nje Stjepko, a odmah iza njega pomolio se sudac Rotar sa starješinom Škvorcem i ceškim glavarom Kukićem.

Na Stjepkovu licu odrazivala se svečana zbilja. Bio je upravo sada u sudčeve ruke položio gradjansku prisegu.

— Evo, najmladji naš gradjanin, koji će, ako Bog da, biti na diku našemu gradu! — veselo je rekao Kukić ostalim starješinama i glavarima pred viećnicom, koji su na to čestitajuć obkružili Stjepka i živo mu stali stiskati ruke.

— O, gospodine Valentine! — kliknuo je u isti

mah i Rotar, opazivši svoga mladoga prijatelja. — Baš ste u pravi čas došli! Treba da u gradjansku knjigu upišete čestitog našeg majstora Rotara!

— I gruntovnu izpravu ćete za njega sastaviti! — javio se uz Rotara i starješina Škvorac. — Majstor Roberto se zaista ne će moći potužiti, da je naša občina nezahvalna prema vjernim prijateljima!

Da, — osmjehnuo se je Rotar — i gruntovnu izpravu treba da sastavite! Gradjansko vieće porazdielilo je imovinu zlatara Nikole. Kuća Nikolina i njegove oranice iza Margaretine crkve zapast će majstora Roberta. Tako je jednodušno odlučilo vieće!

Valentinov pogled se je sada na trenutak zaustavio na Stjepku, koji se je pokazivao posve ravnodušnim, ali se je uz sve to pod tim pogledom malko zacrvenio. Bilo mu je, kao da se je Valentinov pogled spustio na dno njegove duše, pa ga je tu, u dnu srca, i zazeblo. Tomu medjutim nije bilo razloga. Valentin ga je poznavao kao čovjeka šutljiva, koji se kloni družtva, a dalje se za njega nije brinuo. I sada bio mu je pogled više od znaličnosti zabludio do Stjepka.

Valentin se je zatim šuteć odputio u viećnicu. Moglo mu se je na licu vidjeti, da mu je pisarski posao mrzak, ali do ovog časa bio je on još gradski bilježnik, te ovo, što se je od njega tražilo, nije bilo no njegova dužnost, kojoj se je valjalo pokoriti.

Pred viećnicom teklo je za toga dogovaranje. Slavna noćašnja pobjeda bila je doduše podigla samosviest gradjana, ali si gradjani uz sve to ni časa nisu zatajivali, da time pogibelj, koja prieti gradu, nipošto nije minula. Znali su oni predobro, da će knezovi sad istom sa svom svojom velikom silom ustati i da se prije ne će primiriti,

dok se za sramotni poraz svoga oružja ne osvete. Trebalo je s toga za vremena se poskrbit, da grad, kad nahrupi odsudni čas, bude spreman. Nisu svi bili jedne misli u tomu, što bi valjalo učiniti, ali na posljedku vazda su svi bez prigovora pristajali na ono, što je preporučivao Rotar.

— Glavno je, — tako se je on napokon oglasio — da naše velike kule budu u rukama, koje će ih umjeti obraniti! Treba da njima upravljaju ljudi odvažni i koji se razumiju u ratnički posao! Noćas smo se uvjerili, koliko to vriedi u čas pogibelji!

— Tako mi Boga, kako vazda, tako si i sada pravo rekao! — povladjivao mu glavar bačvarskoga ceha. — Da nije ovoga tu, — pokazivao je zatim na mladog Šilipetra — medvedgradski lupeži bili bi na Nova vrata provalili u grad! Eto, neka kaže starješina Škvorac! Nije li tako?

— Jest, tako je! — potvrdjivao je ovaj. — A zato i držim, da se jedna od naših velikih kula povjeri vriednom našemu majstoru Robertu, neka njom upravlja kao zapovjednik! Odvažnijih i vještijih ruku ne ćemo naći!

— Tako je, tako! — oduševljeno uz njega pristajao glavar Kukić. — Odvažnijih i vještijih ruku ne ćemo naći! Vjere mi, ne ćemo, makar ih širom zemlje tražili!

— I ja sam — rekao je Rotar, dobrohotno se osmjehnuvši — odmah bio pomislio na vriednog našeg majstora. Vještijeg i odvažnijeg čovjeka bilo bi zaista težko naći. Ali tko zna, hoće li se odazvati želji svojih sugradjana?! Što — okrenuo se je napokon prema Stjepku. — Hoćete li primiti koju od naših kula?

— Hoćete li? — zagrohotao Kukić. — Mora, mora! I ja sam, kako sam mu obrekao, stupit ću pod njegovu zapovjed! Pokraj takovog zapovjednika ne će me biti strah, da doživim sramotu!

— Nuder! Hoćete li? — ponovio je Rotar, primivši Stjepka za ruku.

— Ako je to želja braće gradjana, hoću! — odvratio je ovaj krepkim glasom, ne dignuvši ipak očiju, koje su mu jednako bile uprte u zemlju.

— Koja od velikih kula bi vam bila najmilija?

— Svaka će dobra biti, koju godj vi odredite!

— Obranu Mesničkih vrata preuzeo bih ja sam! — nasmiešio se Rotar. — Pokraj njih mi je dom te im poznajem dušu. Ostaju dakle još Nova i Kamena vrata. Birajte!

— Rekao sam već, — nasmiešio se sada i Šilipetar — da ne marim, koja godj bila!

— Kad je tako, — rekao je Rotar — onda neka kod Kamenih vrata zapovieda gospodin Valentin, a vi ćete kod Novih! Je li vam s voljom?

— Posve!

— Dobro. Od ovog časa ste zapovjednikom Novih vrata! — veselo se ozvao Rotar, stisnuvši Stjepku ruku.

— I ja sam vaš desetnik! — veselo takodjer prihvatio Kukić. — To jest, — dodao je zatim, uosbiljivši se — ako me primite!

Stjepko se je nasmiešio te je bačvaru muče pružio ruku.

— I ja ću pod vašu zapovied! — odrešito se u isti mah i javio starješina Škvorac. — Prijatelj Kukić pravo je rekao, da te pokraj takovog zapovjednika, ne treba biti strah sramote!

U taj par izišao je Valentin iz viećnice te je Rotaru predao pismo sa ovelikim pečatom. Bila je to izprava, kojom grička obćina zaslužnomu svomu gradjaninu Robertu Mletčaninu u vjekovitu vlastnost izručuje kuću i jedan dio oranice na izgon iz grada osudjenoga zlatara Nikole.

— Evo, to je vaše! — rekao je Rotar Stjepku, uzručivši mu izpravu. — I ako vas je volja, možete se odmah danas useliti u Nikolinu kuću! A sad, braćo, — okrenuo se je zatim k starješinama i glavarima — još jedno! Gradske zidine su mjestimice trošne i oštećene, a tu i tamo valjalo bi ih i podignuti. I jame izpod obkopa oko naših velikih kula trebale bi da budu dublje. Odredio sam s toga odmah jutros, da se u svim našim selima dignu kmeti, staro i mlado, što godj je za kuku i lopatu. No pored toga morat ćemo i mi podsukati rukave i prionuti uz posao. Na Medvedgradu sada ne može biti toliko ljudi na okupu, da bi već danas ili sutra opet mogli navaliti na nas, ali knezovi imadu dosta vojske u bližnjim svojim gradovima te im ne će biti težko, da već za koji dan proti nama skupe jaku silu. No kako se i požurili, dva tri dana će im za to trebati. Do toga pako moći ćemo, ako se svi latimo posla, bar za nuždu skrpat i popraviti, što se popraviti dade. Inače bi dakako bilo, kad bismo znali, da imamo pet šest ili čak osam dana vremena! Onda bismo valjano svršiti mogli, što treba. Ali kako da saznamo, što se na Medvedgradu snuje i kuje? To je nemoguće!

— Zašto da bude nemoguće? — živo mu uletio u rieč Stjepko.

— Zašto? — začudjeno ga poglednuo Rotar. — Sa Medvedgrada nas za stalno nitko o tomu ne će obaviestiti, trebalo bi dakle, da se naš koji čovjek potajice odšulja onamo . . .

— A taj čovjek morao bi, bome, soli imati u glavi! — prekinuo ga bačvar Kukić, glasno se nasmijavši.

— I pouzdan bi morao biti, veoma pouzdan! — dodao je Rotar. — A tko, — nastavio je zatim — da

se izmedju nas sada na takvo što odvaži! I bez koristi bi bilo! U ludo bi samo izgubio glavu!

— I na muke bi ga metnuli, da ga uhvate! — oglasio se opet Kukić.

— Ta u tom grmu baš i leži zec! — odvratio je Stjepko, nehajno slegnuvši ramenima. — Ne bi se smio dati uhvatiti!

— A gdje da takova čovjeka nadjemo? — rekao je Rotar, prošavši rukom prema čelu.

— Gdje? — osmjehnuo se Stjepko. — Ako vam je s voljom, ja sam spreman!

— Vi? — otegnutim se glasom javio Rotar, ustrmivši svoj od čuda mal ne ukočeni pogled u Stjepka.

— Jest! — potvrdio je ovaj. — Ja sam spreman poći na Medvedgrad i evo moje glave, ako ne donesem željene viesti!

— Do biesa! Ne! Takvo što od vas ne možemo tražiti! — protivio se Kukić.

— I uzalud bi bilo! — primetnuo je Rotar. — Da se i odvažite na taj korak, ipak se ne biste povratili!

— Ne bojte se, sudče! — nebrižno je Stjepko odmahnuo rukom. — To je moja stvar! Nisam ja lud, da u tutanj gubim glavu! Kad bih pošao, za stalno bih se zdrav i čitav i povratio! U ostalom ne bi to ni bilo Bog zna kakovo junačtvo! Ali vi dakako ne znate. Čujte dakle! Onaj medvedgradski lupež, — počeo je Stjepko smiešeć se pripoviedati — što su ga naši bacili u Crnu kulu, bio je prije toga, što se je došuljao ovamo na Grič, preko na Kaptolu u krčmi kanonika Filipa, gdje se je hulja i nalokala. I vi — okrenuo se je k starješini Škvorcu — ste tada ondje bili te ste se i porječkali s onim lupežom! Sjećate li se?

— Kako ne bih! — malo ne ljutito se ozvao starješina. — I žao mi je danas, a i do vieka će mi biti žao, što onomu lopovu tad nismo prikrpali kakovo znamenje! Bila bi mu ostala bar ova uspomena od gričkih gradjana!

— Kako znate, bio sam tad i ja tamo! Sjećate li se?

— Sjećam, sjećam! Kako ne bih! — potvrdjivao starješina, komu je očito drago bilo, što se Stjepko na njega pozivlje. — Ja sam sa drugovima otišao, a vi ste ostali! Je li?

— Nedjelja je bila — nasmiešio se Stjepko — pa sam časak još ostao. Odmah poslije vas digli su se i svi ostali gosti te sam se skoro našao sam kod stola sa onim lupežom. On mi se je umah pridružio te sjednuvši do mene stao me je izpitivati, što sam i odakle sam, ali ja ga, sam ne znam zašto, nisam upućivao po istini. Rekao sam mu doduše, da sam po zanatu bravar i rodom Mletčanin, no zatajio sam mu, da sam sa Griča, prikazavši se kao čovjek biskupov iz Vlaške vesi, gdje mojih zemljaka ima i više. Lupež me je na to pozvao, neka za koji dan dodjem k njemu, u njegov dom izpod Medvedgrada, a on da će me povesti gore u grad, gdje upravo ovaj čas traže vješta bravara. Ja sam dakako smijući se obrekao, da ću doći. Obiest me bila u onaj tren na to potakla i poslije malo što se nisam kajao, ali eto, dobro je bilo, da sam obrekao. Pod okriljem onog čovjeka mogu sada u svako doba bez opasnosti na Medvedgrad!

Rotar je tiho se smiešeć slušao Stjepka. Kroz sve vrieme, što je ovaj govorio, nije skinuo oka s njega. Poznavao je Stjepka i od prije, ali mu taj mučaljivi stranac nikad nije bio u volji. Sada se je tomu čudio te se je u duši korio, što je o tom čovjeku krivo sudio. Stjepkovo izrazito lice mu se svidjelo, a po gotovo ga osvojila njegova odvažnost i ona mladenačka nebriga, s kojom se je on bez oklievanja spremnim pokazivao i na najopasniji korak.

— Ako je tako, — javio se Rotar, kad je Stjepko svršio — onda se to sklada da ne može bolje! I vi biste u istinu htjeli poći na Medvedgrad?

— Rekao sam već, da sam spreman! — odvratio je Stjepko malo ne ravnodušno. — Ako vam je s voljom, krenut ću odmah! Čemu čekat? A nadam se, da mi put ne će biti uzaludan! Uvrebat i izpipat ću ja i najskrovnije stvari! Kažte dakle, kad da krenem?

— Svakako bi trebalo što prije! No danas je već prekasno, a dobro će i biti, da se prije i odpočinete! Nego sutra!

— Dobro. Sutra zorom sam na putu! — veselo se ozvao Stjepko. — I prije nego se uhvati mrak, biti ću s Božjom pomoću opet ovdje! Samo da sretno dodjem onamo; odanle, kad svoje svršim, ne će mi biti težko makar krišom umaknuti!

— Mnogo je to, na što se odvažiste! — oglasio se sada starješina Škvorac, uhvativši Stjepka za ruku. — A i opasno je to, veoma opasno, makar vas je i ona hulja pozvalja, da dodjete! No zato se vaša spremnost na Griču ne će ni zaboraviti!

Stjepko se je sretno smiešio te je ruku svoju prepuštao starješini, koji ju je sve iznova stao stiskati.

— Ako se — rekao je napokon — možda i bacim u pogibelj, učinit ću samo svoju gradjansku dužnost! Ta i ja sam sada gradjanin slavnoga ovoga grada! I čisto sam sretan, što mi se je tako brzo pružila prilika, da se pokažem vriednim časti gradjanina, kojom ste me odlikovali!

— Na jednu rieč, majstore! — oglasio se u taj par Stjepku iza ledja Valentin.

Stjepko je poznavao Valentinov glas te se je nehotice trgnuo. Valentin bio je na Griču jedini čovjek, od koga ga je, ako i sam nije znao zašto, hvatao tajni strah. I posve uplašen se je ozirnuo.

Valentin uzeo je Stjepka pod ruku te ga je poveo na stranu. Kad je čuo, da će Stjepko na Medvedgrad, odmah mu i pala misao, da bi taj, kako se činjaše, okretni čovjek tamo mogao i što godj saznati za Zlatu. I ta ga misao čisto zaokupljivala.

— Vi ćete dakle na Medvedgrad? — rekao je časak poslije Valentin, kad su bili na samu.

Stjepko je jedva vidno kimnuo glavom.

Bliedo njegovo lice, prije toli nemirno, bilo je sada posve ukočeno.

— Onamo — uzeo je opet Valentin — vas dakako zove drugi posao, puno važniji, ali i meni kod toga možete izkazati veliku ljubav!

— Ja? — otegnuto se odazvao Stjepko.

Lice mu sada opet oživilo. Očito mu odlahnulo, kad je čuo, da Valentin od njega traži uslugu.

— Jest! — ponovio je Valentin. — Ljubav, veliku ljubav mi možete izkazati! Hoćete li?

— Drage volje! — uzkliknuo je Stjepko, koji se je u to i sav zažario. — Budem li samo mogao! Kažite s toga, u čemu da vam poslužim?

— I vi znate, kakva žalost je zadesila udovicu Lastićku. Njena ćerka je doduše umakla onomu razbojniku, ali se do danas nije povratila. Valjda je opet pala u šake medvedgradskim ljudima te sada jadnica bez pomoći gdje godj kuka na Medvedgradu! Možda biste o njoj tom sgodom što bilo zaznati mogli?

— Nadam se, da će mi to biti moguće! — odvratio

je Stjepko, poniknuvši očima, kao da se je zamislio. — Dakako samo onda — dodao je poslije kratka razmišljanja — ako je djevica na Medvedgradu ili gdje već bilo pod medvedgradskom vlasti! I mene se to kosnulo, kad sam čuo za ono bogumrzko nedjelo, ali vas se to i bliže tiče! Što?

I Stjepko bacio je hitar, vrebajući pogled na Valentina, koji se je dovrh čela bio zarumenio.

— Ne ću, da vam tajim! — rekao je Valentin ne bez zabune. — Ona djevica mi je u istinu mila!

Stjepku se usta nakrivila na posmjeh i u bliedo lice mu na trenutak udarila rumen, ali Valentin toga nije opazio.

— Možete si s toga misliti, — javio se opet Valentin — koliko mi svaka viest o njoj vriedi! A možda bi vam i uspjelo saznati za njeno sadanje boravište?

— Za njeno sadanje boravište? — lukavo se nasmiešio Stjepko. — Pokušali biste, da ju izbavite? Je li?

— Da! — muklo se ozvao Valentin. — Pokušao bih, da ju izbavim! Dakako, ako nije nemoguće!

— Nemoguće? — glasno se sada nasmijao Stjepko. — Što je na svietu nemoguće?! Ništa, ništa! Što su silnije prepone, tim je jača napast za hrabro srce! Pogibelj te upravo mami i zove! Do biesa! Budete li se digli, da miljenicu svoju iz medvedgradskih pandža izbavite, tad i mene povedite sobom! I mene! Pa da vidite!

— Prije treba da saznamo, gdje jadnica sada boravi! — sjetno se nasmiešio Valentin.

— Ne bojte se! Saznat ću ja to! Saznat! — uvjeravao je sada Stjepko gotovo vičuć. — I ja sam jednom ljubio, te razumijem vaše muke! Nisam prije znao, o čemu se radi! Ali sada, gdje znadem, ne ću mirovati dok ne uvrebam, što treba!

— I ne ćete požaliti, ako to učinite! — toplo je uzkliknuo Valentin. — Nikad, vjerujte, nikad vam toga ne bih zaboravio!

— Ne tražim ja nikakve zahvale! — odmahnuo je Stjepko rukom. — Pa rad šta da i budete zahvalni! Bože moj! Ta to mi nipošto ne će težko biti! Onaj ugurzus, što je jadnicu odvukao sa Griča, za stalno će znati, gdje je i što je s njom, a čuli ste valjda, da ću prije svega upravo k njemu! Bluna je to, glupa seljačka bluna, koja će već kod prvog vrča izbrbljati svaku tajnu!

— Vi toga čovjeka poznajete i bliže? — ponešto osupnut ga zapitao Valentin.

— Pio sam s njime u krčmi kanonika Filipa, a tu me je, kako čuti mogoste i pozvao, neka dodjem k njemu. Bliže ga ne poznajem, ali i to je dosta, jer sam mu u prvi tren zavirio u praznu tikvu! I vjerujte, nek se s njime latim piti, glupan će izbrljati sve, što godj znade! I ne samo to! Ako je vaša miljenica na Medvedgradu, on će me i sam povesti do nje! Tad bih joj krišom mogao izručit glas od vas! Što mislite?

Valentin u prvi mah nije ništa odvratio. Pogled njegov počivao je pitajući na Stjepkovu licu, ali na ovom se pokazivala takova srdačnost i iskrenost, da se je dvojba, što je Valentinu na čas bila legla u srce, odmah razpršila.

— Kad bi to moguće bilo! — zavapio je s toga poslije nekoliko časaka čisto povjerljivo.

— O tomu nema sumnje, da će mi to biti moguće, samo ako je ona na Medvedgradu! — uvjeravao Stjepko. — I tad bih s njom — dodao je sniženim glasom — odmah i mogao uglaviti, što za bieg treba! Što mislite?

— Što ja mislim? O Bože! Ništa, nego da ću do groba biti vaš dužnik, ako vam to uspije!

— Rekao sam već, da zahvale ne tražim! — malo ne zlovoljno odbijao Stjepko. — Takvim čim me samo uvriediti možete! Do biesa! Muževi smo, i dužnost nam je, da jedan drugomu pomažemo! A sad jedno još! Ona me za stalno ne poznaje pa ako iz nenada stanem pred nju, mogla bi posumnjat, da je to možda samo zamka, koju joj stavljaju njeni neprijatelji. Zato treba da mi date kakvi znak ili zlamenje, koje će svjedočiti, da dolazim u vaše ime! Najbolje bi bilo nekoliko redaka od vaše ruke!

— Dobro. Dati ću vam pisamce!

— Ona poznaje vašu ruku?

— Poznaje. Ta ja sam ju i naučio čitati i pisati! — tiho se nasmiešio Valentin, koji se je u taj par sjetio sretnih onih časova, kad je Zlatu podučavao.

— Onda je sve u redu i već ništa ne treba! — nasmiešio se i Stjepko.

— S Bogom dakle i sretno svršili! — rekao je Valentin, pruživši mu ruku. — Večeras dobit ćete pisamce!

— A vi opet — odvratio je Stjepko — imat ćete, ako Bog da, već sutra u večer u rukama glas od vaše miljenice!

Valentin se je vratio u viećnicu, da napiše pismo, što ga je tražio Stjepko, koji je sa zloradim posmjehom gledao za njim sve dotle, dok nije nestao iza vratiju viećnice. Alaj, Bože, — pomislio je Stjepko u sebi — kako su ti učeni ljudi glupi! On je Valentina dobro poznavao. Bilo mu je takodjer poznato, da je Zlata Valentina pazila kao rodjena brata, ali da izmedju njih postoji i drugo čuvstvo, to je istom sada čuo iz Valentinovih ustiju. Sada mu je, bar tako je on mislio, bilo jasno, zašto ga je Zlata na onaki nesmiljeni način odbila! — No ništa zato! Bar ovog suparnika — protisnuo je kroz zube a

kod toga mu mrki pogled odletio onamo do viećnice, gdje se je sada desio Valentin — riešit ću ga se ja, ako mi pakao ne pomrsi račune, do skora za uviek!

Odanle sa Dveraca turobnim se glasom u taj mah ozvalo zvonce, koje se je inače u to doba dana javljalo samo onda, kad su težkog kakvog krivca vodili na stratište. Ovog puta ipak bila je tužna zvonjava namienjena onim jadnicima, što su ih gradjani minule noći kao izdajice prikovali za sramotni stup. Svjetina se uzkomešala te je pohitila k stupu, kod kojega je s bradaticama u ruci stražilo nekoliko gradskih stražara. Na zapovjed kastelana Ježa, koji si je, mireć uzbunjene ljude, mučno krčio put kroz vrevu, skinuli su stražari oba osudjenika te su ih, praćeni svjetinom, odveli u gradsku viećnicu. Tu je osudjenike sudac Rotar sa starješinama i ceškim glavarima već čekao. Zvonce kod Dveraca je sada na časak umuknulo.

— Gradjanski sud — rekao je Rotar osudjenicima — odsudio vas je prema zakonima, koji u ovom gradu postoje od davnine, na izgon! Proti toj osudi, koja vam je proglašena, priziva nema i ona će se sada izvršiti! Imate li možda kakovu prošnju?

— Prošnju? — hrapavo se nasmijao zlatar Nikola, komu je i sada ljut prkos plamtio na licu. — Zar vas da prosim?! Tko ste vi? Razbojnici ste, ništa nego pusti razbojnici, koji su se bunom dokopali vlasti! A posegli ste za njom, da bez kazne robiti možete! Kad bih znao, da me tu pred vratima čeka smrt i da me cigla jedna rieč spasiti može, te rieči vi iz mojih usta ne biste čuli! Znajte ipak, da ću se ja povratiti i jaoh si ga onda vama! Jaoh!

— Okanite se tih prietnja! — navalio bačvarski

glavar Kukić. — Mi se njih ne bojimo! Ali znati vam treba, ako se povratite, da vas čeka uže! A javljalo se i glasova, da bi vas odmah trebalo objesiti! Znate li? Pa kako vidim, ne bi to ni bilo krivo! Tako mi duše, ne bi!

Zlatar bio je medjutim oborio glavu te je mrko zureć preda se šutio.

— A vi? — okrenuo se je Rotar prema pismoznancu Valpotu.

Ovaj je bio posve poklopljen i porušen. Neprestano se je vrtljukao po sobi, taruć si drhtavom rukom brke, lice, a i same grudi. Uz sve to na Rotarovo pitanje nije ništa odvratio, nego je samo slegnuo ramenima.

— Dobro, kad je tako! Ja sam svoje svršio! — ozvao se Rotar blagim glasom, a u isti mah mu je tužni pogled odletio prema vratima, gdje je kastelanu Ježu iza ledja, obučen u crveno, stajao grički krvnik From. — Majstore Frome, — rekao je zatim istim blagim glasom, koji mu je sada malko i zadrhtao — predajem osudjenike u vaše ruke! Ovršite svoju dužnost!

Stražari su sada osudjenike opet izveli na trg, gdje ih je svjetina dočekivala s bukom i prietnjama. Što je bilo mužkaraca u svjetini, gotovo svaki imao je u ruci ljeskovu ili brezovu šibu. Sred trga, u izdubljenoj za to jamici, tinjala je žeravica, a pokraj nje šćućurila se dva plećasta momka, obučena kao i From u crveno. Bili su to njegovi pomagači. Jedan od njih, nagnuvši se s ustima čak do ruba jamice, razpirivao je žeravicu, drugi je opet na modruljastom njenom plamenu usjavao kliještima naliko gvoždje sa plosnatom glavicom. Njim je krvnik imao žigosati osudjenike, no bilo je muke, dok su ih stražari kroz svjetinu dogurali do jamice. Tu su im skinuli gornje odielo i košulju, a u isti mah uzeo je majstor From ono

gvoždje te ga je sa zabrinutim licem stao ogledavati. Očevidno se je htio osvjedočiti, da li je, kako treba, ražareno. Napokon je zaklimao glavom te bacivši prikoran pogled na svoje pomagače turio je gvoždje u samu žeravicu. I pismoznanac i zlatar biesnim su pogledima mjerili krvnika, no ovoga to nimalo nije smućivalo. Oprezno i bez ikakove žurbe izvadio je gvoždje iz žeravice i dignuvši ga u vis zadovoljno se je nakesio. I isto tako oprezno i bez žurbe, baš kao da pritištava pečat na važnu kakovu izpravu, udario je najprije pismoznancu, a onda zlataru žig na gole grudi. Pismoznanac je od muke zariknuo kao ranjena zvier i oči mu stale bluditi po svjetini, kao da traži pomoć, ali iz svjetine čuo se je samo smieh i kletve. Zlatar stisnuo je zube i vidjelo se, kako mu u licu od muke trzaju mišice, ali zato ipak ni pisnuo nije. Ovo je svjetinu još više razdraživalo proti njemu.

Sada se je opet oglasilo zvonce kod Dveraca. Svjetina se u tren razmakla, načinivši ulicu, kojom su stražari osudjenike potjerali prema Mesničkim vratima. Premda su osudjenici bili gotovo iznemogli, ipak su sada trkom pojurili napried, da izmaknu šibama, što su s lieva i desna padale na njihova gola ledja.

Kod Mesničkih vrata preuzeo ih je napokon majstor From. Spokojno i bez žurbe, kako je tražila njegova služba, savio je jednomu i drugomu uže oko vrata, te ih je tako sa svojim pomagačima poveo do gradske medje kod Černomeraca. Tu ih je pustio, ne skinuvši ipak s njih užeta.

Zlatar i pismoznanac bacili su se odmah u šumu te svezani, kako su bili, i s užetom oko vrata ravno su krenuli na Medvedgrad.

Trg je za toga bio opet opustio. Ljudi se napokon

sjetili svoje kuće. I najčiliji izmedju njih ućutili su nakon onog silnog napora potrebu, da se malko odmore. Tako i Valentin. Kad se je prikučio Rotarovu domu, opazio je na jednom prozoru u prizemlju za zastorom milovidno Maričino lice. Pričinilo mu se, da se je djevojka smiešila. Na stolu u sobi opet ga čekala kita netom ubranog cvieća. Ugodan miris širio se po čitavoj sobi. Umoran bacio se je na krevet. Htio je, da malko samo odpočine, ali je spavao dugo. Kad se je napokon probudio, tiho se otvorila sobna vrata i iza njih se pomolilo Jakovljevo lice.

— Ti Jakove?! — uzkliknuo je Valentin, skočivši u isti tren sa kreveta.

— Kako vidite, gospodine, ja sam glavom! — tužno se osmjehnuo njegov sluga, stupivši u sobu.

Valentin je znao, da je u isti mah, kad se je on sa župnikom zaputio na Medvedgrad, i Jakov opet pošao u goru, ne bi li ipak gdje uhvatio trag Zlati.

— Nuder? — zapitao je sa kucajućim srcem svoga slugu.

— Ništa, gospodine! — uzdahnuo je ovaj. — Svu sam goru i opet pretražio, ali uzalud, nigdje traga biednoj djevici! Ne u gori, nego na samom Medvedgradu trebalo bi ju potražiti!

— To ću ja i učiniti! — odrešito je rekao Valentin.

— Kako? Vi ćete se odvažiti?! — odvažiti trgnuo se Jakov, u čudu poglednuvši svoga gospodara.

— Zašto ne?

— Pravo imate, na posljedku se i to pokušat može, samo bi valjalo znati, gdje je sirotica: da li u gradu samom ili u onom kletom šumskom dvorcu?!

— I to ću ja, ako Bog da, već sutra saznati!

— Saznat ćete? Od koga?

— Od pouzdana čovjeka!

— Jeste li i sigurni, da je taj čovjek u istinu pouzdan? — plaho i kao oklievajući zapitao Jakov.

Valentina je ovo pitanje iznenadilo. Na to, da bi Stjepko mogao biti nepouzdan, nije dosad ni pomislio.

— Čemu to pitaš? — rekao je zatim, začudjeno poglednuvši slugu, kao da ga nije razumio.

— Jer bi moglo biti, da vam stave zamku! — odvratio je Jakov. — I tko zna, — dodao je uzdahnuvši — da li onaj čovjek nije medvedgradski plaćenik?!

Valentin se zamislio. Izprva mu se pričinilo, da Jakov nema krivo, ali kad se je iza toga sjetio, da od svih gradjana nijedan nije tako biesno ustajao proti Medvedgradjanima kao upravo Stjepko, tad mu se je svaka bojazan ukazala smiešnom.

— Umiri se! — odlučno je napokon odmahnuo rukom. — Za toga čovjeka ne treba se bojati!

— Ako je tako, onda je dobro! — rekao je Jakov. — Ali vjerujte, na Medvedgradu sjedi djavo, a njega se ne možeš dosta čuvati! Vidio i čuo sam ja tamo mnogo toga, čega krštena duša ne bi vjerovala! Proklet je to grad! I budete li pošli onamo, tad ne zaboravite, da imate vjernoga slugu, koji ondje poznaje sve zakutke!

— Ne ću zaboraviti! — odvratio je Valentin. — Bude li nuždno, ići ćeš sa mnom!

— A sad još jedno! — javio se Jakov poslije nekoliko trenutaka, snizivši svoj glas. — Hoćete li slušati?

— Gle! Možda što godj tajna? — nasmiešio se Valentin.

Jakov se bojazljivo ogledavao po sobi, a onda je mjesto odgovora šuteć samo kimnuo.

— A što?

— Bilo je već pod noć, kad sam, vraćajuć se iz gore, uhvatio susjedsku cestu. Kao da mi nešto leglo u noge, nisam mogao dalje. Protegnuo sam se s toga pod jednim drvetom pokraj ceste, da malko odpočinem, ali nisam se pravo ni izpružio bio a već me shrvao san. I bio sam se dobrahno već prospavao, kad no mi se najednom u snu pričinilo, da je netko pokraj mene ili bar posve na blizu zakriknuo. Ja se prenem i imam što vidjeti! Tek nekoliko koračaja od mene stoji jedan gospodin te tiho se smiešeć na mjesečini okreće zlatnu kutijicu, što li, a ta kutijica, posuta dragim kamenjem, čim li, se blista, kao da mu u rukama i oko ruku titraju nebeske zviezde! Vjerujte, još puno divnije se to blistalo, nego li za ponoćnice oni čudesni dragulji na ruhu majke Božje u Remetama! Ukočen od čuda piljio sam onamo i osviestio sam se istom onda, kad je onaj gospodin nedugo iza toga izčeznuo na onoj strani ceste u medvedgradskoj šumi. Još sav u strahu izišao sam iz svoga zaklona; bilo mi je, kao da me istom sada čeka nešto strašno. I nije me slutnja prevarila! O, gospodine! Strašno, strašno!

Tu je Jakov najednom sustao te je neodlučno poglednuo svoga gospodara.

— Ne boj se! Kaži, što i bilo! — bodrio ga Valentin, kojega je Jakovljeva sgoda, kako se činjaše, počela zanimati.

— Možda — nastavio je Jakov — nisam ni tri koraka bio pošao napried, kad mi se pogled od sebe zaustavio na cesti. Ondje, na samom rubu ceste, protegnuo se čovjek! Ležao je nepomično, kao da je mrtav; na bliedom licu titrala mu mjesečina a oči njegove, ukočene kao u mrtvaca, ravno su piljile u mene. Ja sam od užasa protrnuo. U prvi mah mi bilo, da pobjegnem, ali onda sam se zastidio,

*

da sam takvi plašljivac. Bez oklievanja sam se primakao, da pomognem, ako bi uztrebalo. Na očigled bio je i to gospodin, pače puno otmeniji gospodin nego li onaj prvi sa kutijicom. Kleknuo sam do njega i pridizao sam ga, ne bih li na njemu uhvatio kakvi znak života, ali zaman, tu je svaka pomoć bila uzaludna. Bio je mrtav!

— Možda umoren? — oglasio se Valentin, ne bez uzbudjenosti.

— Umoren, za stalno umoren! — uzkliknuo je Jakov. — Pokraj njega u travi ležala je strelica i nož, oboje krvavo. Strelica ga je bez dvojbe samo ranila te mu je istom nož zadao smrt. A umorio ga nije nitko drugi, nego onaj sa kutijicom!

— Misliš li?

— Nema sumnje! — odrešito uztvrdio Jakov. — Valjda je u medvedgradskoj šumi izpod ceste u potaji vrebao, te je ponajprije odapeo strelicu, a onda se je istom nožem oborio na onog jadnika, koji je možda već bio smrtno ranjen. Uz sve to u ovoga još je bilo toliko snage, da se je branio. Hrvao se je, kako se čini, sa napadačem te mu je kod toga odtrgnuo komad haljine. Ta krpa, a na njoj kopča ležala je takodjer u travi pokraj njega. Sve to — završio je Jakov — bilo mi je u onaj hip jasno, kad sam nad njim klečao, ali nisam imao kad dalje razmišljati, jer se u to negdje u daljini javili psi, koji su se sve bliže i bliže primicali. To je za stalno bila potraga. Izgubio sam se s toga u šumskoj gušćari. Pomislite samo! Da su me ondje zatekli, držali bi me za ubojicu i bez suda bio bih svršio kao razbojnik! Prije ipak, nego sam skočio u šumu, pokupio sam ono, što je ležalo pokraj mrtvaca. Evo, nož i ona krpa sa kopčom je u tom smotuljku! Hoćete li ih vidjeti?

— Nije nuždno! — odmahnuo je Valentin rukom. — Nego dobro će biti, da to čuvaš. Možda bi kod sgode moglo poslužiti, da se u trag udje ubojici!

— I komad hartije sam pokupio! — važno se na to nasmiešio Jakov, koji je medjuto onaj smotuljak sa nožem i krpom brižno opet sahranio. — Tu je hartiju — dodao je zatim — onaj gospodski lupež bacio. Valjda mu je smetala, jer je tvrda, gotovo tako tvrda kao koža. No — završio je, lukavo se nasmiešivši — možda je učinio krivo, što ju je bacio, jer na njoj je i koješta napisano, a u pismu se, kako naši ljudi tamo izpod gore vele, pokadšto krije sam pusti djavo! Evo ta hartija! Hoćete li čitati?

Valentin nije ništa odvratio, nego je muče uzeo hartiju i okrenuvši ju nehajno je okom preletio po njoj. Do mala mu se ipak lice uosbiljilo i oči njegove se upravo zapiljile u hartiju.

Jakov je pozorno motrio svoga gospodara te mu nije umaklo, kako se Valentinu, dok je čitao, lice najprije zalilo tamnom rumeni, a onda, kao da je iz njega nestalo posljednje kapi krvi, opet osulo mrtvim bljedilom.

— Je li štogodj važno? — zapitao je napokon, uprvši pogled, pun očekivanja, u Valentina.

No ovaj nije ni čuo, što ga Jakov pita. Težko uzdahnuvši, spustio se na stolicu pokraj kreveta i ruke, u kojima je držao hartiju, nemoćno mu klonule na koljena.

Ono, što je Valentina tako silno potreslo, nije bilo no jednostavna, posve kratka bilježka, a potekla je ta bilježka od pokojnog gospodara susjedgradskog, Janka Tota. Hartija pako, kako se je na prvi pogled moglo vidjeti, služila je kao omot za kovčežić ili kutijicu, što je u ostalom i pokazivao način, kako je bila previnuta.

Na tom omotu zabilježio je dakle pokojni gospodar susjedgradski godinu i dan, kad je od negdašnjeg svog vjernog sluge, a u to vrieme gradjanina gričkog, Jurja Lastića, u pohranu primio dragocjeni kovčežić sa izpravama o porieklu njegova — Lastićeva — hranjenika Valentina. Na unutrašnoj strani hartije bile su zatim i redom označene izprave, što su se nalazile u kovčežiću. Pod bilježkom izprieda, kao i pod unutrašnjim popisom bio je krepkom rukom podpisan pokojni gospodar susjedgradski.

— Odakle ti ta hartija? — muklo se najednom odkinulo Valentinu, koji se, kako je bilo vidjeti, još uviek nije mogao sabrati.

— Odakle mi ova hartija? — začudio se Jakov.

— Da, odakle ti je?! — ponovio je Valentin malo ne divljim glasom.

— Ta rekao sam već, odakle mi je! — dobroćudno se osmjehnuo Jakov. — No vi niste slušali? Je li? Ležala je u travi, upravo ondje, gdje je prije toga stajao onaj gospodin, što je na mjesečini okretao onu čudesnu kutijicu! Nema s toga sumnje, da ju je on i bacio! Ali gospodine! — prepao se odjednom zabrinuti sluga, opazivši, kako se hartija u Valentinovim rukama trese. — Vas se, kako vidim, ono kosnulo, što ste čitali? O, dobri gospodine! Što vam je?

— Što je meni? O Bože! — bolno je zavapio Valentin, skočivši u isti mah na noge. — U onom kovčežiću, što si ga vidio, bile su izprave, koje se tiču mene i roda moga! — Razumiješ li, dragi Jakove? — dodao je mekim glasom, primivši svoga slugu za ruku. — Radi se tu o mom otcu i o mojoj majci i o imenu momu! Da! I o momu imenu! I sve je to sada propalo, valjda za uviek propalo! I ja ću možda do groba ostati bez imena!

— O, da sam ja to znao! — zaškrinuo je Jakov zubima. — Onako goloruk bio bih se bacio na onog gospodskog lupeža! I ne bi on bio kovčežića odnio! Tako mi svetca Jakova, ne bi! Nego pod mojim šakama kao pas bi bio izdahnuo! Ali ne bojte se, gospodine, — završio je glasom, koji se je od srčbe čisto tresao — naći ću ja toga lupeža! I Bog mu se onda smilovao!

— Jesi li mu upamtio lice?

— Ta to je baš ono! — požaljivao Jakov. — Lupež je kroz sve vrieme bio ledjima okrenut prema meni i tek onda, kad je sa ceste skočio u jarak, da zadje u šumu, uhvatio sam mu sa strane lice. Ali samo na trenutak. Onako, kao da je zablisnula munja. No ništa zato, ako mu i nisam lice upamtio, ja ću njega ipak naći! Tako mi svetca, hoću!

Kad je Jakov svršio, nastao je u sobi muk. Valentin je nemirno koracao gore dolje. Glava mu čisto šumila. Što je o stvari više razmišljao, to mu se ona ukazivala sve tamnijom i zagonetnijom. Nesumnjivo je bilo jedino to, da je pokojni njegov hranitelj predao kovčežić u pohranu na Susjedu. Tamo se je stvar i mogla razbistriti. Sjetio se je, da ga je jučer na Medvedgradu brat gospodarice susjedgradske pozvao, neka dodje na Susjed. Odlučio je s toga onamo. Bez oklievanja bacio se je na konja i nedugo za tim već se je približavao Susjedu.

II.

Već za posljednjih godina života pokojnog gospodara susjedgradskoga bilo je na Susjedu neveselo, a poslije njegove smrti postao je tihi Susjed još tišijim. Živilo se je tu kao u samostanu. No istog tog dana, kad se je Valentin zaputio onamo, zavila je tihi taj grad osim

toga još i težka žalost u crno. Bio je to naime onaj dan, kad su Dorinog brata Renalda mrtvog doveli na Susjed.

Bilo je o podne toga dana.

U družinskoj kuhinji na Susjedu bio je prostrt stol.

U kutu kuhinje, kod prozora, što je gledao u dvorište, sjedila je taj čas visoka, suhonjava žena, crnih, neobično živih očiju, koje se nikako nisu skladale sa njenom, doduše gustom, ali siedom, pače posve već pobieljelom kosom. Pokraj nje je stajao kolovrat, ali se ga ona nije ni dotaknula, nego složivši ruke na krilo, muče je zurila preda se u kameni pločnik.

To je bila ključarica Agata.

Ona je na Susjedu već bila ključaricom za Dorinog djeda, Lovre Tota, te je kao ključarica, čila i zdrava, preživila i njega i njegovog sina, Dorinog otca. Gospodjicu Doru je ona upravo odhranila pa ju je ova zato i pazila, kao da joj je rodjena majka. I starica, koju na Susjedu i izvan Susjeda u okolišu nisu inače nazivali nego tetom Agatom, ljubila je gospodjicu sa svom onom iskrenom a ipak smjernom odanošću stara, vjerna služinčeta. A i Renald, koji je kao dječačić došao na Susjed, bio je izprva njojzi na brizi, čime se ona nije malo ponosila. Koliko je i gospodjicu Doru ljubila, Renalda je ipak gotovo obožavala.

Ondje oko ognjišta sred kuhinje brižno se vrtila mlada, jedra djevojka punih rumenih obraza, na kojima su se ipak jasno razabirali tragovi tek usahlih suza. Sipala je iz lonaca, što su bili porazmješteni oko vatre, jelo u velike kositrene zdjele, koje je onda redom stavljala na prostrti stol. Zdjele se na stolu pušile i prijatni miris vrućeg jela širio se iz njih ne samo po kuhinji nego i po prostranom hodniku, koji je iz kuhinje ravno vodio u dvorište.

Djevojka je zatim šuteć pošla do zvona, što je na hodniku iznad kuhinjskih vratiju bilo pričvršćeno o zid te je posegnula za zvonilom. Kuhinjsko zvono javljalo je družini, da je vrieme ručku. I glas toga zvona ozivao se je neveselo, tužno.

Domala skupila se družina u kuhinji te je tiho, bez šuma i štropota, sjela blagovati. U sve vrieme, što je sjedila za stolom, nije pala ni cigla jedna rieč. I tiho se je, kako je došla, opet razišla.

Sada je djevojka stala pospremavati stol. Inače si je ona kod toga vazda zapjevala veselu popievku, ali ovaj put klonula je sred posla na stolicu, te spustivši glavu medju ruke, briznula je u gorki plač.

— Ne plači, Mandice! — oglasila se ključarica u kutu pokraj prozora a pogled njezin je kod toga milujuć preletio po licu mlade djevojke. — Božja je volja tako bila a njoj se svi moramo pokoravati!

— Ali strašno je, strašno! — zakukala je opet djevojka. — Pa ako i jest tako bila Božja volja, plakat zato ipak smijemo! O, da znate! — nastavila je zatim plačuć. — Jučer, prije nego je krenuo na Medvedgrad, zavirio je gospodin Renald i ovamo u kuhinju. Za stalno je tražio vas, ali vi ste tada bili u bašči. I ja sam mu rekla, gdje ste, premda me za vas nije pitao. No on nije ništa odvratio, nego se je samo milostivo nasmiešio, a kod toga me je i na trenutak poglednuo. Ali kako! Bože dragi! Kao da me još nikad nije vidio! Ne, — izpravila se je u isti mah — ne tako, nego kao da me zadnji put vidi, kao da me već nikad ne će vidjeti! O, dok živim, toga pogleda ne ću zaboraviti!

— Slutio je, da se živ ne će vratiti sa kletog onog grada! — muklo se opet ozvala starica u kutu.

— Da, slutio je, slutio! — živo sad prihvatila djevojka. — A uz sve to ipak je pošao onamo!

— Tako je bila Božja voljda! — težko je uzdahnula ključarica.

— A njega je to zadesilo! — zalomila je djevojka rukama. — Njega, koji je bio tako milostiva srca, koji nikomu na svietu nije ništa učinio na žao!

— Pusti to, diete moje! — mirila ju starica. — Rekla sam već, da se moramo pokoravati!

— Ali plakat ipak smijemo! — ponovila je djevojka i oči joj od boli i srčbe uzplamtiše.

— I takav plač je možda grieh.

— Grieh? — zavapila je djevojka. — Oh, onda neka mi dobri Bog oprosti, ali ja ne mogu inače! Ne mogu, ne mogu!

I djevojka se opet razplakala.

— A što će sad — produžila je poslije dulje stanke — biedna naša gospodjica?! Na svietu nema sestre, koja bi brata svoga tako ljubila kao što je ona! I ja imam brata, kojega ljubim, ali to nije ništa! Ništa! Da moga brata stigne, što je njenog stiglo, ljuto bi mi padalo na srce, no koliko će ljuće njoj!

— I ona će se morati pokoravati! — strogo odsjekla starica.

— Pokoravati? — trgnula se djevojka, nevino pogledavši staricu. — O, tetice! Ja vas ne razumijem! Ta i vi ste ljubili gospodina Renalda?!

— Ti želiš znati, da li sam ga ljubila? — blago se osmjehnula starica a kod toga joj na očima zablistale suze. — Čuj dakle! Jest, ja sam ga ljubila! Ni majka svoga sina ne može tako ljubiti!

— Pa zašto nas onda putite, neka ne plačemo, neka se pokorimo?! — bezazleno prigovorila djevojka.

— Jer suze ne pomažu! — odvratila je starica, premda su joj samoj oči bile pune suza. — Nas, koji smo gospodina Renalda ljubili, čeka sad druga dužnost. Treba da ga osvetimo!

Djevojka je ukočeno pogledala ključaricu, kao da ju nije razumila.

— Jest! — ponovila je ključarica muklim glasom. Osvetit ga moramo, osvetit!

— Osvetit? — plaho se javila djevojka. — Kako to mislite?

Starica Agata se odjednom na stolici izpravila. Stroge crte bliedog njenog lica poprimile su malo ne tvrd izraz, a crne, žive njene oči čisto su uzplamtile divljom mržnjom.

— Gospodina Renalda — rekla je ona tek poslije nekoliko časaka tihim glasom — ubila je plaćena ruka! Zato prije svega treba, da nadjemo ubojicu! Da, — primetnula je življe — kletog onog vraga treba da nadjemo, koji ga je iz potaje umorio! A onda će se možda i odkriti, tko je bezbožnog zlotvora najmio!

— Mislite li, da će se ubojica naći?

— Treba da ga tražimo!

— Što? Zar ćete ga i vi, tetice, tražiti? — s nevinim je čudjenjem pitala djevojka.

— Jest, — potvrdila je starica, kojoj je sada opet prijašnji mir legao na lice — i ja ću ga tražiti! I ne ću samo ja, nego svi ćemo ga tražiti, svi, koji smo ljubili gospodina, Renalda. I pravedni Bog biti će nam u pomoć te ne će dopustiti, da zlotvor, ma tko on bio, umakne kazni! Ja sam već stara — završila je, sklopivši ruke kao na molitvu — i dani su moji odbrojeni, a i život već mi je težak, ali dan odmazde rado bih doživjela! To je i jedina milost, koju od Boga prosim! Onda ću mirno leći u grob!

Pred kuhinjskim vratima pojavilo se sada krasno, neobično veliko pseto, crne svietle dlake i krupnih smedjih očiju, vjernih i umnih, kako ih pokadšto ima u pasa. Stojeći na pragu, tiho je umnim svojim očima poziralo u kuhinju, kao da nekoga traži.

To je bio Renaldov pas, kojega je on osobito volio.

— Vučko! — poviknula je djevojka ugledavši psa. — Ubogo pseto — sažalno je zatim dodala — nije još od jučer ništa okusilo!

— Idi dušo, idi! I nahrani ga! — javila se starica iz kuta.

Djevojka je medjutim već bila skočila te je punu zdjelu stavila pred pseto, ali ovo se zdjele nije ni taknulo, nego je samo tužno i malo ne prikorno poglednulo djevojku.

— Od žalosti za svojim gospodarom ne će da primi hranu! — tužila se djevojka. — Tako eto niema životinja, a čovjek, koji je primio sveti krst, imao je srca, da dobrom našem gospodinu rine nož u grud! O!

I djevojka se opet bacila na stolicu te je iznova stala plakati.

Pas se u to okrenuo da će otići, ali ga starica stala dozivati. Na glas njezin unišao je zatim u kuhinju, te je sporim, tihim korakom pošao k njoj i tiho je položio glavu na njezino krilo.

— Vučko, moj Vučko! — milovala ga starica drhtavom rukom. — Ti tražiš dobrog svog gospodara? Je li? — govorila mu je zatim, jednako ga milujući. — Ali zaman, zaman ga tražiš, jer ga nikad, nikad više ne ćeš vidjeti! U šumi su ga dočekali bezbožni ljudi i ubili su ga, ubili! Jesi li čuo, Vučko? Ubili su ga! Ubili! Ubili! Ubili!

Starica privinula je u isti mah njegovu glavu na svoje lice te je tiho zajecala. Vrele njene suze kapale su po psetu, koje je vjerne svoje oči nepomično upiralo u staričino lice, a kod toga su mu, negdje iz dubine grudiju, mučno i težko kao da ih nešto zaustavlja, neprestano navirali pola pridušeni bolni glasovi, tako topli kao u čovjeka.

— Da je dobri tvoj gospodar tebe poveo sobom, — uzela je opet govorit psetu — ti ne bi bio dao, da ga ubiju! Ti bi se na kletog onog vraga, što je u šumi vrebao na tvog gospodara, bio bacio i zubima bi ga bio raztrgao! Je li, Vučko? Ti bi onog vraga raztrgao bio Ali sad je prekasno! Sad nema drugo, no da vraga onog tražimo! I mi ćemo ga naći; moramo ga naći! Jesi li čuo, Vučko? Moramo, moramo! Pa kad ga nadjemo, onda ćemo osvetit tvoga gospodara! Jesi li razumio, Vučko? Dobrog tvoga gospodara ćemo osvetit! Osvetit! Osvetit!

Pseto se na to polako odkinulo od starice te uzvinuvši glavu prema njoj zalajalo je nekoliko puta, oštro i prekinuto, kao da se prieti.

— On me je razumio! — rekla je starica i oko usta joj na trenutak trgnuo smiešak.

Odanle sa kule na prilazu ozvao se odjednom glas roga i kratki, oštri njegovi zvuci padali su i ovamo u kuhinju. Starica se digla. Valjda se javili gosti. Do mala nastala je žurba i trka služinčadi na dvorištu. Mandica, koja je svoj posao u kuhinji medjutim bila svršila, pohitila je takodjer van. I starica je htjela za njom, ali u taj par stupio je u kuhinju ovisok mužkarac sa izrazitim, odvažnim licem, ne odveć krupan, ali koštunjav i čvrst kao hrast. Bio je sav zaprašen te mu je i lice a i sama

kosa, koja mu se je u gustim pramovima savijala oko čela, bila osuta prašinom. O boku visio mu je, pričvršćen za široki kožni pojas, kratak mač.

Vučko je glasno zalajao, kad je opazio došljaka, te je stao oko njega poskakivati, kao da ga pozdravlja.

Došljak, inače plemić od davnine, bio je u Renaldovoj službi, a upravljao je već više godina njegovom Hrastovicom. Zvao se je Simun Turčić. Oni Turčići, što su Jastrebovo, djedovinu dvorjanina Žitomirskoga, držali u zalogu, bili su mu braća.

Plemić pošao je ravno prema ključarici Agati i ne rekavši ni rieči muče se je spustio pokraj nje na drvenu klupu.

Ključarica ga je zabrinuto motrila.

— Vi dolazite iz Hrastovice? — zapitala je istom poslije nekoliko časaka.

— Ravno! — kimnuo je plemić.

— Kad ste primili glas?

— Jutros.

— A kako vam bilo, kad ste čuli, što je zadesilo milostivog našeg gospodina? — zapitala ključarica opet poslije odulje šutnje.

— Kako mi bilo?! — poviknuo je plemić. — Bože! Da je grom pao pred mene ili da se je odjednom zemlja otvorila poda mnom, ne bi tako bilo! Ne bi! I nisam htio vjerovati! A i sada još mi je težko vjerovati! Možda ipak nije? Što?

Plemić je kod toga čisto plaho upro pogled u ključaricu, no ova je spustivši glavu medju ruke šutila.

— Dakle ipak? Nije laž? — prigušenim se glasom opet javio plemić.

Ključarica je sada dignula glavu i niz lice joj suze sve curkom curile.

— O, da je laž! — zavapila je plačuć. — Ali nije, nego istina je! Crna, žalostna istina! Nema više dobrog našeg gospodina! Nema!

— Onda neka bude proklet njegov ubojica! U sve vieke proklet! — planuo je na to plemić, skočivši, kao da ga je munja digla, na noge.

— Kuda ćete?! — prepala se ključarica, kad je vidjela, da je plemić u isti mah kao bez glave poletio prema vratima.

— Kuda ću? — okrenuo se ovaj na pragu. — Na konja ću se bacit i bez cilja ću skokom kud bilo! Tu me — pokazivao je na grud — nešto pali, guši; nemam mira ni pokoja! I kad pomislim, da njega, dobrog moga gospodara više nema, krv, ne krv, plamen mi udara u glavu! Bojim se, da ne poludim! I moram s toga dalje, kuda bilo! Samo dalje, dalje! S Bogom!

— Stante! — zaustavljala ga ključarica. — Ja razumijem vašu bol, čestiti moj Turčiću! Vi ste milostivog gospodina ljubili, no ne više od mene! Isti jad, što vama, razdire i meni srce! Težka je naša bol, težka, ali kukavno bi bilo, da se prekrštenih ruku pustoj boli predajemo ili da čak, kao što eto vi naumiste, izpred nje bježimo!

Plemić je ukočeno poglednuo staricu, koja se je odjednom sva zažarila.

— Da, — nastavila je ona — kukavno bi to bilo, kukavno! Nego razmišljat nam treba, što da učinimo! Znate li? To treba! I ja proklinjem ubojicu; ali koja korist odtud? Nikakva! Naći ga treba!

Turčić se je sada šuteć opet vratio u kuhinju te se je kao i prije muče spustio na klupu.

— Držite li, — rekao je napokon tihim glasom — da bi se ubojici moglo ući u trag?

— Moglo? — gotovo se razžestila starica. — Mora mora! I ne ćemo mi njemu samo ući u trag, nego i njega samog ćemo naći!

Plemić skinuo je kapu te je iz nje izvadio rubac, kojim si je stao otirati čelo i lice.

— I ja sam — javio se je zatim malo ne plaho — o tomu već razmišljao. Vjerujte, cielim putem sam razmišljao. I razbijao sam si glavu, ali uzalud! Sve je to tako tajinsveno udešeno, da ne može biti tajinstvenije!

— Ta baš to je ono, — uletila mu u rieč ključarica — što baca svjetlo u tamu, kojom je nedjelo do ovog časa obavito! Da je nedjelo manje tajinstveno udešeno, teže bi bilo zlotvoru ući u trag. Ali tako nema sumnje, da ga je spremila tajna ruka, a to je samo jedna jedina ruka učiniti mogla, ona ruka, koju svi poznajemo!

Plemić si je opet stao rubcem brisati čelo, lice, a i sam vrat.

— Vi možda mislite nju? — promucao je napokon u po glasa, oborivši odmah zatim glavu.

— Jest, — odrešito potvrdjivala starica — nju ja mislim, nju! Tko bi drugi i mogao biti nego ona!

— Čudno! Čudno! — prošaptnuo je Turčić. — U prvi mah — nastavio je onda glasnije — bio sam i ja na nju pomislio, ali mi se pomisao ta pričinjala preužasnom i ja sam ju odrinuo! Ta ona ga je ljubila! No vi — trgnuo se je odjednom i dignuo glavu — ipak ne mislite drugog koga, nego nju, kraljicu? Što?

— Nikog drugog ja ne mislim, nego jedino nju, kraljicu! — drhtavim se glasom odazvala ključarica. — Samo njeno pakleno srce moglo je takvo što udesiti!

— Bog nam bio u pomoć! — uzdahnuo je plemić, pokrivši lice rukama.

U kuhinji je napokon posve utihnulo. Vučko, koji se je sred kuhinje protegnuo, bio je malko zadriemao, te je sada osupnut podigao glavu. Kao u čudu pogledavao je sjetnim svojim očima čas plemića čas opet ključaricu.

Ova je napokon prekinula šutnju i glas njezin zvonio je čisto svečano, kad je rekla:

— Kraljica, nitko drugi, skovala je pakleno nedjelo! Ona je najmila kletu ruku, koja je iz potaje odapela ubojitu strielu u Renaldove grudi! Ona, da, ona je dala umoriti biednog našeg gospodina!

— Kad bi se to dalo utvrditi, da ne bude dvojbe! — uzdahnuo je opet plemić. — Razumijete li? Dvojbe ne bi smjelo biti, da je nedjelo ona skovala!

— I to će se moći utvrditi! I to! — kliknula je starica. — No prije svega treba da nadjemo onog jadnika, koji je primio plaću, da izvrši, što je guja tražila! I mi ćemo ga naći! Taj tu, — pokazivala je na Vučka — taj će ga naći! Nešto mi u srcu kazuje, — produžila je zatim — da će se jadna ova hulja na Susjedu javiti! I vjerujte, da me ovaj tajni glas srca ne vara! Još danas će se zlotvor možda javiti na Susjedu! Još danas možda!

— Ubojica?! — u čudu se trgnuo plemić.

— Da, on! — potvrdila ključarica. — Kleta kukavica doći će na Susjed! Tako mi neprestano tajni glas u srcu šapće, a taj me glas, rekla sam već, ne vara! Eno s onog prozora ravno se vidi na kulu, kuda doći mora! Ja ga tu od ranog jutra već čekam i dočekat ću ga! Vidjet ćete, da ću ga dočekati! Ali vi me ne razumijete te si možda i mislite, što ja to bulaznim! Nego slušajte! Kraljica je zmija a i srce njeno je himbeno kao u zmije.

Bezbožnica će se sada licumjerno pretvarati, kao da ju je žalost za Renaldom čisto satrla, te će za stalno i ovamo poslati svoga čovjeka, da milostivoj našoj gospodjici u njeno ime izraziti sućut. A koga će poslati? Njega, samog njega!

— Ubojicu?! — otegnuto se opet oglasio plemić.

— Njega, da! Jadnog onog plaćenika! — odrešito odvratila starica.

Turčić se je sada opet dignuo te je prekrštenih ruku stao šetati po kuhinji. Očito je o nečem razmišljao. Napokon se je zaustavio pred ključaricom.

— Nemate krivo, Agato! — rekao je ponešto oklievajuć ključarici. — Moglo bi u istinu tako biti, kako rekoste. A Vučko, mislite, će ga prepoznati?

— U prvi mah! Vjerujte! Izprenjušio je on jutros sav okoliš oko umorenog svog gospodara te je kod toga za stalno i ulovio trag onom zlotvoru. Više pako ne treba, da već iz daleka, prije nego li ga sgleda, ubojicu zanjuši!

— Ali valja tu biti na oprezu! — prigovarao plemić. — Pseto bi se moglo i prevariti!

— Vučko? Nikada! — živo se uzprotivila ključarica.

— Dobro, dobro. Ne ljutite se, dobra Agato! — mirio ju plemić. — Na posljedku dosta je, ako nas Vučko uputi, gdje valja ubojicu tražiti, ostalo neka bude naša briga! Pa bude li jednom plaćeni ubojica u našim šakama, onda nam ni ne će biti težko, da utvrdimo tko ga je najmio! Ne rekoste li tako? I ako se utvrdi, da je ona, da je kraljica najmila ubojicu! Bože! — — —

— Gle! — gorko se osmjehnula starica. — Vi, kako vidim, još uviek dvojite, da bi tako moglo biti?!

— Težko mi je takvo što vjerovati! — čisto bolnim

glasom se ozvao plemić. — Griešnica je kraljica, znam ja; velika griešnica, ali i ona ipak je žena! I njega koga je tako ljubila, njega da je dala umoriti! Ta i vi, dobra moja Agato, i vi ste žena, pa kažite, može li takvo što učiniti žena?! Preužasno je, preužasno!

— A kraljica je ipak učinila! — tužno se opet nasmiešila starica. — Jest, — dodala je zatim — ljubila ga je ona, ljubila! Ali da znate, čestiti moj Turčiću! Da znate, s kakovim čemernim srcem sam ja tu kobnu ljubav pratila! Znala sam u prvi mah, da će svršiti, kako je svršila! Rekli ste, da je i kraljica žena? Jest, i ona je žena, ali žena sa zmijinim srcem! Srce njeno isto je kao i njene oči, koje ubijaju, kad već ne ljube!

Plemić je prekrstio ruke i oborio glavu. Tako je opet šuteć stao šetati po kuhinji. Ključarica sliedila ga je kod toga svojim pogledima.

— Ako je kraljica to u istinu učinila, ako ga je ona dala umoriti, — oglasio se je odjednom muklo — onda neka joj se smiluje pakao! Nebo ne će, nebo ne može! Vi, Agato, — primetnuo je zatim, zaustavivši se pred njom — mene poznajete i znate, da nisam kukavica!

— Muž ste, čitav muž! — potvrdjivala starica a kod toga joj se obrazi čisto zažarili. — Gospodin Renald nije jednom samo rekao, da takova muža, kao što ste vi, u zemlji više nema!

— Bio sam svomu gospodaru vjeran sluga! — slegnuo je Turčić ramenima. — Ništa drugo! I vjernost svoju čuvat ću mu preko groba! I posvjedočit ću ju! Osvetit ću ga, kako još nitko nikoga osvetio nije! Tako mi dušnog spasa, hoću! Samo — dodao je, snizivši glas — još ne znam, kako da se učini! To je što me muči! Jedino to!

*

— Ta vi — muklo se sada ozvala i starica — u Hrastovici imate dosta ljudi, odvažnih i smjelih, a imamo ih i mi tu na Susjedu dosta! I svi samo plamte! Naći će se s toga put i način, da se, kako bilo, makar silom dokopate proklete one guje! Pače! Ne će to ni tako težko biti! Ta ona se često sama samcata skiće po gori!

— Ha! Nije to, što me muči! — glasno se nasmijao Turčić. — Da si kraljica negdje na vrhu strašne koje vrleti sagradi kulu i da ju ondje čuvaju stotine, ne ljudi, nego paklenih zmajeva, ja bih ju izvadio iz tog njenog kamenog gnjezda! Ne muči me to, kako da se nje dokopamo! Zaista ne! Nego jedino to, što da se učini, kad kraljica bude u našim šakama! To me muči! Zar da joj nožem izvadim pakleno srce ili da strelicama gadjamo u njenu grud? Ili da ju rukama zadavim? No što je sve ovo? Ništa, ništa! Kroz muke treba da prodje, kroz strašne, užasne muke! Da joj usijanim kliještima oči izvadimo ili da ju živu zakopamo u zemlju? Što? Kažite, je li to dosta strašno, dosta grozno?

Ključarica je kao užasnuta odmahnula rukom i lice zastrla dlanovima.

— Umirite se, Agato! — rekao je Turčić iza toga mekim glasom, primivši ključaricu za ruku. — To je naša, mužkaračka briga! I ni rieči više o tomu! Ni rieči! A sad — okrenuo se je prema vratima — idem da pred dobrim mojim gospodarom izmolim molitvicu! Leži u kapelici? Je li?

— Jest, tu on leži, tu! — sa suznim očima odvratila starica. — I ništa ne odaje, da je mrtav! Kao da sniva! Vidit ćete! Idite, čestiti moj Turčiću, idite! A kad svršite, javite se opet? Ja ću ovdje čekati.

I starica se opet spustila na stolicu pokraj prozora.

*

Susjed bio je u to doba jedan od najjačih plemićkih gradova u zemlji. Nije se doduše slavodobitno pružio nebu pod oblake, ali je zato ipak sa onog nevisokog humka, na komu ga je negdje u početku prijašnjega vieka bila podrgla kraljevska ruka, isto tako ponosito zurio u kraj izpod sebe, kao da se je razkrilio na samom vrhu vrletne koje stiene. Zapremao je pako sav onaj humak s jednog kraja na drugi, te je grad o sebi već bio dovoljno jak, da prkosi i najljućoj buri, ali ga je povrh toga i čuvao tvrd zid, koji je poput vienca obkruživao humak. Izpod toga zida zievala je još i duboka, široka jama, spojena podzemnim žljebovima sa nedalekom Savom, te je jama ova, koja se je kao i zid iznad nje savijala oko čitavog humka, gotovo uviek bila do ruba napunjena vodom. Prilaz i gvozdeni most, koji se je prema potrebi spuštao ili dizao, štitila je velika četverokutna kula. Izpod ove kule vodio je širok hodnik u prednje dvorište, iz kojega se je uzlazilo prema gradu, do otvorenog kamenog hodnika pred velikim ulaznim vratima. Iza dvorišta, s drugog kraja grada, protegla se izpod humka gradska bašča, koja je u milovidnom polukrugu obkruživala svu stražnju stranu grada. U nju se silazilo vijugavim puteljcima sa uzkim, mahovinom obraslim stubama na odveć strmim mjestima. Ti puteljci, tu i tamo gotovo prekriti gustim, cvjetnatim grmljem, razilazili su se onda širom bašče, da se na posljedku svi opet skupe ondje u dnu bašče, gdje se je izpod samog utvrdnog zida, skromno i tiho, stisnula nevelika kapelica sa pozlaćenim križem, oko kojega se je, kao i oko kapelice same, savijao bršljan.

U toj kapelici ležao je sada Renald.

Uboga Dora! Težka, strašna je to za nju bila noć! Kad se je jučer na Medvedgradu razstala sa bratom, bila

je i nju zaokupila tuga, ali čim je stupila na rodjeni prag, ostavila ju tuga, odjednom i naprečac, kao da si ju odpuhnuo. I mjesto tuge legla joj u srce spokojnost. Čudna, čisto čudna spokojnost! Poslije večere odputila se je dolje u družinsku sobu medju prelje te je do kasno u noć slušala, kako djevojke pjevaju! I smijala se je bezazlenim šalama, kojima su djevojke od časa do časa prekidale pjevanje! Pa kad je iza toga, vraćajuć se u svoje odaje uzlazila stubama, sama je glasno i iz svega grla pjevala! Kad godj je inače Renald kuda pošao, ona nikad nije legla, dok se nije vratio, nego ga je vazda dočekivala budna. Samo ovoga puta nije bilo tako. Spokojno se je razpravila i spokojno je legla. I nije samo legla, ne, nego je odmah i usnula! Al u to, bila već i ponoć prešla, odjednom u sobu hrupila teta Agata te je sa prestravljenim licem stala nešto pričat, no ona, ako je i slušala, ništa nije shvaćala, samo je ćutila, da se je dogodilo nešto strašno. Bilo ipak strašnije, užasnije, nego li joj srce kazivalo. Renaldov vranac dojurio je ranjen bez gospodara pred kulu na prilazu, a malo iza toga javio se je i njegov Vučko sa krvavom strjelicom medju zubima! U tili čas sav se Susjed uzbunio i već časak poslije krenula je ona sa svojim ljudima iz Susjeda, da traži brata. I nije dugo tražila. Ondje u jarku izpod medvedgradske šume, na rubu ceste, našla ga je mrtvog. I kad ga je našla, tiho i bez rieči se je spustila do njega te je glavom klonula na mrtvu njegovu grud. I dugo, dugo je tako, sama pola mrtva, počivala na bratovoj mrtvoj grudi. Onda se je, još uviek klečeć pokraj brata, polako izpravila, te je obim rukama obuhvatila njegovu glavu. Kao u čudu zagledala se je u njegovo lice. Činilo joj se posve nemogućim, da bi joj brat mogao biti mrtav.

Muče se je opet s ustima sagnula k njemu te ga je izljubila. Da, čitavog, čitavog ga je izljubila! Vruće je cjelove pritištala na njegovu kosu i na čelo, na oči i na bliede, kao na posmjeh otvorene ustne! A i njegove ruke, one dobre bratske ruke je poljubila! Obkruživali su ju ljudi i nijednom od njih nisu oči bile suhe, samo ona, jedino ona nije smagala ni ciglu jednu suzu! Bez suze u očima skočila je zatim na noge, da zapovjedi ljudima, neka dignu mrtvaca, ali joj i rieči zamirale u grudima! No ljudi su razumjeli niemu zapovjed i u isti mah već krenula je tužna povorka prema Susjedu. U to stalo i svitati, pa kad su stigli pred kulu na prilazu, dočekao ih je plač i lelek ženske čeljadi, koja se je bila skupila na mostu izpod kule. I do mala sav je Susjed zaplakao, samo ona, jedino ona je sred tog plača bila bez suza!

Na sve je strane odmah razaslala glasnike, da jave susjedima i prijateljima strašnu viest. A i na Medvedgrad odaslala je viestnika. Glas, da je gospodar grada Hrastovice noću na susjedskoj cesti iz potaje umoren, bio se je medjutim već i od sebe poput munje razletio po čitavom kraju. I nije potrajalo dugo te se iz bližnjih i daljnjih krajeva redom stali javljati prijatelji. Jedni su odlazili, drugi dolazili. Gospodjica Dora dočekivala ih je šuteć i šuteć im je na polazku stiskavala ruke. Čemu i rieči, gdje nedjelo samo plemenitim riečima govori!

Ni u to vrieme, kad je dolje u družinskoj kuhinji ključarica Agata sa Turčićem snovala, kako se osvetiti Renalda, nije gospodjica Dora bila bez gostiju. Gospoda se nalazila u jednoj od dvorana u prvom spratu, kojoj su prozori takodjer gledali prema kuli na prilazu. Za stolom sred dvorane sjedio je gospodin Ivo Ivanović iz Brezovice, isti onaj, koji je jučer sa Renaldom bio na

Medvedgradu. Prebacio je jednu nogu na drugu, a ruka mu počivala na stolu, te je neprestano prstima bubnjao po stolu. Bio je gotovo isto tako crnoputan kao Renald, komu je i inače mnogo naličio, samo što je Renald bio puno viši i jači. Nedaleko od njega, na nizkoj stolici pokraj stiene, posve se sgurio mlad, plećat muž, plave kudrave kose i rumena lica sa mekim plavim brčićima i kratkom svietlom bradom. Ako je i bio sguren, ipak se je na prvi mah vidjelo, da je visoka i strojna stasa. Spustio je na križ složene ruke niz koljena te je oborene glave zamišljeno zurio preda se u pod, samo pokadšto uzvinuo je glavu i tad su se njegove krupne, modre oči kao pitajući upirale u Ivanovića. Taj mlad kršni muž bio je plemić Andrija Hening. On, kao i Ivanović, bili su Renaldovi vršnjaci i prijatelji. Osim njih bio je u dvorani još i jedan treći gost. To je bio plemić Grgur Golub iz Grane pod Hrastovicom, Renaldov susjed. Moglo mu je biti oko četrdeset godina, a bio je tako kršan i gromoran, da je svak, tko ga je prvi put vidio, od čuda stao i gledao, kakva je to silna ljudina. Stajao je Ivanoviću iza ledja, naslonjen o prozor. Od časa do časa bacio je oko na jednu od težkih hrastovih stolica, što su se s jedne i druge strane dvorane redale uzduž stiene, ali nije sjeo. Očito se je bojao, da bi se stolica mogla pod njim slomiti. Svaki put, kad je Ivanović ili Hening spomenuo Renaldovo ime, izvadio je izpod širokog rukava dolame rubac te ga je izmjenice pritištao sad na jedno sad na drugo oko, a kod toga sve mu trzala silna ruka. U kutu dvorane, malo ne sakrita iza težkog i visokog ormara, koji se je pružio uz stienu, sjedila je gospodjica Dora. Nije se ni micala, a i pogled bio joj je nepomično uprt nekud u dvoranu. Pokadšto, kad se je ovaj ili onaj od gospode

oglasio, sjetno se je nasmiešila, kao da sluša, što se govori, ali u istinu nije slušala.

Razgovor gospode vrtio se je dakako oko Renalda i njegove tužne kobi. Trudili su se, da nadju razlog ononu mračnomu nedjelu, komu je Renald pao žrtvom, ali zaman. S koje godj su ga strane promatrali, ono je ostajalo zagonetno.

— Vjerujte, nikad se ne će razpršiti tama, koja bogumrzko to nedjelo pokriva! U noćnom mraku je počinjeno, u njem će i ostat zakopano! — uzdahnuo je Hening, a kod toga mu je pogled, kao svaki put, odletio k Ivanoviću.

— Varaš se, brate, varaš! — uzkliknuo je ovaj i ruka mu silnije zabubnjala po stolu. — Bar ja tako ne mislim!

— Ni ja ne! — živo je prihvatio plemić Golub iz Grane, komu je i glas bio gromoran.

— Bog bi dao, da se varam! — uzdahnuo je opet Hening.

— I dat će! — navalio Ivanović. — Bar o jednom ne može biti sumnje! Do biesa! A to je, da je medvedgradska ruka odapela strelicu u Renaldove grudi!

— Medvedgradska ruka, da, ta ju je odapela! Ta i nikakva druga! — gromornim svojim glasom povladjivao plemić Golub.

— Kako znate, — javio se opet Ivanović — bio sam jučer u isto vrieme kao i Renald na Medvedgradu. Nisam već mogao gledati, što se je tu na moje oči sbivalo. Skočio sam s toga, da pobjegnem. Da, pobjegao sam, upravo pobjegao! Kod prozora pokraj vratiju stajao je Renald. Vidio sam, da i njemu kipi srce, pa sam ga pozvao, neka podje sa mnom, ali on je odbio!

— Da nije odbio i da je pošao s tobom! Koja sreća! Ne bi se onda ono užasno dogodilo! — dožaljivao Hening.

— Ne bi se bilo dogodilo? — malo ne ljutito se ozvao Ivanović, zabubnjavši opet po stolu. — Ne znaš ti, što je Medvedgrad, kad tako misliš! Ne znaš! Da je Renald i pošao sa mnom, ne bi on bio umakao užasnoj svojoj sudbini! A pored njega i mene bi bila stigla ista sudbina! Mjesto jedne strelice bile bi poletile dvie! To bi bila jedina razlika, da je pošao sa mnom! Imam li pravo, kume? — okrenuo se je iz nenada prema Golubu. — Što mislite?

— Ništa drugo, no da Medvedgradjane poznajete u dušu! — tiho se nasmiešio gorostas.

— I prije sam znao, kakvi su, — odvratio je Ivanović — ali istom jučer zagledao sam im u dušu! Istom jučer! Vjerujte! Nerado sam bio pošao na Medvedgrad, ali sada ne žalim, što sam pošao. Grad je bio pun gostiju. Iz bližnjih i dalnjih krajeva sgrnulo se plemstvo, da se pokloni knezovima. A bome je i činilo svoje poklone! Ali kako! Do biesa! Na svoje oči trebalo je to gledati! Na koljena se je bacalo pred knezovima! I skute im je ljubilo! Skute, vjerujte! Pa da je to činila gladna kakva plemenitaška čeljad, koja ne smaže, da kupi čizmu, nego u glupoj svojoj oholiji na opanak ili na bosu nogu privezava ostruge, onda još kako tako! Ali to su činili ljudi, kojima je ime u časti! To su činila gospoda! Da čujete njihova imena ne biste vjerovali!

— Za stalno Budinići, Petrušići i njihovi prijatelji? Je li? — prekinuo ga Hening.

— O, ne samo oni! — gorko se osmjehnuo Ivanović.

— I gospodin Gotal sa svojtom? — javio se opet Hening.

— Gospodin Gotal? — slegnuo je Ivanović ramenima. — Ta za njega se znade, da je dušom i tielom

odan knezovima! Drugi, drugi, braco! Rekao sam već, da čujete njihova imena, ne biste vjerovali!

— Ne bojte se! — oglasio se sada i gospodin Golub. — Kažite nam ih samo! Dobro će biti, da si zapamtimo njihova častna imena!

— Nuder, jedan od te gospode je Vuk Belošić! — smiešeć se upućivao Ivanović.

— Stari Belošić?! — uzkliknuo je Hening, skočivši u isti mah na na noge. — To nije moguće!

— Nije moguće? A zašto?

— Zašto? — razžestio se Hening. — Ti to pitaš, ti, koji starca poznaješ kao i ja! On, poštenjak od pete do glave, pa da je sada pod stare dane bacio čast pod noge?! On da je okrenuo vjerom!! Ne, to nije moguće!

— A ipak je tako! — nehajno se je ozvao Ivanović. — U ostalom nije on okrenuo vjerom, nego kabanicom, a to — dodao je s porugljivim smieškom — u Hrvatskoj, odkad su se u njoj ugnjezdili Celjski, nije Bog zna kakova sramota! Pa na posljedku nije stari Belošić tu ni jedini, ima on i drugova! I to kakvih drugova! Gospodin Gašpar Hunjeg mu je u tomu drug!

— Onaj iz Vučjeg dola? — od čuda se snebivao Hening.

— Onaj, braćo, onaj!

— I gospodin Hunjeg je dakle okrenuo vjerom?! — ponovio je Hening, koji se od čuda još uviek nije mogao snaći.

— Nije vjerom — izpravljao ga Ivanović — nego kabanicom! Razlika je to danas, velika razlika! Da, recimo, gospodinu Vidu Vragoviću iz Hudilovca kažeš, on je okrenuo vjerom, mačem bi se oborio na te, ali ako mu rekneš, da je okrenuo kabanicom, on će naprosto slegnuti

ramenima i nasmiešit će se! Takva su eto vremena, odkad su se Celjski ugnjezdili kod nas! Što ćete? A bome i gospodin Vragović je poštenjak od pete do glave, ne samo Belošić!

— I Vragović dakle?! — muklo se sa oglasio Hening, spustivši se, kao da je umoran, opet na stolicu. — Sada se više ne čudim starcu Belošiću! Jeste li čuli, brate? — okrenuo se je zatim prema Golubu. — I Vragović je jedan od te gospode! Vragović!

— Da, čuo sam! — odvratio je ovaj mirno. — To je onaj Vragović, koji se je za svojim stolom znao prietit, da će svakog, tko pod njegovim krovom spomene Celjske, kao pseto bičem iztjerati iz Hudilovca! I nije se samo u ludo prietio, nego je i gospodina Petrušića bacio kroz prozor, kad je ovaj za njegovim stolom dignuo pehar za kraljicu! I pse je onda za njim nahuckao! No vi to znate! A i čitava zemlja za to znade!

— A uz sve to se je sada biesni taj junak spokorio i pokorno sklonio pod medvedgradsko okrilje! — podrugivao se Hening.

— Što? Zar je u istinu tako? — zapitao je Golub, komu se je dobroćudno lice sve više smračivalo.

— Da li je u istinu tako?! — poviknuo je Ivanović. — Vi dvojite?

— Eh, težko je u takvo što u prvi mah povjerovati! Težko! — izvinjavao se Golub. — Treba vam znati, da mi je Vragović pobratim! I kumi smo! I vazda smo se pazili kao braća! A onda nije tomu ni dugo, što smo se pod njegovim krovom zavjerili, da ćemo do groba vjerno stajati uz slavnog našeg bana Matka i uz zakonitog kralja!

— Da; ali kada je to bilo? — nasmiešio se gospodin Ivanović. — Za stalno prije, nego je oružje Celjskih pred Samoborom slavilo slavlje! Je li?

Golub nije ništa odvratio, nego je šuteć prekrstio ruke, a u isti mah zatreptio je u njegovim malim, ali kao ugljen crnim očima, nemiran plamen.

— I drugi su se — uzeo je opet Ivanović — prije samoborske bitke tako zaklinjali, ne samo gospodin Vragović! I drugi! Ali kad je zemljom preletio glas, da je buzdovan Celjskih kod Samobora smlatio kraljevu vojsku, svi su ti lajavi junaci, kao da im je munja oprlila jezik, zašutili i nisu više rogoborili, nego su se pokorno šćućurili u svom kutu!

— Drugi, drugi! — gotovo bolno sada Golubu provalilo iz grudiju. — Što je do toga, ako su drugi?! Ali on! Ali Vragović!

Gospodin Ivanović prezirno je odmahnuo rukom.

— Vragović? — rekao je zatim. — Medju svima upravo je on bio najbiesniji! Skočio je na stol i stojeći na stolu dizao je pehar Mikića bana te je napijao rodu Celjskomu! A kod toga je Celjane kovao u zviezde i slavio knezove kao nadu i uzdanje kraljevine Hrvatske!

— Vid Vragović iz Hudilovca? — muklo je protisnuo Golub, koji očito bio sav poražen.

— Da, — kimnuo je Ivanović — Vid, Vid Vragović iz Hudilovca je to učinio!

— To je onaj Vragović, dodao je Hening, poglednuvši Goluba — koji se je hvastao, da će svakog, tko pod njegovim krovom spomene Celjane, bičem iztjerati iz Hudilovca! Nuder, brate Golube Je li vam to dosta?

— Dosta, bome, dosta! I više nego dosta! — težko je uzdahnuo ovaj. — U ostalom — primetnuo je zatim — izmedju mene i Vragovića račun je svršen! Bio mi je drag i mio! Kako ne bi! Pobratim! Kum! Ali to je bilo i sad je svršeno! Za uviek! Da mi je Hudilovac

bliži, krov bih mu zapalio nad glavom! No i tako stići će njega moja ruka! Upravo iznad moje Grane ima on vinograde; u Težkom vrhu, kako znate! Bili su do sad na mojoj brizi i stajalo me dosta muke, da ih od lakomih susjeda do berbe očuvam pobratimu! Ali sad! Do biesa! Odmah, kako stignem kući, poharat ću ih! Još večeras ću ih poharati! Tako mi nebesa, hoću! Ni kapljice on već ne će piti sa Težkog vrha! Ni kapljice! Neka mu onda Celjani, neka mu knezovi otvore svoje pivnice!

— I nije on samo — produžio je Ivanović — u zviezde kovao knezove! Da nije no to, još kako tako! Ali prije toga, nego se je digao, da nazdravi rodu Celjskomu, on je u ime plemstva knezu Ulriku ponudio i samu krunu! Jeste li razumjeli, gospodo?! Krunu; krunu je on ponudio knezu Ulriku!

— Trista mu gromova! To je mnogo! — poviknuo je Hening, izpravivši se na stolici.

— Rekoste, da je u ime plemstva knezu Ulriku ponudio krunu? — muklo se u isti mah oglasio Golub, prošavši rukom preko čela. — Bog me ubio, ako razumijem! Koju krunu?

— Koju krunu! — malo ne ljutito navalio Hening. — Čemu takvo što i pitate! Valjda — dodao je ipak mekim glasom — nije nudio tudju krunu, nego našu!

— Da, — potvrdjivao Ivanović — našu je krunu ponudio knezu Ulriku! Našu! Hrvatsku krunu!

— Poharat ćete svomu pobratimu vinograde? — uzeo opet Hening. — To je on zaslužio, jer je Celjane slavio, ali za ovo, što smo evo čuli, trebalo bi ga ljuće kazniti!

Golub je šuteć slegnuo ramenima.

— Što je to, ako ostane bez vinograda, u Težkom vrhu?! Ništa! — razžestio se Hening. — Oplienit će

kmetske vinograde, a možda i klieti susjednih plemića! Nego ljuće bi ga valjalo kazniti! Ljuće! Sam Hudilovac trebalo bi ognjem poharat! Sam Hudilovac!

— To ću ja i učiniti! — odrešito odvratio Golub. — I ne ću samo hudilovački dvor poharati, nego ću i njegovog gospodara potražiti! Nije ni on kukavica, ali neka se vidi, čija šaka jače tuče: moja ili njegova?! To ću ja učiniti! To! Tako mi nebesa, hoću!

Ivanović je sada ustao te je Goluba primio za ruku.

— Slušajte me, plemeniti brate! — rekao je gorostasu. — Ničega se bez nas ne podhvatite! Znate li? Ničega! Složni treba da budemo!

— Tako, tako! — povladjivao Hening. — Složni, složni treba da budemo!

— I štogodj uradimo, složno da uradimo! Znate li?

— Dobro! — kimnuo je Golub. — I Bog mi je svjedokom, da sam dušom i tielom vaš! Ali Vragovića ja ne dam, s njim obračunat ću ja sam!

— Nitko vam to ne brani! — dobroćudno se nasmiešio Ivanović. — Treba samo da se strpite, dok tomu dodje vrieme! Ta ne radi se tu o Vragoviću, nego o knezovima i o tomu, kako da osvetimo Renalda! Zar ste zaboravili, da smo se radi toga ovdje sastali?

- O, nisam ja zaboravio! Nisam! Ali mi srce sve iznova zakipi, kad pomislim na Vragovića! Njemu bi bilo mjesto tu medju nama a ne tamo medju onim jadnicima!

— I mnogim drugima od one gospode bilo bi mjesto tu pored nas, ne samo gospodinu Vragoviću! — slegnuo Ivanović ramenima. — Ali ne koristi tu jadikovati! S prezirom treba da se odvratimo od svih njih! Drugo nisu vriedni! Kukavice su to! Svi, svi, što godj ih je bilo tamo! Ako je gospodin Vragović knezu Ulriku ponudio

krunu, dao je time samo oduška onomu, što je svima treptilo na srcu, ali se nijedan nije usudio izreći! Vidjelo se je to, kad je Vragović svršio! U isti mah svi su skočili na noge i sgrnuli se oko kneza! I kao ludi su se derali i lupali oko sebe i Ulrika dizali u vis! Iz bliza, iz bliza trebalo je to gledati!

— A što Ulrik? — zapitao je Hening, dignuvši se.

— Bio je blied kao mrtvac te se kroz sve to vrieme, ni ganuo nije. Očito ga Vragovićeva ponuda bila potresla.

— Ali je odbio?

— Nije.

— Nije! Dakle je primio?

— Ni to nije. Ej, lukavi su Celjani! Lukavi kao lije! I još lukaviji, još lukaviji! Nije odbio, ali nije ni primio, nego je uvjeravao plemstvo, da će rod Celjski i bez kraljevske krune vazda biti neslomiv štit kraljevini Hrvatskoj!

— Celjani štit kraljevini Hrvatskoj! Ha, ha! — gnjevno se nasmijao Hening. — Poruga je to, poruga, bačena u lice svakom poštenom hrvatskom plemiću!

— Poruga, ništa nego drzka poruga! — povladjivao Ivanović. — Pa ipak se je — nastavio je drhtavim glasom — našlo hrvatskih plemića, koji u to vjeruju, koji drže, da je u istinu tako! I nije ih se našlo malo! Svi u onoj grdnoj medvedgradskoj dvorani, svi su u tomu bili jedne duše! Pa kad je knez Ulrik, svršivši svoj govor, dignuo tri prsta u vis, kao da se na to zaklinje, što je rekao, tad se je sva dvorana uztresla! Padali si jedan drugomu oko vrata, grlili se i ljubili i prolievali suze! Iz bliza trebalo je to gledati! Iz bliza!

— Sramota! Sramota! — sav razžaren od gnjeva protisnuo Hening.

— Sramota! Zaista sramota! — žestio se i Ivanović. — Benave zagorske bukve su zaboravile, da je Celjane krvnička ruka kralja Sigismunda dovela u zemlju! Tudjinci su i ostati će tudjinci!

— I ja sam — rekao je Hening — tudjeg poriekla, ali sam sin ove zemlje, te zemlju tu, u kojoj sam se rodio, i ljubim! No Celjani ju nikad ne će ljubiti! Nikad!

— Možda im činiš krivo? — nasmiešio se Ivanović. — Mila im je ova zemlja, ali tek onako, kako je lovcu mio valjan lovački pas ili vitezu plemenit vranac, ne više! Skučit ju hoće pod svoju vlast! Za tim oni idu; uporno, uztrajno! A i na krunu, koju im je gospodin Vragović ponudio, bacaju pohotne poglede! Tko zna, ne će li i za njom posegnuti?! Koješta vam se, braćo, pogovara! Koješta! Bio sam onomad u Pakracu kod bana Matka i snebivao sam se od čuda, kad sam čuo, što se u potaji sbiva. Svi znamo, kako se Celjani svakom sgodom hvastaju, da su u rodu sa bosanskim kraljevima i s našim Frankopanima, a kako pored toga, gdje treba i ne treba, vazda i ističu, da je knez Ulrik sin hrvatske Frankopanke! Nije to bez namjere! Hoće da se prikažu kao domaći, koji su jedno s ovom zemljom, srasli s njom! Da, to je njihova namjera kod toga! To i ništa drugo! Ali sad slušajte! — važno se osmjehnuo Ivanović, snizivši svoj glas. — Celjani nisu nipošto zadovoljni s tim, što su sa bosanskim kraljevima i s Frankopanima u rodu, a nije im ni dosta to, što je knez Ulrik sin hrvatske Frankopanke, nego sad i rade o tomu, da stupe u srodstvo sa turskim carem! Jeste li razumjeli? S turskim carem!

— S Turčinom?! Do biesa! — uzkliknuo je Hening. — Ti se, brate, šališ!

— Nipošto, nipošto! — uvjeravao Ivanović. — Slu-

šajte samo, slušajte! Knez Fridrik — produžio je zatim sa porugljivim smieškom — nije doduše bio najbolji suprug, ali je zato dobar i brižan otac te u otčinskoj svojoj brizi sada snuje o tomu, da svoga sina Ulrika oženi sa kneginjicom Katom, mladjom kćeri Gjugja Brankovića, gospodara srbske zemlje. U potaji on radi o tomu, ali se u banovim dvorima zato ipak sve na tanko znade. Knez Gjuragj Branković je doduše silan gospodin i vriedan vitez, ali oholi Celjanin uz sve to za stalno ne bi u njega tražio ženu za svoga sina, da starija Brankovićeva kći, Mara, nije udata za turskoga cara. To, jedino to je kneza Fridrika ponukalo, da pokuca na vrata srbskoga gospodara! Knezu Fridriku a možda i njegovoj sestri, kraljici, vrti se turski car po glavi! Nek Ulrik uzme kneginjicu Katu, on i turski car biti će si pašanci? A znate li, što to znači?

— Neka tast a do potrebe i pašanac pomaže, kad on razbojničkom rukom posegne za kraljevskom krunom? Je li? — ogorčenim se glasom ozvao Hening.

— Moglo bi u istinu tako biti! U istinu! — smiešeć se potvrdjivao Ivanović. — No kako bilo, o jednom nema sumnje, a to je, da Celjani za tim idu! Sad se dakako, koliko se može, još pritajuju. Vrebaju iz prikrajka i čekaju, dok sgodni kucne čas!

— Na sreću je taj čaj još daleko! — oglasio se opet Hening.

— Ali oni eto sve sile upinju, da ga primaknu! — prigovarao Ivanović. — I Ulrikova ženitba ima tomu služiti! I sve ostalo, što se na naše oči u zemlji sbiva, sve jedino tomu služi! Prije svega dakako idu za tim, da se i bez kraljevske krune učine gospodarima čitave Hrvatske!

— Neka, neka! — prezirno je Hening slegnuo rame-

nima. — Za sad je, hvala Bogu, tomu još na putu vi težki naš ban!

— Pravo si rekao, brate! — sa žarom prihvatio Ivanović. — On je u istinu tomu na putu! Bog ga poživio!

— I još jedan je tomu bio na putu! Još jedan! — krupnim se svojim glasom odjednom iz dosadašnje šutnje trgnuo Golub. — I gospodin Renald Tot-Šimunović je tomu bio na putu!

Dok je ovo govorio, jednako je pritiskao rubac na svoje vlažne oči.

— Da, — povladjivao Ivanović — pored vitežkog našeg bana i on je tomu bio na putu! I on! Kao nitko drugi u zemlji! Pa zato su ga i maknuli! Prokleti bili!

— Prokleti, prokleti! — poput ognja provalilo iz Goluba. — A mi tu još stojimo prekrštenih ruku!

— Zaista! — rekao je Ivanović. — Renaldova smrt morala bi svim poštenim plemićima biti pobudom, da se okupe pod jednim stiegom i složno, drug do druga, da ustanu proti celjskim knezovima! Ali da! Plemstvo! Druge ono sada brine brige! No ništa zato! Česa se naši drugovi plaše, učinimo mi! Ruku amo, braćo! Zakunimo se, da ćemo od današnjega dana složno ustajati proti njima i da kod toga od ničega ne ćemo zazirati! Od ničega! Ni od krvi ni od ognja! Hoćete li?

Hening i Golub šuteć su Ivanoviću pružili ruku.

— Tako, braćo! — uzkliknuo je ovaj, držeći njihove ruke u svojoj. — Malo nas je, ali stvar, za koju se dižemo, je pravedna i Višnji će savez naš blagoslovit! Nema doduše nade, da bi koji od naših drugova, od gospode u baršunu i grimizu, stupio u naše kolo, no što zato?! Svaki nas ima dosta prijatelja u seoskom plemstvu, koji će, kad čuju, s oduševljenjem pristati uz nas! Pa onda što Bog dade!

— Jest, što Bog dade! — ponovili su u isti mah Hening i Golub.

Kad je plemić Golub prije spomenuo Renaldovo ime, prenula se i gospodjica Dora te je stala prisluškivati. Lice joj odjednom oživilo i dignuvši se pristupila je k plemićima te je sa svečanom kretnjom svoje ruke položila na njihove.

— Da je ubogi moj brat u životu, — rekla je zatim sa sjetnim smieškom — on bi za stalno, sav i čitav, stajao uz vas! No njega nema! Primite dakle mjesto njega mene u svoje kolo! Ta vi znate, da isti plamen, što je njemu gorio u grudima, plamti i u momu srcu! Zaklinjem se s toga, da ću vazda vjerno stajati uz vas! Sa svim, što imam; sa svim, što zovem svojim! Tako mi Bog pomogao!

Plemići su, dok je ovo govorila, s divljenjem gledali u nju.

Veličanstveni njezin lik upravo je pristajao uz one kršne mužkarce. Bila je visoka i krepka, gotovo kao mužkarac, ali uz sve to na njoj nije bilo ništa tvrda, ništa mužkaračkoga. Rumen zdravlja činilo je njeno od sunca zagorjelo lice još ljepšim, a ljepotu ovu nipošto nije kvario, nego je možda povisivao izraz smjelosti i odvažnosti, koji je u krasno joj lice bio kano ti uklesan, te s njega nije nestajao ni onda, kad je, kao što sada, na to lice legla tuga. Bratu svomu nije naličila, samo duboke tamne njene oči podsjećavale su na Renalda, ali oči te, u kojima su inače sievale tolike munje, sada su hladno pogledavale pred sebe.

— Sada vidim, — oglasio se Ivanović tronuto, stišćući Dori ruke — da ste u istinu kći plemenitoga svoga otca!

— I sestra vitežkoga svoga brata! — dodao je Golub, ponesavši rubac na oči.

— Zaista, gospodjice Doro, zaista! — prihvatio Ivanović. — U svemu ste dostojni onog divnog muža! I pravo ste rekli, da je živ, on bi, sav i čitav, stajao uz nas! No ništa zato. I mrtav će nam on biti vodjom.

— Da! — ozvao se sad i Hening. — I mrtav on nam budi vodjom! Neka pred njegovom sjenom zastrepi kleti Medvedgrad! I bio svaki izmedju nas proklet, tko prije zatakne mač, nego li ga osvetimo!

— Tako, tako! — sav zažaren poviknuo Golub. — Prvo to nam budi, da osvetimo Renalda! Prvo! I bio proklet, tri puta proklet on, koji prije zatakne svoj mač!

— Hvala vam, plemenita gospodo, hvala! — muklim je glasom rekla Dora, stisnuvši redom gospodi ruke. — Kad sam jutros klonula pokraj brata i glavu položila na mrtvu njegovu grud, razgorila se i u momu srcu ista krvava misao! Iz ranjene mi se je duše vinuo krik u nebo za osvetom i tiho sam se na bratovoj još toploj grudi zaklela, da mirovati ne ću, dok klete ubojice krvlju ne plate za svoje nedjelo! Pa evo sada i pred vama, plemenita gospodo, zakletvu svoju obnovljujem i kletva vaša stigla prvu mene, ako sustanem, dok mi biedni brat nije osvećen!

U taj par zatutnjio je opet rog na prilazu, a gotovo u isti čas već stupio je u dvoranu gospodin Gotal.

Bio je ovaj put obučen u crno, a na crvenom njegovom licu odrazivala se je iskrena, nehinjena sućut.

Plemići su promjerili došljaka mrkim pogledima, očito im njegov dolazak nije bio ugodan, no gospodin Gotal se na nje nije ni ogledao, nego je bez okolišanja pristupio k Dori te razkrilivši ruke muče ju je privinuo k sebi i muče je pritisnuo cjelov na njeno čelo.

— Ubogo diete! — rekao je zatim, primivši Doru za obje ruke. — Takav jad! Jedno za drugim! To je odviše, odviše! Nije tomu davno, što ste izgubili dobrog otca, a eto sada otišao i bratac! Pa onda tako strašno, tako užasno! To je odviše, odviše! Ubogo diete!

I gospodin Gotal opet je, sav tronut, zagrlio djevojku.

— Kad sam čuo, — nastavio je odmah iza toga sa suznim očima — nisam htio vjerovati! Pa kako i bih! Jučer sam s njim na Medvedgradu govorio i uživao, gledajući, kako je čil i krasan! I obrekao sam mu, da ću danas zavirnuti na Susjed! Ta dugo me već vukla želja, da se pomolim na grobu dobrog vašeg otca, koji mi je prijatelj, drag i mio kao nijedan! Pa kako ga obradovalo, kad sam mu obrekao, da ću doći! Primio me je za ruke i rekao: »Dodjite, plemeniti gospodine, dodjite; Dori će to biti velika utjeha!« A eto! Bože moj! Strašno! Sad je i on otišao za dobrim svojim otcem!

Tu je na časak sustao te si je rubcem stao brisati suze. Dora ga je ganuto gledala.

— Sastao sam ga — uzeo je opet pripoviedati — na stubama pred kraljičinim odajama. Bio se je zaputio pred kraljicu.

— Pred kraljicu? — trgnuo se Ivanović.

Gotal je začudjeno poglednuo plemića.

— Jest, pred njenu kraljevsku svjetlost je išao! — rekao je onda malo ne oštro. — A tomu, mislim, ne treba se čuditi. Bez sumnje ga pred kraljicu povelo nešto važno. Bio je snuždeu. A i mrko je pogledavao preda se. U šali bio sam ga takodjer bocnuo, da se sa takovim licem ne ide pred kraljicu, no on se je samo nasmiešio. A i taj smiešak bio mu je tmuran! Nije li vam — za-

pitao je napokon, metnuvši ruku na Dorino rame — možda kazivao, u kakovom će poslu pred kraljicu?

— Ni rieči! — odvratila je ova, poniknuvši očima.

— Tištilo ga nešto! — uvjeravao Gotal. — Svakako bilo nešto važno! A za stalno je pošao k njoj, da čuje njezin savjet! Ta ona mu je vazda bila milostiva prijateljica! Uboga kraljica! — uzdahnuo je zatim. — Kažu, da je posve satrvena. Bol ju čisto slomila, kad je čula. A i knezova se ljuto kosnulo, kad su čuli! Bili su odredili, da se jutros u čast gostima upriliči gospodski lov. I bilo je već spremljeno. Mnogi od gospode sjedili su već na konju. A i sam knez Ulrik bio je već u dvorištu. Čekalo se samo, da zatrubi rog na polazak. I gospodin Vragović kao lovački starješina već se je bio mašio roga, da će zatrubiti. No u sam taj čas došao je glasnik sa crnom viešću! Pa da ste sada vidjeli! Knez je bacio bič od sebe te je šuteć mahnuo rukom prema gospodi. Onda se je šuteć okrenuo i, spustivši glavu medju ruke, pošao je uz stube, da strahotu javi otcu. Kažu, da je plakao. Da, plakao! Vjerujte! A bome i gospode se kosnulo! Časak poslije već ni žive duše nije bilo u dvorištu. Sve se u tren razletilo. Al najljuće se kosnulo kneza Fridrika. Ta znade se, da je on u velike cienio Renalda, ako mu ovaj možda i nije bio prijatelj! No već bi se bio našao način, da se to izravna!

— Taj se je eto i našao! — prekinuo ga Ivanović, gorko se osmjehnuvši.

— Našao se? Kako? — otegnutim se glasom javio Gotal, uprvši kod toga kao i prije začudjen pogled u Ivanovića.

— Ja sam rekao, da je to sada izravnano! — ponovio je ovaj oštro.

— O, nije to izravnano! Nije! — uzkliknuo je Gotal, koji očito nije shvatio kud je Ivanovićeva primjetba šibala. — Knezovi ne će pustiti, da nedjelo ostane bez kazne! I ne će mirovati, dok drzke ubojice ne stigne kazna! A odmazda biti će ljuta, strašna!

— Knezovi dakle kane našeg prijatelja Renalda osvetiti? — porugljivo se nasmiešio Ivanović.

— Osvetiti? Ne znam! — slegnuo je Gotal ramenima. — No svakako će kazniti ubojice! I to ljuto, strašno!

— Gle! — uletio Gotalu u rieč plemić Golub. — Po tomu se čini, da na Medvedgradu znadu, od čije je ruke gospodin Renald umoren?!

— Dakako da znadu! Dakako! — potvrdjivao Gotal. — Grički lupeži su ga ubili! Grički lupeži!

— Gričani da su Renalda ubili! — glasno se je sada nasmijao Ivanović. — Divno! Mi smo, da po istini kažem, ubojicu tražili drugud! Tko bi i na Gričane bio pomisliti mogao! Ta Renald je tim kukavnim kramarima vazda bio milostiv zaštitnik i iskren prijatelj! Ali da, na Medvedgradu se znade, da su Gričani krivi! Pa će i tako biti! Dakako!

— I jest tako! I jest! — živo uvjeravao Gotal. — Niste valjda čuli, što se sinoć na Griču dogodilo? Svjetinu podjarivali kojekakvi smutljivci i ona se uzbunila. Bezkućnici protjerali su svoje zakonite poglavare i dokopav se silom vlasti stali su plieniti i robiti. Najotmenijeg gradjanina, zlatara Nikolu, koji je poznat i cienjen po svim plemićkim dvorovima u čitavoj zemlji, takodjer su orobili. Jadnik je jutros došao na Medvedgrad sa užetom oko vrata i izpričao je tu prave strahote. Razuzdana se čeljad medju ostalim i zaprietila, da će

ognjem poharati sve susjedne plemićke dvovore i ubiti svakoga plemića, koji im padne u šake. A eto, prvi je od njihovoga biesa postradao ubogi Renald! Lupeži su negdje iza grma pokraj ceste vrebali te su ga iz potaje ubili a bez dvojbe i orobili! Ali vi — okrenuo se je prema Ivanoviću — ne vjerujete?

— Ne, ne vjerujem! — gotovo se razžestio ovaj. — Ne na Griču, nego negdje drugdje trebalo bi tražiti ubojice! Znate li, gdje?

Gotal je kao prestrašen odmahnuo rukom.

— Ne razumijem vas, brate! — rekao je onda nesigurnim glasom. — Ni ne ću, da vas razumijem! Ne ću! U miru sam došao, u miru hoću da i otidem! S Bogom, gospodo! S Bogom! Čisto sam zaboravio, da mi se žuri! Ta došao sam samo na skok! Da se pomolim pred pokojnicima, radi tog sam došao! Jedino radi tog! Hoćete li me povesti, dobra Doro?

U isti mah obujmio je Doru, koja je kroz sve vrieme šuteć stajala pokraj njega, te je, ne ozirnuvši se više na gospodu, s njom ostavio dvoranu.

— Hvala Bogu, što se je to nesnosno zagorsko klepetalo napokon odneslo! — zlovoljno se javio plemić Golub. — Bilo mi je već težko gledati, kako se, djipljuć kao stari kokot, neprestano vrti oko sirote Dore! I glas mu je kao u stara kokota. Čisto mi od njega šumi glava!

— Uz sve to treba da mu budemo zahvalni! — nasmiešio se Ivanović. — Stari brbljavac izbrbljao je dosta toga, što je vriedno, da upamtimo! Sada znamo, da je Renald bio pred kraljicom i da je mrk i tužan pošao pred nju! A to je svakako čudno! No još zanimivije je to, da na Medvedgradu svaljuju krivnju na Gričane! Čuli ste možda, što se je noćas dogodilo? Niste? Čudno! Ta

glas o tomu već leti širom zemlje! Jutros mi kleti donieli viest, a poslije čuo sam stvar i od samih gričkih gradjana, koji su se desili na savskom prevozu, kad sam se svraćao ovamo. Kako su pripoviedali gradjani, bili su jučer njihovi pouzdanici na Medvedgradu, da zaištu zadovoljštinu za neka nasilja, što su ih kneževi ljudi počinili na Griču. No knez Fridrik nije samo odbio, što su tražili grički pouzdanici, nego je i zahtievao, neka mu Gričani predadu gradske kule, da u njima namjesti svoje ljude. Pored toga bio se je knez takodjer zaprietio, da će kule silom uzeti, ako ih gradjani s dobra ne predadu. Glas, što medvedgradski gospodari traže, silno je ogorčio gradjane, no više ih je još ogorčilo, kad su čuli, da su medjuto, medvedgradski ljudi krišom bili zapremili kaptolsku kulu izpod gričkih zidina. Ogorčeni rad svega toga, sbacili su svoje poglavare te su kovača Rotara postavili za svoga sudca. Vriedan je to čovjek! I kršan! Do biesa! — okrenuo se je prema plemiću Golubu. — Taj bi se i s vama mogao uhvatiti u koštac! I čovjek je, koji ne zna, što je strah! Poznajete li ga možda?

— Čuo sam za njega, ali ga ne poznajem! — tiho se nasmiešio Golub.

— Junak je to, kažem vam! — nastavio Ivanović. — Ni časa nije oklievao, nego je odmah gradjane poveo proti onoj kuli. I razvalio je kulu, a što je u njoj bilo medvedgradskih ljudi, sve je okrenuo pod mač! No na tomu nije ostalo. Plaćenici kneževi na Kaptolu u prvi su mah bili odaslali svoje ljude, da na Medvedgradu jave, što se je dogodilo. I nije potrajalo dugo te je medvedgradski kastelan Sebold sa čitavom vojskom osvanuo pred gričkim zidinama. No Gričani su medvedgradske razbojnike dočekali spremni. I smlatili su ih, posve su smlatili! Razumijete

li, što znači? Gradjani, koji nisu vikli oružju, smlatili su kneževu vojsku! Onu vojsku, o kojoj po zemlji ide hvala, da je nepredobitna! A posve su ju smlatili, posve! Ni cigli jedan nije utekao! Jedino onoj hulji, kastelanu Seboldu, uspilo je kradom umaći! Nuder, što velite?

— Zastidili su nas gradjani! — rekao je Hening.

— Bome jesu! — prihvatio je Golub. — I put su nam pokazali, kojim treba da udarimo!

— Krivo ste rekli, kume! — nasmijao se Ivanović. — Nisu nam gradjani na Griču samo pokazali put, nego eto oni i sami na tom putu neustrašno srću napried, te nama drugo ne treba no da uz nje pristanemo i da ih podupremo!

— Tako mi Boga jest! — uzkliknuo je Hening. — I eto onda i sgode da se s Medvedgradjanima odmah uhvatimo u koštac!

— U istinu! — Povladjivao Golub. — Bolje sgode, da se s njima uhvatimo, nego ova, ako Gričanima priskočimo u pomoć, ne može biti! Ali oklievati ne smijemo!

— To zaista ne smijemo! — javio se opet Ivanović. — Knezovi ne će mirovati, dok ne operu ljagu sa svoga oružja! I s toga nema sumnje, da će se možda već za koji dan sa mnogo većom silom opet oboriti na Grič!

— Zato ne smijemo oklievati! — ponovio Golub. — Trebalo bi, da sa gričkim gradjanima odmah stupimo u dogovor!

— Ja sam od vas, braćo, najbliži Griču i imam tamo dosta prijatelja! — rekao je Ivanović. — Pored toga i poznajem sadanjeg gradskog glavara Rotara. Ako vam je s voljom poći ću onamo i uglavit ću u ime našega saveza ne, što treba?

— Dobro, ali danas još!

— Jest, još danas ću poći! — odvratio je Ivanović.

— Koliko će trebati, da se sa svojim ljudima i prijateljima spremite?

— Ja sam, ako uztreba, sutra već spreman! — uzkliknuo je Golub.

— I ja! — dodao je Hening.

— Za tri dana dakle možemo mi s našim ljudima na Grič? Što?

— Dobro. Za tri dana!

— A sad još jedno, brate! — okrenuo se Hening prema Ivanoviću.

— Ti našemu savezu budi glava?

— Ja?

— Ti, brate, ti! Vriednije glave savez naš ne će naći! Je li, prijatelju Golube?

Ovaj je mjesto odgovora šuteć zagrlio Ivanovića.

— Hvala, braćo, što se u me pouzdajete! — tronuto se napokon odazvao ovaj. — Težka je dužnost, — dodao je zatim — što mi ju naprćujete, ali ja ju, ako joj možda i nisam dorasao, primam na sebe! Dužan sam to Renaldovoj uspomeni, koji će nam, kako već rekosmo, i mrtav biti vodjom!

U taj par unišla je opet Dora u dvoranu. Činilo se, da je još tužnija nego prije.

— Umolili smo — okrenuo se Golub k njoj — prijatelja Ivanovića, da se savezu našemu stavi na čelo! Od ovog časa on mu je glavom! Vi pristajete?

Dora je šuteć pružila obje ruke Ivanoviću, koji ih je isto tako šuteć stiskao.

— Sa svim, što je pod mojom vlasti, — rekla je zatim, tužno se osmjehnuvši — radostno se podvrgavam

glavi saveza! Susjed je od ovog časa vaš! Zapoviedajte u njemu, kao da ste mu vi gospodarom!

— A sad, gospodjice Doro, — javio se opet Golub — da još čujete! Na Medvedgradu doduše krivnju radi onog nedjela svaljuju na Gričane, ali — primetnuo je sa porugljivim smieškom — na Susjedu ne vjeruju, da bi Gričani bili krivi! Odlučili smo s toga, da prije svega Griču, koji se je digao proti knezovima, priskočimo u pomoć! Pristajete li?

— Rekla sam već, — odrešito izjavila Dora — da je Susjed vaš! Kud vi, tud i ja! Sa svim, što imam; sa svim, što zovem svojim!

— Ej, onda bez krzmanja na posao! — veselo se ozvao Golub. — Ja ću skokom kući! — A vi ćete — okrenuo se je k Ivanoviću — na Grič? Je li?

— Ravno. I to odmah! — odvratio je ovaj, prebacivši svoju kabanicu.

— Hajdmo dakle! Za tri dana, ako Bog da, biti ćemo spremni! Do vidjenja na Susjedu!

Ivanović i Golub zajedno su na to ostavili dvoranu. I Hening je prebacio kabanicu, da će otići, ali se je kod vratiju najednom zaustavio i pogled njegov, pun tuge i sućuti, upro se u Doru, koja je, odkrenuvši lice, niemo zurila preda se.

— Vi ste sada — rekao je poslije kratke šutnje tužnim glasom — osamljeni i ostavljeni, bez podpore i zaštite! I težko će vam to biti? Je li?

Dora nije ništa odvratila, nego je muče glavu spustila medju ruke.

— Da, težko će vam biti, — ponovio je plemić — ali u vas, Doro, je jaka duša i težki jad, koji vas je snašao, ne će shrvati vašu dušu! A onda ima i ljudi,

koji vjerno stoje uz vas, koji s iskrenim, s cielim srcem diele vašu žalost! No od svih njih nijednome vaša žalost tako težko ne pada na srce kao meni!

Hening, koji je kao prijatelj Renaldov često dolazio na Susjed, ljubio je Doru već odavna, a znala je za to i Dora, da ju mladi plemić ljubi, ako joj i ovaj do sada nikada nije odkrio svoju ljubav.

— Ne mogu reći — uzeo je on opet — kako mi je težko, kad vas ovako tužnu gledam! O, da znate, Doro! Da znate!

— Znam ja, dragi Andrija, — ozvala se ona muklo — da ste mi dobar i vjeran prijatelj! A koliko to vriedi, ćutim sada više nego ikada! I za to vam hvala, dragi prijatelju!

Rekavši ovo pružila je plemiću ruku.

— Bog mi je svjedokom, — sa žarom se odazivao ovaj, stiščući njenu ruku — da sam vam prijatelj! Ta vi znate, da ste mi dragi! Jest, — produžio je u isti mah — vi to znate, ali ne znate, kako ste mi dragi! Kako! Ne, to ne znate!

— Pustite to, pustite! — gluhim glasom odbijala Dora, nastojeći, da odkine svoju ruku.

— Da pustim i šutim? Ne; ne mogu! Treba jednom da čujete! Ja vas ljubim, Doro! Ja vas ljubim! I znajte, da bez vaše ljubavi ne bih mogao živjeti!

Dora se sada odkinula i pokročivši do bližnje stolice poduprla se na naslon te je šuteć oborila oči. Tako je stajala niema kao kip od kamena.

— Ljubav moja — nastavio je Hening — nije vam mogla ostati tajnom, ako ju i jesam, plah kao dječak, od vas krio. Sak- vao sam svoju ljubav i duge, duge godine ljubio sa- vas tiho, a ta tiha, skrovna ljubav činila me

je o sebi sretnim. Vi ste bogati i velika je moć, što ju sada držite u svojim rukama, ali da ste i pusta sirota, koja se je rodila u kukavnoj kolibi i ništa svojim ne zove nego tu kolibu, ja vas za to ne bih manje ljubio nego sada, gdje vas obasjava sjaj moćne vlasti i bogatstva! O, Doro, — završio je tužno — koliko sretniji li bih bio, da niste velikašica, da ste sirota! Bez straha bih se onda pred vama bacio na koljena i rekao bih vam! Doro, hoćete li biti mojom?

Hening je kod toga sklopio ruke i moleći njegov pogled se je upravo zapiljio u Doru, koja se ipak ni ganula nije.

— Vi šutite? — drhtavim se glasom opet javio plemić.

— Što da vam kažem? — progovorila je ona napokon tiho, ali se uz sve to moglo opaziti, da i njoj glas drhće.

— Što da mi kažete! — ozvao se Hening ne bez gorkosti. — Kad bi ljubav moja u srcu vašem nalazila odziva, možda tad ne biste tako govorili! Tad biste možda znali, što da mi kažete! Ako ne više, bar jednu, ciglu jednu rieč!

Plemić pokrio je lice rukama.

— Znam predobro, — rekao je zatim — da ovaj čas, gdje dragi vaš brat leži na mrtvačkom odru, tomu nije sgodan, ali ja drugo ne tražim, drugo ne molim, nego da iz vaših usta čujem onu jednu jedincatu rieč, da ljubav moja nije beznadna!

— Vi znate, — mekim se glasom ozvala ona, ne dignuvši ipak očiju — da hiniti ne umijem i da mrzim laž! Slušajte dakle! Ja vas ljubim i mil- ste mi kao ma tko, i najbliži u momu rodu! Jest, ja vas ljubim! Kao

da sam vam sestra, tako vas ljubim! Ali druge ljubavi ne tražite! I uzalud bi bilo! Uzalud!

— Vi dakle ljubite drugoga? — muklo se plemiću odkinulo iz grudiju.

— Hoćete li, da vam istinu kažem?

— Jest. I najcrniju laglje ću podnositi nego ovu neizvjestnost, od koje mi se kida srce!

— Znajte dakle, — tužnim glasom potvrdila Dora — da u istinu ljubim drugoga!

— I prije ste mu poklonili svoje srce nego ste mene poznavali?

— Nisam. Ali svakako prije, nego sam znala ili samo slutiti mogla, da me vi ljubite!

— Onda meni ne preostaje drugo, no da vam od neba zaželim blagoslov! — rekao je Hening, odkrenuvši se, da sakrije suze, koje su mu navalile na oči. — Ostajte s Bogom, Doro!

— Andrija! — uzkliknula je ona bolno. — Zar tako kanite otići?! Ni ruku prije odlazka ne ćete da stisnete svojoj prijateljici?!

— Ostajte s Bogom! — ponovio je plemić od suza ugušenim glasom, pohrlivši prema vratima.

— Ne! — branila mu Dora, koja ga je na pragu zaustavila. — Ja vas ne puštam, dok ne čujem, da mi ostajete vjerni prijatelj, koji ste do sada bili!

— To ću ostati! Do vieka, Doro!

— A sad me u to ime poljubite! Pomišljajte si, da ste poljubili sestru! Tako! I podjite sad; podjite, dragi, dobri moj Andrija! Pratio vas Bog!

Dora je nekoliko časaka zamišljeno zurila u vrata, iza kojih je nestao Hening: onda se je kao umorna spustila na stolicu te, poduprvši glavu na lakat, sklopila je

oči. Dugo je već, dugo, što ona poznaje Heninga i mladi, skromni taj muž joj se je vazda svidjao. On joj je u istinu bio mio i drag. A bilo je i vrieme, gdje je mislila, da ga ljubi. Ali onda joj se na Okiću približio Žitomirski i njoj se pričinilo, da još nikad nije vidjela muža sa tako krasnim, vitežkim likom. Sada sama ne zna, kako se je dogodilo, no on je u prvi mah, kad je onako sjajan stupio pred nju, osvojio njeno srce. I sad ona još pamti svaku rieč, koju joj je on kod prvog susreta govorio. I od onog prvog susreta sve joj je biće čeznulo za njim. Ćutila je, da ga ljubi; i ćutila je, da drugog muža nego njega nikad ne bi mogla ljubiti. Nikad! Ni onda ne, kad ju on ne bi ljubio. Ali on ju ljubi! Jučer, u medvedgradskom perivoju, odkrio joj on svoju ljubav. I kako mu je kod toga treptio glas! Ona ga je pozvala neka danas dodje, da čuje njezin odgovor. Hoće li doći? Osjećala je, da samo njegov pogled, samo njegova rieč, da samo on i nitko, nitko drugi može ublažiti težku tugu, koja joj je poklopila srce.

U taj par se u dvorištu čula buka. Dora se trgnula. Da nije on?! — preletilo joj glavom i u isti mah pohrlila je k prozoru. Dolje u dvorištu skupila se družina te je o nečem živo razgovarala. Ništa drugo. Duboko uzdahnuvši, vratila se je na svoje mjesto te se je opet zadubila u misli, koje su se dakako vrtile oko Žitomirskoga.

Turčić bio se je medjutim opet vratio u družinsku kuhinju, gdje je ključarica Agata još uviek stražila kod prozora.

Upravo pokraj toga prozora bila se je i skupila družina, koja je svojim, ako i ne odveć glasnim, a to ipak živim razgovorom bila uzbunila gospodjicu Doru. Sred

ostale družine stajala je i Mandica te je sa prestravljenim licem slušala, što konjar Miško, grbav dugonja sa uzkim šiljastim brcima, svojim drugovima priča.

— O, tetkice! — nagnula se Mandica odjednom na prozor prema ključarici Agati. — Jeste li čuli?! Strašno, strašno!

Ključarica se je uplašila, kad je opazila prestrašeno lice svoje miljenice.

— Što je, dušo? Zar ti se je što dogodilo?! — zapitala je zabrinuto sa prozora.

— Meni da se je što pogodilo?! — kao u čudu uzkliknula Mandica, zalomivši rukama. — Nije meni! Bog mi bio u pomoć! Nego u gori se dogodilo! Nešto strašno se dogodilo!

— A što?

— Kako znate, — plaho se odazvala djevojka — poslao je jutros dvorski konjara Miška u goru, da dovede vračara Luku, ali eto Miško se je vratio bez vračara! No neka on sam kaže, zašto se je vratio bez njega!

Ključarica je kao pitajući poglednula konjara.

— Želite znati, zašto nisam doveo vračara Luku, kako je odredio dvorski? — oglasio se Miško, počesavši se za uhom. — Jedino zato, jer nisam mogao! Arkangjel Mihalj, sveti moj zaštitnik, bio mi svjedokom, da nisam mogao! A znate li, zašto nisam mogao?

Agata je nestrpljivo odmahnula rukom.

— Jedino zato — produžio je konjar ravnodušno — jer je Luku prije mene pohodio crni onaj kum iz pakla! I nije ga samo kao stari znanac pohodio, nego ga je i odmah poveo sobom u svoje dvore! Da, nečastivi je Luku poveo sobom! Dakako prije, nego sam ja došao, pa ga zato nisam mogao ni dovesti na Susjed, kako je odredio dvorski!

— A kad se je to sbilo? — pridušenim se glasom ozvala ključarica, tiho se prekrižívši.

— Kada? Danas! — uvjeravao je Miško. — Bio sam već više puta — primetnuo je zatim — u gori kod Luke te poznajem sve staze, koje vode do one kotline, gdje mu je skrovište. Inače sam vazda u prvi mah pogodio put do njegove kolibe, ali jutros vrludao sam kao bez glave po gori i nikako nisam mogao nagaziti na Lukinu kolibu. A nije ni čudo, što nisam, jer Lukine kolibe više nema. Već me i stale izdavati noge, kad sam se, možda jur i treći put, bio spustio u onu vražju guduru, gdje se je Luka sakrivao, a tad istom, sam ne znam kako, nagazio sam na mjesto, gdje je prije stajala njegova koliba. Zatekao sam ondje babu Baru, staru onu vještícu, koja je u Luke bila gazdarica. Sjedila je na pola sgorjelom panju te je onim svojim jednim okom kao u čudu škiljila u me. Uvjeravala me, da je Luka otišao na Medvedgrad liečit gospodsku stoku, na koju je udarila kuga. Ali da! Pošao je on, no ne na Medvedgrad, već u pakao! U pakao!

— Ti si bio tamo, kad se dogodilo? Što? — tiho i kao oklievajuć zapitao pivničar Matijaš, debeljak rumenih obraza i crvena, kvrgasta nosa.

— Nisam! — zakimao glavom konjar. — I žao mi je, što nisam. Vidio sam na svietu već koješta, samo djavla još nisam!

— Strpi se samo, dragane! — krupnim se glasom sada ozvala kravarica Jana, brkata ženurina sa punim izbočenim grudima. — Vidit ćeš ti još i njega, budeš li, kako do sad, gazio vjeru, što si ju zadao svojoj odabranici!

— Šuti, vještice! — ljutito je dugim svojim rukama zamahnuo Miško. — Vi ste me pitali, — okrenuo

se je Miško u isti mah k pivničaru Matijašu — da li sam bio tamo, kad je djavo došao po Luku? Nisam bio, ali sam čuo od medvedgradskih drvara, koji su se u isto vrieme desili u gori te su na svoje oči vidjeli, kako se dogodilo. Na nebu je sunce sjalo, a u to odjednom iz zemlje provalio ognjeni oblak, koji je u tren proždro Lukinu kolibu. Kad se je iza toga oblak razplinuo, vidjeli su drvari, gdje nečastivi Luku drži za šiju. No već časak poslije ništa nisu vidjeli, ni nisu mogli vidjeti, jer se po guduri i oko same glavice valjali oblaci od dima a pored toga i sva je gora zaudarala po šumporu i smoli. Tako je bilo; tako! U pol biela dana odnio je djavo Luku!

— Smiluj nam se, Bože! — uzdahnula je ključarica, okrenuvši se prema Turčiću. — Kakva su to sada vremena! Sve je to, jer se ljudi odvraćaju od Boga! Poznavala sam toga Luku; ta bio je često na Susjedu! Tko bi bio mislio, da je u službi nečastivoga!

— I ja sam ga poznavao! — rekao je Turčić. — Šteta za njega, zaista šteta! Umio je on liečit konje i stoku kao nitko! I u kovački se je posao razumio kao nitko! A i ljude je liečio! I to kako! Bolje nego koji od onih učenih tikava sa perčinom na Griču! Jednom pored naših konja u Hrastovici oboljeli i svi konjušari, a moj Luka, ni brige ga nije, u isti mah izliečio i konje i konjušare! A znate li, čime? Jednim te istim liekom! Da, istim je liekom izliečio i konje i ljude! Šteta za njega, zaista šteta!

— Šteta?! — uzkliknula je ključarica, prikorno poglednuvši Turčića. — O, moj prijatelju! Bolje bi bilo vašim ljudima, da su poginuli u zlu, što ga je Bog poslao, nego da im je nečastivi bio liečnikom!

— Pravo rekoste, teto Agato! — opet se javio konjar Miško pred prozorom. — U ostalom — dodao je u isti mah — djavo je Luku odnio baš u horu! Kad sam, vraćajuć se iz gore, pao na cestu i umoran se dovukao do naše, do susjedske krčme, imao sam, brate, što čuti i vidjeti! Sa svih se strana bili sgrnuli ljudi oko krčme i sav sviet već je grmio o tomu, što se je u gori s Lukom sbilo. Našao se je tu sa svojim pandurima i onaj debeli sudac od županije, koji sudi vilenjacima i vještcama. Htio je u goru, da Luku baci u gvoždje, ali je došao prekasno. U dobri čas još je Luka umakao njegovim klještima!

Družina je odjednom umuknula, jer se je tamo na kraju dvorišta pojavio otmen gospodin, koji se je žurnim koracima primicao. Stranac već se je približivao družini a još uviek je odanle sa kule na prilazu ječio vratarev rog, koji je javljao, da je došao gost.

Ključarica se trgnula i njezin pogled plaho se je upro u Turčića, koji je, stojeći pokraj nje, zamišljeno zurio u dvorište.

— Ne čujete li, kako čudno ovaj put zveči glas roga? — plaho je u isti mah zapitala Turčića.

Turčić je začudjeno poglednuo ključaricu, kao da ju nije razumio.

— Da nije on? — javila se opet starica.

— Tko?

— No on, koga čekamo! — prošaptnula je Agata. — Pogledjite samo pseto! — rekla je odmah zatim, pokazavši na Vučka.

Vučko, koji je do sad pokraj ključarice driemao, bio se je odjednom digao. Oči mu se zakriesile i muklo režeć nemirno je stao kopati nogama. Onda je uzvinuo glavu, nozdrve mu se razširile, nosni listi zatreptili.

— Nanjušio ga je! Bog nam bio u pomoć! — pridušenim se glasom ozvala ključarica, tiho sklopivši ruke.

Pseto bilo je medjutim u isti čas već, poput striele projurivši mimo uplašene starice, skočilo kroz otvoreni prozor u dvorište te se je kao biesno bacilo na onog stranog gospodina, koji je upravo prolazio pokraj družine. U dvorištu nastala je sada graja. Družina se sa svih strana vičuć oborila na Vučka te ga je s mukom odkinula od stranca, koji je ležao pod psetom. Stranac se je na to digao. Bio je blied kao mrtvac, ali se je uz sve to smiešio.

I ključarica bila je medjuto skočila na noge te je kao okamenjena gledala, što se pred prozorom sbiva. Htjela je družini nešto doviknuti, ali nije mogla; rieči joj zapinjale u grlu. Nemoćno, kao da ju ostavila snaga, klonula je opet na stolicu. No već časak poslije, kad se je onaj strani gospodin izvukao izpod Vučka, povratila joj se snaga. Uhvatila je Turčića za ruku i pokazavši prstom na stranca poviknula je gluhim glasom:

— Eno, to je on! To je ubojica!

Došljak bio se je medjutim već primakao ulaznim vratima te je do skora i nestao u hodniku.

I gospodjica Dora se uzplahirila, kad je čula graju u dvorištu. Pohrlila je opet k prozoru, ali se buka u to bila opet slegla. Opazila je ipak došljaka i srce joj tako silno stalo kucati, da se uhvatila za grud. Pričinilo joj se, da je on, koga tako željno, tako težko izčekuje. I nije se prevarila.

Nekoliko časaka poslije posve tiho zaškrinuše vrata a na pragu dvorane se pojavio došljak. Dori se je slab, pridušen krik oteo iz grudiju. Bio je u istinu on, koga je izčekivala. Na pragu stajaše kraljičin dvorjanin Žitomirski.

Dvorjanin nije se ni maknuo sa praga, nego je, sklopivši ruke, sa izrazom duboke, bolne sućuti gledao u Doru, koja je, naslonjena na prozor, pokrila lice rukama te gorko proplakala. Dugo suzpregnute suze sada su ju gotovo zalievale.

— Doro, moja Doro! — drhtavim se glasom napokon javio dvorjanin, stojeći još uviek na pragu. — Ne plačite! Vi ne znate, kako težko mi vaše suze padaju na srce!

— Laglje mi je sada, gdje plakati mogu! — odazvala se Dora od suza ugušenim glasom. — Vjerujte, da do sad ni cigle jedne suze nisam prolila! Nisam ih smagala! Negdje u srcu, u grlu mi se usušile! A to je strašno! Strašno!

— Ali ipak, Doro, ipak! — nježnim, laskavim glasom prigovarao dvorjanin, koji je sada stupio u dvoranu i nesigurnim korakom približio se Dori. — Znam ja, — dodao je zatim — da je strašna takova niema, bezsuzna bol, ali još je strašnije gledati ovakov gorki, očajni plač! Bar meni je to strašnije! I čisto mi se smućuje duša i srce mi se kida, kad vas gledam, gdje plačete!

Kod toga primakao se je dvorjanin Dori i uhvativši joj ruku smjerno ju je pritisnuo na svoje ustne.

— Strašna je vaša bol, gospodjice Doro; znam ja! — rekao je on u isti mah. — Ali utjehom vam budi to, da u svojoj žalosti niste osamljeni! No u ničijem srcu — završio je, naklonivši se — bol vaša ne odjekuje tako istinito, tako duboko, kao u mojem!

Dora ga je zahvalno poglednula kroz suze.

— Hvala vam, plemeniti gospodine! — prošaptnula je zatim jedva čujno. — Topla vaša sućut mi je u istinu utjehom! Težko me je tištila žalost, koja se je onako iz

nenada oborila na me, ali sada, kad sam se izplakala, posve mi je odlahnulo. I suze, što sam ih evo prolila, neka budu posljednje moje suze! Slaba sam doduše žena, ali već nikada ne ću proplakati!

Na Dorinu se je licu sada opet pojavio onaj izraz odvažnosti i smjelosti, koji je čitavoj njenoj pojavi podavao osobiti čar. Dvorjanin ju je s tihim divljenjem motrio.

— Kad sam vas — javila se je opet poslije kratke šutnje — jučer na Medvedgradu pozvala, da danas dodjete na Susjed, nisam mislila kakva me bieda čeka. A ni vi — osmjehnula se je zatim tužno — za stalno tad niste mislili, da ćete me takovu naći! Je li?

Dvorjanin je porumenio dovrh čela. Bio je očito zabunjen, ali se je ubrzo sabrao.

— Nisam. Pa kako i bih! — odvratio je tihim glasom. — Možete si s toga misliti, kako mi je bilo, kad sam jutros čuo crni glas. Zaokupila me briga radi vas. Ta znao sam, kako vam je mio brat!

— Jest, ja sam ga ljubila! — sa tužnim smieškom potvrdila Dora. — I sad istom znadem, što mi je on vriedio!

— Upravo zato — kao oklievajuć se oglasio dvorjanin — malo što se ni usudio nisam doći. Sjetio sam se, da mi vaš brat nije bio prijatelj.

— Dobri moj brat nije nikomu bio neprijatelj. Ni vama ne. Vjerujte! Ako je možda u čemu krivo sudio o vama, činio je to zato, jer vas nije poznavao. U ostalom, kako godj sam inače brata svoga ljubila, ipak sam vazda samo slušala glas svoga srca. Mislim, da sam vam isto to već jučer rekla na Medvedgradu?

Kad je Dora ovo svršila, pružila je dvorjaninu ruku.

— Vi ste angjeo! — uzkliknuo je ovaj, ponesavši njenu ruku na usta. — Uz sve to jedva bih se bio odvažio doći, ali sam primio nalog, komu se nisam mogao oteti.

Tu je dvorjanin sustao i oborio oči.

— Nalog? — u čudu se oglasila Dora.

— Jest, — potvrdio je dvorjanin — nalog sam primio. Od kraljice.

— Od kraljice?! — nehotice se trgnula Dora i tužno joj se lice, ako i jedva vidno, na časak smračilo.

— Da, kraljica me je poslala! — ponovio je Žitomirski. — Nisam se sam tomu mogao uzprotiviti, ako i jesam nerado primio. Možda se sjećate, da sam vam već jučer rekao, kako me težko tišti služba, koja me veže uz Medvedgrad? Rekao sam takodjer, da taj vez razkinuti moram. Nuder, prije se to dogodilo, nego sam i mislio. Ja sam vez taj već jučer razkinuo. Da, odmah jučer. I sad već ne stojim u kraljičinoj službi. Ovo je s toga i posljednji nalog, što ga vršim. Posljednji!

— A što želi kraljica? — zapitala Dora, sklopivši oči.

— Što ona želi? — nasmiešio se Žitomirski, izpod oka poglednuvši Doru. — Ništa, ništa ona ne želi. I nje se je težko kosnulo, kad je čula, što je zadesilo ubogog vašeg brata. U prvi mah bila je posve satrvena. Nikoga nije puštala preda se, ni mene ne, nego se je, zatvorena u sobi, prepuštavala neobuzdanoj svojoj boli. Nisam se s toga od čuda odmah mogao snaći, kad je poslije pred menom osvanuo njezin komornik i donio mi glas, da kraljica želi sa mnom govoriti. Pošao sam dakako odmah pred nju. Kad me je opazila, nemoćno je klonula na počivaljku te je lice svoje zakopala u jastuke. Suze su ju samo gušile. Napokon se je digla te je stala govoriti,

no nije govorila o sebi, nego o vama, jedino o vama, gospodjice Doro!

— O meni? — začudila se Dora, uzvinuvši oči.

— Ima ljudi, — nastavio je dvorjanin — koji drže, da je kraljica tvrda, nedobra, ali tomu nije tako. Tko ju iz bliza poznaje, kao što ja, inače će suditi. U nje, istina, strastveno je srce, ali to je srce pored toga i plemenito. Vjerujte, plemenito. Komu je ona dobra, tomu je i cielim srcem dobra. Zaboravila je ona na svoj jad te je samo mislila na vas. Premda sama posve slomljena, ipak ju je neprestano samo mučila briga, što ćete sada vi, što će sada uboga Renaldova sestra! I s toga mi je naložila, neka pred vas, koliko se dade, iznesem, da ona cielim srcem dieli vašu duboku žalost.

— Ako su čuvstva njena iskrena, — tužno se nasmiešila Dora — onda ne ću zaboraviti, da se je i ona mene sjetila u mojoj tuzi!

— O, vjerujte, da su iskrena! — sa žarom je prihvatio dvorjanin. — Kako godj je kraljica inače hirovita i strastvena, ali pretvarati se i hiniti što, toga ona ne umije! Rekao sam već, komu je dobra, tomu je cielim srcem dobra. U svojoj zabrinutosti radi vas neprestano je s toga i razmišljala, ne bi li vam čime mogla olakšati težku bol i žalost. Napokon se je sjetila, da je u nje medju ostalim i jedna Renaldova sličica. Slika ta je od majstorske ruke a osim toga još i u toliko vriedna, što je Renald izvrstno pogodjen. Kao da živi! Da, baš kao da živi! Kraljica mi je predala tu sličicu, neka ju uručim vama. Evo tu je! — tiho se je sad nasmiešio, izvadivši izpod haljine biserjem obtočenu sličicu. — Hoćete li ju primiti?

Malo ne plaho i oklievajuć posegnula je Dora za

slikom te ju je stala ogledavati. Bol, što ju je kod toga ćutila u grudima, vidno se je odrazivala na njenu licu. Slika bila je u istinu od majstorske ruke i dvorjanin nipošto nije pretjerivao, kad je rekao, da je Renald tako pogodjen, kao da živi. Ove crne žarke oči bile su u istinu Renaldove oči! A tako, upravo tako se je i smiešio! Pune, tamno-rumene ustne kao da su treptile, a izpod crnog, gustog brka, koji je zasjenjivao ustne, prosijavali su kao cviet bieli zubi. Na Susjedu bilo je doduše više slika od Renalda, ali gotovo sve bile su iz njegovoga djetinstva, ili iz prve mladenačke dobe. Tu pako bio je naslikan u cvietu muževne dobe. Takav, kao tu na slici, bio je on jučer u medvedgradskom perivoju, kad je na razstanku glavom klonuo na njeno krilo.

— Kraljica mi poklanja tu sliku? — rekla je napokon mekim glasom, uprvši pogled svoj u dvorjanina, koji kroz sve vrieme, što je ona ogledavala sliku, nije bio oka skinuo s nje.

— Jest! — naklonio se je ovaj u isti mah. — Kako sam već rekao, naložila mi je, neka ju vama uručim, da vam bude malom uspomenom od nje!

— Mnogo je to, mnogo! — odvratila je Dora, koja je znala, da je brata njenog negda nježan vez vezao sa kraljicom. — I ja — dodala je zatim sa posve nuždenim licem — zaista ne znam, da li smijem primiti ovaj dar. Možda slika i njoj mnogo vriedi?

— I njoj ona vriedi, da! Mnogo, mnogo vriedi! — uvjeravao je dvorjanin. — Možda vriednijeg što ni nema, no upravo to, kad daje, što joj je tako milo i vriedno, nesumnjivi je dokaz, koliko vas cieni i kako ste joj mili! I nju će to čisto sretnom učiniti, kad će čuti, da vas je ovim malim darom obradovala. Vjerujte!

Dora bila je dirnuta. Zaboravila je u taj čas, da je istom nešto prije u savez stupila proti Medvedgradu i njegovim gospodarima.

— Hoću da vam vjerujem! — oglasila se je zatim jedva čujno. — I zahvalno primam ovaj dar, ako i ne znam, kako da se kraljici za taj dokaz nježne pažljivosti odužim.

— Ovo, plemenita gospodjice, neka vas ne muči! — kliknuo je dvorjanin, odmahnuvši rukom. — Kako vidim, ni vi ne poznajete kraljicu. Uvjeravam vas i opet, da će nju to čisto sretnom učiniti. Vjerujte, čisto sretnom! A sad, plemenita gospodjice, — okrenuo je sniženim glasom, koji mu je pored toga i treptio — dopustite, da iznesem svoj jad! Težka nesreća i žalost oborila se je na vas i ja bih jad svoj morao zakopati u srce, ali ne mogu. Neizvjestnost, u kojoj od jučer čamim, steže mi srce i muči me; težko, težko me muči! I težko bi mi bilo podnieti, da s ovim mukama u srcu moram otići sa Susjeda!

Žitomirski je sad na časak sustao, kao da ga je ostavila snaga. Napokon je sklopio ruke i moleći mu se je pogled upro u Doru, koja je, jedva dišuć, obcrene glave stajala pred njim.

— Čuli ste jučer u medvedgradskom perivoju, — produžio je zatim prosnim umilnim glasom — da vas ljubim, više nego svoj život ljubim! Jest! Više, više vas ljubim! I vjerujte mi, da bez vaše ljubavi ne bih htio, ne bih mogao živjeti!

Tu je opet umuknuo, te je, kao i prije, poglednuo Doru, ali ovaj put mu se je pogled sa strahom zaustavio na njenu licu.

— Moj život — rekao je odmah zatim nesigurnim glasom — je u vašim rukama! I jučer ste isto to čuli

iz mojih usta, ali ja tada još nisam znao, kako duboka, kako bezkrajna je moja ljubav!

Dora se je odjednom trgnula i pogled njezin preletio je poput munje po dvorjaninu.

— Podjite sa mnom! — rekla je zatim kao u žurbi, pohrlivši u isti tren prema vratima.

Žitomirski uputio se za njom. Dora ga je povela u bašču. Išla je tako žurno, da je dvorjaninu, koji je koracao pored nje, na časove ponestajalo daha. Pred vratima kapelice u dnu bašče se je napokon zaustavila.

— Unidjite! — prošaptnula je tiho, pustivši, da dvorjanin prvi stupi unutar.

Žitomirskoga je zazeblo. Pred njim, sred kapelice, ležao je medju samim cviećem Renald. Dupliri, što su gorili oko odra, prosipali su svoje bliedo, sumorno svjetlo po mrtvacu. Dora se je šuteć približila odru te je s mrtvaca skinula koprenu, onda je šuteć sklopila ruke i tužni njezin pogled s neizkazanom se je ljubavlju na časak zaustavio na mrtvom bratu. U kapelici bilo je tamno, ako su i gorjele svieće. Žitomirski se je zaklonio za stup pokraj stiene te je odanle kradom škiljio u mrtvaca. Lievo oko bilo je Renaldu malko razklopljeno i Žitomirskomu se odjednom pričinilo, da mrtvac zuri u njega. Dvorjaninu zadrhtalo srce i gotovo bez sviesti uhvatio se je u isti mah za stup, da se uzdrži na nogama, koje su mu klecale. Ćutio je, kako mu sve iznova na čelo izbija hladan, leden znoj, koji mu se je u krupnim kapljama spuštao niz lice. Posegnuo je za rubcem te si je drhtavom rukom stao otirati čelo i lice, koje je bilo bliedje nego u mrtvaca tamo na odru. Da je Dora u taj par bacila oko na Žitomirskoga, ljuto bi se prepala a možda i užasnula bila, ali ona toga nije učinila, njezin pogled je kao i

prije milujuć počivao na mrtvom bratn. Napokon se je prenula i pogled joj je sada doista odletio onamo u kut k dvorjaninu.

— Kad ste mi jučer — okrenula se je u isti mah k njemu — u medvedgradskom perivoju odkrivali svoje srce, salećivali ste me k jednu, neka kažem, da li vam ljubav vraćam. Ja vam nisam odgovorila, nego sam vas pozvala, da danas dodjete na Susjed, gdje ćete čuti moj odgovor. Slušajte dakle! Jest, — rekla je sada svečanim glasom — ja vas ljubim! I evo se pred dragim svojim bratom zaklinjem, da ću biti vaša, ali ne prije, dok biednog brata ne osvetim i dok njegovog ubojicu ne stigne krvava kazna! Onaj dan, kad to bude, stupiti ću s vama pred oltar!

— A je li se je ubojici, ma samo iz daleka našao trag? — zapitao je časak poslije dvorjanin, kad se je sa Dorom opet povratio u dvoranu.

— Do sad nije! — odvratila je ova. — Ali će se s Božjom pomoću naći!

— Zaista! — poviknuo je dvorjanin. — Samo Bog tu može pomoći, jer zlotvor je svoj posao, kako kažu, posve tajno ovršio!

— Ništa zato! — rukom je odmahnula Dora. — Ne će on kazni umaći, da se je i pod zemlju sakrio!

— Dao dobri Bog, da to bude! I to što prije! — uzdahnuo je Žitomirski. — Na Medvedgradu — primetnuo je zatim plaho, izpod oka poglednuvši Doru — drže, da su grički ljudi počinili to bezbožno nedjelo. Moglo bi u istinu tako biti. Što mislite?

Dori se je lice sada ponešto smračilo. Spustila se je na stolicu te je kao u čudu poglednula dvorjanina, ali odvratila nije ništa.

— Vi dakle, kako vidim, ne držite, da su grički ljudi krivi? — plaho se opet javio Žitomirski.

— Renald — blago se osmjehnula Dora — bio je gradjanima na Griču dobrotvor i prijatelj! I blagopokojni moj otac im je bio prijatelj! Pa kako bi oni?! Nego druga, druga ruka počinila je to pakleno nedjelo!

— Medvedgradska? Što?

— Možda.

— Gle! Moglo bi u istinu tako biti! — uzkliknuo je Žitomirski. — Na to, da bi se na Medvedgradu mogao kriti ubojica, zaista nisam pomislio! Aj je u istinu vjerojatno, da se zlotvor tamo krije. Onaj kastelan Sebold je lupež, kakvog sviet više nema! A i ljudi, što ih je okupio oko sebe, sami su lupeži, spremni na svaku opačinu! Na svaku! Vjerujte na svaku!

— Kastelan — prigovarala Dora — nije no sluga, pa ako je on ili koji od njegovih ljudi počinio nedjelo, učinjeno je to samo po zapovjedi!

— Po zapovjedi? — ponovio je otegnuto dvorjanin — Mislite, po zapovjedi knezova? Je li? Moguće bi bilo i to, ako i jest težko vjerovati!

Rekavši ovo, poniknuo je očima, kao da o čemu razmišlja. Onda je odjednom zapitao:

— Možda je gospodin Renald kod sebe imao novaca?

— Novaca? — u čudu se oglasila Dora.

— Jest, novaca! Il je možda što godj drugo vriedno imao kod sebe?

— Čemu to pitate?

— Zato, jer je Sebold lupež, kakvog više nema! Mogao je kojim bilo načinom nanjušiti, da u gospodina Renalda ima novaca, pa ga je onda i bez zapovjedi sa svojim ljudima dočekao u zasjedi! O, lupež je taj kastelan, lupež! Pravi razbojnik!

— Ali brat nije kod sebe imao novaca! — odrešito izjavila Dora.

— Ni drugih kakvih vriednih stvari?

— Ni takova šta on nije imao kod sebe!

— Čudno! — zaklimao je glavom dvorjanin. — Onda bi u istinu moglo biti, da je učinjeno po zapovjedi! Ali kako? Zašto? Možda je gospodin Renald kod sebe imao kakova pisma?

— Pisma? — trgnula se Dora.

— Da, pisma; važna kakova pisma! — potvrdjivao dvorjanin. — Znate li, zašto to pitam? Knezovima moglo je biti do toga, da se dokopaju tih pisama! Razumijete li? Trebalo bi dakle znati, da li je u gospodina Renalda bilo takovih tajnih, važnih pisama! Razmišljajte malko, razmišljajte!

Dok je ovo govorio, vrebajući mu je pogled kao kradom neprestano oblietao Doru.

— Ne sjećam se, — rekla je napokon Dora — da mi je brat ikada govorio o kakovim pismima. Ni jučer mi o tom nije govorio. Mogu pače reći, da o sličnom čemu nikad ni rieči nije spomenuo. A on nikad ništa nije krio od mene! Nije s toga bilo moguće, da je u njega bilo takovih pisama!

— Ej, onda je u istinu čudno! — poviknuo je dvorjanin. — U ostalom — dodao je odmah zatim, snizivši svoj glas — tko bi znao! Medvedgrad krije mnogu tajnu! Znade se, da knezovi ni od najgorega ne zaziru, ako im je tko na putu! A gospodin Renald im nije bio prijatelj?

— Nije.

— Više dakako ne treba, knezovima je često i manje dosta! Uz sve to ipak je težko vjerovati! Pa ako je i u istinu tako, kako držite, ipak se nikad ne će moći utvrditi, da je nedjelo na zapovjed knezova izvršeno!

— Mislite li? — tiho se nasmiešila Dora. — I to

će se možda utvrditi moći, neka samo onaj jadnik, koji je odapeo strelicu u bratovu grud, bude u našim rukama! A taj — dodala je uzdignutim glasom — umaći ne će, makar se je, kako sam već rekla, pod zemlju sakrio!

— Ne bi ni bilo Božje pravde, da umakne! — živo prihvatio dvorjanin, komu je uz sve to težko bilo sakriti zabunu. — No ako se tad — primetnuo je u isti mah — i utvrdi, da su glavni krivci na Medvedgradu, koja korist odtud, kad nema ruke, da krivce te dosegne, da ih kazni?!

— Umirite se! — muklo se sada ozvala Dora. — I ta ruka će se možda naći! Ne stojim ja osamljena!

— Imate saveznika? Ah! — začudio se dvorjanin a čudjenje njegovo bilo je ovaj put istinito.

Na Dorino lice legla je sada laka magla. Bacila je neodlučan pogled na dvorjanina, kao da se u njega ne pouzdaje, no u isti tren već bila je i magla s njenog lica izčeznula.

— Nisam bez prijatelja! — rekla je zatim s nekom spokojnošću, milo poglednuvši dvorjanina, kao da joj je žao, što je ma časak samo o njemu podvojila. — Možete si misliti, — dodala je onda povjerljivo — da je Renaldova smrt uzbunila plemstvo. Što je danas zadesilo Renalda, isto to može sutra zadesiti drugog i trećeg. Tomu treba stati na put. Gospoda se s toga okupila oko mene. Nedjelo ne smije ostati bez odmazde!

Dvorjanin stajao je, izpravno kao svieća, nedaleko od Dore. Jedna mu je ruka počivala na naslonu stolice, koja je bila pokraj njega, a drugu je turio pod prsluk. Tako je tiho se smiešeć slušao susjedgradsku gospodaricu. Ništa na njemu nije odavalo silnu uzbudjenost, koja ga je u taj čas bila zaokupila.

— Ako je — mirnim se je glasom na to ozvao — medju vašim prijateljima muževa, u kojih ima srca i snage, onda od sad na Medvedgradu ne će mirno spavati! Kad sam se prije primicao Susjedu, sastao sam na cesti gospodina Ivanovića. Pričinilo mi se, da dolazi odavle. To je čitav muž! Za stalno je i on medju vašim prijateljima?

— Zašto da vam tajim? Jest, i on je medju njima!

— A bez sumnje on tu, gdje se radi o vitežkom poslu, nije posljednji?

— Zaista nije! — potvrdila Dora. — On se je našemu savezu stavio na čelo!

— Ej, onda na Medvedgradu već ne bude lakih noći! — uzkliknuo je Žitomirski. — Poznaju i tamo gospodina Ivu Ivanovića iz Brezovice! Kud on padne, kao da je grom tresnuo! Pod takovim stiegom dalo bi se vojevati! Veselje bi to bilo! I ja bih sam htio stupiti pod njegovu zastavu!

— Vi? Ne, to ne smije biti!

— Zašto ne bi smjelo biti? — blagim se glasom uzprotivio dvorjanin. — Dužnost mi je, da se i ja s mačem u ruci nadjem tamo, gdje se radi o odmazdi za krivicu, koja je vama učinjena! I ja ću se dužnosti toj odazvati! Hoću!

— Ne, vi to ne smijete! Nikako ne smijete! — branila Dora. — Takovu žrtvu ja od vas ne mogu tražiti! Ni ne ću! Vas vežu vezovi uz Medvedgrad, koje poštivati valja!

— Kako sam vam prije već rekao — kao oklievajuć se oglasio dvorjanin — ti me vezovi više ne vežu, ja sam ih razkinuo!

— Ništa zato; ništa! — prigovarala Dora. — Obziri na prošlost uviek će vas vezati! Vi ste plemić!

— U istinu! — rekao je Žitomirski, tužno oborivši glavu. — Ti će me obziri kao plemića uviek vezati! A ipak, Doro; ipak! — dodao je sa žarom. — Da znate, kako mi je težko! I da znate, kako bih se sretnim ćutio, da mi je sgode s mačem u ruci dokazati moju vruću ljubav! Život mi tada ne bi vriedio ništa! Vjerujte, ništa!

Dora je sada ustala. Njezin pogled, pun zahvale, zaustavio se na dvorjaninu. U isti mah izpružila je prema njemu obje ruke te je toplim glasom rekla:

— Vjerujem vam, Leonarde, vjerujem!

— O, Doro! Život, život svoj bih za vas dao! — uzhićeno je uzkliknuo Žitomirski te spustivši se pred njom na koljeno stao joj je cjelivati ruke, jednu za drugom.

— Vrieme je, da se razstanemo! — šaptnula je Dora, odkinuvši se od Žitomirskoga. — Idite, dragi Leonarde; idite!

— Pokorit ću se vašoj zapovjedi — naklonio se dvorjanin — ali ne prije, dok ne čujete, da nije nevriednik, komu ste poklonili svoje srce! Sjećate se možda, da sam vas već jučer u medvedgradskom perivoju uvjeravao, kako mi je težko padao na srce onaj pusti, ništetni život, uz koji me je vezala služba na kneževu dvoru? Razkinuo sam zato taj vez, ako i ovaj čas još boravim na Medvedgradu. Ali mi je već tiesno tamo. Upravo mi gori pod nogama. Preselit ću se s toga u svoj dvorac Jastrebovo u Zagorju, što me je zapao iza skromnih plemića, koji su me odhranili. Ti dobri ljudi, da bi me zaštitili od progonstva, nadjenuli su mi ime susjedne žitomirske gospode. Ime, što ga nosim, nije moje; ono me ne pripada.

— Kako? Vi niste od roda Žitomirskih?! — u čudu uzkliknula Dora.

— Nisam! — odvratio je dvorjanin, poniknuvši

*

očima. — Ne ću da izmedju mene i vas bude tajne. Slušajte dakle. Porieklo moje obavijala je sve do pred godinu dana magla, ali onda se je magla ova odjednom i naprečac razpršila. Prošle godine umrla je moja hraniteljica, stara plemkinja, no prije, upravo na samrtnom času uručila mi je nesumnjive dokaze o mojem porieklu. Obziri ipak na moju službu i na knezove nalagali su mi, da stvar držim tajnom, ako ne dalje a to bar dotle, dok se ne utvrdi, da li mi je otac još u životu.

— I to se sada utvrdilo? — živo ga saletila Dora.

Pitanje ovo, bačeno iz nenada, zabunilo je dvorjanina. Očito nije bio pripravan na to, ali se je ubrzo sabrao.

— Jest, — rekao je krepkim glasom, smjelo uprvši oči u Doru — to se je sada utvrdilo!

— Vaš otac dakle živi?! — ozvala se opet Dora glasom, koji je jasno odavao duboku njenu sućut.

— Jest, on živi! — odvratio je dvorjanin kao i prije odrešito, ali je u isti mah ipak ponesao rubac na lice, da sakrije svoju smetnju. — A nadam se, — primetnuo je, oborivši oči — da ću ga do skora i zagrliti moći! Nego već sada vam mogu reći, ako to još i čuvam kao tajnu, da sam od roda Frankopanskog!

— Od roda Frankopanskog?! — ponovila je Dora pola nesviestno.

— Jest, Doro, — nasmiešio se dvorjanin — ja sam Frankopan, pravi Frankopan!

Dora nije ništa odvratila, nego dignuvši sklopljene ruke na grudi muče je samo poglednula dvorjanina, koji je, tiho se smiešeć, stajao pred njom. Pričinilo joj se u taj par, da ga do sad pravo još ni vidjela nije. Još nikad joj se on nije ukazivao tako krasnim, tako plemenitim.

Već nekoliko časaka poslije našao se je Žitomirski opet na susjedskoj cesti. Kad se je primakao medvedgradskoj šumi, pustio je konju uzdu, koji je sada išao korakom. Srce mu je bilo puno. Na Susjed je pošao sa strahom u srcu, a eto sada, gdje se odanle vraća, tako mu je lahko, tako voljko u grudima! Pa kako i ne bi! Ona krasna djevojka, za koju se otimaju sinovi prvih porodica u zemlji, ta djevojka ljubi njega, čovjeka tamna porieklа! O tomu se je danas i opet uvjerio! Ali da znade! Da znade, čijom je krvlju on omastio svoje ruke! No ona toga ne zna, ni ne će nikad saznati! Nikad! Ali da ipak sazna? Kod same pomisli na to tako mu je silno zatreptilo srce, da mu je, kao da ga nečija ruka hvata za grlo, nestajalo daha. Zaustavio je na časak konja, da se primiri. Ne, nikad, — uzeo je dalje razmišljat — nikad ona toga ne će saznati! Ne može saznati! Na kraljicu ona ni ne misli! Bi li inače od nje bila primila onu sliku?! Ne zna takodjer, da je Renald kod sebe imao kraljičina pisma i onaj kovčežić! U obće ništa ona ne zna, nego drži, da su joj brata knezovi dali maknuti, jer im je tobož bio na putu! Dobro je to! Neka se samo sa knezovima uhvati u koštac i nek ju u tomu slobodno pomaže taj Ivanović sa svojim prijateljima, ništa zato, knezovi biti će jači! A onda još i bolje! Kad se Dora u potrebi nadje, slomljena i bez prijatelja, manje će njemu biti prepona!

— Dora njega ljubi, ali ljubi li on i nju?

Nehotice je trgnuo uzdom i opet zaustavio konja. Poznavao je on dosta ženskih a i sad ih poznaje! Milost njihova samo mu je pršila u susret; a bilo je medju njima i krasnih i umnih, no nijedna od svih njih nije mu dublje zahvatila u dušu!

Ali Dora!

Uvjeravao ju je, da bez nje ne bi mogao živjeti! Je li je, kad joj je to govorio, rekao neistinu? Nije; ćuti on to, da nije! Ovo, što u njegovim grudima poput plamena bukti, ljubav je strastna, neobuzdana ljubav! Da njenu ljubav izgubi, što bi on? Ni pomisliti na to ne smije! Ni pomisliti! Ubio bi se; ubio! Ali i nju bi ubio! I nju!

No ona ne će poći za drugoga, nego za njega, za njega će ona poći! Sad se je odjednom tiho nasmiešio. Na um mu pala Dorina zakletva pred bratovim odrom. Lahko za to! — nebrižno je odmahnuo rukom. Nek samo vez medju njima tiesniji bude, ubrzo će ona zaboraviti i brata i osvetu!

Odmah poslije, kako je Žitomirski otišao sa Susjeda, stupila je ključarica Agata, blieda i na očigled posve zabunjena, pred gospodjicu Doru.

— Što je, tetkice? — zapitala je Dora, koja se je prepala, kad je ugledala ključaricu. — Zar opet dolaziš sa nečim strašnim?

Ključarica sklopila je ruke i pritisnuvši sklopljene ruke na grud sažalno je poglednula svoju mladu gospodaricu.

— Jest, rekla je zatim — strašno je to, što me je evo dovelo pred vas, gospodjice; možda još i strašnije, nego je bilo ono, s čim sam jutros pala pred vas!

Dora se je, probliednuvši, spustila na stolicu. Kad je čula, da se radi o nečem strašnom, odmah joj je na um pao Žitomirski. Mislila je, da mu se je na polazku dogodila kakova nesreća. Što bi se inače i moglo dogoditi strašna?

— Ne muči me! Kaži, što je? — saletila je u isti mah ključaricu.

— Čut ćete odmah! — odvratila je ova muklim glasom. — Al prije mi kažte, tko je taj gospodin, koji je do sad bio kod vas?

— Bože! Dakle se slutnja moja obistinila! — bolno je zavapila Dora.

— Kakova slutnja? — u čudu ju poglednula ključarica.

— Zar mu se je što dogodilo? Za stalno je postradao? Kaži; ne muči me! — navalila Dora.

— Bog mi se smilovao! Ja vas ne razumijem, gospodjice! Koga to mislite?

— Ta njega! Koga bih drugoga?

— Zar onog gospodina? O, da je taj samo postradao! Da si je skrhao vrat ili da je sa nasipa pao u jamu, pa se kao pseto utopio! Ali dobri Bog znade, da to ne bi bilo dosta! Zemlja bi ga morala proždrieti! Živa bi ga morala proždrieti!

Dora je sada opet ustala i lice poprimilo joj je malo ne leden izraz.

— O komu to govoriš? — rekla je hladno.

— O komu? Bože moj! — hrapavo se nasmijala starica. — O onom gospodinu, koji je prije bio kod vas, ja govorim! O njemu; da, o njemu!

— Onda te molim, da me ostaviš samu! — zapovjedila je gospodjica, pokazavši rukom na vrata.

— Vi me tjerate od sebe?! O, gospodjice! — bolnim se glasom ozvala ključarica. — Mene tjerate od sebe, koja vas je na rukama nosila, koja vas je odhranila?! Mene! To sam dakle pod stare dane dočekala na Susjedu?! To! Ali ja — okrenula se odjednom odrešito — ne idem! Ne idem prije, dok ne čujem, tko je onaj gospodin!

Ja to moram znati! Znate li, gospodjice? Moram! Radi Renalda moram to znati!

— Radi Renalda?! — prepala se Dora, koja se je već kajala, što se je časak prije u uzbudjenosti tako nemilostnom pokazala naprama vjernoj svojoj Agati.

— Jest, radi Renalda ja to moram znati! — ponovila je ključarica, ponesavši kecelju na oči, da si otare suze. — Radi dobrog, milostivog mog Renalda!

— Ja te u istinu ne razumijem, Agato! — rekla je sada Dora mekim glasom. — Što hoćeš? Što želiš?

— Što ja hoću? Bože! Znati hoću, tko je onaj gospodin! Ali vi me dakako ne razumijete! Kako i bi! Onaj gospodin vam je za stalno donio kakav darak od kraljice?! Je li?

Dora je ukočeno poglednula ključaricu.

— Odkuda ti to znaš? — otegnuto se je zatim oglasila a ukočeni joj se pogled kod toga upravo zapilio u ključaricu.

— Kako vidim, — muklo je rekla ključarica — ja sam pogodila! Ako je tako, onda je to u istinu ona kukavica, koja je plaćenom rukom odapela strelicu u Renaldove grudi!

Dora u prvi mah nije shvatila ključaricu, ali joj ipak bilo, kao da ju je nož pogodio sred srca. Pograbila je ključaricu za ruku te je drhtavim glasom navalila:

— Što si to rekla, nesretnice?!

— Smiluj se Bože! — zavapila ključarica, opazivši, da se Dora kao u groznici trese. — Još nikad vas takovu nisam vidjela! Što vam je? Kažte, dobra moja gospodjice! Kažte!

— Ništa mi nije! — šaptnula je Dora, pritisnuvši obje ruke na grud. — Al to, što si prije rekla, to je strašno!

— U istinu je strašno! U istinu! — potvrdjivala ključarica. — No nije to sve, što sam vam kazati htjela. Kraljica, koja vam je poslala dar, ta je dala ubiti dobrog našeg gospodina! Najmila je ubojicu, a plaćeni taj ubojica je onaj gospodin, koji je prije mene bio tu u toj dvorani!

— Ludo, bezumno! — rukom je odmahnula gospodjica, koja se je opet sabrala bila. — Idi! Ne ću više da čujem!

— Vi ne vjerujete?

— Ne; ne vjerujem!

— Ipak je tako!

— A odakle ti to? — nasmiešila se sada Dora, ali se vidjelo, da joj je smiešak usiljen.

— Dolje kod prozora u družinskoj kuhinji od rana sam jutra čekala ubojicu. Znala sam, da će se danas javiti na Susjedu sa darom od kraljice. I nisam se prevarila. Došao je on! A i dar je donio!

— Idi! Ne ću da čujem! — ne bez smetnje ponovila Dora, odmahnuvši opet rukom.

— Ne ćete da čujete? — prikorno ju poglednula ključarica. — I Renaldov Vučko stražio je pokraj mojih nogu. Pa da ste vidjeli; da ste vidjeli, gospodjice! Kad se je onaj gospodin pojavio u našem dvorištu, skočio je Vučko kroz prozor te se je bacio na došljaka i u tren ga je oborio na tle. I bio bi ga raztrgao, da jadnika nije obranila družina. Nanjušio je Vučko, kakav je to gost!

— Ludo, kažem ti, ludo! — navalila Dora. — I nikad mi više toga ne spominji! Znaš li, tko je onaj gospodin? Taj gospodin biti će moj muž!

— Vaš muž?!

— Jest, to je moj zaručnik!

— Vaš zaručnik?! — zalomila je ključarica rukama. — Bog se smilovao Susjedu!

— Da, on je moj zaručnik! Sada znaš i nikad toga ne smetni s uma! — strogo je rekla gospodjica. — Ti me u ostalom poznaješ i znaš, — dodala je blažim glasom — da ja srce svoje nikad ne bih poklonila čovjeku, koji moje ljubavi nije vriedan! Moj zaručnik je vitez, plemenit i od roda, komu je ime slavno kao nijedno u zemlji!

— Onda sam mu možda krivo učinila? — pokajala se ključarica.

— Jesi, dobra Agato, jesi! Krivo si mu učinila! — uvjeravala Dora. — Treba ti znati, da je moj zaručnik od roda Frankopanskog!

— Od roda Frankopanskog?! — uzkliknula je ključarica. — Dobri Bože! Tko bi to bio mislio?!

— Jest, Frankopan je on; pravi Frankopan! — sa ponosom ponovila Dora.

— Oprostio mi onda dragi Bog, što sam mu krivo učinila! Ali kako sam i pomisliti mogla, da je on roda Frankopanskog?! — pokunjila se ključarica, koja se je odmah zatim i tiho odšuljala iz dvorane.

Na pragu družinske kuhinje dočekivao ju Turčić.

— Nuder, što je? zapitao je plemić znalično pogledнuvši ključaricu.

— Što je?! Bože! — uzbudjeno se javila ova. — Ništa nije, ništa! Prevario se Vučko! I ja sam se prevarila! Svi smo se prevarili; svi! Znate li, — dodala je onda živo, kao bez daha — tko je onaj gospodin? To je zaručnik gospodjice Dore!

— Zaručnik gospodjice Dore?! Do biesa! — poviknuo je Turčić. — Tko vam je to rekao?!

— Tko mi je to rekao?! Gospodjica mi je to rekla, sama gospodjica! I nije samo to, što sam čula od gospodjice! Vitez je njezin zaručnik, pravi vitez! Prekrižit ćete se od čuda, kad saznate, od kakova je roda! Frankopan je to, pravi Frankopan!

— On?! — uzkliknuo je plemić, koji se je u isti mah i zaista prekrižio. — Ako u tomu — rekao je zatim otegnuto, plaho poglednuvši ključaricu — nije djavlova posla, onda ja nisam Turčić, Šimun Turčić!

— Mislite li? — pridušenim se glasom ozvala Agata.

— Od roda ti je on, da! — gnjevno se nasmijao plemić. — Od slavnog roda, ali mu pradjedovi ne sjede ni na Ozlju ni na Trsatu, nego u paklu! Nije se Vučko prevario, nego djavo se je zaručio sa Susjedom! Tako je, dobra moja Agato, tako! I Hrastovica će sada pasti pod Susjed, a tu meni onda obstanka već nema! Ne ću, da mi djavo bude gospodarom! Kući ću s toga k ženi i k djetetu! Kako znate, braća moja drže u zalogu Jastrebovo, imanjce nekog propalog plemića, koji je na Medvedgradu, gdje li, dvorjaninom. Ovim imanjem upravlja moja žena i neka u Hrastovici uredim, što već treba, odmah ću onamo. Godine su prošle, što nisam vidio dobre svoje žene i milog djeteta. Služba me vezala uz Hrastovicu; ta znate! Posla je tu bilo, posla i uviek samo posla! Trebalo je gospodaru čuvati Hrastovicu! No sad mi se grud upravo razgorila čeznjom za milom ženom i dragim djetetom! Ostajte s Bogom, dobra Agato! I znajte, ako i odem, na zakletvu svoju zaboraviti ne ću!

Kad je nedugo iza toga Turčić izašao izpod kule na prilazu, zaustavio se je pred vratima kule mlad konjanik. Taj konjanik bio je Valentin. Pitao je ljude, što

su se ondje desili, za gospodina Renalda Šimunovića. Ljudi od čuda razvalili usta.

— Ej, gospodine! Vi za stalno dolazite iz daleka? — otegnuto se napokon oglasio jedan od ljudi.

— Ne; ja dolazim sa Griča! — odvratio je Valentin.

— Sa Griča! — u isti se mah čulo više glasova. — Pa ne znate, kakova je žalost pala na Susjed!

I ljudi mu stali pripoviedati, što se je prošle noći na susjedskoj cesti izpod medvedgradske šume dogodilo.

Valentin je u prvi mah bio poražen. Htio se je vratiti kući i već je bio okrenuo konja, ali se je u to odjednom sjetio Jakoba. Palo mu je na um, što je ovaj izpripoviedao. I poput munje sinula mu je misao, da onaj ubijeni gospodin, što ga je Jakov noćas vidio na susjedskoj cesti, ne može biti drugi tko nego Renald. Smatrao se je s toga dužnim, da potraži susjedgradsku gospodaricu i da ju o svemu uputi, što je od Jakova čuo. Na kovčežić ili na onu hartiju, što ju je Jakov tom sgodom našao, on u taj par nije ni mislio.

Gospodjica Dora nije se malo začudila, kad joj je javila djevojka, da je došao bilježnik sa Griča i da želi s njom govoriti. No mnogo više još se je začudila, kad je iza toga pred nju stupio Valentin. Mislila je, javit će se kakovo grbavo čeljade sa vlasuljom ili kikom, kako ih učene glave već nose, a eto pred njom stajaše otmen mladić, stasit i krasan, kako ga ona medju svom onom otmenom mladom gospodom, što ih je za svoga vieka vidjela, još nije upamtila. Valentinova pojava u prvi ju je mah osvojila. A i Valentina isto se je tako dojmila Dorina ljepota, no nada sve mu se milila njena plemenita, stroga sbilja. U prvi tren, kad ju je ugledao, odmah se je uvjerio, da u grudima ove plemkinje, koja je njega,

neznana stranca, primila tako ljubežljivo i srdačno, bije toplo srce. Bilo mu je čisto voljko u duši, kad ju je gledao. I sad, gdje joj je stao odkrivati, zašto je došao na Susjed, bilo mu je upravo tako, kao da govori dobroj prijateljici ili dragoj rodjaki. Pripoviedao joj je, kako ga je jučer na Medvedgradu Renald zaustavio i pozvao, neka dodje na Susjed.

— Možete si s toga misliti, — dodao je zatim — kako me se kosnulo, kad sad od vaših ljudi čuo, što se je dogodilo!

— Istom ovdje ste dakle čuli?! — začudila se Dora.

— Da, istom ovdje!

I sad joj je Valentin na tanko izpričao, što je čuo od Jakova.

Dora ga je slušala bez daha. Lice njeno se neprestano mienjalo.

— To je u istinu važno! — rekla je gluhim glasom, kad je Valentin svršio.

— Da važno je! — potvrdjivao je ovaj. — Ako drugo ništa, moći će nož i krpa sa kopčom, što ju je Jakov našao pokraj mrtvaca, poslužiti, da se zlotvoru udje u trag. A to svakako mnogo vriedi!

— Te su stvari u vašega sluge?

— Jest, u njega su. Pustio sam, neka ih čuva. A ne bih se bez njih bio javio, da sam znao ili ma samo slutio, tko je onaj gospodin, koga je stigla tako tužna kob. Ali kako sam i pomisliti mogao, da je to vaš brat! Doniet ću vam medjutim i nož i krpu, kad se, makar i na časak samo, slegne bura, koja se je sada uzvitlala oko Griča.

— Rekli ste, da je zlotvor, kad je svršio svoje nedjelo, pobjegao prema Medvedgradu? — zapitala Dora poslije kratke šutnje.

— Tako je uvjeravao moj sluga.

— A vaš sluga je pouzdan?

— Posve pouzdan. Ne može biti pouzdanijega čovjeka od njega! — živo je odvratio Valentin.

Dora se je šuteć spustila na stolicu te je lice zastrla rukama. Do sada još je uviek dvojila, da je medvedgradska ruka počinila ovo nedjelo, ali ako je tako, kako je evo čula, onda već nije moglo biti dvojbe.

— A bi li vaš sluga onog jadnika prepoznao, da ga vidi? — tiho se je zatim ozvala, spustivši ruke na krilo.

— Težko je tu što godj reći! — nasmiešio se Valentin. — Uhvatio mu je lice, kako mi je rekao, samo na trenutak i to sa strane. U ostalom tko zna! Ta u svietu se pokadšto sbiva čudesnih stvari!

— Kako bilo, — trgnula se odjednom Dora — važno je sve to, važno! I od srca vam za sve to hvala! No mi ćemo se — rekla je u isti mah, milo poglednuvši Valentina — još viditi? Je li?

— Ako Bog da! — naklonio se Valentin, prebacivši kabanicu, da će poći.

— I dobro će biti, — uzela ona opet, dignuvši se — budete li tad i svoga slugu poveli sobom! Ali eno, — pokazala je na prozor — već se uhvatio mrak! Odredit ću, da vas nekoliko ljudi prati! Susjedska cesta već nije sigurna!

— Danas — nasmiešio se je Valentin — od Medvedgrada ne će biti pogibelji! On je noćas svoje ljude ostavio pod Gričem!

— Nuder, kako vas je volja! — rekla je Dora, pruživši mu ruku.

Valentin ipak nije uzeo njenu ruku. Palo mu je u taj par na um, da je posve zaboravio na onu hartiju, što

ju je Jakov tom sgodom našao, te ga je ovo na časak čisto smelo. Dora, koja ga je začudjeno motrila, opazila je njegovu smetnju.

— Vama je još nešto na srcu? — osmjehnula se je u isti mah dobrostivo.

— U istinu! — potvrdio je on, izvadivši izpod haljetka hartiju. — Zaboravio sam upravo na najvažnije, porad čega sam i došao na Susjed. To se doduše prije svega tiče mene, ali je i inače važno. Je li je to — zapitao je onda, pruživši Dori hartiju — od ruke vašega gospodina otca?

Dora je uzela hartiju i preletivši okom po njoj tiho je rekla:

— Jest, to je od ruke moga otca! A kako je ova hartija došla u vaše ruke?

— I nju je — odvratio je Valentin — onom sgodom pokupio moj sluga. Ležala je nedaleko od mrtvaca. Lupež ju je bacio od sebe, no da je znao, što je na njoj ubilježeno, za stalno toga ne bi bio učinio. Izprave, — primetnuo je, sjetno se osmjehnuvši — koje su bile pohranjene u kovčežiću, što ga je vaš otac primio od Lastića, tiču se mene, moga roda i poriekla.

— Što, zar ste vi onaj Valentin, o komu je tu govora?! — u čudu se trgnula Dora.

— Jest, — nasmiešio se on — ja sam taj Valentin! Pojmit ćete s toga, koliko mi je do toga, da što godj potanje saznam o tom kovčežiću. Možda vam je o njemu što znano?

Pokojni moj otac mi — odvratila je Dora — nikad ni rieči nije spomenuo o tom, što u ostalom nije ni čudo, jer su i susjedni plemići često slične stvari pohranjivali u njega, te ovo nije bilo ništa neobična. Onda je na-

jednom obolio. A bolest njegova bila je toli težka, da mu je i pamćenje posve oslabilo. Pa tako je i valjda zaboravio na kovčežić, što ga je primio u pohranu. Inače ne može biti. Da se je tko javio i pitao za kovčežić, možda bi se otac bio sjetio, ali se kroz sve vrieme, što je ležao bolestan, nitko nije javio.

— Nitko nas nije ni slutio, da bi kovčežić mogao biti pohranjen na Susjedu! — izvinjavao se Valentin. — Moj hranitelj Lastić za života svoga nikoga nije o tom uputio, u čije ga je ruke predao, a onda je odjednom pred četiri godine naprečac umro.

— Pred četiri godine?! — uzkliknula je Dora. — Upravo u to vrieme bacila je i moga otca bolest na krevet. Kako vidite, to se sklada. I nije s toga ni čudo, što se je zaboravilo na kovčežić. A možda bi i bio ostao zaboravljen, da ga nedavno posve slučajno nije našao brat. Prekapao je po našoj knjižnici, da uredi pisma iza otca, pa je tom sgodom i naišao na taj kovčežić. On me je o tom odmah i obaviestio te je k jednu i izjavio, da će ga predati cistercitskom opatu na zagrebačkom Dolcu, neka ovaj onda s njim učini, što zakoni propisuju. Brat smatrao je to nuždnim, da poslije radi kovčežića ne bude razmirica i prepora. Bez sumnje ga je jučer zato i ponio sobom, da ga preda u cistercitskoj opatiji, a zašto ga nije predao, to dakako ne znam. No čudno je svakako. A kovčežić — zapitala je onda iznenada — i po sebi mnogo vriedi?

— Ja ga — odvratio je Valentin — nikad nisam vidio, ali koliko sam čuo, vriedi on u istinu po sebi već mnogo. Tanki oklop mu je doduše samo od srebra te se je na prvi pogled moglo misliti, da ni kovčežić sam nije no od srebra. Tako su držali i Lastićevi. Ali prijašnji

moj skrbnik, dominikanski prior, često mi je spominjao, da je od suhoga zlata i obtočen dragocjenim kamenjem. Pa na posljedku potvrdjuje to i bilježka od ruke vašega gospodina otca, da je dragocjen.

Dora se je zamislila. Pao joj je na um Žitomirski, koji je krivio kastelana Sebolda. Renald nije doduše kod sebe imao novaca, ali je u njega bio taj kovčežić, koji je sa svojim draguljima možda više bio vriedan nego li zlatom nakrcani ćemer. Ali kako je onaj kastelan saznati mogao, da je u brata takovo blago?! Ne, nije moguće! I što je više razmišljala, manje joj se ukazivalo vjerojatnim, da je Sebold krivac.

— Težak je vaš gubitak! — rekla je zatim sućutno, uhvativši Valentina za ruku. — Kad je kovčežić tako dragocjen, onda je bez dvojbe i rod, komu pripadate, slavan i mogućan!

— Uzalud je sada sve to! Uzalud! — uzdahnuo je Valentin, oborivši oči.

— Dori je i opet pao na um Žitomirski. Sjetila se je da je i njegova sudbina u tomu mnogo slična Valentinovoj, ali da izmedju njega i onog kobnog kovčežića postoji kakova sveza, na to ni pomislila nije. Pa kako i bi! Nije li Žitomirski već prošle godine primio izprave o svom porieklu?! A onda, kako ju je uvjeravao, našao je on već i svoga otca!

— Ne, nije uzalud! — uzela je u isti mah tješiti Valentina. — Treba da se pouzdamo u Božju pravdu! Vaš je gubitak u istinu težak, ali moj je još puno teži. A jedna te ista ruka zadala nam je taj težki udarac. Da, ista ruka, koja je ubila moga brata, ugrabila je i kovčežić. No ta će se ruka naći, a onda će se naći i kovčežić. U ostalom — ponovila je opet — mi ćemo se još

vidjeti! Je li? Vrata moga Susjeda biti će vam vazda i u svako doba otvorena! A sada pratio vas dobri Bog!

Bila se je već spustila noć, kad je Valentin, vraćajuć se sa Susjeda, pao pod Grič. Bio je upravo izpod gričkih majura okrenuo prema Mesničkim vratima, kad je mimo njega poput noćne sjene projurio samotan konjanik, zaogrnut do pod glavu dugom kabanicom. Bio je to gospodin Ivo Ivanović, koji se je sa Griča vraćao kući. Donio je gričkim gradjanima glas, što je na Susjedu uglavljeno. Na Griču vladalo je s toga veliko veselje te je uprkos kasnoj dobi u gradu sve još bilo živo. Rotar stajao je pred svojom kućom sred hrpe gradjana. Lice mu se čisto sjalo od radosti. Kad je opazio Valentina, koji je upravo bio izašao izpod mesničke kule, vinuo je svoju kapu u vis.

— Radostne viesti! — uzkliknuo je u isti čas, mahnuvši kapom prema Valentinu. — Za tri dana stići će plemićka vojska na Grič, da se uporedo s nama bori proti Medvedgradu!

III.

Kad je kastelan Sebold poslije onog noćnog poraza pred Gričem stigao na Medvedgrad, bilo je tu sve već živo. U dvorištu, pred ulazima u grad, po prostranim hodnicima, svuda je vladala žurba i trka, a pored toga se odasvud ozivao glasan smieh i vika, u koju se je miešala zveka ostruga i oružja, pucketanje bičeva i hrzanje konja. Gospoda se spremala da će u lov.

No kastelan u ovaj tren niti je što vidio, niti je što čuo. Kradom kao noćni tat odšuljao se je u svoju sobu i zaključavši iza sebe vrata spustio se je na stolicu. Bio je u istinu posve satrven. Oborio je glavu i ruke mu se nemoćno spustile niz koljena. Tako je ostao dugo i dugo,

ni ne maknuvši se, a kod toga je nepomično i tupo buljio pred sebe u pod. Činilo se, da su ga ostavile misli.

U to je odjednom netko pokucao na vrata.

Kastelan je, sav se uztresavši, dignuo glavu. Na njegovu licu i u malim, zelenkastim mu očima odrazivao se je strah. Nema sumnje, — preletilo mu glavom — zovu ga pred knezove, da odgovara! Da ga ne čeka no sramota i poruga, lahko bi bilo, ali njega će baciti u tamnicu i ostat će možda u njoj, dok mu ne iztrunu kosti! U taj par ućutio je kajanje, što se tamo dolje pod Gričem nije bacio medju rulje gradjana, kako mu je bila dužnost. Utukli bi ga bili kramarski skotovi i sve bi bilo svršeno!

Sad se je kucanje vani ponovilo, a odmah zatim stao je netko i drmati vratima.

— Propao sam! — pomislio je Sebold, a u isti mah muklim se je glasom ozvao: — Tko je?

— Otvori! Ja sam! — odzivao se iz vana glas.

Kastelanu je odlahnulo i lice mu se na časak razvedrilo. Prepoznao je glas nadkuhača Majervizera. Tiho je zatim ustao te je drhtavom rukom odključao vrata.

Nadkuhač je došao, da se svomu prijatelju malo naruga, ali je odustao od toga, kad je opazio Seboldovo očajno lice.

— Zar je u istinu tako, kako vratar pripovieda? — javio se je zatim ne bez sućuti.

Kastelan je mjesto odgovora opet klonuo na stolicu i spustivši glavu medju ruke težko je samo uzdahnuo.

— Ako je tako, onda je u istinu zlo! — rekao je nadkuhač, sažalno poglednuvši svoga prijatelja.

— Zlo je, brate! Zlo! — muklo je protisnuo ovaj.

*

— Koja sreća, da sam tebe slušao, ali sad je prekasno! I ne preostaje mi drugo, nego da se ubijem!

— Idi! — poviknuo je nadkukač, malo ne ljutito odmahnuvši rukom. — Vražki si zagazio, istina, ali se sve to još dade udesiti, da ne bude zla!

Sebold dignuo je glavu i pogled mu se pola pitajući upro u nadkuhača.

— Knezovi — nastavio je ovaj — do ovog časa još ne znaju, što se je dogodilo. Knez Fridrik, kako znaš, mi je milostiv. Kako bi bilo, da ja pred njega iznesem, što se je dogodilo? Dakako, na mudri način. Bar te onda ne bi zahvatio prvi plamen njegove srčbe! Što misliš? He?

Kastelan se je zamislio i na licu mu se jasno odrazivala neodlučnost.

— Ne! Ne bi koristilo! — odkinulo mu se napokon muklo.

— A što bi bilo — uzeo je opet nadkuhač poslije odulje stanke — da se daš pod kraljičino okrilje? He?

— Gle, na to nisam pomislio! — uzkliknuo je kastelan, koji je u isti mah i skočio na noge.

— Sav sviet znade, — sokolio ga nadkuhač — kako ti je kraljica milostiva! Ona ne će dopustiti, da tebe, vjernog njenog slugu, snadje bieda!

— Nisam na to pomislio! — ponovio je Sebold, komu je lice sada bilo čisto zažareno. — Jest, kraljici ću se uteći, milostivoj mojoj kraljici! Jedino ona me može spasiti! I spasit će me! I spasit!

— Ali treba da se požuriš, da ne krzmaš! — navalio nadkuhač. — Do biesa! I cigli jedan časak tu može odlučiti!

I nedugo iza toga već je Sebold stajao pred kra-

ljicom. Ova je milostivo slušala svoga vjernika. Činilo se, da je čisto sretna, što se je eto brže, nego li se je nadati mogla, pružila sgoda, da se kastelanu pokaže zahvalnom za službu, koju joj je on s takom spremnošću istom jučer izkazao.

— Umirite se, dragi Sebolde! — rekla je u isti čas, kad je kastelan umuknuo. — Vi ste samo svoju dužnost učinili, kad ste naše ljude poveli proti Griču! Što vam nije poslužila sreća, nije vaša krivnja. O vašoj odvažnosti i hrabrosti nitko ne dvoji! I moj brat cieni vašu vjernost. A prema tomu će i suditi! U ostalom — milostivo se je osmjehnula, pruživši kastelanu ruku na poljubac — vi stojite pod mojom zaštitom! Je li vam to dosta?

— O, milostiva kraljice! — uzkliknuo je kastelan, ponesavši njenu ruku na usta. — Bilo me obuzelo kajanje, što glavu svoju nisam ostavio pod Gričem, ali sada vidim, da je dobro, što sam se, makar i bez druga, živ vratio. Životu svomu nisam ja gospodar, on je vaš! Vi, svietla kraljice, vi ste mu gospodaricom! Svaki trenutak sam ga spreman za vas dati!

Kraljica se odmah uputila pred brata. Knez Fridrik nije se ipak tako lako dao umiriti, kako se je ona nadala. Nenadani poraz njegova oružja, od kojega je do sad svatko u zemlji strepio, bio je tako težak udarac, da je knez u prvi mah, kad je čuo od sestre, što se je dogodilo, bio posve zabunjen. I njegov se je gnjev doduše prije svega okrenuo proti Griču, ali je uz sve to i kastelana smatrao krivim.

— Ja mislim, — prigovarala kraljica — da je Sebold samo svoju dužnost učinio, kad je s mjesta poveo ljude proti Griču, da kazni vjerolomne gradjane!

— Tako bi bilo, — uzprotivio se knez — da se je

radilo o maloj stvari ili da mene ili Ulrika nije bilo na Medvedgradu. No mi smo ovdje te je prije, nego li se je odvažio na takav korak, imao kojega od nas obaviestiti o tomu! Pa kad je već bez našega znanja toliku silu poveo sobom, onda nije smio smetnuti s uma, da se tu radi o časti našega oružja! Što će u zemlji, — dodao je zatim — kad pukne glas, kakva je sramota stigla naše oružje pred Gričem?!

— To ti neka ne zadaje briga! — mirila ga kraljica. Ta gotovo čitavo plemstvo je u tomu uz nas!

Kraljica je istinu rekla i knez se zamislio.

— A onda — produžila je ona — je to i jedan razlog više, da Gričane kazniš i da njihov grad uzmeš pod svoju vlast! Osam dana si im dao za razmišljanje. U Krapini i ostalim našim zagorskim gradovima ima ovaj čas dovoljno ljudi na okupu i ako odmah otide zapovied, moći će se još i prije toga roka skupiti nuždna vojena sila, da se baci na Grič, ako do toga gradjani s dobra ne predadu svoje kule!

Knez, koji je do sad sjedio, odjednom se je sada dignuo. Stupio je k prozoru i pogled mu odletio onamo u daljinu. Tamo daleko, na posljednjem obronku gorja, jasno su se razabirale gričke kule, obasjane jutrnjim suncem.

— Jest, — okrenuo se je iza dulje šutnje k sestri — odmah neka otide zapovjed u Krapinu i ostale gradove! Odmah! Moja rieč treba da vriedi! Za osam dana — završio je, pokazavši kroz prozor u daljinu — one kule moraju biti u našim rukama!

— A Seboldu praštaš? Je li? — milo se osmjehnula kraljica.

Mjesto odgovora pružio je Fridrik sestri šuteć ruku, koju je ona, što do sada još nikad nije učinila, malo ne

smjerno poniela na usta. Kad se je iza toga vraćala u svoje odaje, sliedio ju je knez pogledom punim ljubavi. Fridrik je svoju sestru u istinu obožavao.

Nedugo poslije toga otišli su sa Medvedgrada i glasnici, koji su nosili kneževu zapovjed kapetanima njegovih zagorskih gradova, da se svi oružani ljudi, koliko godj ih ima u kojem gradu, odmah odpute na Medvedgrad.

Kneza se je medjutim poraz njegove vojske izpod gričkih zidina dublje kosnuo, nego li je to pred kraljicom pokazivao. Malo po malo postajao je ipak mirniji. Kraljica — tješio se je on — pravo je rekla; kao što uviek, tako je i sada pogodila. Poraz taj je jedan razlog više, da grad na Griču uzmem pod svoju vlast. I nitko ne će proti meni ustati moći, što sam se za poraz osvetio. Ni ban ne, a ni na kraljevu dvoru ne. Napokon se je knez i posve umirio.

Tako je prošao prvi dan iza poraza i osvanuo je drugi, a s njime se javila nova bieda. U cik zore pao je na Medvedgrad glasnik arcidjakona Bahenštajna. Donio je zapečaćeno pismo knezu Fridriku. Knez je još spavao i komornik ga je morao buditi. Nije ga malo ozlovoljilo, kad je čuo, porad čega ga je komornik probudio. I zlovoljno otvorio je pismo, ali kad ga je pročitao, nije više legao u krevet.

Čudnih, gotovo nevjerojatnih stvari javljao je arcidjakon knezu. I knez možda ne bi ni vjerovao, ali se arcidjakon kune glavom, da je sve to dočuo od najpouzdanijega vrela. Sinoć bio je na Griču gospodin Ivo Ivanović Brezovički te je gradjanima, koji su se odmah skupili u vieće, obrekao, da će ih on sa svojim prijateljima u borbi proti medvedgradskoj gospodi pomagati. Gospodin Ivanović zavjerio se je u ime svojih drugova Gričanima i

pismeno. U vieću, gdje je to učinjeno, bio je i glavar cipelara iz Njemške vesi izpod Griča, koji je — ove je rieči Bahenštajn u svom pismu podbrisao — njegov čovjek. Taj ceški glavar ga je i o svemu na tanko izviestio. Na Grič je gospodin Ivanović došao ravno sa Susjeda, gdje se je u isto doba, kako je čuo od kaptolskih ljudi, bilo skupilo i više drugih plemića. Nema s toga sumnje, da je na Susjedu medju plemićima uglavljen savez. Plemićka vojska stići će za tri dana na Grič. Viesti ove — tako je arcidjakon završio svoje pismo — jesu važne i nije mi zaista žao debele kese zlata, koju su me one stajale.

Knezu Fridriku nije nimalo bilo do smieha, ali se je ipak, ako i jedva vidno, nasmiešio, kad je ovo čitao. Razumio je, kud to šiba, te je i odmah naložio svomu komorniku, neka glasniku preda tri kese zlatnika, da ih uruči svomu gospodaru.

Viesti, što ih je arcidjakon poslao, bile su medjutim u istinu važne. U prvi mah obuzelo je kneza gorko čuvstvo. Plemići, kojima on, koliko se sjeća, nikad ništa nije učinio na žao, eto su ustali, da se uporedo s gradjanima, koji im nipošto nisu prijatelji, bore proti njemu i njegovu rodu! A zašto?

Knez je turio ruku pod prsluk te je oborene glave stao šetati po sobi. Onda se je najednom zaustavio. Pao mu je na um Renald i poput munje blisnula mu misao, da li se Ivanović sa svojim drugovima nije digao radi Renalda. Sjetio se je, da je Ivanović od negda bio tiesan prijatelj gospodinu Šimunoviću. Za stalno Ivanović i njegovi drugovi drže njega ili koga od njegovih krivim, što im je prijatelj onako jadno nastradao! I zato su se eto okupili oko susjedgradske gospodarice, da osvete njenog

brata! A prvi osvetnički korak im je to, što su se složili s Gričanima! Tako je; tako!

I opet je turio ruku pod prsluk te je kao i prije oborene glave stao šetati po sobi. I dugo, dugo je tako šetao. Razmišljao je, što da se učini, ali uzalud, što valjana smisliti nije mogao. Jasno mu je ipak bilo, da on grad na Griču mora uzeti prije, nego li onamo stigne plemićka vojska. Nek se vojska ova jednom nadje iza gričkih zidina, da zajedno s gradjanima brani grad, onda mu, da ju odanle krene, ne će preostati drugo, nego da digne čitavu vojsku, gotovo isto tako jaku, kao što je bila ona, s kojom se je bacio na kraljeve vojske. To pako uzvitlalo bi buru u čitavoj zemlji. Priskočio bi ban, da štiti grad, a možda i sam kralj. Došlo bi do rata u zemlji. Ali toga on, bar za sada, ni pod koju cienu ne će. Za tri dana stići će plemićka vojska na Grič! On dakle grički grad mora uzeti još danas ili najkašnje sutra! Mora ga uzeti! Po što po to! Ali kako?

Knez se je zaustavio kod prozora te je glavu pritisnuo na staklo, koje mu je hladilo vruće čelo.

Ako iz njegovih zagorskih gradova i stignu čete, do sutra se na Medvedgradu ne će moći skupiti toliko ljudi, koliko treba, da se opet obori na Grič. Ni toliko se ljudi ne će moći skupiti, koliko ih je preksinoć Sebold poveo sobom! A to je, kako se pokazalo, premalo. Jedan se poraz još može podnieti, ali drugi, ponovni poraz do kraja bi uništio ugled njegova oružja! Osjećao je u taj par, da je naprama svemu tomu posve nemoćan. On, koji je istom nedavno sa svojom nepredobitnom silom slavio slavlje proti kraljevim vojskama i koji tim vojskama i i danas još prkosi!

Bio je već prije naložio komorniku, neka javi knezu

Ulriku, da ga on čeka. Htio je čuti, što o tomu sudi njegov sin, u koga je bistar um i željezna volja. Ali knez Ulrik već je prije zore krenuo nekud u goru.

Posegnuo je za zvonilom.

— Neka dodje kastelan Sebold! — zapovjedio je komorniku, koji se je pojavio medju zastorima na pragu.

Potrajalo je dosta dugo, dok se je javio kastelan. Zapovjed došla mu je posve nenadano. Nije htio pred kneza u zamrljanom odielu od jelenje kože, što ga je obično nosio. Preobukao se je s toga, što njemu nije bio lahak posao. Odielo njemačkoga plemića, što ga je ovaj put imao na sebi, dobro mu je doduše pristajalo, ali mu uz sve to pojavu nije činilo ugodnijom. Smjerno se je zaustavio pokraj vratiju, a oko usta mu zatitrao obični ponizni smiešak.

Knez se je spustio na stolicu te je, držeći arcidjakonovo pismo u ruci, bacio pola začudjen pola prikoran pogled na kastelana, koji je posve smeten oborio oči.

— Vi poznajete gospodina Ivanovića iz Brezovice? — zapitao je istom poslije nekoliko časaka kastelana.

— Jest, vaša milosti; ja ga poznajem! — odvratio je ovaj, ne dignuvši očiju.

— Onda valjda i znate, kakav je to čovjek? — rekao je knez.

Kastelan je dignuo oči. Pitanje ovo ga iznenadilo i nije znao što da odvrati.

— Kakav je on čovjek? — ponovio je otegnuto.

— Jest! — strogo se ozvao knez, te je u isti mah, kao da ga je odjednom zahvatila nestrpljivost, arcidjakonovim pismom stao lupkati po naslonu stolice.

— Hvale ga, da je dobar čovjek! — nesigurnim se glasom javio kastelan. — I kažu, da se za svoje kmete

skrbi, kao da im je otac. A i inače da je dobar kršćanin.

Knez je odmahnuo rukom.

— Nije to, — rekao je zatim — što sam od vas želio čuti! Hoću, da mi kažete, ima li u gospodina Ivanovića srca i vriedi li mu ruka?

Kastelan se je počeškao za ušima. I opet nije znao, što da odvrati.

— Ej, — oglasio se je kao i prije nesigurno — bit će da i ruka njegova nešto vriedi! A i srca biti će u njega!

— Junak je gospodin Ivanović! Junak! — poviknuo je knez, dignuvši se. — I vitez je on, kakvih u zemlji malo ima! A taj junak, taj vitez za tri će dana sa vojskom pasti na Grič, da se kao saveznik gričkih gradjana bori proti nama! Znate li? I budem li htio, da ga sa Griča protjeram, planut će u zemlji rat! Ban će pristati uz Ivanovića i Gričane a za stalno štitit će ih i kralj! Znate li? A svemu tomu, što je tako došlo, krivi ste vi! Vi koji ste tako nebrižno, tako neoprezno na kocku stavili čast moga oružja!

— Nesreća bila, milostivi gospodine! Ništa nego nesreća! — izvinjavao se kastelan. — Naši su se ljudi borili junački, kao lavovi, sve do zadnjeg časa! Ali uzalud! No ja sam — dodao je muklim glasom — kriv; kriv sam, jer sam se vratio živ! Ali kad bih znao bio, da se osim mene nitko ne će vratiti, ni ja se ne bih bio vratio!

Knez je bacio hitar pogled na kastelana, koji je bio posve snužden.

— Kriv sam, — ponovio je ovaj, metnuvši ruku na prsa — kriv, ali sam spreman, da okajem, što sam

skrivio! Zapoviedajte, milostivi gospodine; što bilo! I vidit ćete!

— Dobro! — rekao je knez. — Što ste skrivili, možete popraviti, a ja i očekujem, da ćete popraviti! Gospodin Ivanović stići će za tri dana na Grič. Dakle prekosutra. To ne smije biti. Jeste li razumjeli! Ne smije!

Kastelan se je uhvatio za obradak te je nakesivši se kimnuo glavom.

— A danas — produžio je knez — svakako će stići naše čete iz bližnjih zagorskih gradova. Zajedno sa medvedgradskim slobodnjacima biti će to dovoljna sila. S tom silom dakle treba da još ove noći zauzmete Grič! Jeste li razumjeli?

Kastelan je i opet, ako i jedva vidno, kimnuo glavom.

— Još ove noći! — ponovio je knez. — Ili najkašnje sutra! Jeste li razumjeli? Noćas ili sutra! Hoćete li to moći?

Kastelan se je zamislio.

— Nuder? — navalio je knez.

— Kušat ću! — ozvao se nakon kratke borbe kastelan a u isti mah je i izvadio rubac te si je stao brisati i lice i vrat i ćelavu glavu, koja se je od znoja čisto blistala.

— Kušat ćete! — kliknuo je knez. — To ne vriedi! Ne ću ja, da vojsku svoju izvrgnem ponovnom porazu! Jasno s toga kažite: Hoćete li moći ili ne ćete?

— Jest, — odrešito je sada rekao kastelan — moći ću!

— Noćas?

— Ako ne noćas, sutra svakako! — odvratio je kastelan sa istom odrešitošću kao prije.

— Dobro! — mirno je rekao knez. — Trebat će vam tomu možda i novaca? Što?

Kastelan se je tiho nakesio.

— Doista — rekao je onda, izpod oka poglednuvši u kneza, koji je okrenut od njega, zamišljeno zurio preda se. — Bez novaca težko bi se dalo! A trebat će ih možda i mnogo! Vrlo mnogo!

— Ne brinite se! — odmahnuo je knez rukom, okrenuvši se opet k njemu. — Javite se kod moga tajnika i dobit ćete, koliko godj će trebati! Jeste li razumjeli? Ali — hladnim je glasom u isti mah zaprietio — ne smetnite s uma, da se ovaj put radi o vašoj glavi!

Časak poslije bio je knez opet sam. Kao umoran klonuo je sada opet na stolicu te je glavu spustio medju ruke. Bio je u istinu umoran. Umornost mu zahvatila i dušu. Nema u njega, osjećao je on to, već one snage, što ju traži borba; nije on više dosta jak, da se brine i stara, kako će proširiti moć i ugled roda svoga! No ovo jedno još će svršiti! A onda? Sjesti će nekamo u zabit, da u tišini mirno svrši svoje dane. Zar ovako samotan? Ne, ni tomu on nema dosta snage! I kao onomad dolje u dvorani bana Mikića opet mu se srce razgorilo čeznjom za izgubljenom ćerkom. Odmah sutradan razaslao je on zapovjed na sve strane, da traže onu Lastićku, koja, kako ga je rodjak Desinić uvjeravao, jedina znade, gdje mu je ćerka, ali do ovog časa još mu nije stigao glas, da su ju našli. A tko zna, hoće li ju i naći? Bez nje pako do vieka će mu možda biti uzkraćeno blaženstvo, da zagrli svoje milo diete!

*

U isto to vrieme sjedila je kraljica pola obučena u svojoj spavaćoj sobi. Tek časak prije otišao je od nje Žitomirski, koji joj je javio, da je njezin nalog na Susjedu ovršio. Ona medjutim na Renalda nije više ni mislila te se je sada i sama čudila, da se je sve to tako lako, kao

od sebe, udesilo. Sve njene misli vrtile su se oko Valentina. Ćutila je već onda, kad je dolje u onoj mračnoj sobi stajao pred njom, da toga mladića ljubi, kako do sad još nikada nije ljubila, ali čuvstvo, što ga je on u njezinu srcu uzbudio, i je dublje, nego li je mislila. Od onda, što je, odkinuvši se iz njezinoga naručaja, otišao, sve joj je mrzko i guši ju neki ružni nepokoj, kako ga ona do sad još nije poznavala. A taj nepokoj sve se jače i jače javlja. Osjećala je, da muku ovu na dugo ne će moći podnieti. Možda bi se umirila, kad bi se, ako i na časak samo, sa Valentinom opet mogla sastati ili da ga makar samo vidi? Samo vidi! Bi li se njeno srce time zadovoljilo? No ni ta tiha, čedna želja, da ga samo vidi, ne može se izpuniti. Zar u istinu ne može? Da se baci na konja i da poput gorskog vjetra odšumi onamo pod Grič ili ravno na sam Grič?! Ludo! Dočekao bi ju dažd od strelica a jednu medju tim strelicama, možda upravo ubojitu, odapinjala bi njegova ruka! I dok se njeno srce od čeznje za njim u mukama previja, on tamo na Griču gine, ne za njom, nego za onom djevojkom, što ju zove svojom zaručnicom! Kraljici se zamračilo čelo. Kao što se je pred Valentinom izjavila, tako je u istinu i učinila. Odmah poslije, još istu onu večer, razaslala je čitavu četu ljudi, da po gori traže Valentinovu zaručnicu, ali ljudi ju ni do sad još nisu mogli naći. Valjda joj je uspilo iz gore umaći i vratiti se na zavičajni Grič!

U bližnjoj sobi čuli se sada lahki, pridušeni koraci, koji su ondje iza stiene pokraj klecala odjednom utihnuli. Kraljica je digla glavu i pogled joj se upro onamo u stienu Znala je, da iza stiene netko prisluškiva.

— Tko je? — poviknula je više nestrpljivo nego ljutito.

U isti su se tren nečujno otvorila tajna vrata, a u sobu je stupio pristar, u crni baršun obučeni čovjek, sa gladkim obrijanim licem i neobično dugim, šiljastim nosom. Tamne njegove oči gotovo su se sakrivale izpod gustih, čupavih obrva.

To je bio knežev tajnik Erazmus.

— Ah, vi ste?! — nasmiešila se kraljica, kad je ugledala tajnika, koji je, ne promienivši ni jedne crte u licu, ostao pokraj vratiju. — Zar se ne usudjujete bliže?

Tajnik se je muče naklonio, ali se ni maknuo nije od vratiju.

— Sjednite, dragi Erazmuse, sjednite! — navalila je sada kraljica. — Ne trpim ja, da stojite! Bliže, bliže! Ovamo! — dodala je zatim, pokazavši na jednu od bližnjih stolica.

Gospodin Erazmus se je sada spustio na stolicu, ali je ostao ukočen kao i prije.

— Nuder, dragi Erazmuse? Nova što godj? — zapitala kraljica, snizivši svoj glas.

Tajnik se je uhvatio za obradak, koji mu je bio šiljast kao i nos, te je, ne progovorivši ni rieči, samo kimnuo glavom.

— Dakle imate što? Je li važno? — ponovila je kraljica, uprvši svoj pronicavi pogled u tajnika.

— Da li je važno, — slegnuo je ovaj ramenima — neka izvoli prosuditi vaša kraljevka svjetlost. Moj milostivi gospodar je bolestan.

— Tko? Zar knez Fridrik? — prepala se kraljica, koja je brata svoga u istinu ljubila.

Gospodin Erazmus se je i opet uhvatio za obradak te je kao i prije samo kimnuo.

— Moj brat bolestan? Idite! Bez potrebe ste me uplašili!

— Uplašio sam vas? — sjetno se nasmiešio tajnik. To mi je žao, ali vaša kraljevska svjetlost znade, da ja dublje gledam, nego drugi ljudi. Knez — uzdahnuo je u isti mah — jest u istinu bolestan! Bolest mu legla u dušu, a to je opasno, veoma opasno! Mogli ste i sami opaziti, da kneza već odavna mori tajna tuga. Mene je to zabrinulo, ali si dalje nisam razbijao glavu; tješio sam se, da će sve to, kako je došlo, i proći. No nije prošlo, nije. Pače! Sada mu je sjeta posve poklopila dušu, sav je kao satrven. Da, kao satrven! Ali na sreću uspilo mi je napokon odkriti razlog toj sjeti!

Tajnik je tu sustao i pogled mu se na časak kao kradom zaustavio na kraljici.

— Zapovieda li vaša kraljevska svjetlost, da govorim? — smjerno je zapitao poslije kratke stanke.

Kraljica nije ništa odvratila, nego tiho se nasmiešiv pustila je složene ruke na krilo, kao da je spremna slušati.

— Prekjučer, — stao je sada sniženim glasom pripoviedati — već kasno u noći dao me je knez odjednom zvati te mi je naložio, neka s mjesta razašljem zapovjed svim našim kapetanima i kastelanima, što godj ih ima tu u ovoj zemlji, da traže neku Lastićku. Udarala mi u oči ona grozničava žurba, s kojom mi je knez to nalagao. U prvi tren bio sam uvjeren, da se iza toga krije neka tajna. I nisam se prije umirio, dok nisam izpipao, što je.

Tu je opet sustao je te kao i prije kradom poglednuo kraljicu.

— Želi li vaša kraljevska svjetlost to čuti? — upitao je zatim ponizno se nasmiešivši.

— Nuder? — posve se tiho oglasila kraljica, tiesnije složiv ruke, koje su joj počivale na krilu.

— Vaša se kraljevska svjetlost možda sjeća, — uzeo je opet tajnik — da je ona nesretnica, koja je kneza za mladjih godina bila zaludila, iza sebe ostavila diete. Ne znam, da li je vašoj kraljevskoj svjetlosti znano, ali to je diete još prije smrti one jadnice nekud izčezlo i nikad mu se više nije moglo ući u trag. Što ipak kroz sve ove duge godine nije bilo moguće, to se je eto dogodilo sada. Knez je odjednom izpod ruke, kako li, doznao, da je diete u one Lastićke il da ta Lastićka bar znade, gdje se krije diete. Zato je i odredio potragu za tom ženskom.

Kraljica je probliedila i ruke joj na krilu malko zadrhtale.

— I vi — saletila je tajnika — ste kneževu zapovjed razaslali?

— Još istu onu noć, kraljevska svjetlosti!

— To niste smjeli! — ukorila ga kraljica. — Morali ste prije mene obaviestiti!

— Nisam imao kad! — izvinjavao se tajnik. — Knez se ni koraka nije od mene udaljio, dok sve one zapovjedi nisam napisao. Stajao je meni iza ledja, te je čekao, dok sam posao svršio. A i poslije još je ostao pokraj mene. Morao sam pred njim zapovjedi uručiti glasnicima, a on je pored toga još i naposeb upućivao glasnike. Prietio se je, da će raztjerati sve kapetane i kastelane, ako im ne uspije naći onu Lastićku!

— To je u istinu čudno! — prošaptnula je kraljica.

— Bolestan je on, bolestan! — ponovio je tajnik. — U samu dušu mu legla bolest! Slušajte samo, kraljevska svjetlosti! Glasnici naši otišli su u noći, a već rano izjutra morao sam opet pred njega! Htio je čuti, da li se je koji od glasnika već vratio i donio glas! I

tako me je kroz čitavi dan neprestano salećivao. Neprestano! Mirio sam ga i tješio, no uzalud. Kad se je napokon spustila i noć, a nijednoga od glasnika još nije bilo natrag, da ste ga tada vidjeli! Bio je posve poklopljen. Uhvatio me je za ruku te mi je sa suznim očima rekao: »Lahko vama, dragi Erazmuse, ali težko meni! Ne nadjem li svoju ćerku, s uma ću sići!«

— Zar tako? — pridušenim se glasom ozvala kraljica.

— Tako, kraljevska svjetlosti, tako! — kimnuo je tajnik, uhvativši se opet za obradak.

— Vi u istinu dublje gledate, nego li ostali ljudi! — mračno se nasmiešila kraljica. — Sada ni ja već ne dvojim, da mi je ubogi brat bolestan! A je li — upitala je iza toga muklo — poslije stigao kakav glas?

— Do sad — rekao je tajnik — još se nijedan glasnik nije vratio. Ali neka se i vrate svi, nijedan ne će stići sa drugim glasom, no da onoj Lastićki nema traga!

Kraljici se razvedrilo lice.

— Nije više u životu? Što? — glasno se u isti tren nasmijala.

— Možda bi bolje bilo, da je tako! — uzdahnuo je gospodin Erazmus. — Ali nije tako, nije! Ona živi!

— A gdje se krije?

— Na Griču.

— Na Griču!

— Da, — uzdahnuo je opet tajnik — na Griču se je ona sakrila, na Griču!

— A kći je one jadnice u nje?

— Bila je — odvratio je tajnik — u nje doista jedna djevojka, koja bi mogla biti, kako vaša kraljevska svjetlost veli, kći one nesretnice. Ali — dodao je sa tajinstvenim smieškom — ta djevojka sad već nije u nje!

— Umrla je? Što?

— Nije umrla, ali svejedno kao da je umrla! Bar za onu Lastićku na Griču svakako je umrla!

— Kako to govorite?! — nestrpljivo je navalila kraljica, koja gospodina Erazmusa očito nije razumila.

— Kraljevska vaša svjetlost me dakako ne razumije! — nasmiešio se tajnik. — Biti ću s toga jasniji. Ona djevojka je u našim rukama. Čuva ju gospodja Cecilija u Tihim dvorima!

Tako se je zvao šumski gradić u gori iznad Medvedgrada, koji je stajao pod pazkom neke, ne više mlade gospodje. Tu gospodju zvali su inače na Medvedgradu naprosto Cecilijom, premda je negda u kraljice bila prvom dvorjankom.

Kraljica se je sada naglo digla, no već časak poslije klonula je opet natrag na stolicu. Na licu vidno joj se odrazivala silna uzbudjenost.

— A to je — muklo se zatim odkinulo iz njenih grudiju — ona djevojka, za kojom gine moj brat, držeći da mu je kći!

Tajnik je slegnuo ramenima.

— Za sad — rekao je odmah zatim — znade se samo toliko, da je pod okriljem one Lastićke na Griču odrasla!

Kraljica spustila je glavu medju ruke. Činilo se, da o nečem razmišlja.

— A odakle vam sve to? — oglasila se je istom poslije nekoliko časaka spustivši ruke opet na krilo.

— Odakle? — u čudu ju poglednuo tajnik. — Ta već služba mi nalaže, da o svemu, što se pod kneževom vlasti sbiva, budem upućen, ali ovaj put pomogao je pored toga i slučaj. Jučer mi je javila gospodja Cecilija

*

da je u Tihe dvore dopremila neznanu djevicu, na koju je u gori nagazila. Gospodja Cecilija je držala, da će to biti kakva plemkinja, koja je s roditeljima došla ovamo na poklon. Upravo u to vrieme desio se je i kapetan Šilipetar u mojoj pisarni, koji je od radosti prasnuo u smieh, kad je čuo, što javlja glasnik. »To je za stalno ona moja golubica sa Griča!« — uzkliknuo je zatim, a časak poslije već je i bio na putu u Tihe dvore. Nije se htio približiti te je neznanku vidio tek iz daleka, ali je uz sve to u njoj na prvi pogled prepoznao djevicu, što ju je, kako kraljevska svjetlost možda znade, odveo sa Griča. Kad se je poslije vratio, odmah se je opet javio u mojoj pisarni. A tom sam sgodom od njega i saznao, da je to kći ili hranjenica udovice Lastićke na Griču, koju on još sa Cesargrada poznaje.

Kraljica se je opet digla. Oči su joj zlobno zablisnule a oko usta trznuo joj zao posmjeh. Do pred malo bila je još u brizi, da je Valentinova zaručnica možda umakla iz gore, no toj brizi, kako je evo čula, nije bilo razloga. Djevojka, o kojoj joj je Valentin govorio sa tolikim žarom i za koju se je on tako umilno molio, u njenoj je vlasti. A djevojka ta, o tomu nema sumnje, diete je one guje, koja je bratu njenomu otrovala dušu i koju ona, premda ju odavna već krije zemlja, danas još isto tako ljuto mrzi, kako ju je mrzila negda!

— A je li se je na Medvedgradu doznalo, da je djevojka opet nadjena? — zapitala je pridušenim glasom.

— Znati će knez Ulrik, nitko drugi! — tiho se je odazvao tajnik. — Kapetan Šilipetar u prvi je mah o tomu obaviestio Ulrikovoga štitonošu Henrika, koji je to za stalno odmah i javio svomu gospodaru.

— Ništa zato! — rukom je odmahnula kraljica.

— Već će se udesit, što treba, da odtud ne bude opasnosti! Ali, — primetnula je zatim, uprvši prodirući svoj pogled u tajnika — tko je ona djevojka, toga ne zna nitko?

— Nitko, kraljevska svjetlosti; nitko! — živo je uvjeravao gospodin Erazmus. — Ni isti Šilipetar ne! Dobričina ni ne sluti, kakovu je ptičicu ulovio!

— Dobro! — rekla je kraljica. — A ni ne smije nitko znati! Jeste li razumjeli, dragi Erazmuse? Nitko!

Tajnik se je muče naklonio.

— Tajnom treba da to ostane! — ponovila je kraljica ledenim glasom. — Tajnom za uviek! A ni za onu Lastićku — dodala je u isti mah — brat moj nikada ne smije saznati! Nikada! Jeste li razumjeli, dragi Erazmuse?

— Vaše zapovjedi — smjerno se opet naklonio tajnik — vazda su mi bile svete! I uviek će mi biti svete! Ta vaša kraljevska svjetlost poznaje moju vjernost!

— Poznajem, dragi Erazmuse, poznajem! — milostivo se je sada osmjehnula kraljica, ako joj je i glas još uviek zvonio hladno i muklo. — A ja vjernost vašu i umijem cieniti! I ne ćete se — primetnula je živo — zaista ni pokajati, što ste mi vjerni! Zaista ne ćete! Kristofore, Kristofore! — poviknula je onda kao u žurbi prema vratima, iza kojih se je u isti tren pojavio njezin komornik. — Kristofore, idite, trčite! Odmah neka mi se osedla vranac!

I ne dugo iza toga već je skokom letila uzbrdice prema Tihim dvorima.

*

Dobrahno daleko od Medvedgrada, a posve zaklonjen gorskim visom mrko je zurio izpred sebe u šumsku samoću neveliki gorski grad, što ga je još ban Mikić bio

podigao, koji se je u toj gorskoj zabiti rado odmarao. Gorski onaj kraj od pamtivieka se je zvao »Vučje ždrielo« te je ovo možda i sklonulo bana, da je taj svoj grad okrstio Vukovcem, ako je i inače smijući se znao upućivati svoje goste, da je to učinio jedino zato, što tišinu oko grada nikad ne prekida drugo, do li šum gorskog vjetra i tužno vijanje gladnih vukova. Potlašnji medvedgradski gospodari slabo su marili za zabitni Vukovac, te je zaboravljeni šumski grad iz godine u godinu sve više propadao, dok napokon Rudolf Alben nije primio vlast nad Medvedgradom. Albena je začarao divlji gorski predjel oko zapuštenoga grada. Nije ga s toga samo obnovio, nego je i nutarnje njegove prostorije sa najvećim razkošjem uredio. Obnovljenomu gradu već nije pristajalo dosadanje divlje ime. Alben ga je zato i prekrstio, prozvavši obnovljeni Vukovac Tihim dvorima. Ovo ime mu je i ostalo. Tu u Tihim dvorima se je Alben negda i običavao sastajati sa kraljicom.

Od Medvedgrada vodio je uzak, šumski put ravno do Tihih dvora. Taj put se je neprestano uzpinjao i spuštao, a na mahove i posve gubio u šumskoj gušćari, te onaj, koji se je tud zaputio u Tihe dvore, nije opazio grada prije, dok se ravno nije našao pred njim. Dizao se je sred velike, perivoju nalike bašče, koja je sva u okol bila opasana tvrdim zidom. U tu bašču se je ulazilo na ogromna, gvoždjem okovana vrata, a odavle se je kroz gusto grabarje kradom provlačio hladovit put do ulaznih vratiju grada, posve obraštenoga bršljanom, koji se je tako razbujao, da zida gotovo nije bilo vidjeti. Iznad ulaznih vratiju u grad bio je u zidu uklesan angjelak sa sitnim krilima, kao u leptira i lukavim smieškom u punom licu. Činilo se, da kroz bršljan glavicu sagiblje nad sama vrata.

U lievoj ruci treptila mu grančica sa šumskim ružicama, što li, a kažiprst desne važno je ponio na ustašca, kao da došljaku, koji je nogom stupio na prag ulaznih vratiju, želi došapnuti: Tiho!

Kad su iza Albena knezovi postali gospodarima Medvedgrada, pali su dakako i Tihi dvori pod njihovu vlast. Izprva im dosta muke zadavalo, što će s tim zabitnim gorskim gradom. Htjeli su ga proširiti i učvrstiti, da u neku ruku bude gorskom tvrdjavom, ali napokon su odustali od toga, jer se protivila kraljica, kojoj je samotni ovaj gradić od negda bio mio. Još za Albena znala je ona po čitave mjesece sprovoditi u Tihim dvorima, gdje se je, kako je kazivala, ćutila bliže oblacima. Na kraljičin zagovor povjerili su knezovi pazku nad ovim svojim gradom njenoj dvorjanki Ceciliji, koju su medjutim i oni cienili, jer je u nje bila riedka vrlina, da je umjela šutjeti. Kad je medju dvorskom čeljadi na Medvedgradu pala rieč o Tihim dvorima, odmah su se sva lica uosbiljila i gotovo svakomu čeljadetu se u isti tren, ako i jedva vidno, nakriviše usta. Ovaj prikriti, tajinstveni smiešak dosta je jasno odavao, čemu su sada služili Tihi dvori.

Tu se je dakle, kako je knežev tajnik Erazmus uvjeravao kraljicu, sada nalazila ona djevica, koju je Šilipetar ugrabio sa Griča. Ta djevica bila je dakako Zlata. Kako je dospjela ovamo?

Krupni onaj čovjek sa širočkom iza pasa, koji je, dok je Šilipetar driemao, s njom pobjegao u šumu, bio je otac Jakovljeve nesudjenice Jane. Poznavao je on Šilipetra, koji je i njemu oteo jedinicu, pa kad je vidio, gdje pokraj njega sputana leži djevojka, odmah mu je bilo jasno, da je nečovjek biednu tu djevojku negdje ugrabio.

Bez predomišljanja je s toga odlučio, da će djevojku spasiti. Janin otac bio je negda slobodnjak izpod Medvedgrada, u koga je bilo svako obilje, dok se onako iz nenada nije oborila ona bieda na njega. Kad mu se izgubila jedinica, omrznula mu je kuća i život. Zaokupljivala ga samo misao, kako će se zlotvoru osvetiti! Zapalio je Šilipetru kuću te je pobjegao u goru, u kojoj se je sakrivao po gudurama i špiljama. Izprva se je morao boriti sa svakojakim nevoljama, ali u njega je bila bistra glava te si je ubrzo pomogao. Sabirao je travke i kojekakvo korenje te je ljudima izpod gore stao liečiti stoku, a poslije je i vario liekove, koji su pomagali samim ljudima. Služila mu je u tomu sreća i nije potrajalo dugo a on je sa svoje vještine izašao na glas po čitavom kraju. Poznavali su vračara Luku ne samo s ovog ili onog kraja gore, nego i tamo dalje sve do Save. Pozivali ga i gospoda u svoje gradove ili dvorove, da im lieči stoku, a ne riedko da i pomaže oboljeloj družini ili njima samim. Ljudi su ga svuda hvalili, ako su i inače od njega zazirali, jer su držali, da je nečastivomu, koji mu pomaže, prodao dušu. Luka se je tomu smijao, ali ga ipak bolilo, a na mahove ga i zaokupljivao strah, da ga kao vilenjaka ili vještca ne bace u gvoždje. Znao je on dobro, što bi ga onda ni kriva ni dužna čekalo. U posljednje vrieme bio si je sagradio kolibu u Vučjem ždrielu izpod Tihih dvora. Tu se je mislio bar donekle sigurnim, jer ovamo riedko je kada stupila ljudska noga. Onamo je i mislio ponieti Zlatu, da ju poslije, kad sazna, odakle je, vrati roditeljima. Držeći onesviešćenu djevojku u naručaju, nije ni ćutio tereta, nego je, kao da i ništa ne nosi, skokom jurio kroz šumu, dok se nije dokopao znane mu gudure, gdje se već nije trebao bojati potjere. No i sad, verući

se kroz šikarje, žurno je koracao napried, a bome je i trebalo, da se žuri, ako je htio, da bez opasnosti pregazi glavicu, koja ga je još dielila od Vučjeg ždriela.

Umoran i uznojen stigao je napokon sa svojim teretom onamo. Već iz daleka pozdravljao ga je dobri njegov znanac, ogroman stari hrast, od kojega do njegove kolibe nije bio no skok. Iza toga hrasta se je gora sve dublje i dublje stala spuštati, dok najednom, kao da se je razvalila, iz nje nije zinula mračna, na kotlinu nalika gudura, koju je strašno bilo i pogledati. Mukao šum dopirao je iz nje, kao da se, dolazeći od nekale iz daleka, po njenom dnu ili čak izpod toga dna, po utrobi zemlje, bučno valja neznana podzemna voda. Na kraju kotline se je gora opet počela dizati, izpružujući se tu i tamo malo ne okomito u vis. Na jednoj od tih strmih izbočina plaho se zaklanjali Tihi dvori, a izpred njih, upravo nad kotlinom, provlačio se na samom rubu strmine mrk, mašinom obrasli zid, koji je obkruživao bašču, što se je sterala oko grada. U tom zidu, negdje u sredini njegovoj, crnila se nevelika gvozdena vrata, a izpod tih vratiju jasno su se razabirale uzke, u strminu udubljene ili uklesane stube, koje su vodile ravno u kotlinu.

U toj kotlini bila je Lukina koliba. Duboki uzdah prodro je Luki iz grudiju, kad se je našao pod onim hrastom. Bilo mu je čisto lahko oko duše. Izpod hrasta pršila je iz kamena kao led studena voda. Tu kod toga vrutka se je on i inače zaustavljao, kad se je odkud bilo vraćao u svoju kotlinu. Tako je, već djevojke radi, učinio i sada. S gotovo otčinskom zabrinutošću spustio ju je u travu, a onda se je sagnuo k izvoru, da zagrabi vode. Nadao se je, da će se djevojka od te svježe, gorske vode osviestiti. U taj par, kao da se je najednom iz zemlje

izvadila, osvanula je tek nekoliko koračaja od vrutka otmena gospodja na konju, a odmah iza nje pomolilo se nekoliko, očito oboružanih ljudi. To je bila gospodja Cecilija iz Tihih dvora sa svojom pratnjom. Janinu otcu ukočile se oči od čuda, no već časak poslije bio se je sabrao te je skočio k djevojci, da se s njom baci u gušćaru. Bilo je ipak prekasno, jer su se medjuto Cecilijini pratioci već bili oborili na njega te ga je stajalo muke, dok se je ljudima iztrgnuo. Jednim skokom nestao je zatim u onoj kotlini. Gospodja Cecilija dala je djevojku, u kojoj kao da nije bilo života, odpremiti u Tihe dvore. Izprva je u istinu mislila, da je ta mlada djevojka kakova plemkinja sa Medvedgrada, koja je, zabludivši u gori, pala u šake lupežu. Da za tim lupežom pokrene potjeru, na to ipak nije ni pomišljala. No biedni Luka je uz sve to bio u brizi. Pobojao se je, da ga ne potraže u njegovom zakloništu. Zapalio je s toga svoju kolibu. Medvedgradskim drvarima, koji su u šumi iznad Vučjeg ždriela radili, klonula je od čuda sjekira iz ruke, kad su opazili vatru. Znali su, da u onoj guduri prebiva vračar Luka te, ostavivši posao, odmah su po čitavoj gori razglasili, da je Luku odnio nečastivi. To je Luki u ostalom dobro došlo; nije se bar trebao bojati, da će na njega dići hajku. Težko ga je ipak mučilo, što se je onako iz nenada dao zaskočiti. On, koji je inače tako oprezan! A i biedne one djevice mu je bilo žao. Poznavao je on tu gospodju, koja tamo gore, u onom kletom gradu, što ga zovu Tihim dvorima, sjedi kao gazdarica! A i znao je, kakva bieda onu djevicu tamo čeka!

Zlati se je medjutim pod prilježnom brigom gospodje Cecilije ubrzo bila vratila sviest, ali ju odmah poslije opet shrvala nemoć, što kraj onog straha i muke, koju je

pretrpila, nije bilo ni čudo. Razgorila se u njoj vrućica. Ali mlada, krepka narav je i tu pomogla i ona se doskora pridigla.

Bilo je rano iz jutra istog onog dana, kad je kraljica, čuvši za nju, pohrlila prema Tihim dvorima.

Zlata sjedila je, obučena u laku bielu opravu, pokraj kreveta na mekoj, nizkoj stolici. Lice njeno, na komu je inače kao na mladoj ruži treptila laka, nestašna rumen, bilo je sada bliedo. Kao umorna spustila je ruke na krilo te je zamišljeno gledala preda se. Kroz prozore, iza onih zastora od težke zelene svile, strujio je krepki jutarnji zrak, koji je svu sobu provejavao. Podalje od Zlate, poredjivajuć sobu, brižno se je okretala mlada, krepka djevojka. Oko glave joj se savijao laki, crveni rubac a ovo je njenomu, ne posve pravilnomu licu za čudo dobro pristajalo. No izraz krotkosti i neobične srdačnosti činio je i inače to na prvi pogled tvrdo lice ugodnim, pače liepim. Od časa do časa zabrinuto je njezin pogled odletio onamo k Zlati. Ta mlada djevojka bila je Jakovljeva Jana. Izprva skrivala se je kojekuda po službama, dok se napokon nije sklonila ovamo, u Tihe dvore, gdje ju, kako se je medjuto uvjerila, nitko nije poznavao. Na Medvedgradu već su davno zaboravili na nju, te ju ni isti Šilipetar, koji je dan prije bio u Tihim dvorima, nije prepoznao, premda je s njim govorila. Gospodja Cecilija ju je vrlo volila te se je i u nju pouzdavala kao u nijednu od ostalih svojih djevojaka.

— Vi dakle, milostiva gospodjice, — oglasila se odjednom Jana — niste znali, kako ste dospjeli ovamo?!

— Prije sam vas već umolila, da me tako ne zovete! — prikorno ju poglednula Zlata. — Ja nisam gospodjica; moj otac nije bio gospodin, nego skroman gradjanin.

— Svejedno, — izvinjavala se djevojka — ja ne smijem inače! Gospodja mi je naložila, da vas tako zovem.

— Gospodja vam je to naložila? — bolno se ozvala Zlata, kojoj je u isti mah krupna suza skočila na oko.

— Jest! — kimnula je djevojka. — Ali ako vas to vriedja, onda vas neću više tako zvati, bar ne, dok smo na samu.

I djevojka stala je sada Zlati pripoviedati, kako su ju dopremili u Tihe dvore.

— Gospodja — rekla je zatim — je mislila, da ste jedna od onih mladih gospodjica, kojih sada ima sva sila na Medvedgradu. No onda je sinoć došao sa Medvedgrada glasnik, a prije njega već se je bio u Tihim dvorima javio i onaj bezdušnik, koji je provalio u vaš dom na Griču.

— Ti si ga vidjela? — trgnula se Zlata i umorni njezin pogled plaho se je upro u djevojku.

— I govorila sam s njim! — odvratila je ova. — Bio je došao, da vas vidi. Vi ste baš na časak usnuli bili, kad ga je gospodja dovela ovamo. Nije ipak ni stupio u sobu, nego ondje s praga umah vas je prepoznao.

— A gospodja? — muklo se odkinulo Zlati iz grudiju.

— Gospodja! Bože moj! — prezirno je Jana odmahnula rukom. — Bila je čisto vesela, kad je čula, što je onaj nečovjek pripoviedao.

— A što je pripoviedao? — zapitala je Zlata tako tiho, da se je jedva čulo.

— Što je pripoviedao?! — otegnuto opetovala djevojka, sućutno poglednuvši Zlatu. — Hoćete li, da vam kažem?

— Kaži! Molim te! — dahnula je Zlata.

— Ali se nemojte uplašiti! — prosnim se glasom

javila Jana, koja je odjednom probliedila bila. — Knez Ulrik — rekla je onda ne bez smetnje, ako se je i trudila, da sakrije uzbudjenost, što je u taj par buktila u njenim grudima — negdje vas je vidio i srce mu se razgorilo za vama! A to nije sreća! Ne bi bila sreća za djevojku, kakva sam ja, kamo li za vas! Ta vi ipak niste kao nas koja!

Zlata spustila je glavu medju ruke. Sjetila se je, da je isto to i onomad u onoj tihoj bašči pokraj Margaretine crkve čula od svoje majčice. Strašno joj je bilo i onda, kad je to čula, ali ne tako strašno kao sada. Ne! Sada je strašna, grozna istina osvanula ravno pred njom! Dobri Bog — rekla je tada njena majka — občuvao svaku siromašnu djevicu nesreće, da se koji od knezova Celjskih zagleda u nju! Ali nju sirotu on nije od toga občuvao! Nije! I kao onda na klupi izpod jorgovana dozivala si je i sada u pamet, kako je sve to došlo. I bilo joj u taj tren, kao da su zastori tamo medju vratima odjednom zatreptili i da iza njih one njegove oči, žarke kao dva goreća ugljena, kradom pilje u nju!

— Možda me — oglasila se je za tim, dignuvši opet glavu — ne će odavle pustiti? Što misliš?

Jana nije ništa odvratila, nego je samo težko uzdahnula.

— Da me ne puste! O! — bolno se opet odkinulo Zlati. — Umrla bih! Umrla!

Dobroj Jani zalile se oči suzama. Ponesla je sklopljene ruke na usta te je nekoliko časaka niemo gledala u Zlatu. Sjetila se je vlastite svoje biede. I nju je negda bila obuzela želja, da umre ili da sama potraži smrt, ali ipak nije umrla!

— Treba da se uzdate u Boga! — uzela je zatim

tješiti Zlatu. — Dobri Bog vas ne će ostaviti! Iznenada može doći pomoć! A možda će i doći! Tko zna?! Ali, — primetnula je u isti mah — zar osim starice majke nemate nikoga, komu bi bila dužnost, da vas štiti?

Zlata je stidljivo oborila oči i bliedo joj se lice na časak osulo tankom rumeni. Pomislila je na Valentina te je tužno se osmjehnuvši rekla:

— Ta ja sam zaručnica!

— Zaručnica?! — poviknula Jana. — A ljubi li vas zaručnik?

— Da li me on ljubi? Kako to pitaš! — u čudu ju poglednula Zlata a kod toga joj tužne oči na trenutak zasjaše blaženstvom.

— Da, da! — srdačno se ozvala Jana. — Nisam toga ni pitati trebala! Kako vas on ne bi ljubio! No ako vas ljubi, onda će i naći put, da vas izbavi! O, lukava je ljubav! Lukava! I hrabra je, ne poznaje ona zapreka ni prepona!

Zastori medju vratima su sada zaista zatreptili i u isti tren pojavila se je na pragu gospodja Cecilija. Bila je visoka i puna, a moglo joj je biti i preko četrdeset godina, ali kretnje su joj uz sve to još uviek bile žive i ugodne. Puno, žutkasto joj lice odisalo je dobrohotnošću ili se bar tako činilo, jer se je neprestano smiešila. Velike crne oči, negda možda žarke, bile su već ponešto ugasle, no njena kosa, crna kao i oči, još se je i sada sjajila. Za mladjih godina bila je na glasu ljepotica i gospoda na kneževu dvoru mnogo se otimala za njom. To je dakako prošlo, ali se ona nije imala zašto kajati. Bila je lukava, te se je onom kratkotrajnom srećom, koja joj se je smiešila na kneževu dvoru, i valjano umjela okoristiti. Smatrali su ju ženom, u koje ima novaca. Ovo je

možda i bio razlog, što joj se je poslije približio dvorjanin Žitomirski. Medju dvorskom čeljadi mnogo se je toga o njoj pripoviedalo i govorilo, ali pouzdano se je znalo samo to, da ju sada veže tiesan ljubovni vez sa dvorjaninom Žitomirskim.

Smiešeć se, stupila je zatim u sobu. Držala je crno kudravo psetance u naručaju, koje se je lajuć otimalo njezinomu milovanju. To ju je tako zabavljalo, da se je svaki put, kad je pašče zalajalo, i ona glasno nasmijala. Od milja dizale su joj se kod toga čak i suze na oči. Napokon je namignula Jani, da joj primakne stolicu. Ova je to učinila šuteć a odmah zatim je i izašla iz sobe. Prije ipak bacila je ljutit pogled na svoju gospodaricu. Ljutila ju gospodaričina razkalašenost, koja se smije i nateže s paščetom, dok onoj biednoj djevici od jada puca srce.

Gospodja Cecilija spustila se je na stolicu pokraj Zlate i, posadivši psetance na svoje krilo, primila je Zlatu za ruku te joj je nekoliko časaka niemo gledala u oči. Kod toga joj je lice čisto sjalo od dobrohotnosti.

— Nuder, diete moje? Ništa bolje? Slabi ste još uviek, je li? — prosulo se iz nje gotovo u isti mah.

— O, nipošto! — protivila se Zlata. — Posve mi je dobro i ćutim se dosta jakom, da bih, makar i bez pratioca, mogla kući na Grič!

— Kući?! Na Grič?! Vi! — dobrohotno se nasmijala gospodja. — Ako hoćete, doniet ću vam zrcalo, da se vidite? Slabi ste još, posve slabi! I ja ne bih mogla odgovarati pred Bogom, da vas pustim, ne kući, nego i korak samo iz sobe!

— Ali ja moram kući! — navalila Zlata. — Moram da vidim svoju majčicu, koja od straha možda umire, što mene nema!

— Radi majčice vam je dakle?! Ako nije drugo, za ovo neka vas srce ne boli! Javit će se majčici u vaše ime, da ste na dobru mjestu, medju dobrim ljudima! Što?

— U moje ime? — trgnula se Zlata. — Nikada, nikada!

— Ili ako vam je milije, ne će na posljedku ni to biti težko udesiti, da majčica dodje ovamo. Mogla bi onda tu pokraj vas i ostati. Što?

— Ovamo da dodje?! I ovdje da ostane?! — zavapila je Zlata, pritisnuvši ruku na grud. — Ne nikada! Ne bih mogla podnieti, da me ovdje nadje! I njoj bi bilo težko! O, i njoj! Moram zato kući! Moram! Ne branite mi, pustite me!

Sa lica gospodje Cecilije nestao je sada onaj smiešak, kao da si ga odpuhnuo. Uosbiljila se odjednom te je začudjeno gledala u djevojku, kao da ju nije razumila.

— Kako vidim, ludo ste diete! — oglasila se je istom poslije nekoliko časaka. — Silite kući, na Grič, a zašto? Zar radi majke? O, mene vi ne ćete prevariti! Nije radi majke, nego golobrado kakovo majstorče ili pisarče zavrtilo vam je glavom! Odtud vaša sila, odtud! Gladno čeljade polakomilo se za vašom mladom ljepotom, a vi u ludosti svojoj odmah ste spremni dati mladost svoju i ljepotu svoju! Dakako ne bez skupocjenoga uzdarja! A kakvo je to uzdarje? Glad i brige a na posljedku težka starost! O, nije dosta, biti liepom; i razumnom treba biti! I razumnom! I ja sam bila mlada i liepa, ali sam pored toga i bila razborita, pa se sada, hvala Bogu, ni na što nemam potužiti! A nije za menom trčala sreća, kao što za vama trči! Za mojom ljepotom nije se pomamio mlad gospodin, komu u zemlji ravna nema, kao što za vašom! Da kao što za vašom! Slušajte me! —

rekla je zatim umilnim glasom, uhvativši Zlatu za ruku. — Kneza Ulrika čisto je začarala vaša ljepota! Znate li, što to znači? Svakoj gospodjici, i od najotmenijega roda, ne samo u ovoj zemlji, nego i drugud, gdje bilo u svietu, od milja bi zatreptilo srce, da o takovoj sreći i samo posanjati smije! A vi se eto otimljete toj sreći i hoćete da izpred nje bježite! O, ludo, neuputno ste diete! Ništa drugo! No to — dodala je u isti mah, stisnuvši Zlati ruku — nije na posljedku nikakvi grieh, samo treba da se opametite! Treba da slušate starije od sebe, koji su što proživili, što izkusili! Eto, — tu se gospodja Cecilija na stolici izpravila i lice joj čisto zasjalo dobrohotnošću — pogledjite me; jesam li ja kakva zlobnica? Sav sviet znade, da je u mene dobro, meko srce, a i vi ste se sami mogli o tomu uvjeriti. Kad sam vas dolje kod vrutka našla onako biednu, bezpomoćnu, srce mi se čisto kidalo od smiljenja i njegovala sam vas, ni majka ne bi brižnije mogla. A zato i imam neko pravo od vas tražiti, da me slušate. Tu pod mojim okriljem vi morate ostati! Jeste li razumjeli? Pod mojim okriljem! Ne radi se tu samo o vašoj sreći; nego i o sreći vaših milih! I svoju majčicu možete učiniti sretnom, a i njega možete učiniti sretnim, njega, za kojim vaše ludo, neizkusno srdašce sada gine! Ali razboriti morate biti i ovdje morate ostati! Težko vam je, što ja tražim, jer ste neizkusni. No kasnije zahvaljivat ćete nebesima, što ste slušali materinsku svoju prijateljicu! I blagosivljat ćete možda čas, koji vas je doveo pod moje materinsko okrilje u Tihe dvore!

Psetance na Ceciliju krilu se je odjednom izpravilo te je stalo lajati. U bližnjoj sobi čuli se krepki koraci. Gospodja Cecilija, koja se je u prvi mah bila uzplahirila, bacila je zabrinut pogled na Zlatu. Sabrala se je ipak

umah i, dignuvši se polako, dostojanstveno je u svilenoj svojoj opravi, sa psićem na rukama, odšumila u onu sobu.

Zlata nije ni slušala gospodju Ceciliju. Kao da ju odjednom shrvala nemoć, spustila je glavu na naslon stolice i, sklopivši oči, nije se kroz cielo vrieme, što je gospodja govorila, ni ganula. Prenula se je istom, kad je pašče zalajalo, te je i ona čula korake u bližnjoj sobi. Nehotice joj se uztreslo srce i uplašen njezin pogled odletio je onamo k vratima, iza kojih je nestala Cecilija. S drhtavim srcem stala je osluškivati, ali uzalud, jer se ništa nije čulo.

U to se medju istim onim vratima pomolio mlad mužkarac. Zlata prepoznala ga je u prvi mah. On je to, on! On, koji je tamo na gračanskoj cesti posegnuo za njenim ljubicama i koji je ljubice te s takim čudnim uzklikom pritisnuo na svoja usta! To je knez Ulrik!

I bio je u istinu Ulrik. Već jučer kasno pod noć javio mu je njegov štitonoša, da je djevojka, što ju je Šilipetar odveo sa Griča u Tihim dvorima. Slutio je, da će to biti ona neznanka sa gračanske ceste. I nije ni legnuo, nego je svu noć bez pokoja vrludao po medvedgradskom perivoju i rana zora već ga je našla u Tihim dvorima. I eto slutnja njegova se obistinila! Kao da se je kamenom stvorio, nije se sa praga ni maknuo, nego je niemo zurio u djevojku ondje na stolici.

Zlatu je ovaj niemi pogled još više zabunio i uplašio. Htjela je pobjeći te se je uhvatila za naslon od stolice, da se digne, ali joj ruka nemoćno klonula niz stolicu, a u isti tren joj se i negdje na dnu srca odkinuo uzdah, ne uzdah, nego vapaj, vapaj za pomoću, no tako, tako slab, da ga je i sama jedva čula. Odmah zatim sklopila je i oči, a na bliedo joj lice legla hladna mrtva sjena.

Ulrik se je prepao. Htio je da nešto rekne, ali su mu rieči zapinjale, ne u grlu, nego u grudima. Muče je s toga pristupio k njoj te joj je s vidljivom plahošću uhvatio ruku. I njena ruka bila je hladna, mrtva.

— Čemu to? — odkinulo mu se napokon malo ne bolno. — Vi me poznajete? I to vas je uplašilo? Je li? Jest, — rekao je onda uzdignutim glasom — ja sam Ulrik Celjski! No umirite se, mi Celjski smo plemići, kojima je rieč sveta! I ja vam se eto zaklinjem plemićkom svojom rieči, da se ničega nemate bojati! Što je onaj moj službenik učinio, nije s mojom voljom učinjeno. Vjerujte! I čisto me porazilo, kad sam čuo, što se je dogodilo. Umirite se s toga! Kako me uputiše — nastavio je toplo i kao bez daha — vama je ime Zlata? Je li? Nuder, dobra, mila moja Zlato, umirite se! Kunem vam se, plemićkom se svojom rieči kunem, da se ničega, ničega nemate bojati!

Dok je ovo govorio, držao je Zlatinu ruku medju svojim dlanovima, te je ćutio, kako joj ruka medju njegovim dlanovima malo po malo oživljuje. I u njeno lice kao da se je po malo vraćao život. Bila je i sada blieda, ali bljedilo njeno nije bilo hladno, nego meko i sjajno kao u biele ruže, kada na njoj za tihe ljetne noći titra meka mjesečina. Blieda usta bila su joj malko razklopljena, a oko njih kao da je od časa do časa nešto trznulo, zablisnulo. Htjela je možda plakati, a nije mogla?

Ulrik spustio se je pokraj nje na stolicu i držeći još uviek njenu ruku gledao joj je tiho u bliedo lice. Oči su mu bile vlažne i srce mu je kucalo, samo da ne pukne.

— Boli me, — uzeo je opet poslije kratke šutnje — kad pomislim, da vi u duši možda i mene krivite! Čeznuo sam za vama, ne tajim; težko, žarko sam čeznuo.

*

I ta žarka, težka čeznja svu mi je dušu izpunjala, ali uz sve to mi srce nije poznavalo drugu želju, no jedino to, da vas, makar iz daleka i na trenutak samo, opet vidim. Sluga moj drugčije je ipak razumio tu skromnu želju. I što se je dogodilo, više se popraviti ne da, a meni sada ne preostaje nego jedna jedina molba. Jest, — ponovio je, oborivši glavu — jedina jedna, smjerna, ponizna molba! Hoćete li ju izpuniti? Vi šutite?! — uzkliknuo je bolno, kad se Zlata ni ganula nije. — O, da znate! Da znate, — navalio je zatim drhtavim glasom — s kakovim sam strahom stupio ovamo pred vas! I da vidite, tu, u ovu moju grud, u moje srce, možda se vaša duša ne bi odvraćala od mene! Ja vas, Zlato, ljubim! Da, ljubim, ljubim! Ali, — trgnuo se je u isti tren — što vam je?! Vi plačete! Zar zato, što ste čuli, da vas ljubim?! O, ljubav je moja smjerna, čista, istinita! Od onog časa, što sam vas ondje, na onoj zabitnoj cesti, ugledao, nisam ja više isti, koji sam bio! Biesan, nezasitan plamen buktio je negda u mojim grudima! I biesni taj plamen je samo palio, ali nije grijao! I srce mi u vječnoj, nezasitnoj čeznji ginulo za drugim srcem, zaman se tješeći, da će naći, za čim gine, dok . . .

Tu je odjednom prekinuo, kao da mu je rieč zamrla u grudima. Teško je disao, a lice, i dosad zažareno, čisto mu se zalilo tamnom rumeni.

— Dok — muklo mu se onda odkinulo — napokon nije našlo, za čim je tako dugo uzalud ginulo! Evo — rekao je zatim, izvadivši izpod prsluka suhu kitu cvieća u svilenoj kesici — poznajete li ovo? To su one ljubice, što su vam iz ruku bile spuzle! Sjećate li se? I ja ih od onda na svojem srcu nosim! I eto, suhe su, a opet su vlažne! Od mojih su usana vlažne! Znam ja — na-

valio je iza toga opet sa žarom — da vi mene ne ljubite, da me ljubiti ni ne možete, ali ja ću se truditi i sve, što čovjek na svietu učiniti može, sve ću učiniti, da si vašu ljubav izvojštim! I za to vas eto molim, smjerno, ponizno molim, da se ne tražite odavle, da ostanete ovdje!

Tu je umuknuo te je začudjeno poglednuo u Zlatu, koja je mjesto odgovora prema njemu izpružila obje ruke, kao da se želi braniti.

— Kosnulo vas se, što sam molio? — rekao je zatim tužno. — I vi odbijate moju smjernu molbu?

Ona se je sada polako izpravila na stolici i niemi njezin pogled, pun boli i prikora, kroz suze se je upro u kneza.

— O, milostivi gospodine! — zavapila je u isti mah bolno, podignuvši sklopljene ruke na usta. — Da se ne tražim odavle?! Da ostanem ovdje?! I vi tako molite! Vi! Kao da ja nisam u vašoj vlasti; kao da me jedino vaša zapovjed ovdje ne drži! O, rug je ta vaša molba; ništa nego gorki rug, sasut na mene jadnicu, u koje nema snage, da se krutoj sili opre!

— Ne govorite tako! — živo se uzprotivio Ulrik. — Ne robinjicom, nego gospodaricom biti će ovdje! I nijedna vaša želja ne će ostati neizpunjena! Nijedna! I najskrovnija ne! A za sebe — okrenuo je sniženim glasom — ne tražim ništa! Vjerujte, ništa! Sretnim ćete me ipak učiniti, budete li dopustili, da vam se pokadšto približim! Zadovoljan ću biti, ako vas na dan jedanput samo vidim! Ne više, samo jedanput! I makar iz prikrajka gdje godj! I na trenutak samo!

Zlata bila se je medjuto okrenula te je kao i prije glavom klonula na naslon stolice i tiho proplakala. U isti mah spuznuo je on do nje na koljeno. Uhvatio ju

je opet za ruku, koju mu je ona, kao da ju je ostavila snaga i volja, bez odpora prepuštala.

— O, ne branite mi to! — uzeo je drhtavim glasom moliti, obsipljuć joj ruku cjelovima. — Vi ne vjerujete, kako sretnim, bezkrajno sretnim se ćutim u vašoj blizini!

Očekivao je, da će se Zlata kojom riečcom odazvati, no ona je ostala nepomična. I plač joj je odjednom bio posve utihnuo. Prestravljen skočio je na noge. Obujmio je djevojku te ju je, sav drhćući privijao k sebi. Bila je posve ukočena i Ulriku, koji ju je držao medju svojim rukama, ledenilo se srce od užasa. Pričinjalo mu se, da ju je ostavio život. Blied kao mrtvac sagnuo se je s ustnama do njenog hladnog čela te je na vlažnu joj kosu pritisnuo hladan cjelov. I kao bez sviesti poletio je odmah zatim iz sobe.

Zlata se je sada digla i bliedo, umorno joj lice odjednom uzplamtilo odvažnošću. Poniela je sklopljene ruke na usta i uzvinula oči. Iz srca joj prhnula molitva onamo gore k nebesima, da joj Bog dade jakost. Tiho, na prstima, odšuljala se je onda k vratima te je uho nagnula na zastor. Ondje u sobi sve je bilo tiho. On je otišao! No kako će dugo potrajati pa će opet doći?! Vratit će se on! Možda već doskora!

Nehotice pritisnula je ruke na grud. Bilo joj na trenutak nestalo daha.

Nek se vrati; slobodno! Nju ipak ne smije više naći! Ne smije! Ona mora odavle! I prije mora odavle, nego se on vrati! Prije! Bilo što bilo!

Uzvinula je opet oči, u kojima su sada treptile suze.

Ali kako? A ipak mora! Dobri Bog će joj pomoći; on će poslati svoga angjela, koji će ju izbaviti!

U to unišla je opet gospodja Cecilija. Bila je sva

usopljena te se je na trenutak zaustavila kod vratiju. Onda se je s uzdahom spustila na jednu od bližnjih stolica i složivši ruke na krilo, stala je kao u čudu motriti Zlatu. Gospodji Ceciliji pričinjalo se je u taj par, da mladu tu djevojku, koja je njenoj brizi povjerena, pravo još ni vidjela nije. Čudila se je u sebi, kako je mogla biti tako sliepa. Ona, koja inače u prvi mah svemu vidi na dno, koja u prvi mah sve shvaća! Ta djevojka ova nije samo dražestna i liepa, nego i otmena! Sve je na njoj tako otmeno, kao da se je rodila na kojem kneževskom ili kraljevskom dvoru. Prava princeza!

Gospodja Cecilija poniknula je očima. Na očigled se zamislila. Misli joj se vraćale u onu dobu, kad je bila na kraljičinu dvoru. Mnogo je ona u to doba vidjela rodjenih princeza, koje su svojom ljepotom začaravale sav sviet, ali ni u najljepših od njih, kako se sada sjeća, nije bilo one dražesti i onog čara, kao u ove gričke djevice. Sada je i razumila onu Ulrikovu uzbudjenost! Poznaje ona kneževića Ulrika od malih nogu, ali ga tako još nikad nije vidjela. On tu djevicu ljubi i ljubav ta, kako se je časak prije uvjerila, je ozbiljna. O tomu nema sumnje. I tko zna, što tu još može izaći! Tko zna!

Tu je gospodja Cecilija svoje misli prekinula i dignuvši se naglo stupila je k Zlati. Obujmila ju je nježno te ju je stala milovati. Kod toga su joj oči čisto zasjale u suzama.

— Ne mogu vas gledati ovako tužnu! — navalila je umilnim glasom. — Ta vi tu niste pod zatvorom! Kneževa je volja, da budete gospodaricom! I ja sam eto došla, da čujem vaše zapovjedi! Svaka vaša želja će se izpuniti! Imamo krasnu bašču. I ribnjak je u njoj, a iznad ribnjaka na humku je malen ljetni dvorac. Sve sama

divota! Ne ćete li si možda razgledati bašču? Što? Povest će vas djevojka. Već sam odredila, da vam jedna djevojka bude na službu. Ako vam je s voljom, dat ću vam onu, koja je jutros redila sobu. Pouzdana je i poslušna. Ime joj je Jana. Ta će vas posluživat. Je li vam s voljom? Što? Samo tužni ne smijete biti. Ta vi ćete ovdje biti gospodaricom! I na svaki vaš mig ćemo paziti! Na svaki mig!

U taj par nastala je dolje u dvorištu žurba i trka. Gospodja Cecilija poletila je k prozoru.

— Kraljica! — poviknula je, sva uzplahirena, prema Zlati. — Kraljica je došla! Moram joj u susret! — dodala je sniženim glasom, okrenuvši se da će poći. — A vi možete u bašču ili kako vas je volja! Posve, kako vas je volja! Slobodni ste, podpuno slobodni! I odmah ću — okrenula se na pragu — poslati Janu, da vam bude na službu!

Gospodja Cecilija pohrlila je u susret kraljici, a već nekoliko časaka poslije stupila je u sobu Jana. Oči su joj bile vlažne, ali oko usta joj je titrao tih, lukav smiešak. Zlata je razumila taj tihi smiešak i bilo joj je u taj tren, kao da se je iz nenada javila draga sestra. Bez rieči klonula je Jani na grud te joj je ruke savila oko vrata, a ova ju je isto tako bez rieči pritištala k sebi.

*

Kad se je kastelan Sebold pred knezom Fridrikom s takom odrešitošću izjavio, da će još isti dan ili najkašnje dan poslije moći uzeti grad na Griču, nije toga učinio tek zato, da se izvuče iz škripca, nego je u onaj tren u istinu bio uvjeren, da će mu biti moguće izvršiti, što je tražio knez. Bio se je sjetio kapetana Šilipetra i njegovih ljudi, koji su noću provalili na Grič i izbavili

svoga zapovjednika. Znao je, da je medvedgradske ljude onaj put poveo na Grič neki mladić, rodjak kapetanov, što li, koji na Griču i prebiva. Ta upravo njemu je tada mladi taj čovjek i bio javio, kakva je bieda njegovog rodjaka snašla na Griču, a on, čim je mladić stupio pred njega, u prvi je mah spoznao, da je to čovjek, koji je, što no se veli, djavlu utekao iz torbe. Što je vražji taj svat onda učinio, da izbavi svoga rodjaka, zašto isto to ne bi učinio i sada, ako mu se dobro plati?! Sve je to u onaj tren poput munje zablisnulo u njegovoj glavi.

Otišavši od kneza, nije se ni vratio u svoju sobu, nego se je odmah bacio na konja, da potraži Šilipetra u njegovu domu.

Ovaj je živio na svomu. Imao je kuću i pored kuće malen posjed izpod Medvedgrada. Kuća mu se u ostalom ni po čemu nije razlikovala od seljačke kolibe. Stajala je na vrhu dosta visokog brežuljka, ali ju uz sve to gotovo nije bilo ni vidjeti, jer se ravno pred njom razgranila ogromna lipa, koja ju je posve zaklanjala. Ta lipa bila je Šilipetrova dika. Rado se je hvalio, da je njegovo plemstvo tako staro kao i lipa, koju je posadio pradjed njegov Boltižar na isti onaj dan, kad je za junačtvo u boju proti Tatarima od kralja Bele primio plemstvo.

Sebold našao je zapovjednika medvedgradskih slobodnjaka kod kuće. Jakovljeva kijača, kako je ovaj dobro slutio, bila ga je u istinu samo omamila, ali mu inače nimalo nije nahudila. Zdrav i čitav dočekao je Šilipetar kastelana.

Ovaj se je, stupivši u sobu, kao stari znanac bez okolišanja spustio na stolicu a u isti mah je široki svoj šešir sa ogromnom perjanicom gotovo ljutito bacio u kut. Onda se je šuteći stao ogledavati po sobi kao da mu je

sve to, što tu vidi, novo, premda je svaku stvar, što je bila u sobi, ne jednom samo već vidio, jer se je često navraćao k svomu prijatelju Šilipetru te je istom nedavno čitavu noć u veselu družtvu prosjedio kod njega.

— Ti si možda pogodio, zašto sam došao? — rekao je zatim izpod oka, poglednuvši Šilipetra, koji je skrštenih ruku stajao pred njim.

— Bit će radi Griča? Je li? — nasmiešio se je ovaj a sive mu se oči kod toga izpod gustih ščetinjavih obrva zakriesile kao u mačka.

— Da, radi Griča! — uzdahnuo je kastelan. — Nisam mislio, u kakovu ću biedu zagaziti radi skotskog onog gnjezda! Prokleto bilo!

Šilipetar je odmahnuo rukom.

— Ne tari si za to glavu! — uzeo je tješit kastelana. — Izgladit ćemo mi to! Nisi samo ti, koji sa onim poganim skotovima ima obračunati, nego i ja sam tu! Do biesa! I ja! A račun moj nije manji od tvoga! I Grič će čitavi taj račun do posljednjeg dinara platit! Tako mi nebesa; hoće!

Kastelan je opet uzdahnuo.

— Ti, brate, — neodlučno se je onda oglasio — ne znaš, o čemu se radi! O, da znaš!

Šilipetar je začudjeno poglednuo kastelana, kao da ga nije razumio.

— Da, ne znaš ti! — ponovio je ovaj. — Ali da znaš! O, brate! — poviknuo je odmah zatim, udarivši šakom o stol. — U prokletom sam škripcu! U prokletom! I nitko drugi, nego jedino ti me možeš spasiti!

— Ja?!

— Ti!

— Lahko onda! — prasnuo je Šilipetar u smieh.

— Ta ti me poznaješ i znaš, ako je moguće, da ću učiniti! Do biesa! Kaži, o čemu se radi!

— Knez traži, da sa tvojim slobodnjacima i s četama, koje će večeras stići iz bližnjih zagorskih gradova, noćas ili najkašnje sutra uzmem grad na Griču!

— Ludo! — uzkliknuo je Šilipetar. — Čast knezu, ali kako takvo što može tražiti! Ta to je nemoguće!

— Misliš li? — pokunjio se kastelan.

— Kažem ti, da je nemoguće! — ponovio je Šilipetar. — Bio sam ja na Griču i vidio sam one kule! A i tamošnje ljude sam vidio! Ima bome i tamo ljudi! I te kakvih! Nego znaš što, kaži ti knezu, neka mene pozove preda se; ja ću mu u brk reći, da je nemoguće, što on traži!

— Uzalud bi bilo! — sjetno se je nasmiešio kastelan. — Knez traži i tu se pokoriti valja! Što on traži, mora biti!

— Mora biti?

— Mora! — hrapavim je glasom potvrdio Sebold. — A ja sam knezu i obrekao, da ću njegovu zapovjed izvršiti!

— Obrekao si? Što? — navalio Šilipetar, razrogačivši male svoje oči. — Kaznio me Bog, ako te razumijem!

— Obrekao sam knezu, da ću grad na Griču uzeti!

— Noćas?

— Ako ne noćas sutra svakako!

— To si knezu obrekao?

— To!

Šilipetar prasnuo je sada opet u smieh.

— Čast knezu! — poviknuo je zatim. — Ali kako vidim, vi na Medvedgradu svi ste poludjeli! Knez traži nemoguće, a ti opet nemoguće obećaješ!

— Nemoguće? — prikorno je poglednuo kastelan svoga prijatelja.

— Nemoguće, posve nemoguće! — odrešito je ovaj odmahnuo rukom. — Što ti prije nekoliko dana sa više stotina oklopnika i strielaca nije uspilo, to da se sada učini sa šakom ljudi! Jesi li i promislio!

— A ipak se učiniti mora! Bilo što bilo!

— Mora?! — otegnuto se ozvao Šilipetar, zažmirnuvši očima, no u isti tren već bio se je i sabrao te je veselo poviknuo: — Dobro, ja sam, brate, spreman! Do biesa! Ti me poznaješ! Podhvatio sam se za vieka svoga i opasnijih stvari pa mi je poslužila sreća! Zašto se na posljedku i to ne bi pokušalo?!

— Da, ali treba ti znati, da se tu radi o mojoj glavi!

— O tvojoj glavi?!

— O mojoj glavi se, brate, radi; o mojoj glavi! — težko se kastelanu odkinulo iz grudiju. — Knez mi je zaprietio. Neka se dogodi, što se je posljednji put dogodilo, ode moja glava!

— Zar tako?

— Tako, brate, tako! — uzdahnuo je Sebold.

— Eh, onda ne preostaje drugo, — nasmijao se Šilipetar — nego da glavu metneš u torbu! Napokon je to i naša dužnost! Ja glavu svoju što sam živ nosim u torbi!

— Da! Ali opet! — promucao kastelan. — Nije to tako! Svak čuva svoju glavu! A ja da ju gubim ni za što! Radi onih kramarskih skotova!

— Gle! — uosbiljio se odjednom Šilipetar, ali mu se uz sve to, ako i jedva vidno, nakrivila usta na porugljiv posmjeh. — Ne razumijem te u istinu. Ja sam spreman a tebi kao da se ne će?!

— Eh da! Nije to tako! — ponovio je kastelan

— Svak čuva svoju glavu, gdje može! A zašto i ja ne bih čuvao svoju, ako mogu?! Kad sam knezu obećavao, da ću, kako je tražio, grad na Griču uzeti, nije mi nimalo bilo na umu, da ga uzmem silom, nego sam mislio, da će mi biti moguće osvojiti ga lukavstvom ili prevarom.

— A tako! — uzkliknuo je Šilipetar, komu se je sada od ruga čitavo lice nakrivilo.

— Ta znao sam i ja, — uzeo je opet kastelan — da se silom ne će moći, ali knez je navaljivao, da mora biti! Mora, po što po to! I u taj tren sam se sjetio tebe!

— Mene?! Gle! — začudio se Šilipetar.

— Da, tebe! — kimnuo je Sebold. — Palo mi na um, da ti imaš rodjaka na Griču. Momak je to kao stvoren, da nam posluži!

— Na njega, na tog mog rodjaka si dakle računao?

— Jest, na njega sam računao! Kako sam se uvjerio, spreman je on za tebe poći i u vatru, pa ako ti od njega zatražiš, da naše ljude krišom povede na Grič, on će to učiniti. Uvjeren sam, da će učiniti, kako je učinio onda, kad su te oni skotovi bacili u tamnicu!

— Ej, brate, slab je to račun! Slab!

— Slab? A zašto? — trgnuo se kastelan.

— Slab, posve slab! — ponovio je Šilipetar. — Istina, vražji je ono dečko; vražji! U pol biela dana je on kadar čitavu vojsku krišom dovesti na Grič! Ali koja korist! Svoje je on glave, ni knez nije tako! Ne sluša ti vražje čeljade nikoga! Nikoga! Ni mene ne, premda sam mu stric, pravi stric! Pa onda, — dodao je, snizivši glas — da i nije, kakav jest, kako mu dojaviti, kako se s njim sastati?! Tko će sada na Grič?! Jesi li na to pomislio? He?

— Znam ja, da to sada nije tako lahko! — rekao je Sebold. — No upravo zato sam došao k tebi. Ta tu se o momu spasu radi i nitko drugi, nego jedino ti, kako sam već rekao, me možeš spasiti!

— A ja sam, koliko do mene stoji, i spreman to učiniti! Tako mi svetca Blaža, jesam! Ali odviše iz nenada sve to navalilo! Zar se ne bi moglo počekati, dok tomu bude sgode? Mora li već noćas biti? Noćas ili sutra?

— Mora, brate! Noćas ili sutra mora biti, jer već prekosutra našli bismo pored gradjana i plemićku vojsku iza gričkih zidina!

— Plemićku vojsku? — u čudu se trgnuo Šilipetar.

— Da plemićku vojsku bismo tamo našli! Gospodin Ivanović Brezovički stići će prekosutra onim skotovima s vojskom u pomoć!

— Gospodin Ivanović! Huj! — uzkliknuo je Šilipetar. — Sad razumijem!

— Kako vidiš, — protisnuo je kastelan kroz zube — u prokletom sam škripcu! No ti me možeš spasiti i ako učiniš, nikad ti toga ne ću zaboraviti! Nikad, vjeruj! A ni onaj tvoj sinovac ne će se imati zašto kajati! Nema doduše u mene na vreće zlata, ali zato ipak nisam bez novaca i dat ću, koliko godj mogu! Sjajno ću ga nagraditi!

— Zar ti iz svoga džepa? — zapitao je Šilipetar, a u isti mah bacio je hitar, vrebajući pogled na kastelana.

— Jest, iz svoga džepa ću ga ja nagraditi! Sjajno! Dakako, ako nam valjano posluži! A to će on učiniti! Je li?

— On?! — čisto je uzplamtio Šilipetar. — Čega se taj podhvati, to je kano ti učinjeno. Rekao sam ti,

da je kadar u pol biela dana makar čitavu vojsku dovesti na Grič. Ali o tomu se ne radi!

— Nego o čem?

— O tom, brate, da li će biti spreman na takovu službu! Moglo bi i biti, da će se braniti. Tko zna?! Pa ako i bude spreman, onda još uviek preostaje jedno!

— Što?

— Možeš si misliti, što je to jedno! — grohotom se je opet nasmijao Šilipetar. — Najvažnije, brate; najvažnije!

Sebold je sada oprezno izvadio rubac izpod haljetka, te si je stao brisati lice, koje je bilo čisto vlažno. Činilo se je, da je razumio Šilipetra.

— Prokleti ti je to svat, taj moj sinovac! — produžio je Šilipetar, ne skidajuć oka sa kastelana. — Kako ga ja poznajem, on na pustu rieč ne će učiniti ništa! A onda! He, he! Skupa će ti biti njegova služba! Skupa!

Kastelanu klonula je ruka niz koljeno i znojno mu lice na trenutak požutilo. I kao što je prije Šilipetar na njega, tako je sada on isto takav hitri, vrebalački pogled bacio na Šilipetra.

— Skupa? — ponovio je onda pola nesviestno za svojim prijateljem.

— Skupa, brate, skupa! — poviknuo je Šilipetar, koji se je kod toga sav razžario, kad ga je obuzela srčba. — Kažem ti, proklet ti je to svat! I evo moje glave, ako on ne će računati, kao da je grad na Griču njegov, kao da mu je on gospodarom! Razumiješ li me? Kao da prodaje svoje, tako će on računati!

Sebold se je na to šuteć dignuo i prekrstivši ruke stao je oborene glave šetati po tiesnoj sobi. Šilipetar sliedio

ga je kod toga svojim pogledom. U sobi zavladala je na nekoliko trenutaka tjeskobna tišina.

Napokon se je zaustavio pred Šilipetrom, i uhvativši ga za oba ramena, zagledao mu se ravno u lice.

— Ti se šališ, brate? Što? — usiljeno se je zatim nasmiešio, potresavši njegovim ramenima.

— Nipošto, nipošto! — živo se uzprotivio Šilipetar, koji se je sada još i jače zacrvenio. — Tako mi spasa, ne šalim se ja! Što, ti se smiešiš i ne vjeruješ? — navalio je u isti mah kao uvriedjen. — Da moga sinovca poznaješ, ne bi se smiešio! Zaista ne bi! Istina, lukavac je on i umnik, komu ravna nema, ali je pored toga i lupež, kakvog više nema!

— A koliko bi mogao tražiti? Što misliš?

— Svakako mnogo! Možda i veoma mnogo!

— Veoma mnogo? — uzdahnuo je kastelan. — Neka bude! Spreman sam dakle dati i više nego mogu. Ta radi se o momu spasu! Već deset godina čuvam sto mletačkih cekina. Mislio sam, bit će mi nešto za starost. Ali neka bude; kako godj mi je težko, dat ću ih! Hoće li mu dosta biti? Što misliš? Sto cekina! Velikih mletačkih cekina!

— Sto cekina? Liepa je to svotica! — ravnodušno se je oglasio Šilipetar. — I takva bi svotica svakog kršćanina mogla učiniti sretnim. Kako ne, sto cekina! Ali moj sinovac nije kršćanin! Ne, nije on kršćanin! Što bi njemu bilo sto cekina?! Ništa, ništa! Ako ti i kažem, ne ćeš vjerovati, kakav je to svat! Vražji, vražji! Pola svieta ti je prošao, a nigdje se nije ustavio, nigdje se nije mogao udomiti, premda ga je svagdje dočekivala sreća. A kakva sreća! U Njemačkoj posinio ga je stari neki grof; a što, brate, on? U godinu dana i prije još protepao je staromu

ludovu liepu grofoviju, pa je odmaglio u Italiju! Tamo se u njega smrtno zaljubila mlada neka vojvodkinja. Da, vojvodkinja! U velikoj nekoj varoši, rekao je, mislim, u Mletcima, izabrali ga opet u vieće, a to tamo, kako kažu, vriedi i više nego kneževska čast! Ali on je ostavio i vojvodkinju i vieće pa bjež pod Biograd, da se s Turčinom uhvati u koštac! I vojvoda Talovac zagrlio ga je na očigled čitave vojske, a tko zna, da se Turčin nije smirio, da li mu ne bi bio povjerio i vojsku! Takav ti je to svat! Takav! Što bi njemu sto cekina! Bilo je dneva, gdje je on, ne sto, nego hiljadu cekina spiskao u jedan sat!

— Djavo ga odnio! — provalilo iz kastelana. — Ako je u istinu tako, kako ti veliš, onda mu možda ni čitavom hiljadom cekina ne bi mogao zajaziti nezasitno ždrielo?!

Šilipetar nije ništa odvratio, nego se je samo tiho nasmiešio.

— Gle! Ti šutiš?! — prikornim je glasom navalio kastelan. — Zar mu ni takova ogromna svota ne bi bila dovoljna? Da je to, onda taj tvoj sinovac nije no pusti razbojnik!

— Ta da; drugo on i nije! — slegnuo je Šilipetar ramenima. — Pače! Još je i gori od razbojnika! Puno gori! Slušaj samo i kad budeš čuo, sam ćeš moći prosuditi, da li nije gori od razbojnika. Bilo je to istog onog dana, kad me je na Griču snašla bieda. Prije nego sam pošao na Grič, svratio sam se na trenutak u krčmu kanonika Filipa na Kaptolu. Kad su se gosti bili razišli, prikučio mi se odjednom mlad čovjek, koji je do onog časa negdje u kutu krčme sakrit sjedio. To je bio moj sinovac. Premda mu je nošnja bila strana i ja ga možda

već petnaest godina nisam bio vidio, ipak sam ga u prvi mah prepoznao. No lopov bio je isto tako i mene prepoznao. Strah me je toga djavla, vjeruj. Činio sam se s toga nevješt i pritajio sam se, kao da ga ne poznajem, ali uzalud. On me zagrlio i stao mi pripoviedati o svojim sgodama, dok na posljedku izpod haljetka nije izvadio čudesan ključ, koji otvara sva gradska vrata na Griču. Kad sam vidio taj ključ, zamaglilo mi se u glavi. Navalio sam na njega, neka ga preda knezovima, koji će mu dati zlata, koliko je ključ težak. Ali da! U brk mi se je nasmijao. I znaš li, što je lupež rekao? He?

Sebold izvadio je opet rubac, te ga je šuteć pritisnuo na glavu, da si razhladi čelo.

Pozivao se lupež — uzeo je opet Šilipetar — na kralja Sigismunda, koji je, kako se znade, prijašnjim gospodarima Medvedgrada polovicu Zagreba založio za četrnaest hiljada zlatnika. Da, na njega se je lupež pozivao, te je, ne od šale, nego ozbiljno, posve ozbiljno, rekao: »Kralj Sigismund je inače dobro umio računati, ali tu se je on u računu posjekao. Zagreb je više vriedan. Ja bar drugu polovicu ne dam tako jeftino iz ruke.« Tako ti se je lupež izjavio! Tako! A znaš li, što to znači? He?

Sebold je, mjesto da što kaže, ljutito odmahnuo rukom.

— To znači, — produžio je Šilipetar, koga kastelanova srčba nimalo nije smela — da je lupež već onda pomišljao na veću svotu, nego što ju je primio kralj, a neka sada čuje, o čemu se radi, on će za svoju službu tražit i trostruko! Ta razbojnik je ono, pravi razbojnik!

— Ludo! — poviknuo je sada kastelan, koji se već nije mogao obuzdati.

— Ma i jest ludo! — potvrdjivao Šilipetar. — A

zato — dodao je u isti mah glasom, koji se je od gnjevne uzbudjenostî čisto tresao — kažem ti, da s onom huljom nije ništa! Najbolje će biti, da se toga čovjeka okanimo, vjeruj! Ništa ti nije s njim! Ništa!

Kastelan je prekrstio ruke i pogled mu se na nekoliko trenutaka upravo zapilio u Šilipetra. Očito se je trudio, da svomu prijatelju prodre u dušu, ali to nije bilo tako lahko. Šilipetrovo lice upravo je plamtilo gnjevom, te se je činilo, da je čisto biesan radi sinovčeve nevaljalštine. Uza sve to je Sebold dobro znao, da to nije no pusta sljeparija. Šuteć se je s toga okrenuo, te je prekrštenih ruku stupio k prozoru. Tako je, okrenut od Šilipetra, neko vrieme zamišljeno zurio kroz prozor. I Šilipetar je sada skrstio ruke. Srčba bila je s njegovog lica nestala, kao da si ju odpuhnuo, a mjesto toga mu se nakrivila usta i čitavo lice, te je porugljivo se smiešeć gledao u kastelana. Ovaj je osjećao taj pogled. Lopov je tvoj sinovac, — pomislio je on u taj par — ali si ti jošte sto puta veći lopov! Onda se je odjednom okrenuo i, ne pogledavši Šilipetra, koji je sada opet plamtio gnjevom, zapitao je muklo:

— Koliko bi dakle trebalo?

— Rekao sam, da će hulja sada tražiti trostruko!

— A to bi bilo?

— Kralj je za polovicu primio četrnaest hiljada . . .

— Kralj! — ljutito je Šilipetru uletio u rieč kastelan. — Što mi neprestano spominješ kralja?!

— Gle! — slegnuo je Šilipetar ramenima. — Tebe ljuti, što spominjem kralja? Nisam li rekao, da se je lupež na na njega pozivao? Zar si zaboravio?

Sebold nije ništa odvratio, nego je kao i prije samo gnjevno odmahnuo rukom.

*

— I pozivljuć se na kralja, — nastavio je Šilipetar — još se je lupež i podrugivao! Rekao je, da se kralju može oprostiti, što je za tako malu svotu založio polovicu Griča, jer je bio u nuždi, a napokon da kralja izvinjava još i to, što medvedgradski gospodari, ako su i dali traženu svotu, do sad ipak ni pedlja gričkoga zemljišta nisu vidjeli. Za svojih četrnaest hiljada zlatnika primili su krpu stare hartije sa ogromnim pečatom, ništa drugo. On pako — tu se je lupež ponosito šakom grunuo u prsa — ne će medvedgradskim gospodarima dati tek našaranu kakovu krpetinu sa pečatom, nego će Zagreb, sav i čitav, predati u njihove ruke, ali zato da i traži više nego li je kralj primio za onu glupu krpu od hartije. Razumiješ li? Više! A kralj je primio četrnaest hiljada zlatnika!

— Dosta, dosta! — nestrpljivo je navalio kastelan. — Čemu to šaranje? Kaži u kratko, koliko će trebati!

Šilipetar je sada opet prasnuo u svoj obični štropotni smieh, koji je ovaj put ipak bio istinit. Kastelan je svoga prijatelja Šilipetra dobro poznavao, ali je i ovaj poznavao kastelana. Odmah u prvi mah, kad mu je Sebold odkrio, zašto je došao, bio je Šilipetar uvjeren, da su knezovi spremni žrtvovati svotu, koju je za stalno velika, možda vrlo velika. I što se je kastelan upornije branio, to je Šilipetar tvrdje u to vjerovao, da se tu radi o svoti, kakvu on tek po čuvenju pozna.

— Pitao si, koliko će trebati? — rekao je zatim. — Svakako trostruko! Tri puta četrnaest hiljada, koliko je to?

— Ludo! — uzplamtio je Sebold. — To je preko četrdeset hiljada!

— Što? Samo četrdeset hiljada! Ne više?! — uzkliknuo je Šilipetar, komu se je razočaranje vidno odrazivalo na licu, jer je, nevješt računu, očekivao, da će to biti puno veća svota.

— Samo četrdeset hiljada! Gledaj ti njega! — gnjevno se je nasmijao kastelan. — Zar je to malo?!

— Mnogo je to; mnogo! Kako ne! Četrdeset hiljada zlatnika! — uzdahnuo je Šilipetar. — Ima u svietu za stalno i uzmožnih grofova, koji, da kožu s njih odereš, ni pol toga ne bi smogli! Ali što ćeš; onomu razbojniku biti će to ipak premalo! I evo, tu svoju glavu spreman sam položiti, bude li on i nogom samo maknuti htio izpod petdeset hiljada!

— Petdeset hiljada! — poviknuo je kastelan, sav žut od biesa. — Zar si s uma sišao?

— Ta da! Ludo je, ludo! — povladjivao Šilipetar. — Ali što ćeš, brate?! Kažem ti i opet, da izpod petdeset hiljada tu nema ništa! Poznajem ti ja svoga sinovca u dušu! Ma razbojnik ti je to; pravi razbojnik!

— Kako bilo! — hrapavim se je glasom ozvao kastelan. — Samo mahnito čeljade moglo bi takvo što tražiti! Da sam i spreman, odkud meni tolika svota?!

— Nije on ni mislio, da ti daš! — nasmiešio se Šilipetar. — Kako i bi! Ta knezovi su tu, neka oni dadu!

— Knezovi?! — kao u čudu se oglasio kastelan, ošinuvši gnjevnim pogledom Šilipetra. — Ni probijenoga dinara ne će oni dati! Govorio sam knezu Fridriku, da se bez novaca ne će moći, ali me on ni slušat nije htio, nego je samo biesno odmahnuo rukom! Što sam živ, nisam ga tako biesna vidio!

— Nisi ga o stvari uputio, kako bi trebalo! — smiešeć se prigovarao Šilipetar. — Nego znaš što, ja ću pred kneza! Pa da vidiš! Bit će zlata kao blata!

— Ti da ideš pred kneza?! — otegnuto se javio Sebold, koji se je uzalud trudio, da sakrije svoju zabunu. — Jesi li poludio, čovječe?!

— Poludio? A zašto? Ta knez mi je milostiv gospodar! I pouzdaje se u me, ne manje, kao u tebe! Obrazložit ću mu na tanko, o čemu se radi, pa evo moje glave, ne bude li odmah tih petdeset hiljada zlatnika! Ako ti je s voljom, odmah sada ću pred njega?! Što?

— Ne budali čovječe! — gotovo vičuć se protivio kastelan. — Knez bi te bičem iztjerao, a poslije bi se njegov bies oborio na me! Nego kad je već tako, — rekao je zatim mirnije — namaknut ću, koliko se može! Govorit ću s kneževim tajnikom i molit ću kraljicu. I tajnik i kraljica će dati, koliko mogu. Tako će se možda skucati koja hiljada. Pet hiljada bi bilo dosta? Što?

Šilipetar je začudjeno poglednuo kastelana, kao da ga nije razumio.

— Pet hiljada? Što time misliš?

— Što ja time mislim?! — ogorčeno se oglasio kastelan. — Ne drugo, nego da je to najviše, što skucati mogu! Jesi li čuo? Najviše!

— Kad je tako, brate, — požalno je Šilipetar zaklimao glavom — onda si se uzalud potrudio ovamo!

— A da mi kako za rukom podje skucati još jedanput toliko?

— Još jedanput toliko? Koliko je to?

— Deset hiljada.

— Deset hiljada! Ha, ha! — razgrohotao se Šilipetar. — Da se i javiš sa dvadeset, trideset ili makar sa četrdeset hiljada, isto bi bilo! Izpod pedeset hiljada tu nema ništa! Bez njih ja ni pokušat ne ću, da potražim onog lopova na Griču, jer znam, da bi i bilo uzalud!

— Gle, gle! — porugljivo se je sada nasmiešio kastelan. — Zar je tako?

— Tako je, brate; tako! — kao bez daha se odazvao Šilipetar. — Ti znaš, da sam za te u svako doba spreman makar u vatru! Već sam to i dokazao, ne jednom samo! A i sada, da te glavom svojom spasiti mogu iz te biede, u koju si zapao, bez predomišljanja bih to učinio! Vjeruj! Ali uzalud! Bez petdeset hiljada se tu ništa ne može! Ne znaš ti, — uzdahnuo je na posljedku — kakvi je to ugurzus, taj moj sinovac! Nesreća ti je to, prava nesreća!

— Djavo odnio tvoga sinovca! I ne samo njega, nego i tebe! — poviknuo je kastelan, spustivši se kao obnemogao na jednu od stolica, što su porazmještene bile oko stola sred sobe.

— Meni zaista krivo činiš, — rekao je Šilipetar, ponesavši ruku na srce — ali što se onog lopova, moga sinovca, tiče, ne bi u istinu bila šteta, da se tvoja želja izpuni! Sviet bi se riešio nesreće!

— Do biesa! — s bukom je opet navalio kastelan, udarivši šakom o stol. — Veliš, da ti krivo činim? Sinovac tvoj je lopov, možda velik lopov, ali ti si, brate, još kud i kamo veći lopov!

Šilipetar nije ništa odvratio, nego se je samo kao od čuda šuteć prekrižio i lice mu je kod toga poprimilo tako glup a k jednu i tako smiešan izraz, da je kastelan, koji se je još sav žario od gnjeva, nehotice prasnuo u grohotan smieh.

— Lopov si ti, — ponovio je Sebold — lopov, kakvog u zemlji možda nema!

— Ja?!

— Tko drugi, nego ti! Nije tvoj sinovac razbojnik, nego ti, brate, ti si razbojnik!

— A zašto?

— Gle! Još i pitaš! — nasmijao se kastelan. — Zar misliš, da ti nisam zavirio u dušu? Oplieniti hoćeš svoga prijatelja, da plien onda podieliš sa onim svojim sinovcem!

— Aj, aj! — rekao je Šilipetar, porugljivo zaklimavši glavom. — Zato li me zoveš razbojnikom, što sam kao kršćanin bio spreman podieliti se sa svojim sinovcem?! Što si onda ti, koji se nisi htio dieliti, nego si sav novac, kao da si ga ukrao, potajice htio strpati u svoj nezasitni džep?! Sviet govori, da razbojnici prebivaju na Medvedgradu, a ja, brate, stanujem izpod Medvedgrada!

— Pustimo to! — odmahnuo je kastelan rukom. — Nisam ni ja svetac! Istina! I znam, da me djavo na posljedku pošteditи ne će! Ali ni ti, dragi brate, mu uteći ne ćeš! Pače! Da je djavlu birat izmedju tebe i mene, ti bi mu za stalno bio vriedniji! Prvoga bi tebe uzeo! Istom poslije tebe, došao bih ja na red! Ali dosta je toga! — poviknuo je odjednom i, dignuvši se naglo, primio je Šilipetra za obje ruke te je otegnuto, kao kroz nos, zapitao: — Mi smo prijatelji? Što? I ostat ćemo prijatelji? Je li?

— Do groba, brate! Do groba! — nasmijao se Šilipetar.

— Inače kaži! Inače! — smijući se navalio kastelan. — Do groba?! Kakva je to rieč! Zaudara po mrtvačini kao posvećeni duplir! Pored toga ni ne pristaje, jer tebe, dragi moj, za stalno ne čeka kršćanski grob, a bome ni mene on ne čeka! Ni mene!

— Nuder, ako baš hoćeš, ostat ćemo prijatelji, dok nas obojicu djavo ne odnese!

— Tako, brate; tako! — uzkliknuo je kastelan, stisnuvši svomu prijatelju ruke. — Nego slušaj! — dodao je zatim, uosbiljivši se u isti mah. — Hoću da ti sada istinu kažem! Knez Fridrik je doista spreman dati novaca. Uputio me je, neka se javim, kod tajnika Erazmusa, koji će dati, koliko godj će trebati; no ja se do ovog časa još nisam javio. Htio sam onako istom onda, kad ovdje svršim. A znaš li, koliko sam htio tražiti! Najviše deset hiljada!

— Deset hiljada?! — namrgodio se Šilipetar. — Ne više!

— Jest, — uzeo je opet kastelan — ne više od deset hiljada! Ta i to je već toliko svota, da ju bez muke ne bih bio dobio! Trebalo bi tu prije moljakanja i dokazivanja i Bog zna čega još! Ta i ti poznaješ dobrog našeg tajnika! Radje od djavla tražiti novaca nego od one suhe! štuke! Ali uza sve to tražiti ću sada od njega trideset hiljada!

— Trideset hiljada?! Ne više! — prekinuo ga opet Šilipetar, namrgodivši se kao i prije.

— Ta to je ogromna svota! — razžestio se kastelan. — Knezovi nisu ni za Medvedgrad mnogo više dali!

— Ta da! Za Medvedgrad! — malo ne zlovoljno prigovarao Šilipetar. — Ali Zagreb je što drugo! Što je Medvedgrad prema Zagrebu!

Kastelan je opet planuo. Bacio je biesan pogled na Šilipetra, no odmah zatim, kao da se je nečemu dosjetio, nestala je s njegovog lica zlovolja, što ga je na trenutak bila zaokupila.

— Ne prekidaj me, nego slušaj! — rekao je onda sa dobrohotnim smieškom. — Trideset hiljada je u istinu mnogo, vrlo mnogo! I tajnik Erazmus će od čuda razva-

liti svoju gubicu, kad bude čuo, da ja tražim tako ogromnu svotu, no uza sve to on će ju dati, a dati će ju samo zato, jer je knezu do toga, da još noćas ili najkašnje sutra dobije Zagreb u svoje ruke. Da nije to, tvoj sinovac za svoju službu ne bi dobio, ne sto, nego ni deset cekina. Vjeruj, ni deset cekina ne bi dobio! Trideset hiljada zlatnika je dakle više nego li kraljevska nagrada. No ja sam spreman, da pored ovih trideset hiljada namaknem još i drugih trideset hiljada. Jesi li razumio?

Šilipetar se u prvi mah nije mogao snaći. Tupo je buljio u kastelana, koji se je, stojeći prekrštenih ruku pred njim, tiho smiešio. Istom poslije nekoliko časaka ponovio je pola nesviestno:

— Još i drugih trideset hiljada?

— Da, još i drugih! — kimnuo je kastelan.

— A koliko će onda svega biti?

— Šestdeset hiljada.

— Šestdeset hiljada! — uzkliknuo je Šilipetar, koji se je u taj par crvenio kao kuhani rak. — Do biesa! To je sjajno!

— Priznaješ li? — nasmijao se kastelan.

Šilipetar nije ništa odvratio, nego je šuteć pošao do sobnih vratiju i skinuvši ručnik, što je na vratima visio, stao si je njime, Bog zna zašto, otirati nabrekle ruke, koje su se vidno tresle.

— Uviek sam ja govorio, — oglasio se je zatim iz nenada — uviek, da je medvedgradski kastelan Sebold vitez, komu u sedam kraljevina nema ravna! I nisam samo govorio, da je vitez, nego da je i glavica, kakve možda na čitavom svietu već nema! Šestdeset hiljada! — uzkliknuo je onda opet. — Sjajno je to, sjajno! I ti ćeš ih namaknuti?

— Jest, ja ću ih namaknuti! — potvrdio je Sebold. — Čuo si, da će trideset dati tajnik Erazmus, a drugih trideset dati će kraljica. Molit ću ju i ona će učiniti. Nikomu na svietu ona to ne bi učinila, ali meni će učiniti. Dati će dakako potajice, jer knezovi, kažem ti, knezovi bi pobiesnili, kad bi začuli, da je još i kraljica dala trideset hiljada. Zato to mora ostati tajnom!

— I ostat će! Kunem ti se, da nitko živ za to saznati ne će!

— Dobro! — rekao je kastelan. — No sve to učiniti ću samo pod jednim uvjetom!

— A to bi bilo? — nasmiešio se Šilipetar, ali mu se kod toga ipak na trenutak bila promienila boja u licu.

— Da se bratski podielimo. Trojica smo, svakomu neka bude trećina! Pristaješ li?

— Da se podielimo? A tko da se sve dieli?

— Ja, ti, i tvoj sinovac.

— I da li ja na to pristajem?

— Da.

— Ej, brate! — počeškao se Silipetar za ušima. — Ne tiče se to mene! Mog sinovca se to tiče! I bojim se, da lopov na to ne će pristati; bojim, brate!

— Idi! — razljutio se kastelan. — Mene takvim čim ne ćeš zasliepiti! Tvoj sinovac bi od veselja poskakivao, da i ne dobije više nego sto cekina, kako sam ja nudio!

— A koliko će svakoga zapast?

— Dvadeset hiljada zlatnika.

— Zar svakoga će toliko zapasti? — trgnuo se Šilipetar, izbečivši od čuda oči.

— Svakoga, svakoga! — veselo uvjeravao kastelan.

— I tebe, brate! Promisli! Dvadeset hiljada zlatnika! Pristaješ li?

— Da li ja pristajem?! Do biesa! — poviknuo je sada Šilipetar gotovo divljim glasom. — Kako takvo što i pitaš! Gdje su novci?! Novce amo; novce!

— Gle! — rugao se kastelan. — Odkuda najednom ta sila?! Nismo još ni svršili a on već viče za novcima!

— Da, novce ja hoću; novce! — ponovio je Šilipetar. — Amo sa mojom trećinom!

— Strpi se, primit ćeš ju! — mirio ga kastelan. — Ta čuo si, da novce istom namaknuti treba! I ja ću ih namaknuti. No glavno je sada, da nadješ svoga sinovca.

— Ne boj se, naći ću ja njega! Već sam i smislio način, kako ću se s njim sastati moći! Poći ću ravno u cistercitsku opatiju na Dolcu i molit ću opata, neka ga pozove preda se. Opat me ne poznaje te će vjerovati, ako mu kažem, da se radi o nekoj baštini ili o čemu već bilo. Što misliš, može li se bolje?

— Ne može! — povladjivao kastelan. — Ali oklievat ne smiješ. Sad odmah podji! A ja ću za toga udesit sve što treba. Kad s njim stigneš na Medvedgrad, novci će već čekati. Dakako ne kod mene, nego kod tajnika i kod kraljice, gdje onda tvoj sinovac jednu i drugu svotu odmah i primiti može. On sam u rodjene svoje ruke!

— Svih šestdeset hiljada?

— Da, svih šestdeset hiljada! — kiselo se je nasmiešio kastelan. — Najprije trideset od tajnika, onda trideset od kraljice. Ona obrijana čaplja Erazmus bi se i branila, da meni uruči toliku svotu, a i sama kraljica bi mogla posumnjati, da tu nije čista posla, kad bih tražio, neka meni preda novce. A to ne smije biti! Razumiješ li?

— Razumijem, razumijem! Kako ne bih razumio! —

požalno je Šilipetar zaklimao glavom, premda mu se je na licu jasno odrazivalo zadovoljstvo.

— Tako dakle; tako! — rukama je zapljeskao kastelan. — Pa kad kod tajnika i kod kraljice sretno svršimo, onda ćemo svi zajedno k meni, u moju sobu. I tu ćemo ono posljednje, što još preostaje, svršit. Uglavit cemo, što radi Griča treba, no prije — što misliš, bude li dobro tako? — prije ćemo se u onih šestdeset bratski podielit. A sad na posao! Na posao, brate

Kastelan Sebold, koji se je odmah iza toga požurio natrag na Medvedgrad, nije možda još ni šumu izpod Šilipetrova doma uhvatio bio, a ovaj je već sjedio na konju, spreman, da stranputicama pohrli prema Zagrebu, na onaj kraj Kaptola, odakle je onda bez opasnosti mogao zaći na Dolac do cistercitske opatije, da se ondje, kako je obrekao Seboldu, sastane sa svojim sinovcem. Bio je do pete oboružan. Onaj grdni mač, inače predug, pristajao mu je sada, gdje je sjedio na konju, da bolje nije mogao. Niz desni bok visio mu je ogroman buzdovan, a iznad njega, prebačen preko ramena, polako se je pored toga i nihao pouzdani njegov luk. Težko je obuzdavao svoga konja, koji je nemirno kopao nogama. I nije se samo konj nestrpljivo otimao njegovoj uzdi, nego i njega samog bila je zaokupila nestrpljivost, koja mu se je i vidno odrazivala na licu. Čekao je samo, dok mu gazdarica Kata iz pivnice donese napitak za sretni put. Bez toga napitka nije se on nikad udaljivao od kuće a bio mu je najsladji, kad je već sjedio na konju.

U taj par osvanuo je dolje izpod briega konjanik. Šilipetar se je radostno trgnuo. U prvi mah je prepoznao konjanika, koji nije bio nitko drugi nego njegov sinovac Stjepko. Mahnuo je rukom prema Kati, koja se je medjuto

bila javila sa vrčem vina, a odmah zatim skočio je i s konja te zariknuvši muklo kao bik pohrlio je onako oboružan u susret svomu sinovcu.

I Stjepko bio je za toga sašao s konja te se je, vodeći vranca svoga na uzdi, stao verati uz brieg. Put, što je vodio gore do Šilipetrova doma bio je dosta strm a pored toga i posve izderan. Tu se nije moglo no korakom, te je Stjepko medju šikarjem, koje se je s jedne i druge strane puta razbujalo, zajedno sa svojim konjem na mahove posve nestajao, kao da se vere po nekom podzemnom žljebu, komu je u ostalom taj put i mnogo naličio.

Šilipetar je svoga sinovca dočekivao na rubu obronka. Bučno ga je pozdravljao već iz daleka. Dobro došao! Dobro došao! — dovikivao mu je neprestano svojim štropotnim glasom, mašući pored toga kao mahnit svojom ogromnom šubarom. Pa kad se je Stjepko, izašavši iz onog žljeba, napokon našao pred njim, Šilipetar je kao prije od radosti upravo zariknuo. Burno je zagrlio svoga sinovca te ga je sve iznova pritiskao na prsa.

— Dobro došao, sinko moj! — ponovio je toplo i srdačno, prošavši kod toga laktom preko očiju, koje su mu u istinu bile vlažne. — Odnio me djavo, ako sam do ovoga časa znao, kako si mi mio, ali sada znam! Na, gledaj! — rekao je zatim, izpruživši prema Stjepku prst, na komu se je caklila suza, što ju je ulovio s očiju. — Što sam živ, ni cigle jedne suze nisam prolio! Ovo je prvi put! Čuo sam, gdje ljudi govore, da je u mene srce od kamena, a eto, ti si vidio, da je mekano, kao vosak mekano! Eno, — pokazivao je onamo na kuću — tvoj otčinski dom! Ajde, da se malko odmoriš u njemu! Ta ti si tu na svomu! Što tu u okol vidiš, sve je na

posljedku tvoje! Ništa ja ne ću ponesti na onaj sviet, sve će ostati tebi, sve! Ljudi doduše kažu, da sve to mnogo ne vriedi, ali ja ni samu onu lipu tamo pred kućom ne bih dao za čitavi Medvedgrad i sve, što pod Medvedgrad spada! Koliko je ona stara, toliko je i svaki Šilipetar star. I ti, sinko, da, i ti si toliko star! U svietu ima možda i kraljeva, koji nisu tako stari!

Stric i sinovac bili su u to stigli pred kuću. Šilipetar se je s ponosom zagledao u lipu, koja je u ovaj par bila sva u cvietu.

— Zar ti srce življe ne kuca, kad ju gledaš? — zapitao je sinovca.

Stjepko se medjutim na lipu nije ni obazirao. Pogled njegov počivao je na onoj tužnoj kolibi izpod lipe. Kod toga tiho se je smiešio, no smiešak taj nije bio porugljiv, nego sjetan. Ta i on se je rodio u toj kolibi!

— Vi znate, striče, — oglasio se je onda sa istim sjetnim smieškom — da sam se ja vazda ponosio svojim davnim plemstvom! I mislim, da do sad nisam ništa učinio, što ne bi bilo dostojno stara plemića?!

— Nisi; vjere mi, nisi! — živo mu povladjivao Šilipetar. — Ono malo, za mladjih godina na Griču, sa župnikom Tomašem, što je to?! Ništa, ništa! Škola je to bila! — prasnuo je u smieh. — Mala škola! Ta mi smo s onima tamo krvni neprijatelji! Deri ih s toga; deri, gdje ih možeš!

Kata je još uviek čekala pred kućom sa vrčem u ruci. Razvalivši usta, gledala je u niemom čudu u svoga gospodara, koga kroz sve ove godine, što pod njegovim krovom boravi kao gazdarica, još nikad nije tako vidjela. Šilipetar iztrgnuo joj je sada vrč iz ruke te je vino, što je bilo u njemu, prosuo.

— Što to?! — poviknuo je sav zažaren. — Drugo ti nama donesi! Drugo! Iz onog burenca tamo u kutu! Neka se znade, da se je poslije dugih godina mili sin opet svratio u otčinski dom! Iz kneževe je pivnice — okrenuo se je zatim k Stjepku — i grije kao vatra! Okriepit će te! Sam knez Ulrik mi ga je poslao prošle godine za božić! No ja sam ga čuvao, kao da sam znao, kakvo me veselje čeka! Da, veselje! — ponovio je bučno, zavitlavši svojom šubarom, koju je u isti mah s takvom snagom bacio u zrak, da je poput striele sunula u vis. Onda je na trenutak prekrstio ruke te je sa zadovoljnim smieškom gledao, kako šubara sve dalje i dalje leti u vis, pa kad se je u visini gotovo izgubila bila, bez žurbe je s ramena skinuo luk te je za njom odapeo strelicu. Šubara se je u isti tren tamo gore zavrtila kao ptica, kad ju prorazi strelica, a odmah zatim stala je i naglo padati. Šilipetar je zaiiuškao. Brz kao munja, odbacio je sada mač i buzdovan, i zatrčavši se, da će skočiti, s dječačkom se je prokšenošću nekoliko puta u zraku prekopitnuo te je padajuću šubaru sa glasnom cikom u letu dohvatio.

— Eto, — poviknuo je zatim, dignuvši prema Stjepku šubaru, koju je strelica posred srede bila zahvatila — takvo što umije stric! I u mač se on razumije! I u buzdovan! Do biesa! Možda i bolje još u mač i buzdovan! Ali reci ti njemu, neka kaže, koliko je dvaput dva, on će glupo izbečit oči, kao tele, kad se nadje pred novim vratima! Drugi si dečko ti! — uzmahivao je rukama a kod toga mu se oči čisto sjajile, kao da se ponosi, što mu je sinovac takvi. — Drugi, sokole moj! Da je u mene glavica, kao što je tvoja, he, he! Bez predomišljanja stupio bih pred knezove i rekao bih im u brk:

Nije Medvedgrad vaš, nego moj! Ej, glavica je u tebe; glavica! Djed tvoj Mihalj uviek je govorio, da će jedan od našega roda još postati velikim gospodinom. I zaista, ako itko, ti bi se mogao na visoko popeti! Da stupiš u kneževu službu, knez bi te odmah učinio kapetanom u jednom od svojim gradova! Odmah, vjeruj!

Stjepko je odmahnuo rukom.

— Ta ne bi kod toga ostalo! — produžio Šilipetar. — Kakva je u tebe glavica, ti bi se doskora i na više mogao popeti! Na više, vjeruj! Ali nije ti s voljom to? Je li? Drugo bi dakako bilo, da se razumiješ u onaj prokleti popovski jezik! No ti se — dodao je odmah zatim, neodlučno poglednuvši sinovca — možda i u to razumiješ?

— Da, ponešto se i u to razumijem! — nasmiešio se Stjepko.

— Gle! I u latinštinu se on razumije! — u čudu Šilipetar zapljesnuo rukama. — Ej, lahko onda! Knezovi će te odmah učiniti opatom!

Stjepko je opet odmahnuo rukom.

— Kud vam pamet, striče! — rekao je onda. — Ja opatom?! Kakvi bi ja bio opat!

— Misliš, da nisi dosta debeo? — slegnuo je Šilipetar ramenima. — Ne čini to ništa! Poznajem ja i mršavih opata i fratara, kojima šiljasta nosina još bojazljivije viri iz mantije, nego li gladni miš iz svoje rupe! Eno ti opat Marcelijan u Remetama! Kao da si kobilicu turio u mantiju, takav ti je! I škiljave mu oči upravo prosjače za komad kruha, te bi svak pomislio, eto pokornik, koji se samim koriencima hrani, a sav sviet znade, da škiljavi ugursuz u obilju živi kao puh, kad u gori obrode bukve.

— Pustite to, striče! — glasno se je sada nasmijao Stjepko. — Nisam ja za fratra!

— Nisi za fratra? Kako? — prikorno ga je poglednuo Šilipetar, komu kao da nije išlo u glavu, kako se tko može braniti, da bude opatom. — Možda zato, što nisi svetac! To ti neka ne zadaje briga! Malo ti sada i medju opatima ima svetaca! A fratri, he, he! Po gotovo oni sa crno-bielom mantijom na zagrebačkom Dolcu! Kad njih koji padne ovamo u selo, sve ti se ženske, kao da je jastreb pao medju pilad, odmah razbjegnu i posakriju! Šarena njihova mantija naliči svrakinu perju, pak se sada naše ženske čak i samih svraka boje. Nek ti koja ženska na drvetu ugleda svraku, ona se od straha odmah prekriži! Glupa lupača misli, lukavi se je fratar prometnuo svrakom te tamo na drvetu vreba, nebi li što ukebao!

— Pustite to, striče! — ponovio je Stjepko. — Ta vi znate, kakve sam ćudi! Čuli ste onomad, da sam kao konj, koji uzde ne trpi! Moja slobodica više mi vriedi, nego sve to!

— Moja si krv! — uzkliknuo je Šilipetar, kad je časak poslije sa svojim sinovcem sjedio u sobi kod vrča vina. — I ja sam upravo takvi! Ali zaman, bez novaca slobodice nema, bez njih uviek ćeš biti tudji sluga! Prokleta je to stvar, taj novac! Ništa se bez njeg ne može! Ništa! Da u Šilipetrovih ima novaca, oni se ni sa knezovima ne bi mienjali, ali svega ima u nas, svega, samo toga prokletoga novca nema! Poskrbio sam se zato, da i novaca bude! I bit će ih! Vjeruj! Kao blata! Eno — pokazao je u isti mah kroz prozor — konj i sad još osedlan tamo čeka! Bio sam se upravo spremio, da ću pod Grič!

— Pod Grič?!

— Jest, pod Grič, da tebe potražim!

— Do biesa, striče! — poviknuo je Stjepko. — Zlo biste bili prošli! Na svim putovima i stazama u zasjedi vrebaju straže!

— Vrag po onim stražama! — prezirno je Šilipetar odmahnuo rukom. — Radi njih me ne bi bila zaboljela glava! No kako bilo, bolje je svakako, da si potražio strica! A što — dodao je zatim, zažmirnuvši — jesi li sobom ponio onaj čudesni ključ?

— Nisam.

— Nisi! — uzvrpoljio se Šilipetar.

— Nisam, jer ga ne treba! — tiho se je nasmiešio Stjepko. — I bez toga ključa sam ja sada gospodar Griču! Gospodar, upravo gospodar!

Šilipetar nije nimalo dvojio, da je u istinu tako. Njegove male oči upravo su plamtile a i lice mu se žarilo. Sa istinitim divljenjem gledao je u Stjepka.

— Gričani su te možda učinili svojim kraljem? — ozvao se je onda glasom, koji je jasno svjedočio, da takvo što drži mogućim.

— Nisu kraljem, — rekao je Stjepko, prasnuvši u neobuzdan smieh — nego zapovjednikom kule iznad Popovog tornja! A to je gotovo isto kao da sam kralj! No kraljevstvo moje svršit će žalibože već prekosutra! Valjda ste već i čuli, zašto ga čeka tako nagli konac?

— Radi plemićke vojske, koja će Gričanima stići na pomoć?

— Jest, — nebrižno se je oglasio Stjepko — gospodin Ivanović iz Brezovnice otet će mi kraljevsku krunu! Hulja sjesti će upravo u moju kulu kao zapovjednik!

— To ne smije biti! — poviknuo je Šilipetar.

— Ni ne će biti! — živo prihvatio Stjepko. — Do

*

prekosutra još je daleko! Dvie duge noći još su do onda, a u dvie noći mnogo se toga može!

— Ti si dakle spreman, da Grič predaš u naše ruke?

— Jesam! — mračno se je nasmiešio Stjepko, prošavši drhtavom rukom kroz bujnu svoju kosu.

— A kad bi se najsgodnije dalo? — pridušenim je glasom zapitao Šilipetar.

— Kad godj vas je volja! — nehajno je Stjepko slegnuo ramenima, ali mu uz sve to mračni onaj smiešak još uviek treptio oko usta.

— Možda sutra? Odmah kad se smrači il noću? Što? — neodlučno se oglasio Šilipetar, ne skinuvši oka sa svoga sinovca, koji je odjednom bio probliedio.

— Zašto čekat? — muklo se je odazvao ovaj. — Tko zna, što se do sutra još može dogoditi?! Najbolje, da bude odmah noćas!

Šilipetar, komu je lice i onako već gorilo, još se je jače sada zažario. Uhvatio se je obim rukama za svoju stolicu i pravo ni ne dignuvši nogu stvorio se je, okretan kao mačak, u tren na stolu. Tu je razširio ruke i zalepetavši njima kao krilima zakukuriknuo je kao kokot.

— Noćas?! Ho, ho! — uzkliknuo je onda, stojeći još uviek na stolu. — Nikad bolje! Sada vidim, da si u istinu moja krv! Daj da te zagrlim!

U isti mah skočio je opet sa stola te je poljubio sinovca i, obujmivši ga, stao se je s njim, kao plešući okretati po sobi.

— A sada slušaj! Slušaj! — bez daha je zatim navalio, spustivši se pokraj sinovca na stolicu. — Isto to traži i knez!

— Knez? — trgnuo se Stjepko.

— Jest, i knez traži, da se Grič već noćas uzme! A kastelan Sebold obrekao je knezu, da će to i učiniti! Pomišljao je dakako na te, jer se bez tebe ne može! Bit će zlata, sinko; zlata kao blata! A koliko bi ti tražio, sinko? He? Kaži, koliko?

Stjepko pokrio je lice rukama. Činilo se, da razmišlja. Onda je spustio ruke i pogled mu se, pitajući upro u Šilipetra.

— Što mislite, striče; koliko bi knez bio spreman dati?

— Ej, težko je tu štogodj reći! — kao zabrinuto se ovaj počeškao za ušima. — Do tebe to stoji, sinko! Do tebe!

— A koliko bi se dalo tražiti? — tiho se opet javio Stjepko.

— Koliko bi se dalo tražiti? — otegnuto je za njim ponovio Šilipetar, a oko usta mu kod toga trgnuo prikriven smiešak. — Traži, koliko misliš, da će ti biti dosta! A i više možeš tražiti! I više!

— Treba vam znati, striče, — rekao je Stjepko — da su me Gričani učinili svojim gradjaninom! Jučer sam položio gradjansku prisegu. Pored toga dali su mi takodjer kuću i zemljišta zlatara Nikole, što su ga protjerali iz grada!

— Gradjaninom su te učinili?! I kuću su ti dali?! Ho, ho! — poviknuo je Šilipetar, udarivši u grohot. — To ti je za stalno priskrbio kastelan Sebold! Kad sam čuo, kakva je bieda stigla kastelana pred Gričem, odmah sam pomislio na te! Znao sam, da su tu i tvoje šake imale posla! I ne samo šake! Više još možda tvoja glavica! Je li? A jesi li ih, kako treba, i mlatio? Što? Prokleti njemački gegači drugo nisu ni zaslužili! Na prsa i na gege meću gvoždje i kad ti koji od njih pokorači,

zemlja se pod njegovom stopom strese, tako je gromoran i težak; ali neka u junačkoj ruci pred njegovim očima zablisne mač, on ti, kao da se čudo sbilo, već nije gromoran i težak, nego lahak, lahak kao zec, a zečje mu se srce i izpod onog gvoždja trese i trepeće kao topolov list na vjetru! Kukavice su to, jadne, strašljive kukavice! I Gričani su dobro uradili, što su ih batinama i kolcima utukli kao parcove! A ti kod toga za stalno nisi bio posljednji, nego prvi! Je li?

— Učinio sam, što sam mogao! — nasmijao se je Stjepko, komu se je lice opet razvedrilo. — Ta vi znate, da mi je pasja ova čeljad već negda bila mrzka!

— Pravo si rekao, — povladjivao Šilipetar — pasja je ovo čeljad! Psi su, ništa nego podmukli psi! I u mnogog od njih baš je i takova glava kao u crvenog psa! A i takva gubica! Nije onda ni čudo, što pasje takvo čeljade ni ne govori, kako drugi kršteni ljudi govore, nego se reži i laje kao pašče, kad bičem na nj zamahneš! I ti prokleti njemački psi — sve se više žestio Šilipetar — još se i svakom sgodom hvastaju, da su u svemu bolji od nas, koji smo se u ovoj zemlji rodili! A knez drži, da je u istinu tako! Njegovi oklopnici, ej, to su ljudi; samo u nje se on pouzdaje! Zato čast Griču, što je tim junacima i pored onog njihovog gvoždja izprašio gege i začepio pasju gubicu! Sada knez vidi, u koga se je tako silno pouzdavao! Možda on sada i drugčije sudi, jer se je odjednom sjetio, da pored svojih oklopnika ima i slobodnjake, kojima zapovieda kapetan Šilipetar! Nas se je dakako istom sada sjetio, kad je navalila bieda! Zato ti za svoju službu računaj! Računaj!

— Čuli ste, striče, da sam sada grički gradjanin, koji ima kuću i zemljišta! No nije samo to. Glavar bačvarskog ceha Kukić, čovjek veoma ugledan na Griču, me salećuje, neka se odmah i oženim. A sinoć mi se je vriedni taj čovjek čak i ponudio, da će za me u gradskog glavara Rotara izprositi njegovu kćer. Rotar je imućan čovjek a kći mu je jedinica! Ja doduše za djevojku ne marim, a ni ona mene ne voli, ali neka otac njezin zatraži, da podje za me, ona će poći. Ako ju uzmem, do smrti bih bezbrižno mogao živjeti na Griču. A to bome nešto vriedi! Sve to pako morat ću sada napustiti!

— A ti računaj!

— Mnogo je, striče, što napuštam! — malo ne plaho je primetnuo Stjepko.

— Koliko godj bilo, ti samo računaj! — sokolio ga Šilipetar, stišćući ustne, oko kojih se je uz sve to na mahove javljao onaj prikriveni smiešak.

— Sto cekina? Što mislite?

— To je malo! — rekao je Šilipetar, uosbiljivši se u isti mah. — Više možeš računati! Više!

— Tri sto? Zar bi previše bilo?

— Ne bi! — odrešito se izjavio Šilipetar. — Tri sto cekina! Ta to za takovu službu nije mnogo! A ti bi se time zadovoljio?

— Posve, posve! — uzkliknuo je Stjepko. — Znam ja, da to nije mnogo, ali više ja ne tražim i zadovoljan ću biti! Dakako — dodao je muklim glasom a kod toga mu na lice opet legla mračna sjena — samo onda, ako pored toga i dobijem nju, onu djevojku, kako onomad obrekoste! Sjećate li se?

— Gle! Ona djevojka ti se dakle vrti po glavi! — namrštio se je Šilipetar. — Kad o njoj čujem srce mi plane! Radi nje malo što nisam nastradao! Golobradi neki deran, koji se je hvastao, da je njezin zaručnik, dao

se je u potjeru za menom, i, dok sam se sa deranom ovim hrvao, prikučila se iz otraga neka vucibatina, koja me je kijačom dohvatila u glavu! Čudo, što sam ostao živ! Čudo! No jaoh si ga onom deranu! — zaprietio se je šakom — Ako se, kad zadjemo na Grič, namjerim na njega, skupo će on to platit!

— Ej, striče, s onim, kako velite, deranom ne bi vam bio lahak posao! Vražji je ono momak; kad treba mačem, nema njemu ravna na Griču! A ima i tamo ljudi koji su uz oružje odrasli! Nego ja ću njega predati u vaše ruke! Onda ga, kako godj vas bude volja, možete kazniti!

— Srce ću mu izvaditi! — zaškrinuo je Šilipetar zubima.

— I dobro će biti, ako to učinite! — zlobno se je nasmiešio Stjepko. — Opasno je to čeljade. Njega jedinoga se ja na Griču bojim! On bi nam još u posljednji čas mogao pomrsiti račune! Vjerujte! Istom onda kad njega odanle uklonim, biti će Grič posve moj! A to ću učiniti odmah, kako se onamo vratim! Ali prije morao bih se na samu sastati sa onom djevojkom!

I s nekoliko rieči protumačio je sada stricu, o čemu se radi. Valentin, koji upravo plamti, da svoju vjerenicu izbavi, predao mu je pisamce, da ga uruči Zlati, a on je opet Valentinu obrekao, da će sa Zlatom, bude li se s njom mogao sastati, uglaviti što za bieg treba.

— Djevojka — rekao je zatim — izgubiti će pamet, kad joj donesem glas od njenog miljenika. Za stalno ću i od nje primiti kakovo pisamce. Pa kad onaj njezin miljenik ugleda to pisamce, on će kao lud srnuti ovamo. Ravno u vaše ruke, striče! Jeste li razumjeli?

— Divno, divno! — uzkliknuo je Šilipetar. — Ravno

u moje ruke će deran! A ja ću ga i spreman dočekati! Tako mi svetca, hoću! Ali kako, — dodao je zatim kao u čudu — zar na Griču znadu, da si pošao na Medvedgrad?

— Ta oni sami — nasmijao se Stjepko — poslali su me ovamo, da izpipam, što Medvedgradjani smjeraju! Kao uhoda sam došao!

— Kao uhoda? Ti! Divno, divno! razgrohotao se Šilipetar. — Ej, glavica si; glavica! A što se one djevojke tiče, nastavio je s bukom — s njom ćeš se sastati! Ja sam ću te povesti do nje! I moći ćeš se s njom na samu razgovarat, koliko godj te bude volja! Pod pazkom je doduše, ali ništa zato! Ništa!

— A gdje je?

— U Tihim dvorima.

— U Tihim dvorima! — trgnuo se Stjepko. — Odanle ju zaista ne bi bilo teško oteti!

— Misliš li? — nakesio se Šilipetar — He, he! Čuva nju gospodja Cecilija, u koje su oči kao u djavla.

Stjepko se je sada dignuo. Turio je ruku pod prsluk te je nekoliko puta šuteć prošao gore pa dolje po sobi. Onda se je sred sobe zaustavio. Bio je tako blied, da se je Šilipetar prepao.

— Čuli ste već onomad, — rekao je posve mirno — da mi se ona djevojka svidja! Ali ja vam tada nisam rekao cielu istinu! Ja tu djevojku i više ljubim, nego li sam mislio!

— Ali ona tebe ne ljubi! — ravnodušno se oglasio Šilipetar.

— Istina; ona me ne ljubi! I odbila me je! Onda mi je to težko bilo, no sad mi već nije tako težko. Onda nisam znao razloga, sad ga pako znadem. Odbila me je, jer ljubi drugoga, jer ljubi njega. No taj, koga ona ljubi

biti će danas u vašim rukama! I vi ga već ne ćete izpustiti? Je li?

— Vjere mi, ne ću!

— Nuder, ako njega ne bude, ako on za uviek izčezne, onda ja ostajem sam!

— A knez Ulrik?

— Knez Ulrik?! — opetovao je Stjepko, ukočeno poglednuvši strica, kao da ga nije razumio.

— Ta da, knez Ulrik! — usiljeno se je nasmiešio Šilipetar, komu taj razgovor ni malo nije prijao. — I on ljubi tu djevojku! Kažu, da gotovo luduje! Čuo sam to opet i sinoć! No čemu tu praznu slamu mlatit? Ta i ti znaš, da je tako!

— Nije to prazna slama! — s mračnim je licem prigovarao Stjepko. — Kad ste se onomad hvastali tim svojim gospodarom, godilo mi je to. I godilo mi je, kad sam poslie djevojku tu bezpomoćnu vidio u vašem naručaju. Bies i srčba plamtila je tada u mojim grudima. Ali to je sada prošlo. I ja nisam voljan, da ljubav svoju ma s kim dielim!

— Kako? Ni sa knezom?

— S nikim! Ni s njim!

— Idi! Ludo! S knezom se u takvo što dieliti, nije sramota! Pače!

— Ne govorite mi tako, striče! Ne mogu, da slušam, kad tako govorite!

— Gledaj ti njega! uzvrpoljio se Šilipetar. — Kakvi je to djavo odjednom ušao u te!

— O, ne poznajete vi još mene! Nisam ja čovjek, koji se u ludo prieti! Što kažem, ono ću i izvršiti! Makar propao!

— O tomu ja ni malo ne dvojim! — ozvao se Šilipetar, koji se je sada takodjer posve uosbiljio.

— Onda slušajte! — mrko se je nasmiešio Stjepko. — Ne bude li druge pomoći, ja ću i kneza Ulrika maknuti!

— Zar si s uma sišao, čovječe! — poviknuo je Šilipetar, skočivši na noge. — Da tko samo i čuje, što si evo rekao, zlo bi bilo! Upropastio bi sebe i mene! Šilipetrov rod nestao bi s lica zemlje!

— Marim ja! — hrapavim je glasom poviknuo Stjepko. — Ako ona djevojka ne bude moja, čitava moja, sam ću potražiti propast! I upropastit ću sebe i sve, što godj mi je na putu!

— Gle! I strica? Što ti je stric skrivio? — ljutito ga je poglednuo Šilipetar. — Ako je tebi život mrzak, nije meni! I ne bih rado, da mi kosti iztrunu u podzemnoj tamnici!

— Onda mi pomognite, da djevojku otmem iz Ulrikovih pandža!

— Ja da ti pomognem?! — trgnuo se Šilipetar, kao da ga je tko iznenada nečim ošinuo.

— Jest, vi! — navalio je Stjepko. — Vi ste krivi, što sada ondje čami; vi mi s toga i morate pomoći, da ju oslobodim!

— Moram?! Gledaj ti njega! — usiljeno se je nasmijao Šilipetar.

— Morate, striče! Morate! Ne budete li, zlo će biti! Tako mi spasa, zlo!

Šilipetar se je sada opet spustio na stolicu. Tiho se je podupro na lakat te je sklopio oči. Valjda se je na trenutak zamislio.

— Ti se prietiš? — rekao je zatim posve mirno.

— Čemu to? Poznajem ja tebe, ali ti i mene poznaješ! I znaš, da me prietnje ne mogu zastrašiti! Ničije, a ni tvoje ne! Baš usuprot! Do biesa! Prietnja će me istom razpaliti! Nego kako vidiš, ja sam miran. Slušaj dakle! Kad već hoćeš, ja ću ti, koliko godj budem mogao, pomagati! Dakako potajice. Ali prije treba, da do kraja svršimo sa Gričem! Jesi li zadovoljan?

— Jesam! — kimnuo je Stjepko.

— Eto! Sve to — nasmijao se je Šilipetar, koji se je opet razvedrio — moglo se je i u miru udesiti! A kud si — dodao je u isti mah — nakanio s djevojkom? Na Grič s njom ne ćeš moći!

— Ni ne ću! Sklonit ću se s njom nekamo u zabit!

— U zabit?! Ti! Sada vidim, da si u istinu zaljubljen! Ali ona golubica! Ne će se li ona možda braniti, da se s tobom sakrije u zabiti?

— Ne brinte se, striče! Sada me radi toga glava ne boli! Neka samo primim novce!

— Onih tri sto cekina? S njima dakle hoćeš u sviet? Malo je to za tebe! Malo! Po gotovo, kad još i drugaricu sobom povedeš!

— Ne treba meni više! — nebrižno je Stjepko odmahnuo rukom. — Dosta je to, dosta!

— Na kratko vrieme! Stjepko Šilipetar i tri stotine cekina! Ha, ha! Što je to? Ništa, ništa! Ti cekinčići razplinuli bi se medju tvojim dlanovima kao snieg na proljetnom suncu! Zato se je i stric pobrinuo, da bude više novaca! Ne smiješ ti tako u sviet! Stric to ne dopušta! Jesi li čuo? Ja to ne dopuštam! Za tvoju službu dobit ćeš ti, ne tri stotine cekina, nego dvadeset hiljada zlatnika! Jesi li me razumio, sinko? Dvadeset hiljada liepih, okruglih zlatnika!

— Vi se, rugate, striče?! — namrgodio se Stjepko.

— Nipošto, nipošto! — živo se je uzprotivio Šilipetar. — Zašto bih se rugao?!

— Onda se šalite! A to je gotovo isto! Treba vam znati, da su mi šale mrzke! Bar u ovaj čas!

— Gle! Ti ne vjeruješ?

— Ne! Ne vjerujem! — zlovoljno se oglasio Stjepko. — U ostalom manite se toga! Molim vas! Rekao sam vam, da su mi šale mrzke!

Ali se ja ne šalim, sinko! — poviknuo je Šilipetar, udarivši šakom o stol. — Kunem ti se, da ćeš dobiti dvadeset hiljada zlatnika!

— Od koga? Zar od vas? — porugljivo se je nasmiešio Stjepko.

— Ne od mene! Ja za svoga vieka nikad ni sto zlatnika nisam imao na okupu! Ali na Medvedgradu ćeš ih dobiti!

— Na Medvedgradu?

— Ta da! Na Medvedgradu!

— Slušajte me, striče! — hladno se je ozvao Stjepko, pritisnuvši ruku na čelo. — Ružno bi bilo, da ovo nije no pusta šala! I ja bih se u posljednji čas još mogao predomisliti!

Šilipetar se je sada polagano dignuo te je šuteć zagrlio sinovca.

— Kakav si mi to?! — navalio je za tim, zagledavši mu se u oči. — Da se vidiš, sam bi se prepao, kakvo ti je lice! Ne bi takvo moglo biti, da te Gričani kao izdajicu bace u gvoždje i da te čeka konopac žvalavog majstora Froma! A zašto to? Zar zato, što sam rekao, da ćeš primiti dvadeset hiljada zlatnika?! Ali da!

Ti ne vjeruješ?! Nije ni čudo, kad nisi čuo, o čemu se radi. Nego sjedni i slušaj!

Rekavši ovo, uhvatio je Stjepka za ruku, da ga povuče do stolice, ali se ovaj nije dao, nego je šuteć stupio k peći u kutu sobe i naslonivši se o nju ledjima prekrstio je ruke, spreman da sluša strica, koji je medjutim opet bio sjeo.

— Sad ili nikad — javio se je ovaj u isti mah — možemo doći do novaca! Knez, kako si čuo, traži, da grad na Griču bude u njegovim rukama prije, nego plemićka vojska padne onamo. Spreman je s toga dati novaca, koliko godj će za to trebati. Inače on možda ni dinara ne bi dao za službu, što ju evo od tebe tražimo. Čemu i bi! Ta u njega dosta je sile, da onaj grad bez ičije pomoći satre! Knez će dakle dati novaca, — produžio je Šilipetar poslije kratke šutnje — ali zato bome i zahtieva, da se izvrši, što traži. Kastelanu Seboldu je zaprietio, da će izgubiti glavu, ako ne održi rieči. A kastelanu je glava mila! Ubogi je čovjek od muka i briga gotovo izgubio pamet! Šteta, što ga nisi vidio i čuo, kad je prije časak prije tebe bio ovdje. Znojio se je i pario, kao da sjedi u kotlu, izpod kojega se razbuktio oganj. A ja sam, koliko godj se dalo, razpirivao oganj. Škrtica ti je taj kastelan, kakve možda ni na Griču medju onim kramarima nema, ali mene to ni malo nije smelo, nego sam se činio nevješt, kao da ne vidim, kako je siromaku vruće, te sam neprestano samo pirio i pirio u vatru. Kukavcu je znoj u krupnim kapljama sve curkom curio niz salasto lice. Na posljedku, kad je već vidio, da mi ne može izmaći, obrekao je, da će namaknuti, ne dvadeset hiljada, nego triput toliko.

— Triput toliko?! — nehotice je uzkliknuo Stjepko,

a kod toga su mu na trenutak obrazi zaplamtili tamnim žarom.

— Jest, — kimnuo je Šilipetar — triput toliko! A znaš li, koliko je to?

— Šestdeset hiljada?

— Pogodio si, sinko, pogodio! — poviknuo je Šilipetar, komu se je sada opet povratila prijašnja dobra volja. — Šestdeset hiljada, ni dinara manje! Svotica je to! Je li? I kastelan je obrekao, da će tu svoticu namaknuti, a on će to i učiniti, jer mu je glava mila! Knez će dati trideset, a ostalih trideset dati će kraljica. Jedno ipak još treba da znaš. Kastelan je tražio, da svotica ova ide u troje, na tri jednaka diela. Dvadeset hiljada tebi, dvadeset meni, a dvadeset njemu. Ja sam dakako pristao. Jesam li dobro učinio? Što?

Stjepko nije ništa odvratio, nego je samo slegnuo ramenima

— Pristao sam, — nastavio je Šilipetar — jer je sjajno. Promisli samo! Ne ćeš samo ti, nego i ja ću primiti dvadeset hiljada!

— A kad ćemo ih primiti? — nehajno je zapitao Stjepko, izpod oka poglednuvši strica, koji je upravo u taj par bio nagnuo vrč na usta, da si nakvasi suho grlo.

— Kad? — oglasio se je ovaj kao u čudu, stavivši vrč opet na stol. — Sad odmah. Vjeruj, odmah! Zajedno ćemo na Medvedgrad i tu ćeš ti sam primiti čitavu svoticu! U svoje rodjene ruke primit ćeš ju! Čitavu! Jesi li razumio? Čitavu!

— Zar svih šestdeset hiljada?

— Svih, svih! — bez daha je uvjeravao Šilipetar. — Polovicu primit ćeš kod tajnika Erazmusa, a ostalu polovicu kod kraljice. Sam kastelan je to tražio, da ne

bude sumnje. Poslije ćemo se u njegovoj sobi podieliti. Tako smo uglavili.

Stjepko sad već nije dvojio, da je to, što je čuo, podpuna istina. Šuteć je pošao k stolu te se je kao obnemogao spustio kraj strica na stolicu. Glava mu čisto šumila. Sve je to tako naprečac, tako iznenada navalilo! On će primiti šestdeset hiljada zlatnika! Da ta ogromna svota čitava ostane u njegovim rukama, što bi on?! Gospodske dvorove mogao bi si kupiti i u te dvorove poveo bi onda Zlatu, koju on, kako sada osjeća, u istinu ljubi! A Zlata se tada možda ne bi ni branila! Možda bi mu pače vraćala ljubav! Pomisao ova čisto ga je smela, upravo mu se zavrtila glava.

Šilipetar gledao je sa tihim, veselim smieškom u sinovca. Nije dakako ni slutio, kakove se misli roje u sinovčevoj glavi. Primaknuvši svoju stolicu, sagnuo se je k njemu te ga je uhvatio za ruku.

— Nuder, — oglasio se je zatim sa istim onim veselim smieškom — vjeruješ li sada? Sad vidiš, da ti i stric nešto vriedi! A bilo je bome muke, dok se je to tako udesilo. Da, — ponovio je bučno — muke, muke me je stajalo, dok sam onog lupeža kastelana natjerao na to, da se je izjavio spremnim namaknuti one hiljade. I znaš li, što je izprva nudio? Sto cekina, ništa više! Ali ja ni čuti, nego piri, piri, dok vatru nisam tako razduvao, da je lopov stao djipati kao mačak, kad ga baciš na žeravicu. Otimao se je i branio, kao da sam u njegov džep posizao. Ej, lija ti je taj kastelan, prevejana lija, ali nisam ni ja kakva godj bluna! Nama sto cekina, a liepe one hiljade bio bi lopov pridržao za sebe!

— Zato nije ni vriedan, da se sada dieli! — ozvao se odjednom Stjepko.

— Kako? Što si to rekao? trgnuo se Šilipetar.

— Što sam ja to rekao?! — glasno se je nasmijao Stjepko. — Ništa drugo, nego da je taj kastelan lupež, koji nije vriedan, da i pol dinara dobije od onih šestdeset hiljada! I evo, striče, kunem vam se, da ga ni dobiti ne će! Ni pol dinara on ne će dobiti!

Šilipetar je ukočeno pogledao svoga sinovca, a začudjeni izraz u njegovom licu jasno je pokazivao, da ga nije razumio.

— Ni pol dinara? Kako? — neodlučno se je u isti mah oglasio. — Ta valjda nisi naumio, da za se pridržiš njegovu trećinu!

— Njegovu trećinu?! — nasmijao se opet Stjepko. — Nema tu nikakve trećine! Nikakve, striče! Van ako knez i kraljica, koji će dati novce, odkroje, da trećina od tih novaca ide kastelana Sebolda! Onda se dakako pokoravam, ali inače nikako! Nikako, striče!

Kod zadnjih sinovčevih rieči izpravio se je Šilipetar na stolici. Izpruživao je vrat sad na ovu sad na onu stranu. Na očigled mu je odjednom postalo vruće. Bez dvojbe je i počimao shvaćat sinovca.

— E, ne ide to tako, sinko! — prikornim se je glasom onda ozvao. — Ja sam sa kastelanom uglavio, da će svakoga zapasti trećina, a takvo što se medju ljudima drži. Da on ostane praznih ruku, bies njegov oborio bi se na me. Ne bi tebe, nego mene bi on krivio i ja do smrti ne bih od njega imao mira!

— Ne tarite si za to glavu! — stao ga je Stjepko tješit, koji se je kod toga sveudilj dobroćudno smiešio. — Prije biste vi imali zašto kriviti kastelana, nego kastelan vas. Da kastelan nije takva hulja, kako rekoste, bio bih možda spreman dieliti se, ali tako nikako. Ne

ćete dakle vi biti krivi, ako kastelan ne bude primio trećinu, nego usuprot kastelan će biti kriv, što je vi ne ćete primiti! Razumijete li?

— Kako vidim, — usiljeno se je nasmiešio Šilipetar, — ti čitavu onu ogromnu svotu hoćeš da pridržiš? No možda — dodao je u isti mah — te pravo nisam razumio? Što?

— Posve pravo ste razumjeli! Posve! Ona svota je moja! U ostalom, kako sam već rekao, neka o tomu odluče i knez i kraljica. Ako ovi inače odrede, ja se pokoravam! Sunca mi ni pisnuti ne ću!

— I strica dakle hoćeš da oplieniš, ne samo kastelana?!

— Gle! Kako takvo što možete reći! — prikorno je Stjepko pogledao strica. — Ja samo svoje čuvam, ništa drugo, dok ste upravo vi onaj, koji ste se složili s tim lupežom kastelanom, da mene, svoga sinovca, oplienite! I za samu tu nakanu težko ćete odgovarati pred Bogom!

Dok je Stjepko ovo govorio, Šilipetar je bez prestanka nemirno uzmahivao rukama, a kad je sinovac svršio, skočio je na noge te je prasnuo u grohot.

— Znao sam, — poviknuo je onda — da si lopov i prevejanac, kakvog pod ovom božjom kapom više nema, ali ti si još i veći, nego li sam mislio! Još stoputa veći!

— Vi me — bezazleno je prigovarao Stjepko — nazivljete lopovom i prevejancem?! A zašto?

— Zašto?! Još i pitaš?! — štropotno se opet nasmijao Šilipetar. — Lopov si, kakvog pod suncem više nema!

— Krivo mi činite striče! — rekao je Stjepko posve ravnodušno. — Oni novci biti će moja muka, moja i

ničija, pa zašto da od svoje muke što godj odkinem, da drugomu zajazim gladno ždrielo?!

— Moja je to muka, a ne tvoja! — razžestio se Šilipetar. — Čuo si, da mene nije, ni sto cekina ne bi bio dobio!

— Učinili ste samo, što vam je dužnost bila! Ta vi ste mi stric, a pored toga bili ste mi i skrbnik te ste sada samo popravili, što ste za mladjih mojih godina sagriešili! U ostalom rado priznajem, da će to jedino vaša zasluga biti, budem li sada primio onoliku svotu, pa ću vam za tu ljubav i do groba biti zahvalan!

— Idi! — odmahnuo je Šilipetar rukom. — Ne ću da čujem!

— Jest, — ponovio je Stjepko — do groba ću vam biti zahvalan! Vjerujte, do groba!

— Gle! Sad se još i rugaš!

— Nipošto, nipošto, striče! — živo je uvjeravao Stjepko. — Ta vi znate da vas ljubim!

— Ti strica ljubiš? I za to hoćeš da ga oguliš? Zar to nije rug? Što? O, dečko, ne poznaješ ti mene!

— Ja da vas ne poznajem, striče?! — uzkliknuo je Stjepko. — Ni sebe možda tako ne poznajem kao vas. I znam, da se ponosite, što imate takovog sinovca!

— Razbojnika, reci, razbojnika, a ne sinovca! — rekao je Šilipetar, poglednuvši izpod oka Stjepka, koji je prekrštenih ruku mirno sjedio na stolici. — Jer što si drugo nego razbojnik, pusti razbojnik?! Na diku si stricu! U istinu!

— I jesam! — nasmijao se je Stjepko. — Po duši kažite, nije li tako?

Šilipetar je šutio te je samo od časa do časa kao kradom pogledavao u sinovca.

— A zar sam za to razbojnik — javio se je opet Stjepko, — što onomu lupežu, koji je i vas i mene htio prevariti, ne ću da s dobra dadem dvadeset hiljada zlatnika?! Promislite samo! Dvadeset hiljada! Ta to je svotica, kakvu samo knezovi smažu! A vi tražite, da ju toj neopranoj medvedgradskoj krmači bacim u nezasitnu gubicu! Ne bi li to bilo ludo? Kažite!

Šilipetar nije ni sada ništa odvratio, nego je šuteć stao koracati gore dolje po sobi.

— Drugo ste vi, dragi striče! — nastavio je Stjepko toplim glasom. — Za vas sam ja spreman i dušu dati. Mislim, da sam onomad to i dokazao. I neka se javi zgoda, dokazat ću to i opet. Ali kažite, što bi vama dvadeset hiljada zlatnika?! Dvorove si ne ćete graditi, nego ćete ostati u ovoj kući, u kojoj ste se rodili i koja vam je draža i milija od Bog zna kako sjajnog dvora! Ta istom prije ste rekli, da onu staru našu lipu ni za čitavi Medvedgrad ne biste dali! A zaista i pravo imate. Liepo je u tom našem starom domu, ni kralj u svojoj palači ne sjedi tako bezbrižno kao vi u tom domu! Pa što će vama novci?!

— Gledaj ti ugurzusa! Pita on, što će stricu novci?! — poviknuo je Šilipetar, koji se je, ako i na trenutak samo, sav zažario. — Eno — pokazivao je na stienu — onaj krupni ključ, uzmi ga i zavirni u podrum, da vidiš, kako je u njemu pusto! Sve su bačve gotovo prazne! A do berbe još je daleko! Ni u hambarima nije bolje! Sve je prazno i pusto! A ti onda pitaš što će meni novci?! Do biesa! Ne usudjujem se već ni s novcima u krčmu. Sam si vidio onomad kod kanonika Filipa na Kaptolu. Kad sam nogom stupio u onu špilju, stara ona krešteliča Urša se uzvrpoljila, kao da se je djavo javio. I nije mi htjela dati piti, dok nisam pokazao zlatnik.

— Tužila se je, — nasmijao se Stjepko — da ste se nekoliko dana prije toga kod nje napili, a na posljedku, kad je trebalo platiti, da ste zametnuli kavgu te redom izlemali goste i pandure!

— Nije se inače moglo! — uvjeravao je Šilipetar. — Bio sam žedan, a u kesi ni dinara. Da sam onoj vještici rekao, neka zabilježi, što sam popio, ona bi bila podigla graju i ne bi me možda ni pustila bila iz krčme, a tako, kad sam mačem stao kresat lievo desno, sama me je zaklinjala da se izgubim! Eto, — nastavio je tugaljivim glasom — takova me bieda čeka, kad padnem u koju krčmu, a što istom, kad se, makar i bez oružja, pomolim gdje godj na vašaru! Strava preleti od šatora do šatora i glupi se kramari uzkomešaju kao ovce, kad se vuk javi pred oborom. Skotovi ti odmah posakriju robu u gvozdene sanduke ili se, oboružani toljagama, u hrpama sakupe pred svojim šatorima, spremni, da navale, ako stanem k šatoru. I tako ti ja ne smijem ni blizu! Ni blizu, da da ma samo ogledam robu! Bieda je to bieda! Svaki čas mi treba ovo ili ono, a ja ne znam, kako da nabavim; I bos sam: Evo gledaj! Ovo su moje najbolje čizme i te su već poderane! Prije se je još kako tako dalo! Kad je s onoga kraja gore gdje godj bio vašar, čekao sam u zasjedi gričke čizmare i odmah ti je bilo obuće za čitavu kuću na godinu dana i više! Ali sada hulje oboružani i u čoporima idu na vašar! Prokleta su to sada vremena! — završio je s uzdahom — Ne može se više živjeti! A ti si rekao, što bi meni novčić?! O, o!

— Nisam no istinu rekao! — oglasio se Stjepko. — Što zato, ako vam je podrum prazan, vi ga u svako doba i bez novaca možete napuniti! U Gračanima i u Bukovcu ima za stalno dosta klieti, koje su pune. A to

bome nije pravedno. Zašto koja od ovih klieti ne bi bila prazna, a vaš podrum pun? A robe bi nam trebalo?! I bosi ste?! Lahko za to! Na Griču svega toga ima u izobilju! Odanle si toliko čizama možete ponieti, da ih ni u deset godina ne ćete moći poderati!

Šilipetar bio je medjuto stupio k prozoru. Sagnuo je glavu, kao da se je predao mislima, ali on u taj par ni o čem nije razmišljao, nego je napeto kao zec slušao sinovca. A kod toga tiho se je smiešio. Dečko — pomislio je u sebi — govori mi upravo iz duše! Što bi meni novci?!

— Lopovče si ti zato svejedno! — rekao je zatim, okrenuvši se. — Toliki novac da ostane u tvojim rukama! Toliki! Što ćeš ti s tolikim novcem?!

— Što ću?! — slegnuo je Stjepko ramenom — Niste li prije sami rekli, da sam kao stvoren za gospodina?! Gospodin ću biti, gospodin!

— A neka to bude, ti na svoga strica već ne ćeš misliti?! Ni poznat ga već ne ćeš htjeti?! Jeli?

— Ja?! — uzklikuo je Stjepko, koji je u isti mah skočio na noge i zagrlio strica. — Nikada vas ja zaboraviti ne ću! Nikada!

— A što će ona hulja kastelan, — rekao je Šilipetar, odkinuvši se iz sinovčeva zagrljaja — kad bude čuo, da će ostati praznih ruku? Jesi li na to pomislio?!

— Lahko s njim! — nasmijao se Stjepko — Da nije mene, otišla bi, kako rekoste, njegova glava! Lupež može Bogu hvaliti, što će mu glava ostati čitava!

I Šilipetar se je sada glasno nasmijao. Veselio se je unapried, kako će kastelan izbečiti oči i razvaliti onu svoju široku gubicu, kad bude razumio, da mu je kao riba izpod ruku izmakla ona liepa svotica.

Ne dugo iza toga stajali su stric i sinovac pred vratima Seboldove sobe na Medvedgradu. Tu su čuli da je kastelan pošao u Tihe dvore pred kraljicu. Bez oklievanja odputili su se i oni u Tihe dvore.

* * *

Kad se je kraljica prije toga onako iznenada javila u Tihim dvorima, dolazak njezin nije samo uplašio gospodju Ceciliju, nego i starog vratara, koji je inače u svojoj sobici iza ulaznih vratiju kroz čitavi dan driemao, a pored vratara i svu ostalu služinčad. Svi su slutili, da se je nešto neobično dogodilo, da se nešto iza brda valja.

Gospodja Cecilija dočekala je kraljicu pred ulaznim vratima. Kraljica je bila sva zažarena. Gospodja Cecilija, koja je kraljicu poznavala, u prvi se je mah uvjerila, da u njoj nešto kipi. Obje gospodje došle su šuteć gore u sobe. Kraljica se je, ni ne skinuvši koprenu, odmah bacila na jednu od stolica te je težko uzdahnula.

— Je li je knez Ulrik već bio ovdje? — zapitala je zatim kao bez daha a nemirni joj se pogled kod toga sa očekivanjem zaustavio na licu gospodje Cecilije, koju je ovo pitanje iznenadilo, te ga je kraljica morala ponoviti, dok je dobila odgovor, da je knez u istinu već bio u Tihim dvorima.

Na kraljičino lice legla je magla. Kad je pošla sa Medvedgrada, tvrdo se je nadala, da će prije biti u Tihim dvorima, nego li Ulrik stigne onamo. Ljutilo ju je što se je prevarila.

— Bio je dakle već ovdje! — uzkliknula je gnjevno. — A za stalno je i govorio s onom djevojkom?!

— Ta radi toga je i došao! — kimnula je gospodja

Cecilija, koja si kraljičinu uzbudjenost nikako nije mogla protumačiti.

— Prekasno sam došla! — protisnula je kraljica muklo. — Ali ništa zato, ništa! On — poviknula, skočivši u isti mah kao biesna na noge — tu djevojku pod nikoju cienu već ne smije vidjeti! Nikad ju više ne smije vidjeti! Nikad!

— Težko će se takvo što moći udesiti! — usiljeno se nasmiešila gospodja Cecilija.

Kraljica stisnula je ustne te je gnjevno pogledala gospodju, koju kraljičin pogled u ostalom nimalo nije zabunio.

— Vaša kraljevska svjetlost znade, — javila se ona opet — da se ja u takove stvari ne razumijem. Kneževa strast je ovaj put ozbiljna. Da djevojka odjednom izčezne i da je najmanjeg razloga sumnji, moje su ruke kod toga pomagale, on bi zapalio tihe dvore ili bi počinio još i drugo veće zlo!

Ni sad se kraljica nije oglasila, nego je samo porugljivo odmahnula rukom.

— Vi ne vjerujete, kraljevska svjetlosti? — porugljivo je sad okrenula i gospodja. — Nego slušajte samo! Slušajte! Na polazku mi je knez naložio, da djevojku tu pazim kao da mu je zaručnica. A kod toga nije nipošto ostalo.

— Dakle još nešto?

Rekavši ovo, prekrstila je kraljica ruke, te je prstima nemirno stala prebirati po laktovima.

— Jest, još nešto! — potvrdila je gospodja. — U isti mah, kad mi je ono nalagao, uhvatio me je za oba ramena te me je tako silno stisnuo, da sam od boli zakriknula. Onda se je sagnuo k momu licu te mi je drhtavim glasom rekao: Treba vam znati, Cecilija, da će ta djevica biti moja žena! Ona ili nikoja!

Sada se kraljica već nije mogla obuzdati, nego je prasnula u bučan hohot.

— I ne bi zaista ni čudo bilo, da se takvo što napokon i dogodi! — porugljivo se nasmiešila gospodja Cecilija. — Djevojka je u istinu liepa! I manje vatreno srce, nego li je u kneza Ulrika, bi tu planulo! Zapovieda li vaša kraljevska svjetlost, da ju dovedem?

Kraljica htjela je nešto odvratiti, ali nije mogla. U grlu i u grudima ju nešto upravo gušilo. Muče je samo kimnula. Onda se je samo spustila na stolicu i hladni joj se pogled upro onamo u zastore iznad vratiju bližnje sobe, u koju je pošla gospodja Cecilija.

Odmah zatim vratila se je ova sa Zlatom.

Kraljica je sada probliedila kao stiena. Bila je spremna, da će vidjeti ljepotu, ali ju Zlatina pojava uz sve to iznenadila, pače porazila. Posve ukočena od divljenja, gledala je niemo u nju i kako godj joj je bilo težko, nije se mogla oteti čuvstvu, da je u toj pojavi doista nešto angjeoskoga, nešto nebeskoga. Medju njenim slikama na Medvedgradu nalazila se i zlatokosa glava angjelka sa dubokim, kao lakom maglom zastrtim očima i tihim nevinim smieškom oko ružinih mu ustanca. Kad godj je mimo te slike prolazila, vazda joj se je pogled zaustavljao na onoj nebeskoj glavi. Nije se dosta mogla nagledati onih dubokih, tajinstvenih očiju i onog sladkog, nebeskog smieška. I te se je slike ona sada sjetila. Bilo joj je u taj par, kao da je onaj angjelak tamo na Medvedgradu izašao iz svoga okvira i doprhnuo ovamo pred nju. Na trenutak bila je u istinu ganuta.

I Zlata je u niemom čudu motrila kraljicu. Nikako

joj se nije dalo vjerovati, da bi ova krasna i na očigled još mlada gospodja, koja tu pred njom sjedi, mogla biti ona kraljica, o kojoj je čula tolikih strahota. Pored toga opazila je i ona, da je kraljica ganuta. Spustila se je s toga na koljena te je prema njoj podigla ruke.

— Zapovjedite, milostiva kraljice, — molila je glasom, koji je čisto treptio od tuge i boli — da me puste kući! Smilujte se! Što će moja jadna majka?!

Tu je sustala, jer su joj dalnje rieči zagušivale suze. No i kroz suze je tužni svoj pogled moleći upirala u kraljicu, koja je sada mrko zurila u nju. Nježno čuvstvo, što ju je bilo osvojilo, kad je ugledala Zlatu, ubrzo se izgubilo. Ljepota Valentinove zaručnice, koja ju je u prvi mah bila ganula, uzbudjivala je u njenim grudima zavist. Mrzila ju je i prije, dok ju još nije poznavala, ali mržnja ta bi se možda bila razplinula, da je Zlata bila djevojka obične ljepote. Sada je ona u toj djevici, koja je tu klečeć pred njom dizala ruke, gledala samo sretnu suparnicu. I biesna joj je muka razdirala srce, dok ju je gledala. Bilo joj je, da se baci na nju i da joj nokte zarine u grlo. A ona je Valentinu obrekla, da će ju odmah vratit njenoj majci, ako ju u gori nadju! Ona je to obrekla! Ona! Kušala je, da se nasmije, ali uzalud. Grlo joj je bilo suho i iz grudiju težko joj se odkidali samo mukli, hrapavi glasovi. U isti tren se je i naglo digla. Bliedo njeno lice bilo je posve tamno. A i oči njene, u kojima je inače vazda sievao čaroban sjaj, posve su bile tamne, kao da je onaj sjaj u njima najednom ugasnuo. Ovo tamno lice sa tim bezsjajnim, mrtvim očima bilo je strašno. Izpružila je ruku, te je niemom kretnjom pokazivala na vrata.

Zlata se je sva uztresla, kao da je ledena ruka po-

segla u toplu njenu grud. Ukočeno je gledala u kraljicu. Ovo strašno lice napunjalo ju je grozom. Kušala je, da ustane, ali nije mogla, nego je kao bez snage glavom klonula na sag. Gospodja Cecilija sagnula se je k njoj te ju je dignula i polako opet izvela iz sobe. Kraljica ju je sliedila pogledom punim hladne mržnje.

— Tu djevojku uzet ću ja pod svoje okrilje! — rekla je zatim kraljica gospodji Ceciliji, kad se je ova časak poslije opet vratila bila. — Za kneza Ulrika se vi ne brinite! To je moja stvar!

Gospodja Cecilija, koja je znala, što te kraljičine rieči znače, muče se je samo naklonila.

U taj par pomolila se je medju zastorima sobarica te je javila, da je sa Medvedgrada stigao kastelan Sebold.

Kraljici se razvedrilo lice.

— Došao je kao po zapoviedi! — uzkliknula je gotovo radostno. — Reci mu, — okrenula se je onda prema sobarici — neka čeka kod ribnjaka!

Odmah zatim pošla je i ona k ribnjaku. Kastelan ju je tu već čekao. Iznad ribnjaka na milovidnom kumku dizao se je sred borova gajića od drva sagradjeni ljetni dvorac sa gustim redom visokih prozora i širokom altanom u pročelju, sa koje se je pružio čaroban vidik na same gorske glavice. U tom dvorcu već davno nije nitko stanovao te je i sada bio posve prazan. Onamo se je sada odputila kraljica sa kastelanom.

— Možda ste već i čuli, — rekla je kraljica Seboldu, kad su stupili u jednu od soba u prizemlju — da je ona djevojka, što ju je kapetan Šilipetar poveo sa Griča, ovaj čas ovdje u Tihim dvorima? Niste? Svejedno. Ta je djevojka ovdje i ja želim, da je nestane. Razumijete li? Zato ju predajem u vaše ruke!

Kastelan se je tiho nakesio, bacivši izpod oka lukav pogled na kraljicu.

— Zapovieda li vaša kraljevska svjetlost, — zapitao je u isti mah smjerno — da za uviek nestane?

Kraljica se je na trenutak zamislila.

— Ne, — oglasila se je zatim živo — ne za uviek! Doći će možda i tomu vrieme, ali za sad takvo što ne želim! Dosta će biti, da je nestane, da joj se izgubi svaki trag! Razumijete li? Mrtva treba da bude za ovaj sviet i nitko živ ne smije znati, gdje je i što je s njom! Prije toga svega knezovi toga ne smiju znati! Po gotovo knez Ulrik ne!

— Ako vaša kraljevska svjetlost ne misli inače odrediti, odpremio bih ju na Kalnik. Tamošnji kastelan je pouzdan čovjek. U njegovim šakama bi djevojka doista bila mrtva za ovaj sviet!

— Znala sam, da ćete vi odmah pogoditi, što učiniti treba! — pohvalila je kraljica svoga vjernika. — Najbolje, najbolje će biti na Kalniku! Tamo ju nitko živ ne će tražiti, pa ako ju i traži, ne će je naći! Ali oprezno i mudro treba da se latite posla! Knez Ulrik bi pobiesnio, da sazna, čija je ruka tu u potaji radila. Zato treba da stvar tako udesite, kao da je djevojka odavle silom oteta. Razumijete li?

Kastelan se je opet nakesio. Lice mu je sjalo zadovoljstvom. Bio je čisto sretan, što kraljica od njega traži uslugu, jer je sada njemu bilo laglje, da ju umoli za onih trideset hiljada zlatnika.

— Radi toga — ponizno se je zatim naklonio — kraljevska se vaša svjetlost nipošto ne treba uznemirivati. Imam ja nekoliko pouzdanih ljudi, koji će to ovršiti, da ni pravi razbojnici ne bi mogli bolje. Navaliti će na dvor

i oteti će djevojku. I nitko živ ni slutiti ne će, da je sve to tek pusta lakrdija. Ni gospodja Cecilija ne! Bude li potrebno, svezati će oni i nju i bacit će ju svezanu u podrum ili u bunar. Neka se onda u podrumu ili u bunaru dreči, kakogodj ju bude volja! A kad da se ovrši?

— Odmah noćas!

— Na službu, kraljevska svjetlosti! Vaša će se zapovied izvršiti.

— Dobro, dragi Sebolde! — rekla je kraljica. — Ali — dobrostivo se je u isti mah osmjehnula, opazivši na kastelanovu licu zabunu — vama je nešto na srcu?

— U istinu, kraljevska svjetlosti! — živo se je ovaj odazvao. — U vašoj milosti posljednja mi je nada!

I kastelan joj se je sada stao tužiti, kakva ga je bieda snašla. Ako ne već noćas, a ono sutra svakako mora da uzme grad na Griču. Tako da traži knez, koji je ovaj put neumolan. A to je sa ovom šakom ljudi, što će se sakupiti na Medvedgradu, gotovo nemoguće. Jedino lukavstvom bi se moglo. I našao se je čovjek, koji je spreman njegove ljude krišom pustiti u grad, ali to čeljade traži za svoju službu šestdeset hiljada zlatnika. Od tajnika Erazmusa, na kojega ga je knez naputio, nije se usudio tražiti više nego trideset hiljada. Treba dakle još trideset hiljada.

— Radi se o mojoj glavi! — završio je sav pokunjen. — Ako me vaša milost ostavi, propao sam!

Kroz sve vrieme, što je kastelan govorio, gledala je kraljica na prozor, kao da ne sluša, ali je u istinu pozorno slušala. Kad je čula, da kastelan traži novaca, odmah joj je odlahnulo. Nije ju nimalo smetalo, što je svota, koju kastelan traži, doista velika. Takvo što nije joj zadavalo briga. Ne samo što nije bila škrta, nego je

usuprot obim rukama razsipavala novac. Mnogi, osobito oni, koji su se mogli pohvaliti njenom milošću, držali su za velikodušje, što u istinu nije bila no nebriga razmažene boljarke, koja vriednost novcu pravo ni ne poznaje. No da i nije tako, ovaj put, gdje se je radilo o Griču, bila bi ona i inače na svaku i najveću žrtvu spremna. Mislila je na Valentina. Bude li Grič u njihovoj vlasti, onda ju već ništa ne dieli od njega. Ta ju je misao posve zaokupljivala.

— Dobro ste učinili, što ste se meni utekli! — tješila ga kraljica. — Ja ću odmah odrediti, da se svota, koja vam treba spremi! Kad se vratite na Medvedgrad, čekati će novci. Želite li da se vama uruče?

Kastelan se je nekoliko trenutaka kolebao. Kraljičin pogled je za toga nehajno počivao na njegovu licu. Moglo se je vidjeti, da kraljica nipošto ne sumnja, ali njega je uz sve to pogled taj zabunio.

— Ne meni, — odbijao je neodlučno — nego onomu čovjeku. Tako smo uglavili!

— Dobro! — nasmiešila se kraljica. — A sad još jedno. Je li je ono čeljade pouzdano?

— Posve, posve pouzdano! — živo je uvjeravao kastelan. — Sinovac je to kapetana Šilipetra, koji za njega jamči svojom glavom!

— Sinovac kapetana Šilipetra? — ponovila je kraljica zamišljeno. — Eno, — zapitala je onda, pokazavši kroz prozor onamo u bašću prema ulazu — nije li to kapetan Šilipetar?

— Jest, on je! — potvrdio je kastelan, stupivši k prozoru. A onaj mladić pokraj njega je njegov sinovac!

Šilipetar bio je sa Stjepkom upravo stigao sa Medvedgrada. Stajali su pred vratarevom sobom na ula zu ubašću. Stjepku je prije svega bilo do toga, da se sastane sa Zlatom i da joj uruči Valentinovo pismo. Niz pojas mu je visio svežanj ključeva a u ruci je držao kojekakvo bravarsko orudje. Oboje je bio ponio sa Griča, da kod svojih sugradjana ne uzbudi sumnju.

— Idi ti samo ravno u dvor! — upućivao ga Šilipetar. — Kad se uzpneš u prvi sprat, odmah druga vrata su Zlatina. Ako te tko zaustavi, ti samo reci, da dolaziš sa Medvedgrada po nalogu! Ja ću ovdje čekati kod vratara, a kad svršiš potražit ćemo zajedno kastelana.

Zlata bila je posve satrvena, kad se je otišavši od kraljice, opet našla sama u sobi. Grozno kraljičino lice sa onim izrazom neumolne mržnje lebdilo joj je neprestano pred dušom. I do sad joj je dušu razdirala težka tuga i bol, a sada se je tomu još i pridruživao strah, koji joj je sapinjao srce. Nad njenim krevetom visilo je razpelo. Spustila se je pokraj kreveta na koljena, da se pomoli, ali kao da ni u molitvi već nije našla utjehe, klonula je glavom na krevet. Tako je ostala dugo i dugo.

Najednom odskočila su gotovo nečujno sobna vrata, a iza njih se pomolio Stjepko. Zlata je podigla glavu i pogled joj se na trenutak ukočio, ali odmah zatim sinuo je na njenom bliedom, umornom licu tračak radosti. Prepoznala je u došljaku majstora Roberta sa Griča. Nije sada ni pomišljala na to, da ju je majstor Roberto sve od onda, što ga je odbila, vazda sliedio mrkim, pače neprijateljskim pogledima i da se je ona tog bliedog, mučaljivog mladića bojala. Bilo joj je samo milo, što poslije tih dugih, težkih dneva opet vidi gričko lice.

Stjepko, komu onaj izraz radosti u Zlatinu licu nije

bio umakao, stupio je na to u sobu, te je oprezno i u nekom strahu iza sebe zatvorio vrata.

— Imam vam nešto uručiti! — nasmiešio se je zatim tajinstveno, pruživši Zlati, koja je medjutim bila ustala, Valentinovo pisamce. — Pogodili ste već valjda, od koga vam ga donosim?

Zlata se je zažarila. Slutila je doista, da je pismo od Valentina. Tko bi joj drugi i mogao pisati? Drhtavom rukom posegnula je onda za pismom te ga je stala čitati. Valentin ju je u pismu uvjeravao o svojoj ljubavi, a ostalo da će čuti od donosioca. Stidno je s toga uzvinula oči te je, ne bez smetnje, pogled svoj kao pitajući uprla u Stjepka.

— Možete si misliti, — tiho se je ovaj na to oglasio — u kakovoj je brizi gospodin Valentin radi vas! On sav plamti, da vas izbavi. A bio bi to već i učinio, da je znao, gdje ste. No sad ga već ništa ne će sustaviti. Treba s toga da budete spremni!

— A što da učinim? — uztresla se Zlata, pritisnuvši obje ruke na uzburkanu grud.

— Spremni budite! — ponovio je Stjepko — Gospodin Valentin će ove noći doći, da vas sobom povede na Grič. Treba s toga da ga dočekate! Hoćete li?

— O Bože! Da li hoću?! Svaki trenutak pod ovim krovom teži je već od same smrti!

— Vjerujem vam, dobra Zlato! — sućutno se je ozvao Stjepko. — Ali sada ne preostaje drugo no da se strpite. Sutra, ako Bog da, biti ćete opet medju svojima na Griču. Jedno ipak još treba. Kad sam pošao sa Griča, obrekao sam gospodinu Valentinu, da se ne ću vratit bez pisamca od vaše ruke. Napišite s toga nekoliko rieči.

Evo, — dodao je u isti mah, izvadivši izpod haljetka komad hartije i pisaću spravu — što tomu treba!

— A što da mu pišem? — zapitala je ona, bacivši zabunjen pogled u Stjepka.

— Što godj vas je volja! — ravnodušno je ovaj slegnuo ramenom. — Najbolje će ipak biti, budete li mu javili, da ga noćas očekujete. Ne treba više. Ali samo žurno! Ja sam se kradom došuljao ovamo pred vas. Kako vidite, — nasmiješio se je, pokazavši na svežanj ključeva, što mu je visio iza pasa — kao bravar. Da me tko ovdje zateče, sve bi propalo!

Poslije nekoliko trenutaka uručila mu je Zlata pisamce.

— Mislim, da će to dovoljno biti? — sjetno se je zatim nasmiešila, poniknuvši očima.

— Posve dovoljno! — potvrdio je Stjepko, koji je okom preletio po pisamcu. — Noćas ga očekujete, više ne treba! Za koji sat će vaše pisamce gospodinu Valentinu već biti u rukama!

Zlati su se sada oči zalile suzama te je kroz suze zahvalno pogledala Stjepka.

— Vi se vraćate na Grič? — ozvala se je onda bolno, kao da joj je težko, što i ona ne može s njim.

— Ravno ću onamo! — uvjeravao je Stjepko kao u žurbi. — Zlo bi bilo, da me tu tko vidi! Najbolje s toga, da odmah odprhnem!

U isti tren je i kao kradom izčeznuo. Zlata bila je sada opet sama. Izvadila je iz njedara Valentinovo pismo te ga je sve iznova stala čitati. Kod toga joj se lice čisto sjajilo tihim blaženstvom. Ta to je bilo prvo pismo, što ga je primila od Valentina! U sobi joj odjednom postalo tjeskobno; morala je van, kuda bilo na božji zrak.

Nekoliko časaka poslije već je vrludala po bašči. Vani, pod onim krasnim, plavetnim nebom, sve se je blistalo u proljetnom sjaju. Bašča je u istinu bila krasna. Skrovni puteljci, prekriti cvjetnatim grmljem, križali se sa mekim stazama, obrubljenima s jednog i drugog kraja miloduhim cvićem, koje je miris svoj širilo po čitavoj bašči. U modrom uzduhu krilili se šareni leptiri, a odasvud se ozivao sladak romon, mili ptičji piev. No Zlata ovaj čas za sve te divote nije marila, sve njezine misli bile su na zavičajnom Griču, kod Valentina i kod dobre majčice. Tumarajuć tako u mislima po bašči, našla se je odjednom pred ljetnim dvorcem u borovom gajiću. U čudu zagledala se je u dvorac, kojega do onog časa nije bila ni opazila. Od brza hoda bila je već i umorna te se je spustila na jednu od drvenih klupa, što su bile porazmještene u gajiću. Tihi mir i samoća, što je tu vladala, godila joj je. No jedva što je bila sjela, već se je i opet uzplahirena digla. Dolje izpod humka začuli se koraci, a odmah zatim se na okretu staze pojavila dva čovjeka. U starijem od njih prepoznala je na prvi pogled onog medvedgradskog razbojnika, koji je noću provalio u njezin roditeljski dom na Griču te je nju sirotu silom iztrgnuo iz majčinog krila, a onaj mladji pokraj njega — Zlata nije htjela vjerovati svojim očima — nije bio nitko drugi nego majstor Roberto sa Griča.

I nije se prevarila, bio je to doista Šilipetar sa Stjepkom. Pošli su, da potraže kastelana Sebolda, koji je, kako je Šilipetar čuo od vratara, bio u ljetnom dvorcu kod kraljice. Primicali su se ne odveć žurnim korakom. Čudna bol stegnula je Zlati grud. Tek časak prije je isti taj majstor Roberto pred njom sav strepio od groznične žurbe, pored toga je uvjeravao, da se je kradom

došuljao i kradom da će nestati, a eto on sad tamo dolje rukom pod ruku ide s onim nečovjekom, koji je kriv, što se je sva ta bieda survala na nju! Zaokupila ju tamna slutnja. Da sve to možda nije bilo no pusta prevara?! U isti mah oćutila je i ružan strah, ne samo od onog medvedgradskog razbojnika, nego još više možda od tog majstora Roberta. Tražila je očima zaklonište, da se sakrije, ali uzalud. U to joj se oko nehotice zaustavilo na ljetnom dvorcu. Ulazna vrata izpod altane bila su širom otvorena. U strahu nije mnogo razmišljala, nego je pohitila onamo i stupila unutar. Našla se je u prostranom hodniku, koji se je na očigled provlačio duž čitavog prizemlja. Negdje u sredini toga hodnika opazila je vrata, koja su, kako se činjaše, bila otvorena. Nije se ipak usudila onamo, nego je ostala s kraja u hodniku. Nadala se je, da će majstor Roberto s onim čovjekom okrenuti na drugu koju stranu, ali nije dugo potrajalo i njihov glasni razgovor se je čuo pred samim ulaznim vratima. Bez sumnje nakanili su i oni ovamo! Kao bez sviesti poletila je s toga k onim vratima. Ova su, kako je slutila, bila doista otvorena, a vodila su drugi omanji hodnik. S drhtavim srcem stupila je sada u taj hodnik, koji je bio posve uzak i taman. Mislila je, da će gdje godj naći kakov izlaz, te je pošla napried, no već poslije nekoliko koračaja se je prestravljena trgnula natrag. Ravno pred njom nalazila se velika staklena vrata, tek s kraja prekrita lakim zastorom, a u sobi iza tih vratiju, koja su pored toga bila i na pola otvorena, sjedila je kraljica. Ubogoj Zlati ukočilo se srce od straha. Nije se usudila napried, ni natrag, nego je, kao da se je stvorila kamenom, ostala na mjestu. Svaki i najlaglji šušanj mogao ju je odati. Tiho se je pritisnula uz stienu i zaklonila

za zastor, no i tako, ako i nije htjela, sve je vidjela i čula, što se u sobi pred njom sbiva.

Pokraj kraljice stajao je onizak, krupan mužkarac. Čisto ju zazeblo, kad je ugledala njegovo odurno lice. Bio je to dakako kastelan Sebold, koga ona nije poznavala. Kraljica je nestrpljivo upirala oči prema dnu sobe, gdje su bila druga vrata. Očevidno je nekoga očekivala. Odmah zatim su se ona vrata i nečujno razletila, a iza njih se je pomolio Šilipetar sa Stjepkom. Šilipetar se je neodlučno zaustavio na pragu, kad je opazio kraljicu, no ova se je nasmiešila te mu je namignula, da sa svojim drugom unidje.

Sve što je sada Zlata čula i vidjela, napunilo je njenu dušu grozom.

— Evo, — oglasio se je kastelan Sebold, pokazavši na Stjepka — onaj mladić, koji je spreman, da Grič preda u naše ruke!

Kraljica složila je ruke na krilo te je znalično stala motriti Stjepka. To mučaljivo, kao iz kamena izklesano lice joj se je svidjalo.

— Vi ste dakle spremni, da nam služite? — rekla je zatim ljubkim glasom.

Stjepko se je muče naklonio.

— Služba vaša — nastavila je kraljica — nam u istinu vriedi. I vi se za svoju spremnost ne ćete — pokajati. A što mislite, — dodala je nešto tišim glasom — kada ćete naše ljude moći pustiti u grad?

— Noćas, kraljevska svjetlosti! — odvratio je Stjepko krepkim glasom, ne dignuvši ipak očiju, koje su — bile uprte u zlatom izvezeni jastučić izpod kraljičinih nogu.

— Noćas?! — trgnuo se je kastelan te je u istimah kao u čudu pogledao Šilipetra.

— Da, noćas! — potvrdio je ovaj. — Zar nije tako i svietli knez tražio?

— Najbolje, najbolje, — odobravala i kraljica — bude li odmah noćas, ako se može! I vi se — okrenula se je zatim k Stjepku — pouzdajete, da će vam uspjeti?

— Za njega, kraljevska svjetlosti, — uzkliknuo je Šilipetar, uhvativši Stjepka za ruku — jamči njegov stric svojom glavom! Sutra je grad na Griču u kneževim rukama!

— Ovaj put ćete i vi sa svojim ljudima tamo biti? — ljubko se je osmjehnula kraljica.

— Tako je naredio svietli knez! — odvratio je Šilipetar. — No da i nije, ja bih se tamo našao!

— Onda se ne bojim, da ne bi uspjelo! — rekla je kraljica. — Vi znate, koliko cienim vašu junačku ruku!

Šilipetru je lice čisto zasjalo od ponosa, kojim ga je napunila kraljičina pohvala. Kušao je, da se nakloni, te je s očevidnom mukom izpruživao vrat, ali nikako nije mogao sagnuti glavu.

— Vi se ne umijete klanjati, dragi kapetane! — nasmiešila se kraljica, koju je Šilipetrova neprilika očito zabavljala.

— Šija mi je odveć tvrda i ukočena! — izvinjavao se ovaj. — Kad su onomad na Griču bacili u tamnicu, kramari su se hvalili, da će raztegnuti tu moju šiju, ali nisu imali kad! Šteta ipak, što nisu! Šteta! Ne bi bilo sada te muke!

Kraljica se je glasno nasmijala.

— I onaj njihov majstor From — produžio je Šilipetru smijući se — već je i za moju šiju bio spremio konopac! Konopac taj je u mene i ja ga čuvam kao milu uspo-

menu. Trostruk je, jer na Griču drže, da je medvedgradska šija tri put tvrdja od Gričke.

— Ako je u gričkih kramara — upleo se kastelan — u istinu tako meka šija, kako se oni hvale, onda će to u korist biti kneževoj blagajni. Bar će se sada prištediti mnogi zlatnik, jer jednostavni konopac svakako manje stoji nego trostruki.

Kraljica se je opet glasno nasmijala. Onda je ustala i, približivši se Šilipetru, povjerljivo je položila svoju ruku na njegovo rame.

— Sutra — ozvala se je u isti mah — možete posjetiti toga majstora na Griču! Izbuljit će oči, kad vas ugleda! Je li?

— Na službu, kraljevska svjetlosti! — odvratio je Šilipetar. — učinit ću, kako zapoviedate! I ako vaša kraljevska svjetlost zapovieda, dopremit ću gričkog majstora u gajbi na Medvedgrad! Ali prije ću ga predati svojoj gazdarici Kati neka, gubavo to čeljade baci u parnjak, da se malko izpari. Hulja na deset koračaja zaudara po čovječjoj krvi!

— Nuder, Sebolde! — okrenula se kraljica prema kastelanu — Što mislite vi?

— Ja? odazvao se je ovaj sa nekom žurbom, bacivši ponizan pogled na kraljicu — Ja mislim, da će nam majstor From sada na Griču trebati! Bez njega se pače ni ne bi moglo biti! Vještak je on u krvavu poslu svake ruke! U tomu mu možda nema premca! Treba vam znati, kraljevska svjetlosti, da je krvavi svoj zanat izučio u Njemačkoj!

— Jeste li čuli, kapetane? — rekla je kraljica uprvši vragolast pogled u Šilipetra. — Kastelan nema

krivo. I ja držim, da će nam takav čovjek, kao što je taj grički majstor, sada trebati!

— Ej, onda molim samo za jednu milost! — pokunjio se Šilipetar.

— A to bi bilo?

— Neka mi vaša kraljevska svjetlost dopusti, da tomu gubavcu, ako ne drugo, bar odsiečem oba uha! Bit će to ugurzusu tek malo zlamenje, mala uspomenica od mene! Dopušta li vaša kraljevska svjetlost?

— I to ćete moći! — mirila ga kraljica, trudeći se, da joj lice ostane ozbiljno. — I to! Ali kašnje, kad čovjek jednom ovrši svoje!

Šilipetar se je odjednom sav zažario te si je jednom i drugom rukom stao popravljati ovratnik od košulje, kao da mu ovaj steže vrat, koji mu je u istinu bio nabreknuo.

— Ne mogu ja čekati! — navalio je zatim malo ne gnjevno. — Nikako ne mogu! Odmah sutra ću ja njemu, ne odsieći, nego škarama odstrići klapave one njegove uši! Do biesa! — poviknuo je sav razjaren, zaboravivši posve, da stoji pred kraljicom. — I bez ušiju moći će on vršiti krvavi svoj posao! Pa bude li se branio, vi ga, kraljevska svjetlosti, onda predajte u moje ruke! Ukrotit ću ja njega! S kandžijom postavit ću mu se iza ledja i zapovjedit ću: Vješaj! pa evo moje glave, ako rusoglavi gubavac brže no što bi okom trenuo i svojemu rodjenomu bratu ne će zaokrenuti vratom! U ostalom kako bilo, — završio je napokon sniženim glasom, bacivši izpod oka više znaličan nego ljutit pogled na kraljicu — ušiju njegovih ja nedam! Njima će se moji psi gostiti! Zato mi, kraljevska svjetlosti, ne branite, da ih ugurzusu odmah sutra skinem!

— Učinite, kako godj vas je volja! — razgrohotala se kraljica, koja se je i do sad težko susprezavala, da ne prasne u smieh. — Ako vam je do toga, da onog čovjeka kaznite, slobodne su vam ruke! Jeste li zadovoljni?

Šilipetru se u jedan mah razvedrilo lice.

— Vidi se eto na meni, da li sam zadovoljan! — uzkliknuo je veselo. — Bio sam prije nešto žestok, uzkipila mi krv; ali zato kraljevska vaša svjetlost nema vjernijeg sluge od mene!

— Poznajem ja vašu odanost, dragi kapetane! — laskavim se glasom ozvala kraljica. — I nitko ju više ne cieni od mene! A upravo zato htjela sam vas i nešto moliti!

— Zapovjedite, milostiva kraljice; — poviknu je Šilipetar, sav sretan, što se kraljica obraća na njega. — Eto, ja sam spreman!

Na kraljičino lice je odjednom legla sjeta. Činilo se, da su joj misli zabrodile nekud u daljinu.

— Vama će to biti moguće! — osmjehnula se je sjetno.

Bude li moguće, onda će se i izvršiti! — odrešito je izjavio Šilipetar. — I to odmah! I upravo onako, kako vaša kraljevska svjetlost želi!

— A ja — rekla je kraljica i glas joj je taj put zvonio čisto iskreno — vam ovu vašu službu nikad neću zaboraviti! Razumijete li? Nikad!

Šilipetru su opet obrazi zaplamtili, no ovaj put od radostne uzbudjenosti. Znao je on dobro, što to znači, kad kraljica tako obećaje.

— Vi ste si — uzela je opet kraljica — za stalno upamtili onog mladića, koji je onomad za vama pošao u potjeru?

— I predobro! — uzvrpoljio se Šilipetar. — Što sam živ, nitko mi toga nije učinio! No skupo će on to platit! Na ražanj ću ga nataknut!

— Upravo to je, radi čega se na vas obraćam! — blago se oglasila kraljica — Ja ne ću, da takvo što učinite!

— Kako? Vaša kraljevska svjetlost takvo što ne će? — začudio se Šilipetar.

— Ne ću! ponovila je sada oštro. — Ja želim, da onaj mladić ostane živ! Razumijete li?

Šilipetar nije ništa odvratio, nego je samo ukočeno gledao kraljicu.

— Mladić taj — nastavila je ona — je na Griću bilježnikom i ime mu je Valentin. Za stalno nije on ni sada tamo posljednji, nego usuprot, sva je prilika, da će biti medju prvima, možda jedan od kolovodja gradjanskih! Kažite, — okrenula se je na posljedku k Stjepku — nije li tako?

— Jest! — naklonio se je ovaj — I to najopasniji! Gladski glavar Rotar povjerio mu je Kamenu kulu, da u njoj zapovieda!

Zlata je u svom zaklonu zadrhtala, kad je kraljica spomenula Valentinovo ime. Trepćuć kao šiba na vodi, uhvatila se obim rukama za stienu te je nagnula uho prema vratima. Blieda kao ona stiena pokraj nje, lovila je sada sa strahom svaku rieč.

— Da, opasan momak, kako godj je mlad! — živo je sinovcu povladjivao Šilipetar. — A vaša kraljevska svjetlost želi, da uz sve to u njega ne diram? Hej! — poviknuo je u isti mah radosno, kao da se je nečemu dosjetio — Razumijem ja sada, zašto da ga čuvam! Svjetlost vaša namienila ga je onom gričkom majstoru! Tako mi

spasa, bolje što se ni smisliti ne može! Lice je u toga momka bielo kao u kakove djevice i vrat mu je biel i mekan kao u djevice! Bit će to pravi blagdan za majstora Froma, kad oko toga vrata bude svijao konopac! A ni meni ne će biti krivo! Tako mi svetca, ni meni! I bude li majstor valjano ovršio svoj posao, poklonit ću mu jedno uho!

— Prestanite! — namrštila je kraljica obrve. — Ne ću, da tako govorite. Ja želim, da toga mladića predate meni u ruke! Jeste li razumjeli? Meni u ruke! Ako to učinite, — dodala je toplim glasom, uhvativši Šilipetra za ruku — moja vam milost, velim to i opet, izostati ne će! Ali onomu mladiću ni cigla vlas ne smije poletjeti s glave! Jeste li razumjeli? Ni cigla jedna vlas!

— Kad je tako, lahko onda! — lukavo se je nasmiešio Šilipetar, komu je odjednom puklo medju očima, zašto se je kraljica toliko zabrinula. — Sada razumijem! I vaša će se želja kraljevska svjetlosti, izpuniti! Prije nego Grič u kneževim, biti će ovaj mladić u vašim rukama!

I Šilipetar je sada bučnim načinom, kako on to već običavaše, ubaviestio kraljicu, kakvu je zamku njegov sinovac Stjepko spremio Valentinu.

Biedna Zlata je sve to slušati morala. Bilo joj, kao da je netko nožem udario u srce, kad je čula Šilipetra. Bezdušje opakih tih ljudi tamo u sobi čisto ju porazilo. Pored toga osjetila je odjednom u srcu i čudnu neku bol, kakvu ona do sada još nije poznavala. Ta je bol palila, gušila. Na mahove je iz svoga zaklona kao kradom pogledavala u kraljicu. Ova se je s nekom nebrigom neprestano smiešila, a to je njenu bol još povećavalo. Zašto nisam mužko?! — trgnulo joj dušom — Da sam mužkarac, skočila bih onamo i zadavila bih tu okrutnu, nemilostivu ženu! Ali u isti mah se je i pobožno prekrižila, da odmahne griešnu misao, koja ju je saletila. I glava joj tiho klonula na stienu, koja je bila posve vlažna od njenih suza.

A i kraljica bila je silno uzbudjena. Od radosti i očekivanja uzbunilo joj se cielo biće, kad je čula, da će možda još ove noći vidjeti Valentina. Srce joj je jače zakucavalo, kad je na to samo pomišljala. Gledala je s toga sa nekom zahvalnošću u Stjepka, koji je pred njom stajao poniknutih očiju, čedno i tiho, kao da o svemu tomu ništa niti ne zna.

— Svotu, što ste ju tražili, — rekla je zatim Stjepku — ćete primiti! I rado vam ju dajem! Pored toga bit će vam vazda i moja milost sigurna!

Odmah zatim pošla je u bližnju sobu i, vrativši se poslije nekoliko časaka, uručila mu je pismo.

— S tim pismom — nasmiešila se je dobrostivo — javite se kod moga komornika na Medvedgradu!

Stjepko se je šutke naklonio.

— A jeste li se — zapitala je iza toga kraljica, redom poglednuvši kastelana, Šilipetra i Stjepka — već sporazumili, kako će se udesiti?

— Nismo, kraljevska svietlosti! — sa očitom se žurbom odazvao kastelan. — Sad ćemo na Medvedgradu uglaviti, što tomu treba!

— Nema tu šta uglavljivat! — tiho se je nasmiešio Stjepko. — Noću na gričkoj strani izvan bedema nema nikakvih straža. Kneževi vojnici se s toga, dakako krišom bez opasnosti mogu približiti do samih obkopa. No bolje će svakako biti, — nastavio je, okrenuvši se k Seboldu i stricu — ako svoje ljude povedete kaptolskom stranom. Tu se onda iza kaptolskih mlinova možete zaustaviti i

okupiti. Kad stignete onamo, javite mi to kakvim godj znakom. A ja ću onda na prozor iznad vratiju Nove kule metnuti luč. To će vam biti znak, da su kulina vrata otvorena i da vas čekam pred vratima.

— A kakvim znakom da ti se javimo? — ozvao se Šilipetar.

— Kakvim godj, svejedno. Ja ću i onako osluškivati Ako vas je volja, zalajte kao lija!

— Kao lija? Pristaje li to? — uzprotivio se Šilipetar. — Ne bi li bolje bilo, da otegnem tužno poput noćnog ćuka?

— Dobro! — kimnuo je Stjepko. — Javite mi se dakle kao ćuk. To je koban glas!

— Gle! — lupnuo se Šilipetar po čelu. — Što bi bilo, da zakukam poput kukavice? To bi još i kobnije bilo! A ja to umijem!

— Kao kukavica?! Noću! — zlovoljno je prigovarao kastelan. — Gradjani bi mogli čuti i skočiti na oružje!

— Ne bojte se! — mirio ga Stjepko. — Tu opasnosti nema!

— Tako ću se ja javiti! Tako! — poviknuo je Šilipetar. — Pa bude li koja od onih gričkih babetina tu noćnu kukavicu čula, vještica će se u krevetu okrenut i prekrižit se prošaptnut će molitvicu: Smiluj se, Bože! Jadnomu Griču zakukala je sinja kukavica!

Šilipetar stupio je na to k prozoru i, okrenuvši se na pola, ponesao je složene ruke na usta a u isti mah grunulo je kroz zaobljene mu dlanove u sobu veselo: kuku, kuku, tako slično kukaviku, kao da se je negdje u gajiću izpred dvorca u istinu javila kukavica.

Svi u sobi, i isti Sebold, prasnuli su u smieh. Odmah zatim se i razidjoše. Kraljica se je vratila u dvor,

a kastelan i njegovi drugovi pošli su, da potraže svoje konje. Ne dugo iza toga već su i brzim kasom jurili prema Medvedgradu.

Zlata je na trenutak odahnula, kad je opet bila sama. Nije se već mogla držati na nogama. S mukom se je dovukla do prve klupe izpred dvorca i tu se je, posve obnemogla, spustila. Glava joj se kolom vrćaše. Njena slutnja se dakle obistinila! Sve to nije bilo no paklena prevara! I ona sama je pomagala splesti zamku, što ju je onaj himbenik spremio njenom zaručniku! No Valentina će dobri Bog čuvati, ali što će zavičajni njezin grad, koji ona ljubi, kao da se je u njemu rodila?! Ona se mora odavle odkinuti, da ga spasi, da od njega odvrne propast, koja mu prieti! Ali kako da se odkine? Kako?! A ipak mora! Mora, mora! I to odmah! Odmah!

U taj par osjetila je nečiju ruku na svom ramenu. Pred njom turobna lica stajaše Jana. Zlata se je pred nju bacila na koljena te joj je obuhvatila noge.

— Pomozi, dobra Jano! — uzvinula je prama djevojci oči. — Pomozi!

— Za Boga miloga! — uzplahirila se Jakovljeva nesudjenica, dignuvši Zlatu! — Da vas je tko ovako vidio, sve bi propalo. Kraljica za stalno nešto snuje, jer je sad i gospodja Cecilija odjednom okrenula. Naložila mi je, da na svaki vaš korak pazim. A to ne sluti na dobro. No — rekla je sniženim glasom, izvadivši izpod kecelje omašan ključ — ja sam se eto pobrinula, da im pomrsim račune! Ako je u nas dosta snage, možemo noćas onud — tu je pokazala na gvozdena vrata u zidu iznad kotline — u šumu i ne bude li nezgode, povesti ću vas odmah i na Grič!

— Oh, ti si angjeo, Jano! — uzkliknula je Zlata,

zagrlivši djevojku. — Ali treba ti znati, da ja ne mogu čekati, dok se spusti noć! Nego slušaj!

I Zlata je sad s nekoliko rieči svoju prijateljicu uputila o svemu, što je čula ondje u zaklonu.

— Moj zaručnik je — završila je kao u hitnji — u opasnosti i za stalno ga čeka težka bieda, koja bi se možda još odvrnuti dala. No on je vitez te će s Božjom pomoću i sam razkinuti mrežu, što mu je spremljena. Ali inače Grič! Ako prije ponoći ne stignem onamo, nema mu spasa! Propast će! Propast!

Jana se je zamislila.

— Dobro, — oglasila se je zatim odrešito — budite dakle spremni! Čim se smrkne, krišom ćemo kroz ona vrata u šumu! I dobri Bog će nas čuvati!

Kastelan bio je medjutim sa Šilipetrom i Stjepkom stigao na Medvedgrad, gdje je Stjepko odmah i primio novce. Tajnik Erazmus nije Stjepka ni pogledao, nego mu je šuteć izbrojio trideset hiljada zlatnika, inače kraljičin komornik, koji ga je kod toga neprestano ljubezno oblietao. Primio je dvie dosta velike vreće, nakrcane samim suhim zlatom. Kastelan Sebold sav se je uzbiesnio, kad je čuo, da će ostati praznih ruku, ali se je napokon primirio, jer je uvidio, da tu ne preostaje nego šutjeti. Stjepko je bacio one dvie vreće na svoje kljuse i, ne navrnuvši se više u stričev dom, skokom je pohitio prema Griču. Znao je, da se sa ovim vrećama ne smije javiti na Griču, odlučio je s toga, da će ih negdje u šumi iznad Griča do sigurnijeg vremena zakopati. Više crkvice sv. Jurja na samom rubu uvale, koja se je provlačila do gričkih majura, stajao je sred gustog grabarja samotan dub, pod kojim se je on obično odmarao, kad je nedeljom vrludao po gričkoj okolici. Ovo skrovno mjesto

činilo mu se je za to najsgodnijim te ih je tu i zakopao. Stao se je već hvatati mrak, kad je nedugo iza toga kroz Nova vrata ušao u grad, gdje su ga sa glasnim klicanjem primili.

*

U gori se je u isto vrieme već posve bilo smrklo. Zlata je u svojoj sobi s drhtavim srcem čekala Janu. Brojila je trenutke i svaki trenutak pričinjao joj se čitavom vječnosti. Napokon pojavila se je Jana sa toplim plaštem u ruci. Lice joj je bilo mirno i odvažno. Brižljivo, kao da joj je majka, ogrnula je Zlatu plaštem. Onda ju je šuteć primila za ruku i obje djevojke se na prstima spustile niz stube u bašču. Prozori u gornjem spratu bili su razsvietljeni, gospodja Cecilija sjedila je sa kraljicom kod večere. U bašči oko dvora sve je je bilo tiho i mirno. Djevojke su sada brzim korakom, ako i jedva čujno, pohitile k onim gvozdenim vratima u dnu bašče. Trenutak poslie već su bile na drugoj strani zida te su se niz strminu oprezno stale spuštati u kotlinu. Zlata, koja se je kod toga podupirala o Janu, tresla se je kao u groznici. Kad su se iza toga našle u kotlini, prodro je jednoj i drugoj djevojci dubok uzdah iz grudiju. Odlahnulo im, ako je i tu dolje bilo tako mračno i tamno, da su samo korakom i pipajući oko sebe mogle napried. Od časa do časa su postajale i osluškivale. Tamo gore nad kotlinom bilo je medjutim i sada sve mirno i tiho, njihov bieg, ostao je dakle neopažen. Na sreću nabasale su na stazu, koja je, kako se je Jana ubrzo uvjerila, vodila iz kotline. Sada su bar žurnije mogle napried te su doskora i stigle k onom vrutku, gdje je gospodja Cecilija bila zatekla Zlatu. Najveća opasnost bila je minula i Jana je svoju drugaricu od radosti zagrlila

i poljubila. Odmah zatim zašle su u šumsku gušćaru. Tu je Jana, koja se je u gori rodila, poznavala svaku stazu. I potjera ih ovdje nije tako lahko stići mogla, uz sve to su sada gotovo trčeć brzale napred.

Bilo se je već posve unoćilo, kad su napokon stigle do onog kamenog križa izpod Medvedgrada, gdje se je medvedgradska cesta spuštala prema Černomercima. Noć je bila jasna, premda nije bilo mjesečine. Upravo su htjele da zadju na cestu, kad se je odjednom posve u blizini začuo konjski topot. Od straha umakle su u šumu te su se sakrile iza šikarja pokraj ceste. Odmah zatim preletila su mimo njih dva na očigled oboružana konjika. Zlata je htjela zakriknuti, ali joj Jana, koja je opazila njezinu uzbudjenost, pritisnula ruku na usta. Zlati se je bilo pričinilo, da je jedan od tih konjanika Valentin. I slutnja nije ju varala, bio je to doista Valentin s Jakovom.

— On je to bio! Vjeruj, nitko drugi nego on! — bolno se odkinulo Valentinovoj zaručnici, kad su konjanici već bili izčeznuli u šumi.

— Mislite li? — rekla je zamišljeno Jana, kojoj se je sada takodjer pričinjalo vjerojatnim, da bi tako moglo biti. — Ne budite zato tužni! — uzela je zatim tješit Zlatu. — Ako je u istinu bio on, onda Bog nije htio, da se s njim sastanete!

Djevojke uzpele su se na to šuteć na cestu. Dok su one žurnim korakom brzale prema Černomercima, za toga je Valentin sa Jakovom letio prema Tihim dvorima. Kad mu je Stjepko, povrativši se na Grič, uručio Zlatino pismo, u kojem mu ona javlja, da ga ove noći čeka, Valentin već nije našao mira, dok nije sjedio na konju. Stjepko mu se je takodjer bio ponudio, da će ga pratiti, no Valentin nije primio njegovu ponudu. Šilipetrov sinovac

je u ostalom dobro znao, da će tako biti. Valentin se je pouzdavao u se, te je bio tvrdo uvjeren, da će mu bez ičije pomoći uspjeti osloboditi zaručnicu. Dovoljan mu je bio njegov vjerni Jakov, koji je oko Tihih dvora poznavao svaki grm. Kako su skokom jurili, ubrzo su stigli do vrutka pred kotlinom. Tu su privezali konje i zašli u kotlinu, da se odavle strmim onim nogostupom uzpnu gore k zidu. Časak poslije već su se našli pred zidom. Na njihovo veliko čudo bila su ona gvozdena vrata, što su vodila u bašču, otvorena.

— Nije to čist posao! — uzklimao je Jakov glavom. — Nemojte unići, gospodine! Bolje će biti, ako smislimo drugi način, kako da vašu zaručnicu oslobodimo!

— Ne boj se! odmahnuo je Valentin rukom i tresuć se sav od nestrpljivosti stupio je u bašču.

Medju onim gustim drvljem u bašči bilo je posve tamno. Valentin je trenutak osluškivao. Ništa nije prekidalo noćnu tišinu. Ondje iza drvlja provirivao je dvor, spokojno i tiho, kao da driema. Samo u gornjem spratu bio je jedan prozor razsvietljen. Valentinu je radostan smiešak zatreptio oko usta. Sve je usnulo tvrdim snom, — pomislio je u sebi — tek ljubav bdije. Zlata me čeka!

Valentin je sada žurnim korakom pohrlio stazom, koja je ravno vodila k ulazu u dvor. Pod gustim granjem, što se je kao krov izpruživalo nad stazom, bilo je još tamnije. U to je negdje na kraju staze sunulo nešto biela.

— Zlato! — više je dahnuo nego poviknuo Valentin i, zaustavivši se, nagnuo je uho, hoće li se odazvati.

U taj par zatitralo je nešto crna pred njegovim očima i u glavi mu se zamaglilo. Htio je zakriknuti, ali mu je samo težak uzdah prodro iz grudiju. Kroz maglu

mu se pričinjalo, da su se iz granja pokraj staze izpružile nevidljive ruke, koje su mu, hitrije od munje, opojnim mirisom zadojeni plašt savile oko glave. Ostavila ga sviest.

Kad se je iza toga prenuo, ležao je, na mekoj počivaljci, u prostranoj i, kako se činjaše, razkošno uredjenoj sobi. Podalje od njega se je sa stropa na pozlaćenim žicama spuštala mirisavim uljem napunjena svietiljka u prozirnoj, grimiznoj školjci, kroz koju se je i onako ne odveć jarko svjetlo plaho i kao kradom razilazilo po prostranoj sobi.

Valentin je kušao, da se digne, ali se ni maknuti nije mogao. Glava mu je bila težka i u čitavo tielo kao da mu olovo leglo, a ovo sumorno, pridušeno svjetlo, što ga je svjetiljka prosipala oko sebe, još mu je i više stiešnjivalo grud. Pored toga ga i mučila žedja, koja je upravo palila.

Pokraj njegovog uzglavlja šćućurila se na nizkoj stolici kraljica, koja je radostno trgnula, kad je opazila, da se je Valentin prenuo. U isti mah se je i dignula i, kao da je znala za Valentinovu muku, uzela je sa stolčića, što je stajao pokraj nje, vinom napunjeni zlatni pehar, te ga je nagnula na njegova usta.

Valentin je požudno srkao i nije pehara izpustio prije, dok ga nije izpraznio. Po njegovim žilama razlio se oganj. Izpravio se je polagano te je s niemim divljenjem gledao u kraljicu.

Stajala je podalje od njega u lakoj noćnoj opravi s peharom u ruci. Činilo se, da je opravu tek onako u hitnji prebacila. Plaho ju je s toga oko grudiju stegnula, te porumenivši, stidno je u isti mah oborila oči. Ali

samo na trenutak. Odmah zatim ih je opet uzvinula i bajni njihov sjaj razlio se po licu.

Čaru toga pogleda Valentin nije mogao odoljeti. Uhvatio ju je za ruku i privinuo k sebi. Ona se nije branila. Kao da ju je odjednom nemoć shrvala, spustila je glavu na njegovu grud. Njemu je srce kucalo, samo da ne pukne. I, ne znajući, što radi, obim je rukama ubuhvatio njenu glavu te ju je sve iznova pritištao na svoje zapaljene ustnice.

— Ti me ljubiš? — prošaptnula je ona i, savivši mu ruku oko vrata tiho je svoje lice, koje se je čisto razcvalo blaženstvom, prislonila na njegovo lice.

Valentin se je uztresao, kad je čuo njezin glas. Bilo mu je, kao da ga tko iznenada grunuo u grud.

— Gdje sam? — zapitao je u isti mah pola nesviestno.

— Gdje si, pitaš? — ozvala se je jedva čujno kraljica, zagledavši mu se u oči. — U mojem si naručaju!

— A ti, — zapitao je opet — tko si ti?

— Zar me ne poznaješ? — osmjehnula se je ona čarobno.

Valentin ju je ukočeno pogledao, no odmah zatim su mu oči oživile i iz grudiju mu se više kao bolni vapaj nego li pitanje odkinulo:

— Kraljica?!

— Da, kraljica sam! — umilnim je glasom rekla ona, tiesnije savivši ruku svoju oko njegovog vrata. — Kraljica, koja te ljubi i kojoj si ti prva i jedina ljubav! I za to znaj, — završila je sa blaženim posmjehom — da ćeš do vieka ostati moj! I ja te pustiti ne ću! Nikada! Nikada!

Valentinu se je činilo, da sniva i da sve to sluša u

*

snu. Tek pomalo mu se vraćala sviest. Dah njezin, što ga je osjećao na svojem licu, sada ga je upravo gušio. Odkinuv se iz njenog zagrljaja i, zakriknuvši kao mahnit, skočio je na noge. I kraljica je u isti tren ustala te je prema njemu razširila ruke, ali on ju je s takom žestinom odgurnuo, da je odletila onamo u dno sobe, gdje je kao bez sviesti klonula na stolicu. Na njegovu licu odrazivao se je užas i bol i kajanje.

— Gdje sam? — navalio je sada gotovo biesno.

Kraljica se je muče digla. Odjednom se je posve promienila. U ovoj polutami se pričinjalo, da je za glavu i više porasla. Skrstila je ruke te je sa porugljivim smieškom gledala u Valentina.

— Želite čuti, gdje ste? — prasnula je zatim u hohot. — Znajte dakle, da ste u Tihim dvorima! I znajte, da ste se ovamo došuljali kradom kao noćni tat!

Magla što je obavijala Valentinovu dušu, u tren se je razletila. Sada mu je bilo jasno, što se je s njim sbilo.

— Ne kao tat — planuo je u isti mah — nego kao vitez sam došao, da izbavim svoju zaručnicu!

Kraljici se nakrivila usta i na njeno kao mramor bliedo lice legao je zloban izražaj. Zlatna spona, što joj je sapinjala vranu kosu, razkinula se odjednom i kosa, spuznuvši niz ledja i ramena, raztresla joj se oko tiela, kao da ju je vihor zavitlao.

— Onda ste uzalud došli ovamo! — oglasila se je zatim muklo. — Svoju zaručnicu vi već nikada ne ćete vidjeti!

Valentin je probliedio. Sjetio se je, što mu je o kraljici govorila materinska njegova prijateljica Lastićka.

— Dat ćete ju umoriti, — rekao je glasom, koji

se je tresao od groze — kao što ste biednu njenu majku dali umoriti?

— Jest, — odvratila je ona hladno — umorit ću ju dati, kao što sam i njenu majku dala umoriti!

Valentinu je od užasa zatreptila grud. Bacio je malo ne strašljiv pogled onamo u dno sobe, gdje je stajala kraljica. U onoj tami se je njezin lik često gubio. Samo dva hladna plamena nemirno su plamtila ondje u mraku. To su bile njezine oči, koje su sievale hladnim sievom, neprijatno, grozno.

— Ne ćeš imati kad da izvršiš svoje pakleno nedjelo, prokleta gujo! — kao oganj je na to provalilo iz Valentina, koji je jednim skokom bio pokraj kraljice. Pograbio ju je, da će ju pokleknuti, ali se ona snagom, koju Valentin nije očekivao, odkinula. U isti mah je, hitra kao munja, iz njedara trgnula sitni, draguljima obtočeni bodež, da njime zamahne na Valentina, no ovaj bio je još i hitriji te joj je zaustavio ruku. Odmah za tim nemoćno je polegla pred njegove noge.

— Pomoli se za svoju crnu dušu! — navalio je sada Valentin drhtavim glasom i prsti njegovi se poput zmije svijali kraljici oko vrata.

U taj par se začuo gromoran prasak, kao da je ravno u sobu tresnuo grom. Činilo se, da su se stiene srušile i strop razvalio. U sobi je nastao podpun mrak a u isti mah se Valentinu, kao prije u bašči, opet u glavi zamaglilo. Ovaj put ipak nije posve izgubio sviest. Osjećao je kako ga dižu krepke ruke i kako ga više vuku, nego li nose, dugim nekim hodnikom, a onda kako se s njim spuštaju nekud dolje, sve dublje i dublje. Čuo je još, kako su zaškrinula težka neka vrata, te je i ćutio, kako ga odjednom oblieva vlažni neki zadah, koji je poput

more legao na njegovu grud, da ni disati nije mogao. Napokon je i čuo, kako su se ona vrata odmah zatim iza njega štropotno zaklopila, a onda već ništa nije čuo ni osjećao. U dušu mu legla podpuna tama, ali ne na dugo. Zadrhtao je najednom u čitavom tielu. Sa stropa, odakle li, kapale krupne, ledene kaplje na samu njegovu glavu. Kušao je, da se digne ili bar izpravi, no uzalud; težki okovi sapinjali mu ruke i noge. Ljuta bol, prolazila mu srce. Bio je, kako već dalje sumnjati nije mogao, negdje pod zemljom, u tamnici!

U isto vrieme, kad se je Valentin u tamnici prenuo, stigle su djevojke, dolazeći od Černomeraca, pod Grič. Oko grada sve je bilo tiho i mirno, a i one kule tamo gore, koje su štitile grad, spokojno su driemale. Inače je prozorčić u vratarevoj sobi po kulama svu noć bio razsvietljen, no sada ni u kulama nije bilo svjetla. I kule i zidine a i sam grad, sve je to bilo kao obavito tihim drienovim mirom. Zlata uzvinula je svoj pogled zahvalno put neba. Nije dakle stigla prekasno!

Djevojke su lakim korakom pobrzale onim strmim puteljkom, što je vodio gore k Poljskim vratima. Zlata se je nehotice sjetila krasne one večeri, kad se je onomad istim tim putem zajedno sa Valentinom vraćala kući. Kako je onda bila sretna! Srce joj se čisto kidalo, kad je pomišljala na Valentina, ako se je i tješila, da ga je možda što godj sustavilo te se sa Griča nije ni udaljio.

Obje družice nisu se još ni primakle bile vratima, kad ih je iznenada sa kule zaustavio odriešit glas:

— Ako vam je život mio, stante! Tko ste?

Bio je to glas vratara Pavliše, koji je izturivši glavu kroz prozor, sumnjičavim okom motrio djevojke.

— Ah, vi ste to, majstore?! — ozvala se Zlata,

koja se je u prvi mah čisto prepala bila. — Zar me ne poznajete? Ta ja sam! Lastićkina Zlata!

— Lastićkina Zlata? — zlovoljno je javio Pavliša, omjerivši djevojku gotovo neprijateljskim pogledom. — Lahko je u noći takvo što kazati! Ali je ste li vi u istinu, kako velite, Lastićkina Zlata?

— O, dobri majstore! — poviknula je Zlata, koja se je sada posve približila. — Evo, pogledjite me! Zar me u istinu ne poznajete?

— Ta da! Takva je upravo Lastićkina Zlata! — kao u čudu je potvrdjivao Pavliša. — Ali da li ste vi u istinu Lastićkina Zlata, he, he, to je što drugo! Ima sad u svietu djavolija svakojakih!

— O, majstore! — nestrpljivo se opet glasila Zlata. — Okante se toga! Meni se žuri! Otvorite!

— Žuri vam se? Gle! — zaklimao je Pavliša glavom. — A što, ako sve to nije no pusta djavolija? U to doba upravo i obilazi djavo! Tek časak prije javila je ura na tornju sv. Marka ponoć!

— Ponoć! O Bože! — prepala se Zlata — Otvorite majstore! Inače će biti prekasno!

— Prekasno? Gle! — stresao je vratar opet glavom. — A tko je — dodao je zatim — ono čeljade, što se je sakrilo iza vaših ledja? He?

— To je moja družica!

— Družica? Gle!

— Da, moj družica, — ponovila je Zlata — koja mi je pomogla, da sam se riešila biede! Ali dosta, dosta! — navalila je malo ne zdvojno. — Otvorite! Ja dolazim sa važnim glasovima! O trenutku možda visi spas grada! Pa bude li prekasno, biti ćete krivi vi!

— Ja ću biti kriv? Gle! — razžestio se Pavliša —

A tko će biti kriv, ako to, što ste evo rekli, nije no djavolija? He? Ali neka bude, javit ću majstoru Andriji neka on kaže, što da se radi!

U isti mah je i nestala vratareva glava sa prozora.

Zlata, koju je odjednom zaokupila crna slutnja, drhtala je u cielom tielu od straha i nestrpljivosti. Bojala se je, da će njena pomoć stići prekasno. Svaki trenutak mogao je gradu donieti propast, a ona, koja je pohrlila ovamo, da od njega odvrne užasni onaj udes, došla je možda uzalud! Da je negdje u gori nastradala, još kako tako, ali ona eto stoji pred gričkim zidinama i nije medvedgradska ruka, koja ju sustavlja, nego nerazbor gričkog čovjeka!

Potrajalo je dosta dugo, dok se je na prozoru napokon pojavio gradjanin Andrija. Dobromu Andriji razvedrilo se lice, kad je ugledao Zlatu.

— Gle! — poviknuo je radostno — Zar ste u istinu vi, časna djevice? Nisam htio vjerovati, kad sam čuo! Ej, to će biti veselje, kad majčici padnete u naručaj! Siroticu je žalost čisto shrvala! Ali gle, — primetnuo je zatim — gdje je gospodin Valentin? — Zar ste bez njega stigli? Što?

— Bože! Dakle je ipak pošao sa Griča! — bolno se trgnula Zlata. Nada njena, da se njezin zaručnik možda nije udaljio iz grada, sada se razplinula.

— Da, — uzeo je opet razgovorljivi gradjanin — odmah s večera je odletio u goru! Dakako radi nas! Veselje će to biti, kad se vrati i kad vas nadje, no do sad se još nije vratio! Ali vi — dobroćudno se je nasmiešio — želite k majčici? Što? Srce vas vuče? Kako ne bi! Razumijem ja to! Ali eto biede, ključevi su u gradskog glavara Rotara! Drugi je sada red! Ključeve

od svih gradskih vrata čuva on! Bez njega se nijedna vrata ne zatvaraju a isto tako ni ne otvaraju! Nego strpite se! Ja ću odmah poći k Rotaru i već za koji časak biti će on ovdje, da vam otvori vrata!

— Hvala vam, dobri majstore! — rekla je Zlata a u isti je mah, podignuvši prema Andriji ruke, dodala: — Ali žurno, dobri majstore, žurno! Kažite Rotaru, da donosim važne glasove!

— Važne glasove donosite? Ah! — trgnuo se Andrija.

— Izdajstvo prieti ubogomu našemu gradu!

— Izdajstvo! Sveti Bože! — poviknuo je Andrija, sav prestravljen.

— Jest, izdajstvo! — ponovila je Zlata bez daha. — Na samom Griču našao se je izdajica, koji je za šaku zlata prodao naš ubogi grad! I već bližnji trenutak mu može donieti propast! Zato žurno; žurno, dobri majstore!

Majstoru Andriji ove opomene nije ni trebalo. Onako gologlav, kako je stajao kod prozora, skočio je na ulicu te je kao bez sviesti poletio premu Mesničkoj kuli, da potraži glavara Rotara.

Kad se je Stjepko u večer vratio sa Medvedgrada, odmah se je sastalo gradjansko vieće. A bilo je bome i zašto. Glas, što ga je donio Stjepko, bio je u istinu važan. Uvjeravao je, da se Medvedgradjani opet spremaju na navalu. Sam knez je odredio, da se navali. Pročulo se i na Medvedgradu, da će Griču plemićka vojska stići na pomoć. I zato knez traži, da se prije navali, nego li stigne plemićka vojska. Sav Medvedgrad se s toga uzkomešao. Sa svih strana, kako je sam na svoje oči vidio, neprestano stižu onamo nove čete, ali uz sve to još nema

toliko sile na okupu, da bi već ove noći mogli navaliti. Odabrali su zato sutrašnju noć za navalu.

Sve to pričinjalo se posve vjerojatnim i nitko u vieću nije podvojio, da je u istinu tako. Vieće je i zato prema tomu udesilo svoje odredbe. Gradjani, koji su kroz sve ovo vrieme stajali pod oružjem, neka ove noći odpočinu, da sutrašnju noć budu što čiliji. Samo po kulama neka bdiju straže. Glavar Rotar je s toga već odmah s večera odpustio sve straže, koje su bile ponamještene po zidinama. On sam, ma da mu je i više nego drugima trebalo počinka, nije ni ove noći legao.

Kad je majstor Andrija, ostavivši Zlatu pred Poljskim vratima, pošao tražiti Rotara, bio je ovaj u Novoj kuli, gdje je taj čas u zapovjednikovoj sobi bilo malo družtvo na okupu, komu je i on prisustvovao. Pored Rotara bili su tu starješina Škvorac, glavar bačvarskoga ceha Kukić i čohaš Hračić. Sjedili su za stolom kod vrča vina. Soba, koja se je nalazila u gornjem spratu, bila je tako prostrana, da se je družtvo oko stola u njoj posve gubilo. Uza sve to prostrana, ta soba nije imala no jedan jedini prozorčić sa gvozdenim rešetkama, a i taj jedini prozor gledao je povrh toga još i na uzki, tamni hodnik, koji se je u neravnom krugu povlačio oko čitavog sprata. Sa tog hodnika se je i ulazilo u sobu. I kao što je prozor bio malen i uzak, više nalik na rupu, tako su i težka gvozdena vrata od sobe bila neobično nizka te se je i čovjek nižega uzvrata morao sagnuti, kad je ulazio. Gotova tamnica! Ovo ipak nimalo nije smetalo družtvu oko stola, koje je, kako se činjaše, bilo najbolje volje. Zapovjednik kule se, je kao domaćina, na očigled trudio, da svoje goste što više udobrovolji. Taj zapovjednik bio je dakako Stjepko Šilipetar. Pripovjedao je o

svojim sgodama na Medvedgradu i svaki put, kad je koju pričicu svršio, digla se oko stola prava bura od smieha.

U to se odjednom ravno pred kulom javio noćni stražanin Damjan. Glas njegova roga jeknuo je i onamo u sobu. Svima je u isti mah na lice legla gotovo svečana sbilja. Bila je ponoć, Rotar se je sada dignuo, da će otići.

— Gle! — oglasio se bačvar Kukić — Ti nas kaniš ostaviti?

— Idem da vidim, što po kulama rade straže! — nasmiešio se Rotar.

— Čemu to? — prigovarao je čohaš Hračić — Hvala Bogu, ove noći još možemo mirno spavati!

— U istinu! Čemu to? — povladjivao je čohašu starješina škvorac. — Ostani kod nas!

— Bar još koji trenutak! — navalio je sad i Kukić. — Nešto mi na srcu gori! Znam doduše, da se takvo što ne iznosi u to doba! Ali kad se tako liepo nadjosmo na okupu a onda, tko zna, hoće li sutra ili poslije već biti sgode, da ti kažem —

Tu je sustao te je neodlučno pogledao Rotara, koji je u isti mah spokojno prekrstio ruke, kao da je pripravan slušati.

Ne zamieraš? Što? — veselo se je opet ozvao bačvar — Na posljedku tu i nema ništa! Ta prijatelji smo i braća! Slušaj dakle! Obrekao sam mladomu našemu prijatelju — tu je pokazao na Stjepka — da ću mu na Griču izprosit djevojku. Razbijao sam si glavu, gdje da pokucam, ali uzalud. Mislio sam na ovu i onu djevojku, samo na tvoju Maricu nisam. A ipak vriednije cure od tvoje Marice na Griču nema! Nuder, brate, bi li me odtjerao, da pokucam na tvoja vrata? Što?

3
4
5
6

Rotar je pogledao Stjepka, koji je, sav se zažarivši, poniknuo očima.

— Je li je to — rekao je zatim Stjepku — i vaša želja?

— Ruka bi me vaše vriedne kćerke — odvratio je ovaj, ne dignuv očiju — u istinu učinila sretnim! No ja — dodao je čedno — te sreće možda nisam vriedan!

— Ne govorite tako! — poviknuo je Kukić, koji je sav plamtio. — Mi svi vas cienimo! Svi! I prijatelj Rotar vas cieni! Je li, brate?

— Jest, — ozvao se Rotar krepkim glasom, pruživši Stjepku desnicu — i ja vas cienim! I ako vam je moja Marica u istinu omilila, onda samo do vas stoji, da joj udjete u volju! Ne bude li se ona branila, moja vam je privola sigurna! No ona je vazda slušala moju rieč te se ni sada ne će opirati otčevoj volji! Dajem vam dakle — rekao je sada gotovo svečano, primivši Stjepka na prsa — svoje najmilije i nadam se, da se radi toga nikad ne ću pokajati!

— Za stalno ne ćeš! — oduševljeno je uzkliknuo Kukić — Vriednijeg zeta ne bi mogao naći, da ga tražiš u svoj kraljevini!

— Dao Bog, da tako bude! — sjetno se je nasmiešio Rotar, pritisnuvši rubac na vlažne oči.

I Kukiću su sada skočile suze na oči. Dignuo se je tiho te je muče zagrlio Rotara.

U to se na hodniku začuli žurni koraci, a odmah zatim stupio je u sobu majstor Fabijan od Kamenih vrata. Brazgotina mu se u zažarenom licu čisto crnila. Disao je brzo i težko.

— Pohitio sam ovamo, — okrenuo se je k Rotaru — da vam javim, što sam netom vidio! Ali gle! Pro-

kleta je ta moja tikva! Ubio me Bog, ako sada znam, kako da to javim, što sam vidio, jer za pravo ništa nisam vidio, nego sam tek čuo! Ali čuo jesam! Ubio me Bog, ako nisam!

— A što ste čuli? — zapitao je starješina Škvorac, koji se je u isti mah i dignuo.

— Što sam čuo?! — poviknuo je vratar Kamene kule — Koješta! Svetca mi, koješta! Zveku oružja sam čuo i tajinstveni šapat sam čuo, a uz taj šapat i tihi, pridušeni hihot! To sam čuo! To!

— A gdje ste to čuli? — navalio je bačvar Kukić.

— Gdje sam to čuo?! Kako to pitate! — uzvrpoljio se vratar — Dolje izpod briega, kod kaptolskih mlinova!

— Kod kaptolskih mlinova?! — trgnuo se Škvorac — Do biesa! Da to nisu Medvedgradjani?!

— Umirite se, starješino! — nasmiešio se Stjepko — Medvedgradjani sada sladko spavaju!

— Sladko spavaju! — planuo je vratar Fabijan, ošinuvši Stjepka ljutitim pogledom — Glavu svoju spreman sam dati, ako nisu Medvedgradjani! Kradom su se skotovi došuljali pod brieg te sada ondje iza kaptolskih mlinova vrebaju!

— Otišla bi vaša glava, majstore! — glasno se je sada nasmijao Stjepko — Sve to vam se prividilo, ništa drugo! U ostalom lahko se je uvjeriti, da je tako. Sa ove naše kule ravno se vidi onamo na kaptolsku stranu!

Svi su sada pohrlili na hodnik te su stali k prozoru, koji je iznad kulinih vrata poput budnog oka gledao upravo na kaptolsku stranu. Noć je bila vedra i u toj vedrini jasno su se razabirali kaptolski mlinovi. Tamo

oko onih mlinova sve je bilo mirno, ni najlaglji šum nije prekidao noćnu tišinu.

— Prevarilo vas uho, dragi majstore! — rekao je Rotar, metnuvši svoju ruku na vratarevo rame.

— Onda tu nije bez djavlova posla! — zaklimao je majstor Fabijan glavom, spustivši se u isti mah niz uzke stube, koje su vodile u prizemlje. — A ipak, — okrenuo se je još jednom na stubama — glavu svoju bih dao, da me uho nije prevarilo!

Majstor Fabijan nije možda još ni iz kule bio izašao, a na stubama se pojavio gradjanin Andrija.

— Hvala Bogu, što sam vas našao! — poviknuo je još na stubama, a kad je gledao Rotara — Tražio sam vas — rekao je zatim — u Mesničkoj kuli i kod kuće i kod župnika, no nigdje mi nisu znali kazati, gdje ste! A strah me je upravo ubijao! I nije ni čudo, što me je ubijao, jer je i više nego strašno, što sam čuo! Ali kako da vam kažem? Da! Lastićkina Zlata se iz nenada vratila i sad sirotica tamo čeka pred Poljskim vratima!

— O, milo, ubogo diete! — sućutno se je oglasio Rotar, komu se je u isti mah krupna suza javila u oku — I sama se je vratila? Bez gospodina Valentina?

— Da, — nastavio je Andrija — sama se je vratila, bez gospodina Valentina! No nije to, što kazati hoću.

— Nego što?

— Glas je doniela, Strašan, užasan glas!

— Zlata? — trgnuo se je Rotar, koji je k jednu i probliedio.

— Jest, Zlata! — drhtavim je glasom kao u hitnji potvrdjivao Andrija. — Ona je doniela taj strašni, užasni glas i meni je srce u grudima od straha zadrhtalo, kad sam ga čuo! A i sad mi još drhće! No i vama će, ako

ne od straha, onda za stalno od užasa zaprietiti grud, kad budete čuli, što je! Čujte dakle! Našemu gradu prieti izdajstvo!

— Izdajstvo?! — muklo se je oglasio Rotar, a kod toga mu se pogled kao u čudu na trenutak zaustavio na Stjepku, koji je, blied kao mrtvac, ukočeno zurio preda se.

— Izdajstvo, izdajstvo! — ponovio je Andrija. — A na samom Griču našao se je jadnik, koji je za šaku zlata dušu svoju prodao vragu!

Rotar je za toga već bio izčeznuo. Nije trčao, nego je, kao da su mu odjednom krila izrasla, upravo letio prema Poljskim vratima. Kukić i njegovi drugovi vratili su se pognute glave u sobu. Bili su posve poraženi. Za njima je i Stjepko unišao, ostavivši vrata iza sebe otvorena. Tresao se je kao u groznici. Ne bude li se stric — — pomislio je u sebi — već za koji trenutak javio, onda je sve propalo i njemu spasa nema! Strah i nemir, koji ga je upravo gušio, odrazivao mu se i na licu. Da sakrije svoju uzbudjenost, stupio je k stolu te je pehar vina na dušak izkapio.

— Na samom Griču da se je našao takav jadnik! — uzkliknuo je zatim, sav zažaren od vina — To nije moguće!

I zaista nije! — povladjivao mu Kukić.

— Zašto ne bi bilo moguće? — razžestio se starješina Škvorac — Ima na svietu hulja svakojakih? Vi, majstore Roberto, — okrenuo se je k Stjepku — koji ste pola svieta prošli, biti ćete tu najbolji sudac! Kažite, imam li krivo?

Stjepko se je usiljeno nasmiešio. Ćutio je, da mu je taj čovjek zavirio u dušu.

— Kako bilo! — poviknuo je odjednom i čohaš

Hračić. — Rotar će se do skora vratiti, a onda ćemo ćuti, gdje se lupež taj krije! I ne maknuo se više sa ovog mjesta, ako mu ja sam sa živa tiela ne ću oderati pasju kožu!

U taj par se je, negdje vani pred zidinami, začuo nekakav mukli, štropotni glas, na pola sjetan i tugaljiv a na pola opet drzak i veseo. Dolazio je, kako se činjaše od nekale iz daleka te je kroz noćnu tišinu upravo lupnuo u hodnik a iz hodnika u sobu, kao da ga je tko bacio ovamo.

U sobi su se svi od čuda trgnuli, samo je Stjepko ostao hladan. Nakrivio je usta a na licu planulo mu nešto kao radost.

— Do biesa! Što je to bilo?! plaho se je istom poslije nekoliko trenutaka oglasio starješina Škvorac.

— Što bi drugo moglo biti nego sova?! rekao je čohaš nesigurnim glasom. — Javila se negdje na kulinu krovu!

— Kakva sova, čovječe! — prigovarao je Kukić. — Nije to bio sovin glas! Ali na, — poviknuo je u isti mah pograbivši starješinu za rame — slušaj samo!

Sada se je i opet čuo onaj glas, ali ovaj put se je drzkije i smjelije ozivao nego li prije. Drzko i smjelo jeknulo je i u sobu:

— Kuku! Kuku! Kuku!

I Kukić i Škvorac i Hrnčić slušali su kao okamenjeni.

— Tako mi nebesa! — prenuo se napokon Škvorac — Upravo kao da je zakukala kukavica!

— Misliš li? — neodlučno ga je pogledao bačvar — Ali kukavica! U to noćno doba?! Nije moguće!

— Onda se je sam pusti djavo javljao! — rekao je starješina, spustivši se kao obnemogao na stolicu.

Stjepko bio je za toga već skočio iz sobe. Zalupio je iza sebe vratima te je naglo zaokrenuo ključem, koji je bio u ključanici. Kukić i njegovi drugovi bili su sada u sobi zatvoreni! Zatim je sa stiene skinuo svietiljku, koja je razsvietljivala hodnik, te ju je stavio na onaj prozor iznad kulinih vrata. Onda je pohrlio niz stube. U prizemlju pokraj stuba bila je isto takva soba kao ona njegova u gornjem spratu. Vrata njena bila su ovaj čas širom otvorena. U sobi se je nekoliko oboružanih gradjana i stražara kockalo za lješnike. Bili su tako zadubljeni u igru, da svoga zapovjednika, koji je stajao na pragu, ni opazili nisu. Tiho je zatvorio vrata te ih je iz vana zaključao. Ni ovi se dakle nisu mogli maknuti! Dubok uzdah prodro mu je sada iz grudiju, kao da mu se s njih težak kamen odvalio. Odmah zatim otvorio je kulina vrata. Tu izpod onih obkopa bio je podpun mrak. U tom mraku se odjednom nešto ganulo.

— Jeste li vi, striče? — prošapnuo je jedva čujno.

— Jesam sinko! — odazvao se je isto tako tiho Šilipetar, koji je jednim skokom bio pokraj Stjepka. — A evo, kako vidiš, — dodao je veselo, pokazavši u mrak — ima nas tu i više!

U isti je mah, kao da se je iz zemlje izvadio, pred njima uzkrsnuo gorostasni desetnik Kopusunić, a iza ovoga se javila čitava hrpa oboružanih ljudi, koja je od trenutka do trenutka sve više narasla. U tili čas oživio je čitavi obkop.

Odmah iza Šilipetrovih ljudi došuljao se je i kastelan Sebold sa svojim oklopnicima i strielcima, koji su onaj put, da ih ne izda stupaj, bili obuli opanke.

Bez šuma grnule su čete na otvorena vrata u grad. Šilipetar se je sa svojim slobodnjacima spustio prema Kamenoj kuli, a Sebold pohitio je u isti čas k Mesničkim vratima. Treća četa krenula je k Markovoj crkvi, da zaokupi trg oko nje.

Glavar Rotar nalazio se je u tom kobnom času pred Poljskim vratima. Upravo ih je bio otvorio, da Zlatu i nije imala toliko snage, da unidje, nego je pred otvorenim vratima klonula na zemlju. Podigla je prema Rotaru sklopljene ruke te mu je bez daha izpripoviedala, kakva opasnost gradu prieti od majstora Roberta. Kad je svršila, spustila je umornu glavu na njegova koljena.

Rotar je bio satrven. Ukočeno je zurio preda se. Njegovo golubinje srce nije nikako moglo shvatiti, da je takova pakost moguća. Ta tek prije nekoliko trenutaka počivao je taj čovjek na njegovim grudima! Muče se je napokon sagnuo k Zlati i, dignuvši ju, pritisnuo je cjelov na hladno joj čelo.

— Na sreću — rekao je sa toplim smieškom — još je vremena, da se od grada odvrne ono stašno!

Upravo u taj tren se je negdje na drugoj strani grada podigla buka i vika, u boju se je i miešala zveka oružja.

Rotar je probliedio. I Zlata je sva protrnula.

Odmah zatim zaorio je u onoj buci i glas trublje a trepetni joj zvuk je dovoljno odavao, da zove u pomoć.

— Isuse! zavapila je Zlata, kao u očaju, zalomivši rukama. — Prekasno! Prekasno! To su oni!

Ona buka dopirala je ovamo od Kamenih vrata. Kaštelan Sebold je Mesničku kulu osvojio bez odpora. Kad je onako iznenada sa svojim oklopnicima pao pred kulu, grički gradjani i stražari, koji su njoj stražili, ne

bi mogli biti tako poraženi, da se je grom oborio medju nje. Nisu ni imali kad da trgnu oružje. Upravo ih je zaskočio. Nije takva sreća poslužila Šilipetru. Majstor Fabijan bio je na oprezu. Kad se je Šilipetar sa svojim ljudima pojavio iza kapele sv. Uršule, hrabri ga je vratar dočekivao s oružjem u ruci. Zatvorio se je sa svojim stražarima u kulu i Šilipetru napokon nije preostalo drugo nego da jurišem udari na kulu.

Rotar je medjutim već bio nestao u mraku. Zlata gledala je nekoliko časaka ukočeno za njim, onda se je zakolebala i bez sviesti srušila. Jana i majstor Pavliša odnieli su onesvešćenu djevojku kući k njenoj majci. Uboga Lastićka malo što se sama nije onesviestila, kad je u bliedoj i na očigled mrtvoj djevojci prepoznala svoju miljenicu.

Rotar je pohrlio prema Mesničkoj kuli. Podavao se je nadi, da ta kula, koju je on tako rado nazivao svojom kulom, ne će biti u medvedgradskim rukama. Nada ga je ipak prevarila. Pred kulom i u kuli samoj sve se crnilo od onih oklopnika. Htio je uzmaknuti, ali ga je obkolila hrpa vojnika. No on si je mačem probio put kroz njihove redove te je potekao do varoške kuće na Markovu trgu. Ali i ondje već se je sve crnilo od tih medvedgradskih plaćenika, a tamo oko Kamene kule dizalo se je sada slavodobitno klicanje, koje je kao mrtvački piev dopiralo ovamo do njega. U duši mu odjednom zazvonio Zlatin očajni vapaj: Prekasno! Prekasno! Što da učini? Poljska vrata još su otvorena. Zar da bježi? Nikada! Nikada! Odbacio je mač i klonuvši glavom na zid varoške kuće težko, težko je zaridao. Vojnici su sada priskočili sa svih strana, on nije ni kušao, da se brani. Muče je pružio ruke, da ih svežu.

*

I Kamenkula je u to već bila u medvegradskim rukama. Šilipetar je kod prvoga provalio u kulu i šaka njenih branitelja do skora je podlegla biesu medvegradskih slobodnjaka. Majstor Fabijan borio se je junački do posljednjeg časa. Bio je već, smrtno ranjen, klonuo na zemlju, ali je još uviek biesno oko sebe uzmahivao mačem. Napokon ga jedan slobodnjak prorazio kopljem.

Vojnici odveli su Rotara svezana pred svoga zapovjednika i već časak poslje ležao je gradski glavar, gvoždjem okovan, u podrumu Mesničke kule.

Sada se već nije trebalo bojati odpora i medvedgradske čete se zato nebrižno razlile po Griču. Provaljivajuć u krčme, štacune i gradjanske kuće, raznosile su strah i trepet po čitavom gradu.

Rulja slobodnjaka navalila je u varoški podrum, ali je tu već našla svoga zapovjednika Šilipetra. Sjedio je na ogromnoj bačvi s peharom u ruci, a izpod bačve stajao je njegov sinovac, koji je upravo u taj čas, kad su banuli slobodnjaci, stricu pružio drugi pehar. Šilipetar je na očigled okušavao u kojoj je bačvi plemenitija kapljica, da njom napuni prazni svoj podrum.

Slobodnjaci su onda bučeć krenuli prema kraljevskoj palači. U zemlji se je svuda znalo, da su pivnice kraljevske palače na Griču nakrcane vinom. U prostranim ovim pivnicama čuvalo se je vino za banovu vojsku a pored toga imao je tu ban i svoga vina. Kraljevska palača bila je na banovoj brizi. Ban je obično postavljao upravitelja, kojemu je bila dužnost, da na palaču pazi. Ovaj čas bio je upraviteljem kraljevske palače plemić Pavao Koristinečki.

Rulja je bez oklievanja s bukom i vikom provalila u dvorište kraljevske palače. U isti tren pojavio se na

otvorenom hodniku u prvom spratu upravitelj. Bio je to onizak, debeo gospodin rumenih obraza i biel kao ovca. Shvatio je u prvi mah, što je gadnu ovu čeljad dognalo. Obuzdao se ipak te ih pitao, što žele.

— Daj nam ključe od podruma — oglasio se iz rulje mrzak dugonja sa tankim brcima, koji su mu se objesili niz obraze;

— Njih vi nikada ne ćete dobiti! — rzažestio se gore na hodniku upravitelj — Znate li, čija je to kuća? Kraljeva! I jaoh si ga vama, kad začuje ban, da ste kao razbojnici provalili ovamo!

— Ha, ha! Nebojimo se mi bana! — razbučila se rulja — Nama zapovieda knez a ne ban!

— Ban i knezu zapovieda!

— Ni kralj njemu ne zapovieda! Ni kralj! — zaurlikala rulja.

— Zato ovamo s ključima! — navalio je opet onaj dugonja. — Treba ti znati, da sam ja Imbrica Maček, kojega se sva gora boji! Ako te pograbim odletit ćeš preko Markovog tornja!

— Kad si mačak, prokleta huljo planuo je upravitelj a ti hajd štakore lovit, možda ih toliko naloviš, da se gladne ove kobilice nažderu!

— Jeste li čuli, braćo, — uzbiesnio se Imbrica Maček — lupež nas kobilicama nazivlje!

— A zašto staromu jazavcu ne začepite lajavu gubicu?! — poviknuo je Stjepko, koji se je odjednom pojavio pred dvorištem. — Bacite ga u zdenac, da se zadavi u vodi, kad mu je žao za kaplju vina!

Ove upute nije medjutim ni trebalo. Imbrica Maček bio je sa nekoliko drugova već gore na hodniku a odmah zatim poletio je i upravitelj sa hodnika u dvorište. Biesni

slobodnjaci provalili su sada u podrum. U prostranom podrumu, koji je sizao s jednog kraja kraljevske palače na drugi, bilo je toliko bačava, da u prvi mah nisu znali, na koju bi se bacili. Buzdovanima su im s toga redom razbijali dno i što nije moglo u njihovo grlo, ono se razlilo po tlu. Do mala su, kao da je poplava navalila, do koljena gazili po vinu. Već sasvim omamljeni podrli su iza toga u sjajne kraljevske odaje u gornjem spratu. Ove odaje, kao i samu palaču, dao je kralj Karlo Roberto posve iznova urediti. Od njega, koji je bio posljednji od onih kraljeva, što su dulje vremena stanovali u toj palači, poticalo je i dragocjeno posoblje, koje je riesilo sobe i dvorane kraljevske palače. Ovo medjutim nimalo nije smetalo slobodnjacima. Djipali su po sobama ili su se opet kao ludi valjali po mekim počivaljkama i skupocjenim sagovima. U velikoj dvorani visile su na stienama slike kraljeva u pozlaćenim okvirima. Imbrica Maček odrubio je kralju Beli glavu, a kraljici Mariji našarao je ugljenom brke, dok su drugi gadjali strelicama u Karla Roberta. Imbrica Maček pograbio je zatim stolicu te se je s njom, kao da žensku drži u naručaju, plešući stao okretati po dvorani, ali se je kod toga spotaknuo i stropoštao pod stol. Ovo ga je tako razgnjevilo, da je stol i stolice razlupao na komade. Sad su se i ostali slobodnjaci latili posla i u nekoliko trenutaka bilo je ne samo u dvorani, nego i u drugim sobama razlupano sve, što godj se je razlupati dalo. Na posljedku, kad već nije bilo što da se razbije, bacili su Imbricu Mačka, kojega se je inače sva gora bojala, kroz prozor na dvorište. Ovaj je medjutim, upravo kao mačak, pao na noge, pa da udobrovolji svoje drugove, dovukao je iz susjedne kuće, odakle li, tustu krmaču. Natakli ju na ražanj a odmah zatim zapraskao

je u dvorištu kraljevske palače i veseli plamen. Naložili su vatru komadima od razbijenog posoblja, ebanovinom i drugim dragocjenim drvom. Što sviet postoji, nikad još možda na takom skupom ognju nije pržena krmača.

Bilo se već razdanilo, kad je rulja, bučeć i urličuć, krenula iz kraljevske palače prema Markovom trgu.

Pred Markovom crkvom stajao je Sebold sa nekoliko svojih četovodja. Svi su nepomično gledali u toranj, kao da se tamo gore nešto čudno sbiva. A zaista se i sbivalo. Na samom vrhu tornja sjedio Šilipetar i nimalo se ne žureći oprezno je uz gvozdeni križ pričvršćivao crveno-bielu zastavu kraljevine.

Jutro je bilo tmurno. Guste sive magle, iz kojih je pljuštila hladna kiša, tako su se nizko spuštale, da ih je Šilipetar, kako se je Seboldu i njegovim drugovima dolje na trgu pričinjalo, mogao rukom dohvatiti.

Slobodnjaci bili su medjutim stigli na trg. Kad su gore na tornju opazili svoga zapovjednika sa zastavom, podigli su užasnu halabuku. Odmah zatim bez reda su nalegli oko crkve i, vitlajuć kao mahniti svojim kapama, pozdravljali su sa urnebesnim klicanjem zapovjednika i zastavu. Na to je i Šilipetar sa gotovo svečanom kretnjom skinuo šubaru a iz grla mu se u isti mah hrapavo i tromo, kao da je negdje nad Gričom zagraktao gavran, izvijao štropotni klik: Slava knezu i kraljevini!

*

Glas, da je grad na Griču pao u ruke celjskim knezovima, poput munje se je razletio širom zemlje. Na Susjedu primili su crnu viest odmah izjutra iza kobne one noći. Donio ju je onamo bačvar Kukić, komu je uspilo spasiti se biegom. Kad su ga iz one zapovjednikove sobe vodili u Crnu kulu, oteo se je, kršan kako je bio, svojim

stražarima, te je pokraj Sirovih dveraca preskočio zid i, spustivši se niz strminu, sretno je umakao u polje.

Preplivao je Savu i došao u Brezovicu. Tu je čuo, da je gospodar grada, gospodin Ivanović na Susjedu. Na Susjedu, gdje su se čete plemićkoga saveza već počele kupiti, našao je osim Ivanovića i ostale vodje saveza. Svi su bili poraženi, kad su čuli, što se je sbilo. Sad im nije preostajalo drugo no da čekaju sgodnije vrieme. Tako je izčezla jedina nada, da se Grič oslobodi medvedgradske ruke, koja ga je pritisnula.

I težko ga je ta ruka pritisnula! Kastelan Sebold javio je još iste noći i knezu i kraljici, da je sretno ušao na Grič i da je grad sa svima kulama u njegovim rukama! Kraljica se je odmah, kako je primila ovaj glas, odputila pred brata. Na njezin zagovor učinio je knez Sebolda svojim kapetanom na Griču sa neograničenom vlasti. Po tomu postao je Sebold neograničenim gospodarom na Griču. Sada je za njega nastupio čas, da se osveti za poraz, što ga je pretrpio pred Gričem. Osveta njegova, kako je odlučio, imala je biti strašna. I bila je strašna. U prvom biesu planula mu je u zvjerskom srcu krvava misao, da sve odrasle mužkarce dade iztjerati na Markov trg i da se onda sa svojim ljudima baci medju nje te u krvi njihovoj da opere sramotu, koji su mu isti ti ljudi tek prije nekoliko dana nanieli. U zadnji čas je ipak odustao od toga. Znao je doduše, da bi takav pokolj godio kraljici, ali se je bojao kneza, koji takvo što za stalno ne bi pustio bez kazne. Bies njegov oborio se je s toga sa dvostrukom žestinom na one muževe, koji su kod odpora proti Medvedgradu stajali na čelu gradjanstva. Muževi ti, osim Kukića, bili su u njegovim rukama. Još onog jutra dao je starješinu Škvorca i čohača Hrnčića

objesiti. Objesili su ih na obhodu pred Popovim tornjem, na istom mjestu, gdje je od gričke ruke pogubljen oklopnički četovodja Trakenberger. Treći stup na obkopu, koji je ostao prazan, čekao je bačvara Kukića. Groznija smrt bila je namienjena gradskomu glavaru Rotaru. Na Seboldovu zapovjed odsjekli su mu ruke i noge, a truplo su mu onda privezali na stup pred Markovom crkvom. Truplo nesretnoga gradskoga glavara ostalo je baš čitava tri dana na tom stupu. Još i treći dan se činilo, da je u njem života. Pokraj stupa stražio je sa svojim pomagačima majstor From, koji je nesretniku od časa do časa turio octom nakvašenu spužvu u usta. Grički ljudi, koji su onud pošli, bacili su izpod oka strašljivi pogled na stup, a onda su, kao da ih je užas potjerao, sa odkrenutom glavom pobjegli u bližnju koju ulicu.

Ubogu Maricu nisu puštali pred otca, nije se s toga s njim ni oprostiti mogla. Kad je već visio na stupu, došuljala se je kao kradom do Markove crkve i tu se je oklonila za jednu od onih izbočina na kraju crkve. Srce joj je sada u istinu prestalo kucati. Držeći se obim rukama za stienu, polako je izturila glavu nad izbočinu te je sa pola sklopljenim očima plaho povirkivala onamo na stup. Ono nepomično tamo na stupu, to je njezin otac, dragi, dobri njezin otac. Rado bi mu vidila lice, ali su joj oči potamnile i ona, koliko godj se i naprezala, ne vidi ništa. Svu je noć molila dragoga Boga, da joj dade jakost. Ta ona ne traži drugo no da bi mogla do onog stupa tamo! A sad ju snaga ostavlja! Ćutila je, da bi se već iza prvog koraka srušila. Tiho se je spustila natle i sagnula licem do same zemlje te je tako doplazila do stupa. Tu je istom uzvinula oči i mahnita od boli podigla je prema nesretnomu otcu sklopljene ruke. Na

dobrim i blagim onim očima na stupu u isti je tren zatreptila rosa, koja se je napokon splinula u krupnu suzu. No biedna Marica već nije vidila tu suzu, bez sviesti odnieli su ju kući.

Poslie Rotara i njegovih drugova došli su gradjani sami na red. Oklopnici potraživali su po Seboldovoj zapoviedi sve kolike kuće na Griču. I u kojoj godj je kući nadjeno oružje ili druga kakva stvar, koja je one, za Sebolda toli kobne noći, oteta Medvedgradjanima, tamo su i gospodara kuće i sve ostale odrasle ukućane bacili u gvoždje, da ih zatim okovane odvedu u tamnicu. Do skora su sve tamnice i svi podrumi po kulama bili prenapunjeni. Kad već nije bilo drugih prostorija, gdje bi tolike sužnje smjestili, onda su ih zatvarali u crkvice sv. Katarine i sv. Uršule. I obje ove crkvice bile su doskora prenatrpane zasužnjenim gradjanima,

Kod toga ipak nije ostalo. Sebold je sada dao razglasiti, da u ime odštete za kneževe vojnike, koji su pod Gričem poginuli, traži deset hiljada zlatnika, te se je k jednu zaprietio, da će svakog desetog od utamničenih gradjana dati pogubiti, ako kovnina ova na dan pred Margaretinje ne bude u njegovim rukama. Sdvojnost zahvatila je gričko žiteljstvo. Gotovo iz svake kuće bio je iztrgnut otac obitelji i hranitelj a pored njega još i drugi član obitelji te su jadnici sada čamili u tamnici, da na posljedku tamnicu možda zamiene sramotnom smrću. A naprama svemu tomu bilo je žiteljstvo bezpomoćno. Krvnina, što ju je tražio knežev kapetan, bila je tako ogromna, da ju ni bilo moguće namaknuti. Margarétinje bilo je ravno za tri tjedna. Ljudi su sada sa strahom brojili dane, koji su ih od kobnog onog roka dielili. Ti su dani neobično žurno odmicali.

Kraljica dolazila je sada svaki dan na Grič. Ravno se je vazda uputila u kraljevsku palaču, gdje su po njenoj zapovjedi stotine ruku dan i noć radile, da palaču opet urede. Htjela je, da plemićke njene goste, kad na Margaretinje dodju na pir mladoga Vrančića, iznenadi sjaj palače. Svaki put, kad se je javila na Griču, bio je mrtav, kao da je odjednom izumro. Osim kneževih vojnika nigdje ni žive duše nije bilo vidjeti po ulicama. Kud je prolazila, tu su ljudi zatvarali vrata i zastirali prozore.

Sa kneževom vojskom pojavio se je na Griču i pismoznanac Valpot sa Nikolom zlatarom. Obojica kipjeli su neugasivom mržnjom na gradjanstvo, koje ih je na tako sramotni način bilo protjeralo iz grada. Sada je kucnuo čas, da se osvete. I oni su, koliko godj se je dalo, to i činili. Pismoznanca postavio je Sebold za varoškoga sudca, a zlatar, već prije kod gradjanstva omražen kao nemilosrdan lihvar, bio je sada Seboldu desnom rukom, kad je trebalo što godj ugrabiti. I pismoznanac i zlatar jednako su mrzili majstora Froma. Bili su se takodjer zakleli, da će se tomu čovjeku, koji ih je kod izgona preko potrebe mučio, ljuto osvetiti, ali kako godj je sada njihova rieč i moć vriedila, majstora Froma ipak nije doseći mogla.

Majstor From bio je sada do Sebolda prvi čovjek na Griču. Prije se on nije smio ni pokazati na Griču, a sada je gotovo čitavi dan tumarao po gričkim ulicama. Zalazio je pače i u gradjanske kuće i svagdje su ga, kako se bar činjaše, dobro primali. Ta nitko sad na Griču nije bio siguran, ne će li možda već sutra majstoru Fromu pasti u šake. Šilipetar mu je u istinu odsjekao oba uha, kako se je bio zaprietio pred kraljicom. Imao je s toga zavezanu glavu, što ga je još ružnijim i odurnijim činilo.

I Stjepko Šilipetar je boravio na Griču. Staro i mlado mu se sa nekim strahom uklanjalo, kao da kugu sobom nosi. Rado bi se s toga bio odkinuo od Griča, ali mu se radi Zlate nije dalo. Strast njegova narasla je medjuto upravo do mahnitosti, nu uz sve to nije imao srca, da se Zlati približi. Jednom je samo stupio u Lastićkinu kuću, ali se Zlata, kad ga je ugledala, sva uztresla i na njenom licu zatreptio je takav strah, takav užas, da je, ne izustivši ni rieči, upravo pobjegao iz sobe.

Tužni su to sada bili dnevi u Lastićkinoj kući. Znao je, kadšto proći čitavi dan a da Zlata ni rieči nije progovorila. Samo bi se tužno nasmiešila, kad ju je dobra Jana, koja je ostala kod nje, uzela tješiti. I stara Lastićka bila je sva satrvena. Trudila se je doduše, da sakrije svoju tugu uzalud. Čisto ju zaokupljivala težka slutnja, da ju čeka skora smrt. I starica se te slutnje već nije mogla riešiti. Bojala se je, da bi tajnu o Zlatinom poreklu mogla ponieti sobom u grob te je Zlati odkrila tajnu. Zlata je staricu slušala sa niemim smieškom, onda se je pred nju spustila na koljena i, sakrivši lice na njeno krilo, tiho je proplakala.

Tako je napokon osvanuo onaj sa tolikim strahom očekivani dan, kojim se je završio rok, što ga je Sebold dao gričkomu žiteljstvu, da plati krvninu. Žiteljstvo bilo je s težkom mukom skucalo ne posve dvie hiljade. Sebold uzeo je novce, ali je u isti mah i dao sve utamničene gradjane iztjerati na Markov trg. Tu su se jadnici morali poredati, onako na dobru sreću. Kad su već bili poredani, došao je i on sam na trg te je iz onoga reda dao svakog desetog izvaditi. Bilo ih je oko trideset i više, što su ih tako izvadili. Ostale je odpustio kući. A ovi — zapovjedio

je mrkim glasom, pokazavši na nesretnike, što su ih bili izvadili — neka se vješaju!

Vrisak užasa se je kao iz jednih grudiju odkinuo čitavomu Griču, kad se je pročulo, što je nečovjek zapovjedio. Župnik Tomaš odputio se je odmah na Medvedgrad, da u kneza zamoli milost za nesretne gradjane. Na nesreću je našao kraljicu kod kneza. Ovaj se je pokazivao sklonim, da pomiluje gradjane, ali se tomu protivila kraljica. Da ne uvriedi sestru, odlučio je knez, neka se izmedju njih, primjera radi, jedan samo pogubi i to onaj, na koga će pasti kocka. Župnik se je tužan vratio na Grič, ako mu i korak nije bio posve uzaludan. Meko njegovo srce se je ipak sgražalo, kad je pomišljao na nesretnika, kojega će stići tužna ona kob.

Ni kraljica nije bila zadovoljna, ali je šutila, da ne raztuži brata, koji je bio posve poklopljen. Prvi put bio je u životu izmedju njega i sina došlo do sukoba. Ono, što se je medju plemićima na Susjedu govorilo o osnovama celjskih knezova bila je podpuna istina. Knez Ulrik imao se je zaručiti sa kneginjicom Katom, kćerkom srbskoga kneza Gjurgja Brankovića. Na srbskom dvoru već su se činile pripreme za zaruke i knez Fridrik tražio je od sina, da se odmah odputi na srbski dvor, ali ovaj se je odrešito uzprotivio. I nije se sâmo protivio, nego je i povrh toga izjavio, da on kneginjicu Katu nikada ne će uzeti, a to zato, jer si je već našao djevojku, koja će postati njegovom, makar se i sam pakao podigao proti tomu. Knez je poznavao željeznu volju svoga sina te je znao, da odpor njegov, što godj i učinio, ne će moći skršiti.

— Umiri se, dragi brate, — tješila ga kraljica — on će se ipak pokoriti tvojoj volji! Ali ja tražim, — do-

dala je sa smrknutim licem — da mi kod toga u svemu budu slobodne ruke!

Fridrik ju je znalično pogledao.

— Ti znaš, — rekao je zatim — da te nikad ni u čemu nisam smetao!

— Dobro, — nasmiešila se ona — a ja ti obećajem, da će se Ulrik odmah dati na put!

Kraljica se je na to vratila u svoje odaje i već časak poslie stajao je pred njom knežević Ulrik.

— Je li i ti znaš, — prikornim je glasom navalila kraljica — tko je ona djevojka, radi koje si tako duboko raztužio dobrog svog otca?

Ulriku se lice posve smrklo.

— Okanite se toga, tetko! — poviknuo je u isti mah gnjevno. — Ništa na svietu me ne će uzdrmati u mojoj odluci!

— Kad budeš čuo, — nastavila je kraljica — tko je ona djevojka, ne ćeš tako govoriti! Znaj dakle, da ie ta djevojka diete one jadnice, koja je toliku žalost svalila na naš rod! Sada će ti moja uzbudjenost biti razumljiva. No to imaš još i više razloga, da proklinješ uspomenu one žene, koja je kriva, da je tvoju dobru, nesretnu majku stigao onako užasni udes!

Tu je sustala, kao da joj je težko o tomu govoriti, a u isti tren je pritisnula i rubac na oči te je glasno zajecala.

— A imate li i dokaza, da je u istinu tako? — plaho ju je pogledao Ulrik, koji je, kako se činjaše, bio posve poražen.

— Ja još nikada nisam rekla neistinu! — oglasila se ona kroz plač. — No ako dvojiš, primit ćeš i dokaze,

podpune dokaze! A sad se spremi na put! Kad se vratiš s puta, dokazi će te čekati!

Već nedugo iza toga bio je Ulrik doista na putu. I kraljica se je odmah bacila na konja. Odjezdila je na Grič. Tu je onaj čas čitavo žiteljstvo bilo uzbunjeno. Pročulo se za kneževu odluku, što ju je donio župnik Tomaš. Sebold je biesnio, ali kneževoj odredbi se je morao pokoriti. Zapovjedio je, da se gradjani, kojima je bio namienio vješala, odvedu u varošku kuću. Tu su se u sobi, u kojoj su inače viećali gričke starješine, morali poredati oko stola. Na stolu se kočila gvozdena kapa, prekrita crnim plaštem. U njoj su bile kocke; sve same biele, osim jedne jedine, koja je bila crna. Ta crna kocka donosila je smrt. Svi su sa strahom gledali u onu kobnu kapu, samo jedini stolar Rak se je smiešio, ali smiešak taj je bio leden, upravo kao smierak u mrtvaca.

Sebold je obilazio oko stola te se je s nekom nasladom zagledavao u ona lica, iz kojih je zurio smrtni strah. Napokon se je zaustavio pred stolarom Rakom.

— Vi ste stolar? — rekao je smijući se. — I gradite liesove? Je li? Vas će smrt za stalno poštediti, jer za nju radite. Povucite dakle prvi vi!

Stolar je na to posegnuo u kapu i kad je ruku opet povukao k sebi, izpala mu je iz šake crna kocka. Oči mu se u isti mah ukočile, ali onaj smiešak mu je i sada ostao u licu, kao da se je u njemu ukopao.

Sebold se je razgrohotao.

— Do biesa! — poviknuo je zatim bučno. — Tko bi bio mislio, da ste takvi sretnik! Prvi ste vukli i odmah pogodili! Kockanja ste se morali latiti! Kockanja! A stolariju ste morali objesiti na klin! Tim više, što smrt, kako vidite, već ni stolara ne štedi!

Ostali bili su već pojurili iz sobe, da zagrle svoje drage, koji su vani pred varoškom kucom u strahu čekali. Tu se je sada sve uzkomešalo, vidjela su se samo sretna lica. Tek ondje podalje na uglu bližnje kuće stajala je, posve osamljena, mlada žena sa čedašcem u naručaju, koje je rudavu svoju glavicu privijalo na materine prsi, a uz nju, hvatajući se za njenu suknju, plaho se je stiskala čitava hrpa dječice, sami mališi, jedan od drugog poput orguljica možda ni za prst veći. To je bila supruga stolara Raka. Pogled joj je do sad nepomično bio uprt onamo u vrata varoške kuće, ali kad su već svi oni, koji su s njenim suprugom imali vući kocke, bili izašli, a njega još uviek nije bilo, tad ju je užasan strah zahvatio. Na svakog je prolaznika navalila, da joj kaže, što je s njenim suprugom, ali nijedan joj nije umio ili nije htio kazati. U to joj se suprug pojavio medju vratima a odmah zatim ukazao se i majstor From sa svojim pomagačima. Ubogoj ženi usahnulo mlieko u grudima. Stolar se se je muče približio svojima. Jedan od mališa, njegov ljubimac, glasno je od radosti zakriknuo, kad je opazio otca. Ovaj ga je podigao na ruke i nikako se nije mogao odkinuti od njega. Ali majstoru Fromu se žurilo, valjalo je poći. Pustio je ljubimca, te je redom izljubio ostalu svoju dječicu. Bilo ih je osmero a deveto nosila mu žena pod srcem. Na posljedku je supruzi muče pružio ruku. U sam taj tren zaorile su trublje a na trgu se pojavila kraljica. Jahala je korakom. Stolareva žena se trgnula. Pokupila je svoju dječicu te se je zajedno s njima bacila na koljena pred kraljicom. Kraljica se zaustavila, da čuje, što žena želi, ali kad je razumila, da moli milost za svoga supruga, zlovoljno je opet potjerala konja. Žena se ipak u očaju svom uhvatila za skut od kraljičine

oprave, ne bi li kraljicu bar još na trenutak zaustavila. Uplašeni vranac se je u isti mah propeo a kraljica, planuvši gnjevom, digla je bič te je biednu ženu ošinula posred lica. Polagano se je onda spustila prema kraljevskoj palači.

U palači su radnje već bile dovršene. Prošla je kroz sve sobe i dvorane i ni čemu nije imala prigovoriti. Sve se je tu opet sjajilo u kraljevskom sjaju. Odmah zatim dala je zvati Sebolda i dugo se je s njim dogovarala iza zatvorenih vratiju.

Sebold se je iz kraljevske palače ravno uputio u varošku kuću, da potraži sudca Valpota. Ovaj se nije malo začudio, kad je ugledao kneževog kapetana. To je bilo prvi put, što ga je Sebald potražio, inače je on, kad je što trebao, vazda pozivao sudca k sebi.

— A što, dragi moj sudče, — navalio je Sebold odmah, čim je unišao — razumijete li se vi i u to, kako se sudi vješticama?

— U sve se ja razumijem! U sve! — pohvalio se Valpot. — Dok sam prije bio sudcem ovdje na Griču, imao sam više puta krvava posla s tom paklenom čeljadi! Vještice su me i skinule sa sudačke časti, nitko drugi nego vještice! Ali se ja njih ne bojim! Na posljedku lahko s njima! Udari ju na muke a onda hajd na lomaču!

— Tako, tako! — nasmijao se Sebold. — Vidim, da se razumijete! Ali prije svega treba da čujete! Znati ćete valjda, da je knezu Fridriku za mladjih godina neka zagorska curetina čarolijama uzmutila glavu? Što?

Vapot je kimnuo glavom.

— Nuder, — nastavio je Sebold — isto to se sada dogodilo i knezu Ulriku! A što je najdivnije, cura, koja je zaludila mladoga kneza, je kći one zagorske vještice!

— A ta ženska je ovdje na Griču? — zapitao je Valpot izpod oka poglednuvši Sebolda.

— Da, tu je! — potvrdio je ovaj. — Krije se kod neke Lastićke, koja ju nazivlje svojom kćerju, da bi joj porieklo ostalo tajnim. Vještica zakriljuje vještičin skot. Ali se pouzdano znade, od koga se rodilo ono čeljade, ako i tom nema pismenih dokaza. Vaša će briga sada biti, da te dokaze pribavite. To vam neće težko biti. Stara ona vještica za stalno i čuva takove dokaze. Jedno ipak još treba da upamtite. Dokazi ovi su nuždni. I vi ih morate pribaviti, po što po to! Jeste li razumjeli?

Valpot je opet kimnuo.

— A što sa onom mladom? — oglasio se je zatim neodlučno.

— Gle! — poviknuo je Sebold. — Prije ste se pohvalili, da razumite. kako se sa vješticama uhvatiti treba, a sada pitate, što bi sa vješticom!

— A tako! — nasmiešio se grički sudac. — Sada razumijem!

— Ali brzo treba da se sve to udesi! Brzo! — požurivao je Sebold, tarući si ruke. — Sutra je slava na Griču, svietla kraljica želi, da se njenim gostima spremi i kakva zabavica! Mlada vještica na lomači, ne vidi se to svaki dan!

— Dakle kraljica tako želi?

— Da, svietla kraljica to želi. A njena želja je isto što i zapovied. Razumijete li?

Valpot se je muče naklonio.

Starica — rekao je zatim kao oklievajuć — ima kuću i zemljišta a biti će u nje i nešto novaca. Komu da se to dosudi?

— Budete li valjano i brzo vršili svoj posao, biti

će sve to vaše! A povrh toga biti će vam i kraljičina milost sigurna!

Sudac Valpot je svoj posao doista valjano i brzo svršio. Već poslije nekoliko sati bili su oni dokazi u njegovim rukama. Bio je to krstni list male Veronike i jedno pismo njene majke, kojim diete svoje predaje prijateljici Lastićki. Starica nije htjela odkriti tajnu, nego je volila u mukama izdahnuti. Istom onda, kad je već bila mrtva, našli su kod nje one isprave. Odmah zatim dao je Zlatu svezanu odvesti u Crnu kulu, gdje su ju kao vješticu zatvorili u najdublju tamnicu. Iz te tamnice, ako se nije čudo sbilo, vodio je put jedino do lomače.

To se je čudo ipak sbilo.

I knez Fridrik je ovaj put došao na Grič, da i on pozdravi kraljičine goste. Upravo u to vrieme, kad su Zlatu mimo kraljevske palače vodili u Crnu kulu, stajao je knez kod otvorenog prozora u prizemlju palače. Kad je ugledao djevojku, zadrhtao je u cielom tielu te se je kao obnemogao spustio na bližnju stolicu. Sveti Bože, što je to bilo?! Zar mu se prisnilo ili je bila istina? Ne, to nije bio san, to je bila ona! Ona, o kojoj je biedno, izmučeno njegovo srce dan i noć snivalo! Sad je skočio na noge i lice njegovo inače tako mekano, poprimilo je odjednom tvrd, gotovo divlji izražaj. Posegnuo je za zvonilom te je na sve strane razaslao svoje ljude. I kapetan Sebold i varoški sudac i zapovjednici kula svi neka dodju, svi! I bude li potrebno, sve ih pogaziti, uništiti!

Prvi se, sav uplašen, javio varoški sudac.

— Što je s onom djevojkom — gnjevno je navalio knez — koju su moji vojnici časak prije ovud vodili u

*

tamnicu? Ako znate, istinu kažite ili tako mi nebesa, živi ovaj prag ne ćete prekoračiti!

Valpot je od straha bio posve satrven. Priznao je sve te je na posljedku knezu i predao ona pisma.

— Sve što je učinjeno, — završio je drhtavim glasom — učinjeno je po zapovjedi svietle kraljice.

Knez se je bez oklievanja odputio u gornji sprat, da potraži kraljicu. Zatvorio se s njom u sobu i nikad se nije saznalo, što se je tu medju bratom i sestrom sbilo.

Kraljica se je zatim bacila na konja te je poletila prema Medvedgradu i nije ovdje ni prenoćila, nego je smjesta krenula dalje, da za uviek ostavi Hrvatsku.

Časak poslije, što je otišao od kraljice, stupio je knez u Zlatinu tamnicu u Crnoj kuli. Ganuće i nježno, bezkrajno smilenje posve ga je shrvalo, kad je sred ove strahote opazio svoje diete. I toga je angjela — bolno mu trgnulo srcem — ona, njegova sestra htjela umoriti! Tiho se je zatim približio Zlati i spuznuvši do nje na koljena povinuo joj je glavu na svoje drhtave ustne. Ona se nije branila, nego je i sama umornu svoju glavu prislonila na njegovu grud. Godile su joj one tople suze, što su kapale na njenu glavu.

Knez je svoju kćerku, koja je od sve one muke bila posve obnemogla, dao odnieti u kraljevsku palaču. Prije ipak, još u Crnoj kuli, bacila se je Zlata otcu pred noge te mu je odkrila, kakvi je jad snašao njenog zaručnika. I gotovo u isti tren već krenula je sa Griča četa oklopnika prema Tihim dvorima, da Valentina izvadi iz tamnice.

U to se i spustila noć i kraljičini gosti stizali su sada sa svih strana, ali na svoje veliko čudo našli su kraljevsku palaču zatvorenu. U njoj i oko nje sve je bilo tiho i mrtvo.

Samo ondje na kraju palače, u gornjem spratu, bilo je nekoliko prozora razsvietljeno. Tamo je ležala Zlata. Iza njenog uzglavlja stajala je dobra Jana, a pokraj kreveta spustio se na koljeno Valentin, koji joj je neprestano cjelivao bliedu ručicu. Podalje od kreveta prislanjao se na stienu knez Fridrik. Zlatin pogled odletio je kadkad i k njemu a tad je u njenim očima pored zahvale i zasjao tračak djetinje ljubavi. Knez se je onda svaki put odkrenuo, da sakrije suze. I odveć blaženstva težko je podnieti slabomu ljudskomu srcu.

*

Što da se još kaže? Valentin se je napokon vjenčao sa Zlatom i knez Fridrik kupio je svojoj kćerci Okić. Dvorjanin Žitomirski zaputio se je u Primorje, da potraži otca, ali se već nije vratio. Kasnije se saznalo, da su ga na putu napali razbojnici i ubili. Tako je i propao onaj kovčežić a s njim je i Valentinu za uviek nestala nada, da sazna za svoga otca. Dora Susjedgradska pošla je poslije za Andriju Heninga. Knez Ulrik je doista uzeo kneginjicu Katu, no nije s njom bio sretan. Svršio je, kako se znade, tužno. S njim, koji je bio posljednji svoga roda, pokopan je i san kneza Hermana. Poslije njegove smrti postao je grad na Griču opet svoj. Stjepka Šilipetra ubio je sin starješine Škvorca, da osveti nesretnoga svoga otca. One dvie vreće zlata, što ih je zakopao, i danas još čekaju sretnu ruku, koja će ih izkopati. No jedva da će se ikada naći takva ruka. Prokletsvo počiva na tom zlatu.

Ђорђевић Призренац М. Драматски списи, књига II. „Златна гривна“ позоришна игра у четири чина. — „Динамит“ шаљива игра у два чина, 1 Кр.

Иксион. Ситнице и крутнце с пута од Загреба до Сомбора у 1881. години, 60 фил.

Kokotović Nikola, Pet ruskih pripoviedakah, 60 fil.

Korolenko V., U zločestom družtvu. 60 fil.

Kozarac Josip. Mira Kodolićeva, pripoviest, 60 fil.

Kozarac Josip. Oprava, psihološka studija, 40 fil.

Kozarac Josip, Tri ljubavi iz mladenačkih uspomena, 80 fil.

Krčmarić Bogdan, Ljubav i zloba. Pripovesti iz hrvatskog seoskog života. 60 fil.

Krestovskij V. Dnevnik lahkoumna čovjeka. Prevod s ruskoga. 60 fil.

Kuhač F. S., Slavjanski i slavenska glasba. 40 fil.
— Ples i plesovna glazba. 40 fil.
— Nova glazbena struja njemačka i sadašnji taljanski kompozitori. 40 fil.

Kuničić Petar. Kumpanija ili ti družba, narodni bojni ples, sa slikami, 40 fil.

Maron sa Libanona i Tahko Indijanac, preveo Stjep. Vidmar. sa slikami, vezano 1 Kr.

O svećeničtvu. Besjeda sv. Gregora Naziančanina. s grčkoga jezika na hrvatski prenesao i nekimi opazkami popratio Dr. I. Rieger, 1 Kr

Ouida. Lady Hilda. roman, pohrvatio V. Krišković.

Posilović Stefan Dr. Das Immobilar-Recht in Bosnien und Hercegovina. Systematisch dargestellt, 3 Kr. 20 fil.

Rohling Aug. dr. Tajna od la Salette ili proročanstvo o koncu svieta. Preveo Dragutin Jambrečak, 60 fil.

Sandeau Jules, Mandica, preveo Josip Prigl, 1 Kr. 20 fil.

Sisolski Jenio. Pod puškom. 1 Kr.

Selak Fr., U ženskom družtvu. Slike i crtice iz života, 2 Kr.

Shakespeare William, Julij Caesar. tragedija u pet činova, preveo August Harambašić 60 fil.

Slava starcu Milovanu, Sastavci i pjesme. 60 fil.

Spillman Josip D. J. Braća Korejanci. Povjestničke crtice iz katoličkih misija na Koreji. Preveo za hrvatsku mladež Ivan Dujmušić, klerik vrhbosanski, sa slikami, vez 1 Kr.

[illegible]stoj L. Vojna i mir, s ruskoga preveo August Harambašić. Podpuno djelo u 3 knjige 12 Kr., eleg. vez. 16 Kr.

PROSVJET

najveći ilustrovani list

za zabavu znanost i umjetn

Uredjuje Dr. Velimir Deželić.

Izlazi svakog 1. i 15. u mjesecu na 4

Godišnja je ciena:

poštom ili dostavom u kuću 14 Kr. inače samo

Pojedini brojevi 60 fil.

Podpuni tečaji I., II., III., IV., V., VI.

brošurani 10 Kr., vezani 12 Kr.

Novi predplatnici dobivaju svaki tečaj u

po 10 Kr.

Originalne korice 2 Kr. po komadu.

Predplata šalje se

Nakladnoj tiskari Antuna Sch

u Zagrebu, Gajeva ulica br.

Dobiva se u svih knjižarah.

Prvi broj šalje se na zahtjev gda